

אספקלריא לקלריא

אספקלריא לפרשת שלח תשפ"א
פינת ההלכה מאת מרן הראשל"צ בעל ילקוט יוסף

חינוך

חידות

פולמוס

אספקלריא לדף היומי

סיפור

ניתן להגיש תגובות לכל המאמרים, בכתובת המערכת:

9797@okmail.co.il

המערכת אינה אחראית לתוכן המאמרים וסגנונם

אסור להדפיס את החיבור או חלקו למטרת מסחר בלא רשות מפורשת בכתב מהמו"ל (ישראל אברהם קלאר)

אספקלריא לפרשת שלח תשפ"א.....ח

ח אשרי האיש – פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר ..... ח
“אלהין בנימוסא דה' רעותיה, ובאוריתיה מרנן ימם ולילי”.....ח

באהלה של תורה / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ושיבת מיר ירושלים
י ..... י
“אשר אמר ה' כי חטאנו” – חטא המעפילים שתלו טעותם במה שאמר להם
ה' ולא מעצמם!.....י

באר התורה / הרב יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים ..... יג
“וימצאו איש מקשש עצים ביום השבת”..... יג
“וראיכם אתו וזכרתם את כל מצות ה'”..... יח

באר צבי / הרב צבי קריזר, ראש כולל 'נזר אברהם' ומג"ש בביהכ"נ איצקוביץ'
בב"ב, מח"ס באר צבי ..... כד
מבט האמת.....כד

בואי שבת / הרב חיים שולביץ ..... כז
שבת שניה.....כז

בית המשפט / הרב ישי יצחק שרגא, ר"מ בישיבת לב אליהו ומח"ס תורת העובר,
ירושלים ..... לב
בענין צירוף מומר ומחלל שבת למנין.....לב

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר', קרית ספר ..... לה
לשון הרע על ארץ ישראל.....לה

הלכתא מאורייתא / הרב יוסף אביטבול, מח"ס שערי יוסף ושא"ס, בני ברק ..... לז
באיסור דיבור לשון הרע על צומח ודומם.....לז

הלכתא רבתי לשבת / הרב נחום אייזנשטיין, תלמיד מובהק להגרי"ש אלישיב
זצ"ל, מרא דאתרא 'מעלות דפנה', דיין ומו"צ בירושלים עיה"ק ..... מ
“תפילה בבית כנסת, ברוב עם, וזריזין מול 'ברוב עם'!”.....מ

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'
מד ..... מד
פניני עיון בפרשת השבוע.....מד

התורה ומצוותיה / הרב אברהם מרדכי יוסף מרקסון, מח"ס סימני המצוות ושא"ס,
דומ"צ באשדוד ..... מח
הערות בהלכות ציצית.....מח

- ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון מרוגוטשוב..... נ
- נ. אחיזת הציצית בקריאת שמע.....
- ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים ושא"ס..... נו
- נו. כיצד מבואר שרק כעת נקרא בשם יהושע, אם מצאנו שכבר נקרא כן בחומש שמות?.....
- חקירה בפרשה / הרב יהושפט שרגא רבינוביץ, מג"ש בישיבת מיר וראש מכון דעת סופרים..... נט
- נט. איך לימוד תורה גורם לרסן תאוות עבירה.....
- ימה של תורה / הרב ישראל מאיר העריס..... סב
- סב. היציאה ממרוץ העכברים הרוחני – חיים בלי מותרות.....
- יקרה מפנינים / הרב מנשה פייגנבוים מח"ס יקרה מפנינים..... סו
- סו. מתי היה מעשה דמקושש (2).....
- כיום יאיר / הרב נח גדליה קזקוב..... עא
- עא. בגד ציצית הנאה או מצוה.....
- להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב..... עג
- עג. עיקר השכר - על הקושי.....
- לוית ח"ן / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי שערי תשובה', מאנשעסטער... עז
- עז. איך לזכות לקבל כוחות אין סוף!.....
- למען הסר ספק / הרב ישראל מאיר ווייל, מח"ס 'וביום השבת', 'השולחן כהלכתו' ו'המועדים כהלכתם', רב קהילות בני הישיבות וביהכ"ס היכל יוסף שלו' רמב"ש ג
- פא.....
- פא. נכרי המעביר עגלות ברח' ז'בוטינסקי.....
- פא. ניגון בברכה אחריתא של ז' ברכות ובקריאת שמע.....
- למעשה / הרב פנחס זרביב, מחבר סדרת הספרים 'למעשה', מגיד מישרים ויו"ר מכון 'למעשה' אשרוד..... פג
- פג. המרגלים חטאו כי לא הבינו שעיקר העבודה היא לקדש את החומר.....
- מאור החיים – בעקבות דברי האור החיים הקדוש על הפרשה / הרב נתנאל אנושי, מח"ס 'שירת הפסח' ו'צידה נתן' ושא"ס, בני ברק..... פו
- פו. "עקב היתה רוח אחרת עמו" - מעלתו של כלב בן יפונה.....

מאור שעשועי – מלה ושתיקה / הרב מנחם צבי גולדבאום, מחבר סדרת 'מוסר דרך' צ.....

צ.....שם השם שורה על השותק.

מאחורי הפרשה / הרב יצחק לובנשטיין, מו"ל כתבי וספרי הגרי"א וינטרויב זצ"ל, ומח"ס 'תינוק שנשבר' ו'המגיפה בתורה', קרית ספר ..... צג
פרשת מרגלים – חיזוק לתורה ואמונה מפרשת המרגלים [מדברי הזוה"ק] צג

מאיר לישראל / הרב ישראל מאיר בהגר"צ פלמן, מרבני כולל 'מדרש אליהו', מח"ס קונטרס השביעית ..... קה
הערות בהלכות ציצית נטלית הקהל | טלית שלפעמים משתמשים בו
קטנים | בימים החמים | בסוודר | להטיל ציצית כשהבגד עליון] קה

מנהג ישראל תורה / הרב אריה הכהן פלשניצקי, מח"ס 'אתקינו סעודתא' 'שערי בית המדרש' ושא"ס ..... קיג
מדוע יום מיתת המרגלים הוא יום תענית?
מעשה נורא אודות חטא הלשון קטו

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד ..... קטז
דרכי החינוך ברוח התורה קטז

מעלת הבטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד ..... קכד
בענין בטחון ותפילה קכד

מצוות הארץ בפרשה / הרב אברהם יוסף חבצלת, מרבני בית המדרש להלכה בהתיישבות ..... קכח
דין מצה שנאפתה לצורך חיה למצת מצוה והפרשת חלה קכח
קוגל – מאפה או תבשיל קכט

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, ר"מ בישיבת 'אור אליהו', מודיעין עילית קלא .....
הנקודה הפנימית קלא

משל ונמשל / הרב מאיר ליכטנשטיין, מח"ס מנחת חינוך המבואר – 'מאור המנחה', ויו"ר מכון אור כשלמה ..... קלח
"אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" – יציאת מצרים כאן
ועכשיו קלח

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית..... קמב

פשר מיתת נחשון בן עמינדב בשנה השנית לצאת בני ממצרים..... קמב
כפרת גר עם השבט שגר בתוכם..... קמב

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף – אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל..... קמג

לעשות רצונך אלקי חפצתי..... קמג

עקבי חז"ל – מדרשים משלים וסיפורים / הרב אברהם יעקב גולדמינץ, מח"ס בדמיך חיי, שבילי דירחא, ושא"ס..... קמד

הרצון להישאר במצרים..... קמד

זכירה וסימן, המצוות המעשיות..... קמו

המצוות שומרות על השקפת העולם שלנו..... קמח

פרחים לתורה / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי..... קנב

מעלות מצות ציצית וכוונותיה..... קנב

מטרת התכלת שבציצית..... קנג

פרשה למעשה – בירור הלכתי בפרשת השבוע / הרב יאיר רינמן, מו"צ בבית הוראה 'נאות שמחה', מודיעין עילית..... קנה

בענין חיוב הפרשת חלה מקוגל אטריות, והמסתעף לענין קביעות סעודה

..... קנה

צוף התורה – הערות במקראי הקודש / הרב נעם לסר נו"נ בישיבת מיר..... קסב

עיונים בפרשת חלה..... קסב

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער..... קסה

סגולת ראיית ציצית תלוי באופן קשירתם..... קסה

האיסור לדבר לשון הרע על ארץ ישראל..... קסט

תא שמע / הרב שמעון גרינפעלד, הר יונה..... קעח

הפרשת חלה מטעם עיסה הבלוע בתבשיל..... קעח

תבונות שורש – הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד..... קפב

להעפיל או להאמין? | ביאור שורשי: עפל, אפל, חשך, עז, אמץ, אמן.... קפב

תובנות / הרב נחמן דרקסלר..... קפו

עקב היתה רוח אחרת עמו..... קפו

פינת ההלכה מאת מרן הראשל"צ בעל ילקוט יוסף . קפז

פינת ההלכה / מרן הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א, בעל ילקוט יוסף.

נמסר ע"י הרב ונערך ע"י הרב יצחק קורלנסקי.....קפז

נעלים מהבהבות בשבת.....קפז

חינוך ..... קצב

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

.....קצב

להתחיל מאפס'.....קצב

חידות ..... קצד

חידות – שאלות לחידודא בפרשת השבוע / הרב בנימין צבי יהודה לוי, מח"ס

לקוטי רש"י וליל משוררים על הגש"פ.....קצד

שאלות בפרשת שלח.....קצד

חידותא דאפטרטא שלח (יהושע ב).....קצד

תשובות לפרשת בהעלותך.....קצד

חידותא דאפטרטא בהעלותך (זכריה ב-ד).....קצו

כתב חידה / הרב אשר קופולוביץ.....קצז

כתב חידה לפרשת שלח.....קצז

פיתרון כתב החידה לפרשת נשא: 'זרוע'.....קצז

פתרון חידת פרשת נשא: 'זרוע'.....קצז

פולמוס ..... קצט

פולמוס / הרב אריה גלינסקי מח"ס בירורים וביאורים, ורבני ולומדי אספקלריא קצט

תליית תיק אוכל.....קצט

אספקלריא לדף היומי ..... רטז

אספקלריא לדף היומי – הארות במסכת יומא.....רטז

הרב אריה גלינסקי, מח"ס בירורים וביאורים.....רטז

הרב זלמן חיים הומינר וה"ה יוסף יצחק גולדשטיין.....ריט

חילופי דברים.....רכח

הרב שמואל דוד בערקאוויטש, לייקווד ניו ג'רסי.....רכח

הרב אריה גלינסקי.....רכח

סיפור.....רכט

אחרי במדבר / הרב נח גדליה קזצקוב.....רכט

הרם את מטך על הים.....רכט

בבקעך ים סוף עמך ראו!.....רל

הטבעת בתרמית רגלי בת ענמית.....רלא

”מתוך ההפיכה” – סיפור היסטורי מפעים, מהעבר הלא רחוק / הרב חנוך חיים

וינשטוק.....רלד

פרק ס”ז “מי יגבר על מי”.....רלד

סיפור / נמסר ע”י הרב פנחס זרביב.....רלט

אוכלי המן.....רלט

אשרי האיש – פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

אשרי האיש גו'. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובח מכל המזמורים (מד' שוח"ט)

"אלהין בנימוסא דה' רעותיה, ובאוריתיה מרנן ימם ולילי"

"כי אם בתורת ה' חפצו – ובתורתו יהגה יומם ולילה". נראה לבאר על פי התרגום: "בתורת ה'" זה לימוד התורה^א, ו"בתורתו" זה החלק המעשי (ראה להלן). ועיין גם ספורנו שאף לדבריו "בתורתו" עולה על החלק המעשי יותר.

*

לשון התרגום: "אלהין בנימוסא דה' רעותיה, ובאוריתיה מרנן ימם ולילי", ופירוש "נימוסא" הוא "חוק, משפט".

כך דרכו של התרגום למנוע כפילות לשון. ונראה לבאר, שאין אלו "מלים נרדפות" בעלות משמעות שוה לגמרי, אלא, שב"תורת ה'" הכוונה למצוות, הוראת ה', ו"תורתו" הכוונה לספר התורה.

ולפי דברי התרגום מיושב מדוע לא נאמר "ובה", שהרי כבר הזכיר "תורה" או לכל הפחות "ובדתו" כדרך כפל עניין במלים שונות, שכיון שהמשמעות שונה מעתה יש לומר שאדרבה, יותר ממליצת הלשון הוא שיכתבו שתי משמעויות בלשון שווה.

ואולי יש לבאר בעומק העניין, שמשמע בספר השרשים לרד"ק (שורש 'ירה' ו'תור'), שתיכנה שתי משמעויות למלה 'תורה': הראשון, שורש 'תור', המורה על "תכונה" [הרד"ק בשורש 'ירה' כתב שמורה על "תכונת המצוה", אך כוונתו ל"תכונה" בכללות, כלשונו בשורש 'תור', וכמו 'וזאת תורת האדם' (שמואל-ב ז, יט). ור"י אבן ג'נאח (ספר השרשים, שורש 'תור') כתב שמכאן נובע לשון חז"ל 'תורת כלי עליו' (שבת כח, ב ועוד)] והשני, שורש 'ירה', שהוא לשון הוראה, לימוד המצוות נכמו 'בספר תורת משה' (יהושע ח, לא ועוד) וכדומה]. [ובלשון הרד"ק יתכן שאינו מוכרע לו מאיזה שורש מלת 'תורה' שבכל מקום. עי"ש].

ואם כן, אולי לפי התרגום, בחלק מהמקומות שמלת 'תורה' כתובה, שורשה 'ירה', ובחלק מהמקומות שורשה 'תור'. ובפסוק שלנו יש לומר שסובר שהראשון שורשו 'תור', תכונה, והשני שורשו 'ירה'. ברם, האבן עזרא, והרד"ק עצמו כאן, כתבו שתיבות 'בתורת' ו'ובתורתו' הינן כפילה, ומשמעותן שוה, עי"ש.

^א רי"ל דייטש במאמרו (נדפס ב"אוצרות ירושלים" חלק צב, סימן תתקט) מבאר שהכוונה כך: "בחוקיו רוצה לילך

וראה "יין הטוב" (רא"ת ויין) שפירש "נימוס" במשמעותו המקובלת בשפה המדוברת [כללי ההתנהגות שהשכל מלמד]: אולי במה שתרגם "תורה" – "נימוס" בא ללמדנו שאין נימוסים של אמת רק בתורה הקדושה.

ואף המלבי"ם פירש על "כי אם בתורת ה' חפצו" ולא שיעשה טוב נימוסי לבד כהפילוסופים שבדו דתות לעצמם" (ראה ספר העיקרים (ר"י אלבו, הנקרא גם "עץ שתול", בעיקר במאמר ראשון פרקים ז-ט) שהרחיב בענין נימוסי התורה מול נימוסי השקר).

וב"תפארת ראובן" (ר"ר הכהן כץ, אב"ד זאבנא ואב"ד וואלשצווי, תלמיד הר"א מליז'נסק) פירש: "ובמושב לצים לא ישב כי אם בתורת ה' חפצו" – שלא יעשה המצוה מצד שהשכל מחייבו כמו הלצים שמתלוצצים על התורה שלא הוצרכה להזהיר על המצוות המובנות מעצמן מצד השכל, אלא כשמקיים מצוה מחשבתו היא מחמת תורת ה' ולא משום נמוסי העולם.

*

וב"בשם אמרו" (רמ"ס ז"ק, חלק תהלים) מובא זאת בשם ה"חפץ חיים" מכאן ש"מחוץ לתורה אין נימוס של אמת", ושמה שגגה נפלה בהבנת המובא ב"יין הטוב" (שנדפס כמה שנים מוקדם יותר), שמוסיף: כפי שה"חפץ חיים" היה מדגיש מפסוק זה שאין לחפץ בתורה ועוד משהו, רק בתורה לבד. עד כאן. ולפי האמת כוונת יין הטוב היא שכך היה החפץ חיים מדגיש מהלשון "כי אם" בתורת ה' חפצו, וכפי שאכן דייק בספרו "חובת השמירה" (פרק יא) מ"כי אם" שלא יערב גם ליצנות יחד עם תורתו, למרות שאינו עושה את הליצנות לעיקר.

באהלה של תורה / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים

"אשר אמר ה' כי חטאנו" – חטא המעפילים שתלו טעותם במה שאמר להם ה' ולא מעצמם!

"וַיִּשְׁכְּמוּ בַבֶּקֶר וַיַּעֲלוּ אֶל רֹאשׁ הָהָר לֵאמֹר הַנָּנוּ וְעַלִּינוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר ה' פִּי חָטָאנוּ. וַיַּעֲפְלוּ לְעֵלוֹת אֶל רֹאשׁ הָהָר כּו' (יד, מ-מד)

"אשר אמר ה' כי חטאנו"

[א] בפרשת השבוע מובא ענין ה"מעפילים", וכך מובא בתורה (שם, מ): "וַיִּשְׁכְּמוּ בַבֶּקֶר וַיַּעֲלוּ אֶל רֹאשׁ הָהָר לֵאמֹר הַנָּנוּ וְעַלִּינוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר ה' פִּי חָטָאנוּ". ואז אמר להם משה: "לָמָּה זֶה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת פִּי ה' וְהוּא לֹא תַצְלַח, אֶל תַּעֲלוּ כִּי אֵין ה' בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגַּפוּ לִפְנֵי אֵיבֵיכֶם". ואז באמת נאמר (שם, מד-מה) "וַיַּעֲפְלוּ לְעֵלוֹת אֶל רֹאשׁ הָהָר כּו' וַיֵּרֶד הָעִמְלִקִּי וְהַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּהָר הַהוּא וַיִּכּוּם וַיִּכְתּוּם עַד הַחֲרָמָה".

והנה בפשטות מבינים שמה שנאמר בפסוק מ הוא המשך למזימה שלהם בפסוק ד.

אבל הרי נאמר בפסוק מ "אשר אמר ה' כי חטאנו" – הרי שבאו כאן והודו שחטאו. ואם כן עלינו להבין, האם עלו במרד או בהכנעה, ומדוע באמת לא צלחה דרכם אם נתכונו לשם שמים.

וכבר כותב השם משמואל (ליקוטים פרשת שלח): "ונראה דהנה חטא מרגלים היה בחסרון מסירת הנפש, שאילו היתה עבודתם במסירת הנפש לא היה כלל מקום לדברי המרגלים "לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו". ועל כן אחר שנתברר להם חטאם ויתאבלו העם מאוד ואמרו "הננו ועלינו אל המקום וגו'", ואף שמשה התרה בם שלא לעלות לא השגיחו ועלו. ונראה שרצו לתקן מה שקלקלו מתחילה שלא היתה להם מסירת הנפש רצו עתה למסור את נפשם ועל מנת כן הלכו שאם לא יחפוץ בהם ה' שיהרגו כולם".

ומוסיף בספר סוכת דוד, שהנה אם באמת עשו תשובה שלימה, מדוע לא נתקבלה תשובתם.

ומביא מה שביאר בזה הבעל שם טוב (אור לצדיקים) שהם דקדקו ואמרו "אשר אמר ה' כי חטאנו" – ולא מעצמם. דהיינו שה' הורה לנו שחטאנו, אבל לא שבאמת הבינו מעצמם שחטאו, והעד על כך שגם עתה תלו טעותם בהכרח במה שנאלצים המה להודות לה' שאמר להם שחטאו, אבל הם בעצמם לא באמת הודו בטעותם. וממילא נמצא שכל דרכם אינו באמת לשם שמים, רק כביכול טובה לקב"ה שבהכרח נאלצים להודות לו.

ונמצא שבאמת לא עשו כאן מעשה של מסירות נפש לשם שמים, רק עשו מעשה של איבוד עצמם לדעת, כביכול שאמרו לקב"ה בהכרח אתה צודק אז נעשה מעשה קיצוני לצד השני ואתה תציל אותנו, ולא זו הדרך!

"יצונו על התשובה" (שבת מברכים ר"ח תמו"ז ר"ת ז'מני תשובה מ'משמשים ו'באים)

בן ויש לצרף בזה מה שיש להעיר, מדוע לא תקנו חז"ל ברכה על מצות עשה דתשובה, כמו על שאר מ"ע, שתקנו לברך עליהם קודם עשייתם.²

וביאר מוח"ז הגרש"צ הכהן שפירא זצ"ל (משיב נפש פ"ב מהל' תשובה ה"ב) שלגבי מצות 'תשובה' כו"ע מודו דלא שייך לתקן יצונו על התשובה.

כי הנה באמת חידוש גדול הוא מה שנצטוינו על התשובה – ושהוא מצות עשה. וכמש"כ הרבינו יונה בפתח ספרו 'שערי תשובה' – שמן הטובות אשר היטיב השי"ת עם ברואיו כי הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת מעשיהם ולנוס מפח פשעיהם לחשוך נפשם מני שחת ולהשיב מעליהם אפו ולימדם והזהירם לשוב אליו כי יחטאו לו לרוב טובו וישרו כי הוא ידע יצרם שנאמר (תהלים כה, ח) "טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך" כו'.

וכד נתבונן מזה נווכח, כמה חסד טמון בזה ב'מצות התשובה' – שהקב"ה הכין לנו שערי תשובה ודרכיה, ולא רק זאת, אלא גם מזהיר אותנו לשוב אליו. ועוד הוסיף הר"י שהקב"ה עוזר לשבים כאשר אין יד טבעם משגת ויחדש בקרבם רוח טהורה להשיג מעלת אהבתו ע"ש.³ וכל זה מעיד כמה חפץ ה' בטובתינו, שגם אחרי שחטאנו ומרדנו בו הוא מבקש מעמנו שנשוב אליו.

אבל גם אחרי שנתחדש לנו שהתשובה אינה רק חידוש שהיא מועלת, אלא היא גם מצוה, והקב"ה רודף אחרינו שנשוב אליו, עכ"ז פשוט שעיקר מה שהחוטא צריך לשוב לקב"ה ולבקש סליחה וכפרה, אי"ז רק משום שנצטוה על התשובה, אלא אדרבה מתוך הכרה עצמית עליו לשוב מפני שעבר על רצון הבורא יתברך.

² והנה יש שתירצו, עפ"ד הרשב"א (שו"ת ח"א סי' יח) שהאריך שם לבאר, כמה וכמה מצות שלא נתקן עליהם ברכה. וכותב שם, שכל מצוה שבאה מתוך עבירה, כגון 'השבת הגזילה' ו'החזרת ריבית' לא תקנו עליה ברכה, כי לא נצטוינו לגזול כדי להשיב וליקח את האם כדי שנחזור ונשלח אותה וכיוצא ב. וכ"כ האבודרהם (ברכת המצות ומשפטיהם): "והוא הדין נותן לתשלומי נזק בין נזקא הגוף בין נזקי הממון אפילו שלמם המזיק מדעתו, וכן נמי תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה שאינו מברך עליהם, משום דמצוה הבאה בעבירה הם".

עוד תירצו עפ"ד השפת אמת, שכותב ליישב מדוע לא מברכין ברכה בליל הסדר על מצות 'סיפור יציאת מצרים'. ויצא לחדש, דכיון שהוא דבר המוטל עלינו בעצמינו גם אם לא היינו מצוים על כך [כמבואר בגמ' (פסחים קטז, א) דעבדא דמפיק ליה מריה לחירות ויהיב ליה כספא ודהבא בעי לאודויי ולשבוחין], לכן לא שייך ברכה על זה. ויסוד הדבר מפורש ברבינו בחיי (במדבר טו, לח) שכותב: "וכבר ידעת כי כל המצות כולן שני חלקים: מקובלות ומושכלות. וחכמי האמת ז"ל תקנו לנו נוסח הברכות למצות המקובלות, ולא תקנו למצות המושכלות, לפי שהמקובלות הן הן עיקר הקדושה ועליהן אנו נקראים קדושים, על כן תקנו בהם ברכה לומר "אשר קדשנו במצוותיו וצונו". ולפי"ז גם מצות התשובה שהיא מצוה שכלית, והאדם מחוייב בה גם אם לא היה מצטוה בה, לא תקנו עליה ברכה. אך העירו שמדברי הרשב"א שלא תירץ כן, משמע שחולק וסובר, שגם במצות שכליות תיקנו ברכה.

³ וראה במנח"ח (שסד, א) שדן שה"תשובה" אינה מצוה כי אם הוידוי.

נכפי שכותב הרבינו יונה (שע"ת ב, א) "ויותר מהמה בני היזהר לשוב בכל יום ונפשך לטהר, בלעדי תחזה סיבה מעוררת וילדי יום יקושון מחשבותיך, כי תזכור את בוראך, והיה לך זכרו למשיב נפש מדרכי תולדות גוש עפר כו'. ומיראת השם ואהבתו והבושה מלפניו תוסיף מעלה תמיד ותשקוד על נקיון כפיך כו'".

והאדם אשר עושה תשובה רק מפני שנצטוה עליה – הרי הוא גורע בתשובה. כי האדם חייב להתחרט ולהתודות מתוך עצמו, שכך הוא מבין מתוך הכרה אישית.

הדבר דומה, לאחד שפגע בחבירו ומבקשו סליחה, וכי יעלה על הדעת לבקש סליחה מפני שפלוני אמר לי שעלי לבקש סליחה?! הרי פשוט שהדבר הבסיסי בבקשת סליחה, זה לבוא מתוך הכרה עצמית שהוא מחוייב בזה.

ולכן לא שייך שיתקנו על מצות התשובה "וצונו על התשובה" כי זה גורע בכל ערכה של התשובה.

ולכן המעפילים שאמרו "אשר אמר ה' כי חטאנו" קלקלו בעצמם את כל התשובה, ולא הועילו כלום בזה, ודנו אותם כפועלים נגד הקב"ה!

שומה עלינו להתבונן בזה – בעת שאנו מהרהרים ועוסקים בתשובה, שלא לתלות את הענין מצד מה שהקב"ה אמר שזה עבירה ולא זו דרך הנכונה, אלא שאחרי מה שנאמר בתורה והורו לנו רבותינו וחכמינו ז"ל, אני בעצמי מבין שטעיתי מדרך השכל!

לתגובות: gmail.com@5322906

באר התורה / הרב יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים

"וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מְקֹשֵׁשׁ עֲצִים בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת"

וַיְהִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מְקֹשֵׁשׁ עֲצִים בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת. וַיִּקְרִיבוּ אֹתוֹ הַמְּצִאִים אֹתוֹ מְקֹשֵׁשׁ עֲצִים וְגו' (טו, לב-לג)

בפני רש"י (שם) בד"ה המוצאים אתו מקושש - שהתרו בו ולא הניח מלקושש אף משמצאוהו והתרו בו, עכ"ל.

-א-

ובר"א מזרחי (שם לג) בד"ה המוצאים אותו מקושש שהתרו בו ולא הניח מלקושש אף משמצאוהו והתרו בו. בספרי (פיסקא קיג), דאם לא כן המוצאים אותו מקושש עצים למה לי, הרי כבר כתוב: "וימצאו איש מקושש עצים", והיה די לומר: ויקריבו אותו אל משה וגו', ופשיטא דהאי "ויקריבו" אמוצאים אותו, דכתיב לעיל מיניה קאי, אלא הכי קאמר: ויקריבו אותו המוצאים אותו ועודו מקושש, ולא הניח מלקושש, עכ"ל.

בסנהדרין (מא א) דבי רבי ישמעאל תנא: המוצאים אתו מקושש עצים - שהתרו בו ועדיין הוא מקושש, עכ"ל.

ובפני רש"י (שם) בד"ה המוצאים אותו מקושש - שקושש עצים לא נאמר אלא מקושש, לאחר שראוהו ומצאוהו היה מקושש, ומה טעם תלוי בכך - אלא שהתרו בו ועדיין היה מקושש, עכ"ל.

נראה דמה שכתב ומה טעם תלוי בכך, כוונתו שהטעם שכתבה התורה ויקריבו אותו המוצאים אותו מקושש עצים, ללמד שאחר התראה עדיין היה מקושש.

-ב-

"וַיִּנְיְחוּ אֹתוֹ בַּמִּשְׁמֶר כִּי לֹא פָרַשׁ מֵהַיַּעֲשֶׂה לוֹ" ע"כ (שם לד).

ובפני רש"י (שם) כי לא פרש מה יעשה לו - לא היו יודעים באיזו מיתה ימות, אבל יודעים היו שהמחלל שבת במיתה, עכ"ל.

ובר"א מזרחי (שם לד) בד"ה כי לא פורש מה יעשה לו באי זו מיתה ימות, אבל יודעים היו שהמחלל שבת במיתה, בספרי (פיסקא קיד). ואם תאמר ולמה לא דן אותו בחנק, דכתיב "מחלליה מות יומת" (כי תשא לא יד) וכל מיתה האמורה בתורה סתם היא בחנק (סנהדרין נב ב). יש לומר אף על פי כן מסופק היה שמא תהיה מיתת השבת כמיתת

^ד בספרי (שלח פיסקא קיג) ויקריבו אותו המוצאים אותו מקושש עצים עוד למה נאמר והלא כבר נאמר וימצאו איש, ומה ת"ל ויקריבו אותו המוצאים אותו, מגיד שהתרו בו מעין מלאכתו, מיכן לכל אבות מלאכות שבתורה שמתרים בהם מעין מלאכתו, עכ"ל. פי' דההתראה צריכה להיות מעין המלאכה שעושה.
^ה ועי' עוד מש"כ בזה בס' עמר נקא להרע"ב (שם טו לד).

עבודה זרה, שהרי השבת והעבודה זרה כל אחת מהן שקול כנגד כל שאר המצוות, והמחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד עבודה זרה, כדלקמן, "למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת עבודה זרה, לומר שהמחלל שבת כעובד עבודה זרה" (רש"י שם מא). וכך אמרו בפרק קמא דחולין (ה א) שהעובד עבודה זרה, ומחלל שבתות בפרהסיא הרי אלו משומדים לכל התורה כולה, והרי הם כגוים גמורים.

וכיון שעבודה זרה בסקילה, שבת נמי בסקילה. ומה שאמרו סתם מיתה האמורה בתורה בחנק, אינו אלא כשאין שום הוכחה בענין, אבל כשיש שום הוכחה לא. לפיכך הניחוהו במשמר עד שישאלו הדבר מפי הגבורה. ובאתהו התשובה שהוא בסקילה, כמו בעבודה זרה וכו', עכ"ל.

בבא בתרא (ק"ט א) ויודע היה משה רבינו שהמקושש במיתה, שנאמר: "מחלליה מות יומת" (כי תשא לא יד), אבל לא היה יודע באי זו מיתה הוא ימות, ע"כ.

ובפי' רשב"ם (שם) בד"ה שמקושש במיתה - ואף על גב דכתיב כי לא פורש מה יעשה לו, היינו שלא היה יודע אם בסקילה חמורה אם בחנק הקל כדמפרש ואזיל, עכ"ל.

ובתוספות (שם) בד"ה שנאמר מחלליה מות יומת אבל לא היה יודע באיזו מיתה נהרג - ואם תאמר למה היה מסתפק היה לו לדונו בחנק, דכל מיתה האמורה בתורה סתם חנק (סנהדרין נב ב). ויש לומר דמסברא היה נראה לו שנדון בסקילה כעובד ע"ז, דבכל דוכתא (חולין ה א) אמר דדומה שבת לע"ז, דהיינו מחלל שבת בפרהסיא לעובד ע"ז וכו', עכ"ל.²

וכ"ה בתוס' סנהדרין (עח ב) בד"ה לא היה יודע באיזו מיתה - ואף על גב דמיתה סתם חנק היא מתוך הסברא היה מדמה לעובד עבודת כוכבים דבסקילה דמחלל שבת בפרהסיא ככופר בעיקר דכופר במעשה בראשית, עכ"ל.³

-ג-

ובגליון הש"ס (סנהדרין שם) כתב: תוס' ד"ה לא וכו' דמחלל שבת בפרהסיא. ק"ל דלפי זה לא היה ספיקו של משה רבינו ע"ה רק במחלל בפרהסיא דהוי ככופר בעיקר, א"כ עדיין מנ"ל לדינא דמחלל שבת בצנעא בסקילה, דילמא הא דמקושש בסקילה היינו דהקב"ה הסכים עם משה רבינו ע"ה בסברא זו ודוקא בפרהסיא, אבל בצנעא מנ"ל, עכ"ל.

¹ **שם**: וליכא לאקשוויי מהכא לרבי יהודה, דאמר אינו חייב עד שיודיעוהו בהתראה באי זו מיתה ימות, דשאני מקושש דהוראת שעה היתה, כדאיתא בפרק אלו הן הנשרפין (סנהדרין פ ב), עכ"ל.

² **שם**: וצריך לומר דסבר כרבנן ולא כר"י דאי כר' יהודה דאמר באלו הן הנשרפין (סנהדרין פ ב) עד שיודיעוהו באיזו מיתה הוא נהרג דלדידיה אמר התם דהוראת שעה היתה (דאם) כן לא ידע משה שדינו במיתה, עכ"ל.

³ **עי' עוד** בספר הדר זקנים על התורה (שלח טו לב) מש"כ בזה.

⁴ **ובתוספות בבא בתרא** (ק"ט ב) בד"ה אפילו קטנה שבהן לא נשאת פחות מארבעים שנה - נראה לרשב"א דסבר לה כמ"ד (שבת צו ב) צלפחד היינו מקושש ומעשה המקושש היה בתחלת ארבעים מיד אחר מעשה מרגלים דאמר במדרש דלשם שמים נתכוין שהיו אומרים ישראל כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ ממעשה מרגלים שוב אין מחויבין במצות, עמד וחילל שבת כדי שיהרג ויראו אחרים, וכו', עכ"ל.

וא"כ לכאורה אינו כמו מחלל שבת בפרהסיא, דההוא כופר במעשה בראשית והו"ל כעובד כוכבים, אבל זה המקושש פשיטא דלא כפר במעשה בראשית אלא אדרבא כבוד שמים יקר בעיניו. עי' בספר סנהדרין קטנה (סנהדרין שם).

ואפשר דמכיון שבזה עשאו חול בעיני האנשים ונגרם אצלם חילול שם שמים, א"כ הוא דומה לעובד ע"ז בפרהסיא.

וכוונתו דמכיון שבפרשת כי תשא כתיב מות דהיינו חנק, ומה שנתחדש בפרשת שלח לגבי מקושש שאמר לו הקב"ה רגום אותו באבנים דהיינו סקילה הוא בפרהסיא, אבל בצינעא לכאורה נכלל במה שכתוב בפרשת כי תשא "מחלליה מות יומת" דהיינו בחנק.

-ד-

ובקובץ שעורים (בבא בתרא שם אות שנו) כתב: מ"ש תוס' דמשום הכי נסתפק מרע"ה במקושש, משום דמחלל שבת בפרהסיא דינו כעכו"ם, מקשין דא"כ מנ"ל לפי האמת דמחלל שבת בצינעא דינו בסקילה. י"ל דקרא סתמא כתיב "מחלליה מות יומת", ואין חילוק בין צינעא לפרהסיא. אלא שנסתפק מרע"ה בכונת הכתוב, דאין סברא לומר דהכונה היא לחנק, כיון דבפרהסיא דינו כעכו"ם. וקרא בכל גווני איירי, בין בצינעא בין בפרהסיא, עכ"ל.

ומה שכתב דקרא בכל גווני איירי בין בצינעא בין בפרהסיא, צ"ב די"ל מה שכתוב בכי תשא "מות יומת" דהוא חנק היינו בצינעא, ומה שנתחדש לן בפרשתנו חיוב סקילה היינו רק כשחילל בפרהסיא.

-ה-

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה מוֹת יוֹמַת הָאִישׁ רְגוּם אֹתוֹ בְּאֲבָנִים כָּל הַיְעָדָה וְגו'" ע"כ (שם לה). והנה מכיון דכבר ידע משה רבינו ע"ה שהמחלל שבת דינו במיתה, מדכתוב "מחלליה מות יומת" (כי תשא לא יד), ומ"מ היה מסתפק מכח הסברא וכמו שביארו התוס' דכיון דמחלל שבת בפרהסיא ככופר בעיקר, יש לדמותו לעובד עבודת כוכבים שמיתתו בסקילה. א"כ היה די באמירת "רגום אותו באבנים", פי' שמיתתו בסקילה שע"ז נסתפק משה רבינו והקב"ה הסכים לסברתו, ולמה היה צריך להוסיף תיבות "מות יומת האיש".

וברבינו בחיי (שם לד) בד"ה כי לא פורש מה יעשה לו. באיזו מיתה ימות, אבל יודעין היו כי "מחלליה מות יומת" (כי תשא לא יד), והשם יתעלה פירש ואמר: "מות יומת האיש רגום אותו באבנים", כלומר "מות יומת" שכתוב: "מחלליה מות יומת" (שם), פירושו סקילה. עכ"ל.

ומבואר בדבריו שכוונת אמרו "מות יומת האיש" הכוונה לפרש כוונת התורה במה שכתוב "מות יומת" בפרשת כי תשא לגבי חילול שבת דהיינו סקילה. ולזה הוצרכה התורה לחזור ולכתוב תיבות "מות יומת". וא"כ קרא דפרשת כי תשא כוונתו מות יומת בסקילה מיירי בכל האופנים, בין בצינעא בין בפרהסיא.

' בש"ך (יו"ד סי' קנז ס"ק ד) בפני י' מישראל דוקא, ואין ר"ל בפניהם ממש אלא שיודעין מהעבירה, והכי מוכח בש"ס (עי' סנהדרין עד ב) ופוסקים גבי זהא אסתר פרהסיא הוה ע"ש, עכ"ל. הובאו דבריו בספר תבואות שור (סי' ב ס"ק כז) ועי' עוד בפרי מגדים (יו"ד סי' ב בשפתי דעת ס"ק יז) בד"ה כתב בשמלה חדשה.

ומבואר דלא בעינן פרהסיא בשעת מעשה החילול, אלא כל שיתברר הדבר מיקרי פרהסיא. וכיון דמיירי הכא לענין חיוב מיתה, ע"כ דאיכא עדים והתראה, והוא יודע שהעדים יבואו לפני הסנהדרין ויעידו בו, ואף דעתה הוא בצינעא מ"מ הוי כפרהסיא. ולפ"ז צ"ב מה שנתקשה ברעק"א בצינעא מנ"ל דהא כל בצינעא בעדים ובהתראה הוי כפרהסיא. עי' בספר סנהדי קטנה (סנהדרין שם).

ומתיישב שפיר מה שנתקשה בגליון הש"ס דילמא הא דמקושש בסקילה היינו דהקב"ה הסכים עם משה רבינו ע"ה בסברא זו ודוקא בפרהסיא, אבל בצנעא מנ"ל, והוא משום די"ל דקרא איירי בכל גווני [והוא עד"ר שנתבאר בקובץ שיעורים].

-ו-

בספר העמק דבר (שם) מות יומת האיש רגום וגו'. לפי הפשט הוא מיותר, שהרי ידעו מכבר שדינו במיתה אלא שלא ידעו באיזה מיתה. ובספרי (פיסקא קיד) תניא מות יומת לדורות, פירוש שגם לדורות מחלל שבת בסקילה. ולכאורה לשון המקרא האיש משמעו המקושש שמדברים בו באותה שעה ולא לדורות.

אלא כלפי שהיה מקום לחשוב דכיון דכתיב "כל העושה מלאכה ביום השבת מות יומת" (כי תשא לא טו), וסתם זה הלשון משמעו חנק, ואם כן אם אמר הכתוב רגום וגו' הייתי אומר דלעולם מחלל שבת לדורות בחנק, ורק הוראת שעה הוא במקושש. או ס"ד דוקא הוא שהיה בפרהסיא שדינו כמו כופר בעיקר ועובד ע"ז שהוא בסקילה, מה שאין כן בסתם מחלל שבת דכתיב מות יומת הרי זה כמשמעו בחנק, וכמו שהקשה באמת הגרע"א בגליון הש"ס סנהדרין (עח ב). משום הכי כתיב גם במקושש "מות יומת האיש", ומכל מקום רגום וגו', מזה למדנו דגם הא דכתיב במחלל שבת לדורות "מות יומת" הוא בסקילה, זהו לפי הספרי וכוי"א עכ"ל.

נראה בכוונתו דמה שכתב "מות יומת" האיש בפרשתנו, היינו ללמד דאף שנאמר בלשון מות יומת מ"מ מיתתו בסקילה. וא"כ גם מה שאמרו בפרשת כי תשא מות יומת, הכוונה ג"כ בסקילה, ומובן שפיר מה שהוסיף הכתוב תיבות מות יומת, ומתיישב בזה קושיית גליון הש"ס שם. יב

*

עוד בעניינה של השבת. בפרשת כי תשא נאמר:

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מִחֻלְלֶיהָ מוֹת יוֹמָת כִּי כָל הָעֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקְרָב עִמָּיהָ (כי תשא לא, יד)

-א-

באור החיים (שם) בד"ה מחלליה מות יומת. אמר מחלליה לשון רבים וגמר אומר בלשון יחיד [פי' מות יומת].

יתבאר על פי מה שפירשנו כי יש מחלל באופן הנזכר שהותר לכרות עוקץ של ב' תאנים לחולה וכרת בעל ג', ויש שכרת ללא צורך, ושניהם נקראים מחללים, אבל אינו חייב

^א שם: ולפי סוגיא דסנהדרין (פ ב) דפליגי רבנן ור' יהודה בהתרו לשתם מיתה אי נהרג, ולכ"ע במותרה למיתה קלה אינו נדון בחמורה, ואם כן כאן דבשעה שהתרו בו עדיין לא ידעו שהוא בסקילה, וכסבור שהוא בסתם מיתה בחנק, ואם כן אינו חייב מיתה כלל, משום הכי בא הדבור מות יומת האיש, מכל מקום יומת ברגימה, ולדורות כבר ידענו דינו בסקילה, עכ"ל.

^ב ולפי דבריו מיושב ג"כ תיבת "האיש" הנראה לכאורה כמיותר. והוא משום שיש כאן ב' חידושים: א' שלא נאמר דהוראת שעה היתה, אלא הוא נהוג לדורות. ב' דדין זה נהוג בין בצינעא בין בפרהסיא ודו"ק.

מיתה אלא אחד מהם. אבל הכורת לרפואת מסוכן שכרת במקום של שנים של שלש, והואיל ועיקר המלאכה ברשות נעשית אינו בן מות.

ולפי פשט הכתוב ירצה מחלליה בין עושה בפני עדים ואחר ההתראה, בין עושה בינו לבין עצמו. א' מהם שהוא העושה בפני עדים והותרה הוא שימות, אבל הב' לא יומת אלא ונכרתה וגו' במשפט אל עליון.²⁷

עוד ירצה ע"פ דבריהם ז"ל (שבת קו ב) ישב האחד על הפתח ולא מלאהו וישב הב' ומלאהו השני חייב, והוא אומרו מחלליה פירוש לצד שלא היתה מלאכה זו נעשית אלא באמצעות שנים אלו שהרי זולת הראשון לא היה ניצוד ונמצאו ב' חללוה, והוא אומרו מחלליה מות יומת א' מהם לבד הוא שחייב.

עוד יתבאר על פי מה שאמרו ז"ל (ביצה לד א) וזה לשונם אחד מהם מביא את האור ואחד מביא את העצים ואחד שופת את הקדירה ואחד מביא את המים, מסיק בגמרא שאם מביא האור היה לבסוף הוא חייב וכולן פטורים. והוא אומרו מחלליה אחד מהם הוא שחייב מיתה וכולן פטורים, עכ"ל.

-ב-

ובספר הכתב והקבלה (כי תשא לא יד) מחלליה מות יומת. היה ראוי לומר מחללה למ"ד קמוצה ומפיק ה"א לשון יחיד וכדסיים מות יומת ליחיד, וכבסיפא כל העושה. ואמר מחלליה ביו"ד הרבים, כי אף שהמחלל הוא יחיד מ"מ חלולו הוא בשתים, חד בגופו וחד בנפשו, בעשיית מלאכה עובר בלאו ד"לא תעשה כל מלאכה" (יתרו כ י) בפועל ידיו, ומבטל עשה דיום "השביעי שבת לה"א" (שם) בנפשו, כי עיקר המכוון בעשה זו, ליחיד דעת נפשו ומחשבתו לענינים אלקיים, כי בשביתת הגוף ממלאכה לבד עדיין לא קיים עשה דשבת לה"א, אם לא נמנע רק מלעבור אלאו דלא תעשה כל מלאכה, ואינו מייחד נפשו לענינים אלקיים, נמצא בשעה שעושה מלאכה מחללו בכפלים, עובר על ל"ת בגופו, ומבטל העשה בנפשו, לכן אמר מחלליה בלשון רבים, יחיד הוא ומחללו בכפלים בשני חלקי עצמותו. כמו שהשבת היחיד קראו הכתוב שבתותי בלשון רבים (כי תשא לא יג), לפי שיש בו שתי שביתות, שביתת הגוף ממלאכה, ושביתת הנפש בשוב דעת ענינים אלקיים, ככה המחללו נקרא בלשון רבים מחלליה, כי חלולו בגופו ובנפשו, עכ"ל.

-ג-

ולפי מה שנתבאר ברבינו בחיי ועל דרך זה בהעמק דבר, דמה שכתוב בפרשת כי תשא מות יומת הכוונה סקילה, וקאי על ב' אופני חילול, בין שחילל בציונעא בין שחילל בפרהסיא.

²⁷ עי' עוד מש"כ בזה בספר דגל יהודה (קאמינר, סוף פרשת בשלח) בד"ה במכילתא כל מעשה שבת כפול, לפרש תיבת מחלליה ע"ד שכתב באור החיים - גם בעושה ב' המלאכות בבת אחת יעוי"ש בארוכה.

מתיישב שפיר מה שכתבה התורה 'מחלליה' לשון רבים, אף שתיבות "מות יומת"
בלשון יחיד כתיב. משום שמייירי באדם אחר שחיללה או בצינעא או בפרהסיא ובכל זאת
דינו בסקילה.

-ד-

בפ"י רש"י (כי תשא לא יד) בד"ה מות יומת - אם יש עדים והתראה: ונכרתה - בלא
התראה: מחלליה - הנוהג בה חול בקדושתה, עכ"ל.

ובספר משכיל לדוד (שם) מחלליה הנוהג בה חול וכו'. כלומר שעושה בו מלאכה
בפרהסיא, שבזה נמצא שעושהו חול בעיני האנשים, שאם הוא עושה בינו לבינו הוא
רשע בעונו ימות בודאי, אבל אין כאן חילול לשבת. ונמצא דמאחר שבהכרח לשון
מחלליה לא שייך אלא בפרהסיא, אם כן מסתמא הרי יש עדים והתראה וממילא צריך
לפרש מות יומת בידי אדם ונמצא שזה הכרח למה שפירש"י לעיל ולכך הפך סדר הכתוב,
עכ"ל.

ולהמתבאר בתיבת 'מחלליה' דהיינו שעושהו חול בעיני האנשים, מתבאר ג"כ מה
שכתב מחלליה בלשון רבים ולא בלשון יחיד, לפי שע"י שעושה בפרהסיא פי' בפני
רבים אז נעשה השבת חול אצלם.^{יד}

*

"וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'"

וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וּגו' (טו, טל)

-א-

מנחות (מג א) ת"ר הכל חייבין בציצית, כהנים, לויים וישראלים, גרים, נשים ועבדים;
ר"ש פוטר בנשים, מפני שמצות עשה שהזמן גרמא הוא, וכל מצות עשה שהזמן גרמא
נשים פטורות, וכו' ע"כ.

ובפ"י רש"י (שם) בד"ה שהזמן גרמא היא - דלילה לר"ש לאו זמן ציצית והוי יום זמנה,
עכ"ל.

שם: ר"ש פוטר בנשים. מאי טעמא דר"ש, דתניא "וראיתם אותו" (שלח טו טל) פרט
לכסות לילה, אתה אומר פרט לכסות לילה, או אינו אלא פרט לכסות סומא, כשהוא
אומר: "אשר תכסה בה" (כי תצא בכ יב) הרי כסות סומא אמור, הא מה אני מקיים
וראיתם אותו, פרט לכסות לילה; ומה ראית לרבות כסות סומא ולהוציא כסות לילה,
מרבה אני כסות סומא שישנה בראיה אצל אחרים, ומוציא אני כסות לילה שאינה בראיה
אצל אחרים, ע"כ.

-ב-

^{יד} ועי' פרדס יוסף (כי תשא שם) מש"כ בדברי המכילתא.

וכן הוא בשו"ע או"ח (סי' יז סעי' א) אף על גב דכתיב "וראיִתם אותו" (שלח טו טל), סומא חייב בציצית מפני שנתרבה מ"אשר תכסה בה" (כי תצא כב יב) וקרא ד"וראיִתם אותו" איצטריך למעט כסות לילה.

שם (סעי' ב) נשים ועבדים פטורים, מפני שהיא מצות עשה שהזמן גרמא. הגה: ומ"מ אם רוצים לעטפו ולברך עליו הרשות בידן כמו בשאר מצות עשה שהזמן גרמא (תוס' והרא"ש והר"ן פ"ב דר"ה ופ"ק דקדושין), אך מחזי כיוהרא, ולכן אין להן ללבוש ציצית, הואיל ואינו חובת גברא (אגור סימן כ"ז) פי' אינו חייב לקנות לו טלית כדי שיתחייב בציצית וכו' ע"כ.

ובט"ז שם (ס"ק א) כסות לילה. ופריך מה ראית לרבות סומא ולמעט כסות לילה מרבה אני כסות סומא שישנו בראי' אצל אחרים: (ס"ק ב) שהזמן גרמא. דלילה לאו זמן ציצית: (ס"ק ג) הואיל ואינו חובת גברא. בזה מתורץ למה מברכות הנשים על לולב שהוא ג"כ מ"ע שה"ג ותירץ ש"ה שאינו חובת גברא שאפי' איש אין עליו חיוב דאורייתא לקנות טלית בת ד' כנפים אלא אם מתעטף חייב לעשות ציצית משא"כ לולב דגבי איש הוא חובת גברא שהוא חובת הגוף, עכ"ל.

-ג-

גם נראה לתת עוד טעם במ"ש באגור דאין להן ללבוש ציצית, נוגם לא ראינו מעולם נשים מקיימות מצות ציצית^{טו}. והוא על פי מה שכתב בשל"ה (שער האותיות אות הקו"ף, קדושה אות לח) יש מצוה התלויה בפה, ובעינים, וברגלים, והיא מצות קידוש הלבנה. אמר רב יהודה הרוואה לבנה בחדושה אומר ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר במאמרו כו' (סנהדרין מב א). כבר כתבתי לעיל (אות יח) שאסור להסתכל בהלבנה, בשם רבינו מאיר הלוי, ויש סוד לדבר, רק רואה בה ראייה כשירצה לברך, ^{טז} וכשמתחיל לברך אז אין מסתכל בה.

שם (באות טל) וכו'. אשר נראה בעיני, שמטעם זה מתרחקים הנשים ממצוה זו, אף על פי שמקיימין הרבה מצות עשה שהזמן גרמא, כגון שופר ולולב, ולא ראינו מעולם נשים מקיימות קידוש הלבנה, אף שהן נזהרות בכל התפילות. מפני שפגם הלבנה גרמה האשה הראשונה, דהיינו חטא חוה, ומתרחקים מפני הבושה. אף על פי שמצאו להם תיקון אחר כך, שנתקנו בעגל, שלא חטאו ולא שמעו להנחש הקדמון, שהוא השטן הוא היצר הרע (עי' ב"ב טז א), ועל כן ניתן ראש חודש להנשים, שיהו משמרות אותו יותר מהאנשים, וכדאיתא בפרקי רבי אליעזר (פרק מה), והובא בטור אורח חיים סימן תי"ז. מכל מקום, האשה היא סיבה ראשונה שבא המסית לעולם, ואחר כך החזיקו אותו האנשים בעגל, ועדיין לא נטהרנו, ולפעמים פגום ולפעמים מלא, עכ"ל.

^{טו} והוא עד"ר שכתב בשל"ה (הובא להלן) לענין ברכת הלבנה, ועי' מש"כ בזה בלבוש (או"ח סי' יז סעי' ב) ובאליהו רבה ובאליהו זוטא (שם).

^{טז} עי' מש"כ בזה בביאור הלכה (סי' תכו סעי' א סוף ד"ה ונהנין מאורה).

והנה אף דהמאורות נבראו ביום ד', וחטא עץ הדעת היה ביום ו', א"כ איך שייך לומר דפגם הלבנה גרמה האשה הראשונה דהיינו חוה, דהא ביום ד' שנתמעטה הלבנה עדיין היה לפני החטא.

-ד-

וי"ל עפ"י מה שכתב בספר לב אריה (חולין ס ב), בסוד"ה אמר הקב"ה, ולכך לעתיד כאשר יזדככו הדורות, נאמר "והיה אור הלבנה כאור החמה" וגו' (ישעיהו ל כו), שאור הלבנה תשאר על עמדה כמו שהיתה קודם מיעוטה, ואור החמה תגדל עד למעלה ראש וכו', שאתם אשמים בזה, שאם הייתם מתקנים את מעשיכם לא היה צריך למיעוט הירח, רק שתשאר על עמדה וכו', ואור החמה, תגדל, כמו, שיהיה לעתיד, כשיתוקן, חטא אדה"ר, ויתלבנו הדורות, וכו', עכ"ל.

ומבואר בדבריו שאם היו מעשיהם מתוקנים לא היה צריך למעט הירח. ומובן שפיר דברי השל"ה, והיינו דבעצם היה שייך להגדיל את החמה, ולא להקטין את הלבנה, אלא משום דמעשיהם לא היו מתוקנים, פי' דמשום החטא של עץ הדעת לא היה באפשרות הגדלת החמה, וע"כ הוצרכו למעט הלבנה. ולכן מתרחקים הנשים מברכת הלבנה, מפני הבושה משום דעל ידם הוצרכה הלבנה להתמעט.

-ה-

ולהמתבאר דמכיון שבגלל החטא של האשה הוצרכו למעט הלבנה, מתרחקים הנשים ממצוה זו מפני הבושה. כמו כן י"ל על דרך זה גם במצות ציצית, והוא דמכיון דמצות ציצית תלויה בראיה, וכדכתיב "וראיתם אותן", ולילה לאו זמן ראיה. א"כ נמצא דבסיבתן נפגמה במקצת מצות ציצית [דלולי החטא היה לילה זמן ראיה] ולכן שייך גם כאן הטעם שאינן מקיימות מצות ציצית מפני שמתרחקות ממנה מפני הבושה.¹⁷

-ו-

בספר ברכי יוסף (או"ח סי' תיז ס"ק ד) אנשים שנוהגים שלא לעשות מלאכה בר"ח הוא בורות. כ"כ הרב פר"ח (שם) והרב דברי יוסף סי' מ"ה.

וכן נראה דהא קי"ל (ירושלמי ברכות פ"ב ה"ט) דכל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט. ואף על גב דכתבו הרמב"ן והריטב"א בחידושי קידושין פ"ק (לא א) גבי נשים דעבדי מצוות עשה שהזמן גרמה ומברכות, דלא שייך בהא כל הפטור וכו' כיון דהאנשים חייבים, עש"ב. וה"ה נימא דכיון דנשי נהיגי שלא לעשות מלאכה ומנהגם מנהג, גם האנשים מנהגא דילהון מנהגא, מאחר דהמנהג ישנו בעולם בנשים. מ"מ שאני הכא דזה היה עונש לאנשים שניטל מהם ר"ח (כמבואר בטור שם בשם אחיו ר' יהודה), ובכי הא אמרינן שפיר כל הפטור נקרא הדיוט והרי זה בור, כיון דניטל מהם בתוכחות על עון.

¹⁷ ואף דאפשר לחלק דכל מציאות ברכת הלבנה הוא מחמת פגימתה שנגרמה על ידן, ולכן שייך לומר שמתרחקין ממנה בשעת ברכתה. אבל מצות ציצית אין המצוה מחמת פגימתן אלא דעל ידם נפגמה במקצת מצותה, וא"כ אין המצוה שייכת להפגם. מ"מ מכיון שסו"ס בגללן נפגמה המצוה שאינה נוהגת תמיד, שייך ג"כ לומר שמתרחקות ממנה מפני הבושה. עי' עוד מש"כ בזה בארוכה בשו"ת מנחת יצחק (חלק ח' סי' לד).

והיינו טעמא דאין הנשים מברכות ברכת הלבנה אף במקום שמקיימות כל מצוות עשה שהז"ג ומברכות עליהם, משום דהם גרמו פגם ללבנה כמ"ש האחרונים^{יח}, עכ"ל. ועי' עוד מה שהאריך בזה בספרו ראש דוד (פרשת בהר ד"ה ואשא).

ונראה לפי דבריו על דרך זה גם לענייננו, דמכיון דע"י הנשים נכללה מצות ציצת בכלל מצוות עשה שהזמן גרמא, דהוא סיבת פטור להן. ואף דלגבי כל מצות עשה שהזמן גרמא, גבי נשים לא שייך בהו כל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט, מ"מ במצוה זו של ציצית יש לדמותן לאותם האנשים שנוהגים שלא לעשות מלאכה בר"ח, דמנהגם הוא מנהג בורות משום שניטל מהם ע"י עוון וכמו שנתבאר.

*

אבות פרק ג משנה יד – חִבִּיבֵינִי יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרְאוּ בָּנִים לְמָקוֹם

אבות (פ"ג מי"ד) הוא היה אומר^{יט} [רבי עקיבא] חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, חבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום, שנאמר "בנים אתם לה' אלקיכם" (ראה יד א) ע"כ.

-א-

בתוספות יום טוב (שם) בד"ה שנאמר "בנים אתם לה' אלקיכם", ולא הביא מקרא "בני בכורי ישראל" (שמות ד כב) שהוא קודם. לפי שאותו מקרא אפשר לפרשו על אותו הדור בלבד שרצה להוציאם ממצרים, הם שחבבם להוציאם ממצרים וקראם בני, ומנלן לדורות הבאים. לכך הביא זה המקרא שנאמר אצל מצות שנצטוינו בה לדורי דורות עד עולם חוק ולא יעבור לא תתגודדו וגו' שהם חובות הגוף הנוהגים בכל מקום ובכל דור ודור וקראם בנים כך נ"ל.

בהגהות ראשון לציון (שם) בד"ה תוי"ט שנאמר בנים אתם לה' אלקיכם ולא הביא מקרא בני בכורי וכו', ומנלן לדורות הבאים. לפום סברא זו איכא למידק קצת שבת (לא א) עוד שם (פט ב) וכן ע"ז (ג א) דבכולהו מייתי "בני בכורי ישראל" על דורות אחר דור שיצא ממצרים עיי"ש, והו"ל לאתויי בכל אותן המקומות קרא "בנים אתם" אבל למ"ש התוי"ט בשם מדרש שמואל ניחא, ועיין יש סדר למשנה, עכ"ל.

-ב-

והנראה בזה ובהקדם מש"כ בספר חפץ ה' (שבת פט ב) בד"ה שם בגמרא בני ולא בניך, וכו'. וראיתי לפרש לדרך זה ממה דאיתא בפרקי אבות (פ"ג מי"ד), דקתני חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, חיבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום, שנאמר "בנים אתם לה'" וכו' (ראה יד א), לכאורה אין לו הבנה מעיקרא הוא כפול, דהכי הו"ל חביבין ישראל שנקראו בנים למקום שנאמר בנים וכו'. אי נמי חביבין ישראל חבה יתירה וכו',

^{יח} ראה מג"א ושאר אחרונים (ריש סי' תכו) מש"כ בשם השל"ה.
^{יט} ברע"ב לעיל (פ"א מ"ב) בד"ה הוא היה אומר, כלומר כך היה מרגלא בפומיה תמיד. וכן כל ר' פלוני אומר, הוא היה אומר שבמסכתא זו, פירושן היה רגיל לומר כן תמיד, עכ"ל.

ועוד מאומרו חביבין וכו' שנקראו בנים, והדר תני חיבה יתירה, משמע מלבד האמירה שנקראו בנים באנו לראות החיבה היתירה אשכחן לה דהיא עצמה ולא יותר, ועוד מהו נודעת להם.

אכן הכוונה היא דידוע הוא אמרם ז"ל (עירובין יח ב) אקרא ד"אותך ראיתי צדיק לפני" וכו' (נח ז א) ולעיל כתיב "צדיק תמים" (שם ו ט) אומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו. והכא הכי קאמר התנא חביבין ישראל שנקראו בנים למקום זו חיבה אחת, חיבה אחרת נודעת והודיענו אותה הב"ה במה שכתוב "בנים אתם" וקא קרי להו בנים בפניהם כאומרו בנים אתם, ומהנמנע כי כל שבחיהו דישאל קאמר להו בפניהם כי אין אומרים בפני האדם כי אם מקצת שבחו כאשר למדנו מנח ע"ה. אמור מעתה פשיטא כי עוד יש להם מעלה אחרת, אשר היא מה שקורא אותם ה' בנים הוא מקצת, א"כ נודעת להם חיבה יתירה, ומאי היא, האי דבני בכורי שהוא יותר מעולה, ולזה קרי להו בנים בפניהם, שהניח כל השבח שהוא בכורי שלא בפניהם. וגם כהא דאומרם לא זו מחבבם עד שקראם בנים וכו', ולא זו מחבבם עד שקראם אחים, א"כ שיש להם חביבות אחריני, וכולן נודעו לנו ממה שקרא להם בפניהם בנים אתם. ובוה אתי אדויק דברי התנא כפתור ופרח, ולעולם שמא דבנים לא אעדי מניהו, עכ"ל.

-ג-

ומבואר דבלא הקרא ד"בנים אתם לה' אלקיכם" היה מתפרש שפיר קרא ד"בני בכורי ישראל" רק על אותו הדור בלבד שרצה להוציאו ממצרים וכו' אבל לא לדורות וכמו שכתב בתוס' יו"ט, ורק לאחר שכתבה התורה "בנים אתם לה' אלקיכם" דמזה נשמע דיש שבח אחר גדול ממנו, דהרי אין אומרים כל שבחו של אדם בפניו, ומאחר שנודע להם שנקראו בנים למקום, נמצאנו למדים ששם בני בכורי קאי גם לדורות.

ומתיישב שפיר מה שנתקשה בהגו"ח ראשון לציון ממה שהובא פסוק "בני בכורי" בשבת (לא א, פט ב) ובעבודה זרה (ג א) אף שיש לפרשו על אותו הדור, והוא משום דרק לאחר שנכתב קרא ד"בנים אתם לה' אלקיכם" דהוא מקצת שבחם, ומוכח שיש שבח גדול ממנו, אגלאי לן דהכתוב "בני בכורי" שהוא כל השבח הוא גם לדורות.

-ד-

בספר משך חכמה (שמות ד כב) בד"ה בני בכורי ישראל, שבן בכור נוטל פי שניים משום שהוא עשה אותו לאב, כן ישראל עשו כביכול להשם יתברך לאב להעולם שהם הכירו השגחתו ויחודו בתבל, ופשוט, עכ"ל. פי' דלכן נקראים בני בכורי.^ב

ולהמתבאר יש מקום לומר שבני ישראל נקראים בני בכורי, אמנם גם שאר האומות נקראים בנים סתם, דמכיון דישאל נקראים בן בכור ע"כ שיש בנים אחרים ג"כ ולכאורה קאי על האומות.

^ב ועי' עוד מש"כ בהעמק דבר (שם) במעלת הבן הבכור, וסמוכין לדבריו בחת"ס (אחרי הפטרת מחר חדש בד"ה בן נעות המרדות וכו' בשם ההפלאה).

ומיושב שפיר לפי דבריו מה שנתקשה בתוס' יו"ט על התנא דמתניתין מה שלא העתיק קרא דבני בכורי, משום דאי הוה מייתי קרא ד"בני בכרי", הוה משמע דשאר האומות נקראים בנים סתם, ומכיון שהתנא בא לומר חשיבותם של ישראל מן האומות לכן הביא קרא דבנים אתם לה' אלקיכם המורה דרק ישראל קרויים בנים.

-ה-

סמוכין לדברינו ממה שכתב בספר פרקי משה (אבות שם) בד"ה וכן הענין בגזרה השנית, אמר שישראל הם חביבין במה שנקראו בנים למקום, והנה גם שאר האומות אף על פי שלא נקראו כן הנה הנם בנים למקום, כי כולם נמשכו מאדם הראשון שהיה בנו ומעשה ידיו של מקום, ואמר שעם היות שכולם הם בניו, הנה במה שנקראו בייחוד ישראל, זה השם להבדילם מזולתם, נודעת להם חבה יתרה על שאר האומות דכתיב "בנים אתם לה' אלקיכם", כי אם היה מביא ראיה מפסוק בני בכורי ישראל לא היה זה מורה הבדל משאר האומות, יען היה מקום לאומר שיאמר שישראל קראם השם ית' בני בכורי, ולא שלל בזה שאומות העולם לא יהיו בניו, אף על פי שלא יהיה במדרגת הבן הבכור, אמנם במה שאמר בנים אתם וכו', משמע אתם קרויים בנים ואין אומות העולם קרויים בנים, וזה יורה ודאי שיש חבה יתירה לשם ית' עמהם, נבדלת מחבת שאר האומות בהבדל עצמותי, עכ"ל.

-ו-

בספר פרי צדיק (פרשת בא, לסעודת פדיון הבן אות ב) בד"ה "קדש לי כל בכור" וגו' (בא יג ב). וכו'. הענין דכתיב בני בכורי ישראל (שמות ד כב) ואין המכוון שנגד העכו"ם הם בכור, דהא העכו"ם אינם קרויים בנים למקום כלל רק ישראל. רק המכוון נגד מלאכים שנקראו גם כן "בני א-להים",^{כא} וישראל בני בכורי. וכו', עכ"ל.

אולם לפי מש"כ בספר חפץ ה' דלעולם שמא דבנים לא אעדי מיניהו, פי' ותואר בנים הוא חשיבות בפני עצמו, י"ל דזו היא ג"כ כוונת התנא במה שאמר חביבים ישראל שנקראו בנים למקום, משום דאף דלא קראם בני בכורי יש להם עוד חשיבות שנקראו בנים, ולכן נקט פסוק "בנים אתם", ושייך שפיר ג"כ התואר בני בכורי.

לתגובות: a0527677650@gmail.com

^{כא} "וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֵאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים לְהִתְיַצֵּב עַל ה' וַיִּבּוֹא גַם הַשָּׁטָן בְּתוֹכָם" ע"כ (איוב א ו) ובמצורת ציון (שם) בד"ה בני הא-להים, הם המלאכים הקרובים אל השכינה להיות מבני ביתה, וכן "ויריעו כל בני א-להים" (לקמן איוב לח ז), עכ"ל.

באר צבי / הרב צבי קריזר, ראש כולל 'נור אברהם' ומג"ש בביהכ"נ איצקוביץ' בב"ב, מח"ס באר צבי

מבט האמת

וַתִּשָּׂא כָּל הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת קוֹלָם וַיִּבְכּוּ הָעַם בְּלִילָה הַהוּא (יד, א)

אמרו חז"ל (תענית כט., סוטה לה., סנהדרין קד:) 'אמר להם הקב"ה אתם בכיתם בכיה של חנם ואני אקבע לכם בכיה לדורות'.

והפליאה היא עצומה, הן חזרו המרגלים משליחותם, ומלבד יהושע וכלב - עשרה מהם דברו בגנות הארץ, ובני ישראל נטו אחרי העשרה, עד כי האמינו שלא ניתן לעלות אל הארץ, כי ישנם שם נפילים בני ענק שמעניקים חמה בקומתן וכו' כמו שדרשו חז"ל כל כל הארבעה הענקים, מדוע אפוא זה נחשב ל"בכיה של חנם".

ובכלל יש להבין, מה היתה הטענה על בני ישראל על שהאמינו למרגלים ולא ליהושע וכלב, הרי הם היו הרוב - עשרה כנגד שנים, וגם כשיש ספק יש ללכת אחר הרוב. [ועיין אור החיים יד, י].

עוד יש להבין את דברי הפסוק להלן: "וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעֵדָה לְרָגוֹם אֹתָם בְּאַבְנִים וּכְבוֹד ה' נִרְאָה בָאֵהָל מוֹעֵד" (יד, י). מבואר, שבני ישראל לאחר ששמעו מיהושע וכלב כי דעתם היא שאין לחשוש מלעלות לארץ ישראל, הם ביקשו לסקול אותם באבנים, ורק הקב"ה הוא שמנע זאת מהם ולא הניחם להרע להם.

ונשאלת השאלה, מדוע היה חפצם של ישראל להרוג את יהושע וכלב, הן גם אם ימשיכו לומר את דעתם, אבל הם רק שנים כנגד כל האחרים, ומאחר שכל העדה כבר קיבלה את דעתם של המרגלים, ובכו כל הלילה, מה מהם יהלוך אם יהושע וכלב ימשיכו לחיות, מהיכן נבע הלהט הכביר להורגם נפש? [ועיין אור החיים].

הכח ביד כל אדם להכיר באמת

וליישב את כל השאלות הנ"ל, נקדים את היסוד הידוע שביאר בספר 'מכתב מאליהו' (ח"א עמ' 62) שלכל אדם יש יכולת להכיר בעצמו במבט האמת אם רק יחפוץ בכך. וכאשר לא חפצו לראות את האמת - ענשו על זה אפילו עד כדי בכיה לדורות ר"ל.

ויש להסמיק על כך את דברי רבינו מרן בעל האבי עזרי זי"ע (נדפס בספר 'מחשבת זקנים') על דברי הגמרא (נדרים פא., ב"מ פה.) הדורשת את הפסוק בירמי' (ט, יא) 'על מה אבדה הארץ', דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולמלאכי השרת ולא פירשוהו [את סיבת החורבן], עד שפירשו הקב"ה בעצמו 'על עזבם את תורתי וכו'.

ותמה מרן זצוק"ל, אם כתוב שהחכמים, הנביאים והמלאכים לא הבחינו באיזשהו חטא, בהכרח שהחסרון בלימוד התורה שלהם היה בדקות נוראה, עד שאפילו המלאכים לא

חשו בכך. ואם כן מה היה ניתן לתבוע מהם על כך, מהיכן ידע האדם את מה שלא ידעו חכמים נביאים ומלאכים!?

וביאר, כי אמנם גם החכם וגם הנביא ומלאך אינם יכולים לדעת מה בלבו של הזולת, ורק הקב"ה לבדו יודע יצרי מעללי איש, אך האדם ביחס לעצמו, יכול לדעת ולהרגיש את חסרונותיו, אפילו פגם דק מן הדק. כי הלא נשמתו היא חלק אלוך ממעל, ויכול להבין ולהכיר את עצמו יותר מנביא ומלאך!

וביסוד זה ניתן לבאר את הגמ' בעירובין (ק:): האומרת שלולי שניתנה תורה היינו לומדים 'צניעות' מחתול, ו'גזל' מנמלה וכו'. ולכאורה, איך היינו לומדים מחיה אחת בעוד ששאר כל החיות אינם כאלו? וביותר, שהלוא הבעל חי הזה עצמו מושלם רק במידה זו, ובשאר מידות הוא פרוץ, ואם כן יאמר האדם אני אחליט שהרבה שלי זה החתול... ויהיה רק צנוע אבל לא יהיה זריז ולא בעל דרך ארץ וכו'... אתמהה! ועל-כרחך צריך לומר, שבאדם יש תחושה פנימית מה היא האמת, ואם הוא מחפש אותה, הוא בודאי ימצאנה.

'בכיה של חנם'

ומעתה מובן מדוע נחשב שבכו 'בכיה של חנם', כי הנה הם בכו לאחר שכבר שמעו את כלב, וכדכתיב 'ויהס כלב את העם וגו', ובספר שמירת הלשון ח"ב ביאר שהיו כאלו שלאחר דברי כלב נתקבלו דבריו בלבם, וכשראו המרגלים כי העם פוסחים על שני הסעיפים הוציאו דיבה על הארץ וכו' עיי"ש. והיינו כהנ"ל שמיד הרגישו בלבם שיש ממש בדברי כלב, וזו הסיבה שלאחר שבכו רצו כבר גם לרגום אותם באבנים, וכדיבואר להלן כי הרגישו באמת המדברת מתוך גרונם, וזהו הראיה כי בכייתם היתה לחנם.

להירושלמי שהיו כ"ד מרגלים

והנה ב'ירושלמי' (סוטה פ"ז ה"ה), מובאת שיטתו של רבי עקיבא, שמשא רבנו שלח כ"ד מרגלים, וכנאמר בפסוק "אִישׁ אָחָד אִישׁ אָחָד לְמִטָּה אָבְתִּי תִשְׁלְחוּ". ומה שלא פירט הכתוב אלא את שמותם של י"ב מהם, לפי שהם היו נשיאים וחשובים (נו"כ שם).

אך הקשו על כך האחרונים ממשנה ערוכה בסנהדרין (ב). מנין ל'יעדה' שהיא עשרה, שנאמר (להלן יד, כז) "עַד מְתֵי לְעֵדָה הָרְעָה הַזֹּאת" - יצאו יהושע וכלב הרי עשרה, ואם כן היאך יתכן שהיו שם כ"ד מרגלים.

וביישוב הקושיא כתב מרנא ה'חתם סופר' זיע"א:

נראה, כי באמת רק עשרה מתוך כ"ד המרגלים הם שהוציאו דיבת הארץ, ולכן יכולים היו חז"ל לדרוש מהפסוק "עַד מְתֵי לְעֵדָה הָרְעָה הַזֹּאת", כי באמת הם היו עשרה בלי יהושע וכלב ושאר י"ב מרגלים.

וסמך לדבר, מדברי הזוהר הק' (הו"ד ב'מסילת ישרים' סו"פ י"א), שהמרגלים הוציאו דיבת הארץ משום שהם היו נשיאים וחששו שכשיכנסו לארץ תבטל נשיאותם, ולפי זה

מובן יותר, שרק אותם שהיו נשיאים הם אלו שהוציאו דיבה על הארץ, אולם שאר המרגלים לא חטאו בזה.

ומעתה, לפי דרך זו שסלל לנו מרן החתם סופר - מיושבת ממילא השאלה מעיקרא, כי כאשר היו כ"ד מרגלים - ובני ישראל העדיפו להאמין רק לעשרה מתוכם, הרי שלא הלכו כלל אחר הרוב. ועל כן זה גם נחשב 'בכיה של חינום'.

האמת מנקרת

והנה לאור מה שנתבאר לעיל מדברי מרן בעל ה'מכתב מאליהו' וה'אבי עזרי' זי"ע, כי כל אדם בתוך תוכו יכול לחוש ולהבחין היכן האמת נמצאת, נוכל גם להבין מה ששאלנו מדוע ביקשו לסקול את יהושע וכלב, כי כאשר הם שמעו את דבריהם של יהושע וכלב, הכירו בתוך תוכם כי דבריהם אמת וצדק, ומאחר ולא יכלו לסבול מצב זה, שהאמת ניצבת מולם, והיא מציקה ומנקרת - לא היתה להם עצה אחרת מלבד מלהעלימה לגמרי - ע"י רגימתם של יהושע וכלב באבנים!

[וכדוגמת מה שמצינו כענין זה בנח שכאשר רצה להכנס לתיבה - ביקשו בני דורו לרוגמו ולשבור את התיבה (בראשית י, יג ברש"י), ותמוה מה איכפת להם, הרי אם נח אינו צודק - כלל לא יהיה מבול, אלא כנ"ל, שאינם מסוגלים לסבול לראות את האמת מול העיניים, וסבורים שיוכלו להכחידה על ידי שיעלימו אותה מנגד עיניהם].

וכענין זה מצאנו בגמרא בגיטין (נז:), שמסופר שם שהסיבה שבני ישראל לפני חורבן בית המקדש הראשון הרגו את הנביא זכריה - משום שהיה מוכיח אותם במילי דשמיא. ולכאורה צ"ב מה היה איכפת להם שימשיך לחיות, הלא בין כך לא רצו לקבל תוכחתו, ומה הניע אותם להורגו. וכמו כן מצינו שביקשו להרוג את ירמי' הנביא שהיה מוכיחם בכל עת, והלא דבר הוא.

אולם להנ"ל יש לומר דהיא הנותנת, דמאחר והאדם בתוך תוכו יכול להכיר ולהבחין באמת, ממילא כשהנביא מוכיחו הוא יודע שאין לו תשובה אמיתית לתוכחת הנביא שהיא אמת, וממילא קשה לו עד מאוד לשמוע תוכחה, וע"כ יסורי המצפון קשים עליו עד מות, וכדי שלא יסבול מהם, הוא יעשה הכל כדי להעלים את האמת שלא תישמע עוד, ובכך הוא משלה את עצמו שלא ייסרוהו מצפוניו. וע"כ הרגו את זכריה הנביא וכן ביקשו להרוג את ירמיה.

בואי שבת / הרב חיים שולביץ

שבת שניה

וַיְהִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מְקוֹשֵׁשׁ עֵצִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת (טו, לב)
אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות

רש"י הביא מאמר הספרי 'בגנותן של ישראל דבר הכתוב, שלא שמרו אלא שבת ראשונה, ובשניה בא זה וחללה'. וביאר מהר"ל (בגור אריה) שהכרח לומר שלא היה מעשה זה כבר בשבת ראשונה, הוא משום שנאמר 'וימצאו מקושש ביום השבת', ולא חל עליו שם 'יום השבת' אלא אחר שכבר שבתו בו ישראל, ואכן בשבת ראשונה נאמר (שמות טז כט) 'אל יצא איש ממקומו ביום השביעי', 'וישבתו ביום השביעי' (שם ל), הרי שכל עוד לא שבתו לא נקרא 'יום השבת'. ורק אחר שנאמר 'וישבתו ביום השביעי', אזי נקרא עליו שם 'יום השבת'.

והקשה הרא"ם, שהרי נאמר (שם כז) 'ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט', ועל כך אמרו (שבת קיח:): 'אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהם אומה ולשון', הרי שכבר שבת ראשונה לא שמרו. ותירץ המהר"ל, שהיוצאים ללקוט לא חללו את השבת, שהרי לא נדונו בסקילה כמקושש, אלא רק לא שמרו אותה, ואין נקרא 'חלול' אלא בעשיית מלאכה שיש עליה חיוב מיתה^{כב}, ולפיכך רק במקושש כתב רש"י 'בא זה וחללה, כדכתיב (שמות לא יד) מחלליה מות יומת'.

*

קדושת שבת שניה תלויה בשמירת שבת ראשונה

והנה בשבת (שם) אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין^{כג}, שנאמר (ישעיה נו ד) 'אשר ישמרו את שבתותי', וכתוב בתריה (שם ז) 'והביאותים אל הר קדשי'. ואילו במדרש (שמו"ר כה יב) וירושלמי (תענית פ"א ה"א) אמרו שאם היו משמרין שבת אחת כהלכתה היה בן דוד בא. וידוע לבאר (ראה פרי צדיק מסעי א, וקדושת שבת ב), שהשבת הראשונה משפיעה קדושה לימי

^{כב} יתכן שכוונתו כמו שכתב המהרש"ל (יריעות שלמה, פר' שלח) שכיון שלא מצאו מן, לא חיללו, ורק המקושש עשה מלאכה. ברם, בתוס' (שבת ב. ד"ה יציאות) מבואר (ע"פ עירונין יז): שמשא אמר להם 'אל יצא איש ממקומו', וכוונתו היתה אל יצא עם הכלי ללקט המן, ומשמע שעל כך אמרו היוצאים ללקוט, שהוציאו כלי ללקוט בו, ויתכן שכל עוד לא היתה הוצאה במלאכת המשכן, לא היתה נחשבת מלאכה, כמבואר בתוס' (שם ד"ה פשט) שהוצאה היא מלאכה גרועה. ואכן בשפתי חכמים נקט שדקדוק הספרי הוא מהקדמת הכתוב שמעשה זה היה 'במדבר', וכתב בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ה סי' יז) דהיינו כמ"ד (שבת צו:): שהמקושש היה מעביר ד' אמות ברה"ר, וחיובו הוא רק לפי שהיו ישראל במדבר, ובזמן שהיו בו היה המדבר רה"ר, ולפי המבואר לעיל (פר' במדבר) היינו רק מעת שנעשו דגלים, ואילו לקיטת המן קדמה לזה.

^{כג} וכתב הטור (או"ח סי' רסז) שלכן נוהגים לומר אחר השכיבנו את הפסוק 'שמרו בני ישראל את השבת', לומר שאם ישמרו שבת אין צריכין שמירה, והוא גם מעין גאולה, שהרי אם ישמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלין. וראה להלן שה'שמירה' היא בלילה, ומבואר בשע"כ (תוספת שבת ג) שלכן אז היא זמן אמירת מקרא זה.

המעשה שאחריה, וממנה באה מעלת השבת השנייה^{כד}, ונמצא שאם ישמרו שבת אחת כהלכתה^{כה}, אזי יגיעו בשניה לשלימות, ויהיו נגאלים. ולהאמור, יש להוסיף, שתהליך זה מוכח מיניה וביה, כי הנה מאחר שרק 'לא שמרו' שבת ראשונה, באו לידי חילול בשבת שניה, הרי שכח השבת השניה תלוי בקידוש ימי המעשה שלפניו על ידי השבת שקדמה להם.

אמנם עוד זאת בה, כי הנה בפרשת המגדף כתב רש"י (ויקרא כד יא) שפרסם הכתוב את שם אמו, כדי להודיע שבחן של ישראל, לומר שהיא לבדה היתה זונה, ואילו כאן הוסתר שמו של המקושש, ובכך הודיע הכתוב גנותן של ישראל. ואף שזה וזה היו מעשי יחיד מתוך הכלל, הרי בעוד חטאו של המגדף נחשב כעבירה פרטית, עוון המקושש נקבע כחטא הציבור, כי הוא תוצאה ממה שמתחילתן 'לא שמרו' את השבת, והיינו, שלבד מהחילול, החל על ידי מעשה מלאכה, שנאסרה לכל אחד מישראל, יש גם חיוב שמירה, שהוא מוטל על כלל הציבור, לשמור על קדושת השבת, ולכך אף שבשבת שניה חטא אדם אחד בלבד, התפרסם הדבר כגנות של כלל ישראל, כי החילול הוא תוצאה של אי שמירה המוטלת על הכלל.

*

שתי שבתות – זכור ושמור

רבנו בחיי (שמות לא יג) הביא דרש זה של משמרין שתי שבתות, מהכתוב 'שבתותי', והוסיף, שעל דרך הקבלה 'שבתותי' היינו זכור ושמור, ועוד כתב (ויקרא יט ב) ש'שבתותי' הם השבת הגדול ובת זוגי^{כה}, ומאמרו ראוי לגלויי חספא, כי ודאי אשכחנא מרגניתא תותא.

והנה המהר"ל (ח"א שבת שם) כתב, ש'שתי שבתות' הם כנגד חומר וצורה, ובהם השלמת האומה הישראלית לגמרי, וכיון ששתי שבתות אלו הם כנגד זכור ושמור, אלו היו ישראל שומרים שתי שבתות היו נגאלים.

והשל"ה (חולין תו"א מד) כתב, ש'השבת הגדול' דהיינו בינה, נקראת 'עולם הבא', וממנה נמשכת קדושה אל 'שבת הקטן' היא מדת המלכות, הנקראת 'עולם הזה', ומה שדרשו מ'שבתותי', על שמירת שתי שבתות, לא מדובר בשבת הגדול, אלא בעולם המעשה, עכ"ד.

^{כד} במאמר קדושת שבת שם ביאר לפ"ז את הנידון (שבת סט): במהלך במדבר ואינו יודע אימת שבת, אם מונה ששה ימים ומשמר יום אחד כברייטו של עולם, או משמר שבת יום אחד, ומונה ששה כאדם הראשון, והיינו שלעולם צריך לשמור שתי שבתות, שבת ראשונה שהיא קודמת לימי השבוע, והיא משפעת קדושה לעבודה דששת ימים שלאחריה, ושבת שאחרי השבוע, אחר ששה ימים הכנה לקבלת הקדושה דשבת. והראשונה היא כשבת דאדם הראשון, אבל מצד הקב"ה די באחת, והוא 'שבת שניה' כברייטו של עולם שהוא אחר ששה ימי הכנה, ולכך נחלקו במי שאינו יודע אימת שבת, אם כיון שכבר שמר שבת קודם שיצא, הרי עתה מונה שש ימים מנה, ומשמר אחת, או כיון שאינו יודע כלל אימת שבת, הרי שבשכחה כזו מוכח שאין בו כבר קדושת שבת שעברה, ולכן הימים הראשונים יפלו ומתחיל עתה בשבת הראשונה כאדם הראשון.

^{כה} וכע"ז כתב הרמב"ן (האמונה והבטחון יט) 'זכור ושמור בדבור אחד נאמרו. ובאגדה זכור לזכר ושמור לנקבה. וכתוב את שבתותי תשמרו, לא אמר שבת אלא שבתותי. לפי שמצינו שבת זכר ונקבה דכתיב שומר שבת מחללו'.

עומק הענין הוא, כי 'שמור' מתקיים בכניסת השבת¹¹, ומהותו הוא שמירת הקדושה הבאה בהכנת ששת ימי המעשה, שנמשכו ובאו מקדושת השבת שקדמה להם, ואילו ה'זכור' הוא המשכת קדושת השבת, המתקיימת בעבודת יום השבת, וממנה תמשך קדושה אל השבוע הבא אחריה.

נמצא איפה כי מה שאמרו (ר"ה כז.) 'זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו', משמעו הוא שבשבת חל יחוד קדושה וברכה, כי תכלית 'שמור' הוא לקדש את השבת, להיות כלי הראוי לקבל בה את המשכת ברכת השבת, ב'זכור'¹², כי זה עניינו של הזכר להמשיך ברכה, כמו שאמרו (ילקוט שמעוני משלי י) 'זכר צדיק לברכה, אמר להם נביא לישראל, בשעה שאני מזכיר צדיקו של עולם אתם תנו ברכה, וכן מצינו בזהר (ח"ב צב.) מי שמזכיר את המלך צריך לברכו¹³.

וכבר כתב מהר"ל (נצח ישראל כב) ש'על ידי קדושה יש לעולם הזה דביקות בעולם העליון, שהוא קדוש. ומפני כך הוא מקבל הברכה מן עולם העליון', והיינו שהתקדשות העולם מעמידתו ככלי לקבל את השפע הנמשך משרשו בעולם העליון, הוא הבינה הנקראת 'שבת הגדול'.

ולהמבואר, יש לומר שעל יחוד זה כתב מהר"ל ש'שתי שבתות' הם כנגד חומר וצורה, והיינו כי כבר התבאר לעיל, שבעוד איסור החילול חל על כל יחיד, הרי שחיוב השמירה מוטל ומתקיים על ידי כלל הציבור, וכן הוא גם לאידך גיסא, שהזכירה התלויה בעבודת

¹¹ כמו שכתב הרמב"ן (שמות כ ב) 'ועל הכלל תהיה הזכירה ביום והשמירה בלילה', וכבר הרחבנו בזה לעיל (פרי וירא) לאמור כי כניסת השבת בשמירה ממלאכה, וביום מתקדשת בזכירה. וראה שם שחילוק הזמנים הוא כשלשת חלקי השבת שכתב הטור (סי' רצב), ונמצא שאם משמרים 'שתי שבתות' היינו חלקי שבת בראשית ושבת סיני, 'מיד נגאלים' בשלימות השבת השלישית, היא 'שבת דלעתיד לבא'.

¹² והוא ענין 'זכר ונקבה' שהזכיר הרמב"ן, כי השמירה היא כפעולת הנקבה, המשמרת את השפע, ואילו קיום ה'זכור' היא כפעולת הזכר הממשיכה שפע, והיא בעבודת האדם בש"ק. וכבר אמרו שיש בשבת מצד אחד לשון זכר, כמבואר בזהר (ח"ב רעו.) 'זכור את יום השבת לקדשו, ברזא דברית, דהיינו יסוד. וכן יש בה לשון נקבה (שמות לא יד) 'מחלליה מות יומת, כי כל העושה בה מלאכה', ובמכילתא שם דרשו מקרא זה לרבות לילה, וראה של"ה (תושב"ע יג) והעמק שאלה (שאלתא נד).

ויש ליתן בזה טעם למה שאמרו 'אלמלא שמרו שבת אחת לא שלטה בהם אומה ולשון, והיינו כי 'לשון' שבפה היא הממוצע העליון, וממנו שורש היסוד, ואם 'שומרים' על קדושת הנוק', והיא מכוונה לקבל המשכת הברכה ע"י ה'זכר' אזי לא תבא אליה שום 'לשון' אחרת.

¹³ רש"י (שמות כ ח) כתב 'זכור ושמור בדבור אחד נאמרו, וכן מחלליה מות יומת וביום השבת שני כבשים, וכן לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך', ובפשוטו כוונתו שכל אלו הפכים הם, ונאמרו יחד, וא"כ היפך 'מחלליה' הוא המלאכות בהקרבת קרבנות. ברם, להמבואר שמור וזכור אינם הפכיים, אלא זה מכין לזה, וכן הוא ענין השמירה מ'מחלליה', שהוא גורם לכפל הברכה, כי בכל יום הברכה נמשכת ע"י התמיד, וקרנן השבת הוא כפלות התמיד ב'שני כבשים'. וזה הוא 'ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג', שלכאורה תמוה, בשלמא בעונג שייכא שמחה [כמבואר בפ' בהעלותך], אך מה שייטא שמירה לשמחה. ולהאמור, הרי השמירה היא הממשיכה את העונג, ולכן השמחה תלויה בה. וכמו שאמרו (ברכות כ:.) 'כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה', כי לא תתכן המשכת הזכירה אלא ע"י מי שישנו בשמירה.

האדם, מוטלת על כל יחיד בפני עצמו, ובעבודת היחידים הם ממשיכים את קדושת השבת, ודבר זה נחשב כהעמדת החומר תחת צורה^ט.

והאופן בו היחידים מעמידים את החומר תחת צורה, מבואר בדברי מהר"ל (נצח ישראל לה, נתיב התורה יא) שבזכות תלמידי חכמים אין פורענות באה לכלל אנשי העולם, כי התלמיד חכם הוא קובע צורה לעם, שהם כחומר ביחס אליו, וקיום חומר תלוי בהיות הצורה עליו, הרי שההמון נחשב כחומר, עד שתחול בו צורה על ידי עבודת היחידים^ל.

נמצא שקיום ה'זכור' בעבודת היחידים בשבת, הוא מעמיד את הצורה הרוחנית לחומר כלל העולם, המקיימים 'שמור' לקדושת השבת, ולהם נמשכת 'ברכה' מ'שבת הגדול' לא, ועל כך כתב המהר"ל שב'שתי שבתות' תתקיים השלמת אומת ישראל, ואלו היו משמרין אותם, היו נגאלים.

*

ישראל משמרין את השבת בעולם הזה

ועדיין שומה עלינו לבאר מה שכתב השל"ה, כי דברי חז"ל על ישראל משמרים שתי שבתות, לא נאמרו בשבת הגדול, אלא בעולם המעשה. והיינו שעבודת ישראל היא רק ב'זכור ושמור' שהם יחוד יסוד ומלכות, ולא בעליה לעולם העליון, דהיינו בהארת בינה למלכות ביום השבת. ודבריו לכאורה עומדים כנגד דברי חז"ל (תיקו"ז מד, פה.) 'תרי שבתות, עליהו אתמר ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת וגומר, תרין זמנין אדכיר הכא שבת, לקבל שכינתא עלאה ותתאה', וכן (שם מז, קכו:) 'תרין שבתות אמא עילאה ואמא תתאה' לב.

אכן, כבר נודעו דברי הגר"א (שה"ש א ג, פי' ב), 'שעיקר עולם הבא הוא להשיב הנשמה למקורה להדבק בשכינה, ובודאי יותר טוב מזה, כשהשכינה דבקה למטה, כאשר היתה כוונת הבריאה כידוע'. וכוונתו, כי תכלית בריאת האדם בעולם, היא לגלות יחודו ית' אף במקומות שנראים היפך רצונו, ולכך יש הכרח להעמיד כביכול רחוקים שבהם יתגלה ייחודו, ואף שהאמת העליונה מורה כי לא יגורך רע, הרי זה הוא כל מהות הנבראים, מעת יצירת שמים וארץ, שבכל רובד יהיה משפיע ומקבל, כשהתחתון שבהם עומד

^ט וראה בנתיב התורה (יא) שלכן אמרו (ברכות מב.) 'תכף לת"ח ברכה', כי התלמיד חכם הוא הכנה שעל ידם תבא הברכה לעולם, וזולת זה אין העולם הזה ראוי לברכה כאשר הברכה היא מעולם העליון הנבדל, ולכך ת"ח שיש בו השכל נבדל, ויש לו דביקות בעולם העליון, מביא הברכה לעולם.

^ל וראה עוד בדבריו (נצח ישראל נג, דרך חיים פ"ג מ"ב) שהאדם נברא יחידי כי הוא נחשב כצורה ביחס לכל העולם, והצורה היא המאחדת את כל פרטי החומר.

^{לא} ואכן כבר כתב המהר"ל (נתיב העבודה ג) שהזכר הוא הנותן את הצורה, ולכך 'זכר' בגימ' 'ברכה'.

^{לב} וכבר הובא לעיל, שרבנו בחיי (שמות לא יג) צירף את שני הדברים, וכתב, 'על דרך הקבלה את שבתותי תשמורו, זכור ושמור וכו', כי השבת שהיא כנסת ישראל היא אות על השבת הגדול, ונבואה לבאר כיצד יתיישבו הדברים כי אלו ואלו דא"ח.

לחוד, וקובע מקום בו תחול הארת העליון להשיבו אל שרשו, וזו היא עבודת ישראל בעולם, להמשיך את גילוי הנהגת השי"ת בכל מקום בעולם.^{לג}

נמצא איפה, כי אף שתכלית ההיחוד הוא להמשיך הארה מאמא עילאה לתתאה, הלא עבודת השבת שנתנה לישראל, עניינה היא לשמור קדושתה, ובכך להעמידה כראוי לקבל את הקדושה העליונה, וזהו השימור בעולם המעשה, לקיים 'זכור ושמור', ובכך להתאים את החומר לקבל צורה, כאשר תמשך עליו הקדושה מ'שבת הגדול', כענין השלמת המלכות לקבל שפע היסודי.^{לד}

הוא אשר אמרו בזהר (ריש פר' קרח קעו): 'לית עלמא קאים אלא על שלום, כד ברא קודשא בריך הוא עלמא לא יכיל לאתקיימא, עד דאתא ושרא עלייהו שלום, ומאי הוא שבת, דאיהו שלמא דעלאי ותתאי, וכדין אתקיים עלמא, ומאן דפליג עליה יתאביד מעלמא, צלפחד פליג על שבת דהוה מקושש עצים, ומאן אינון עצים, אינון אילנין אחרנין כדאמרן, ואינון מלין דחול, וחול בקדש לא שרייא, מכאן ולהלאה מלי דחול בשבת אסיר, ודאי דפליג על שלמא דעלמא', והיינו, כי מדת המלכות הנקראת 'עולם' אינה מתקיימת אלא ע"י היסוד הנקרא 'שלום', לפי שבו מתמזגים החסדים והגבורות להשפיעם אל המלכות, וזה הוא ענין השבת, שבה מתקיים הייחוד בין כל שפע קודש העליון אל המקום והזמן המסוגל לקבלו, ושמירתה מעמידתה להיותה ראויה לקבל קודש, ולהמשיך את עץ החיים, וכאשר עשה בה צלפחד מעשי חול, ואחז בעץ הדעת, חילל את יכולתה לקבל קדושה עליונה, ומנע ייחוד זה.^{לה}

ולהמבואר, הרי שמירת השבת הראשונה היא המכינה את השבת השניה לקבלת הקדושה, ולכך אמרו שצלפחד נחלק על ה'שלום', כי לולי שמרו על השבת הראשונה בעולם המעשה, הרי לא היה בא לידי חילול, ואז היתה מתקדשת כ'שבת הגדול', בה הצורה חלה על החומר ומקדשתו, והיא מעלת 'שבת שלום'.^{לו}

לתגובות: h0527690963@gmail.com

^{לב} ונודעה אגרת הגרי"ס 'האדם חפשי בדמיונו, אסור במושכלו, הדמיון כנחל שוטף, אם לא נולחנו באניה', והיינו, שהשכל מצד עצמו אין לו שום מקום תפיסה, כי כולו מחשבה, ולכך נצרך הדמיון שמצייר עניינו בחוש, הרי שהדמיון הוא נפעל של השכל, והוא כחומר ללא צורה, ואם לא יקבע עצמו לקבל צורת השכל, יהיה הדמיון נמשך בפני עצמו ללא גבול, ונמצא שעבודת האדם בעולם היא לקבוע גבולות, שמהותם היא הצורה המחילה את גילוי כבוד השי"ת. כמו שאמרו (חגיגה יב.) 'בשעה שברא הקב"ה את העולם היה מרחיב והולך כשתי פקעיות של שתי עד שגער בו הקב"ה והעמידו'.

^{לד} וראה לעיל (פר' מקץ) שבהכרח הכנת המלכות לקבלת שפע היסוד, קודמת להחלת השפע, וזהו שכניסת השבת היא בשמור, ואז יבא יסוד, ששמו 'שלום'.

^{לה} וראה לשון רבנו בחיי רבנו (טו לג) 'כי העולם ששה קצוות, ונבראו בכח השם הנעלם בששה חותמות, כל קצה וקצה בחותם אחד, ונבראו בששה ימים, והנה השבת נקראת אות, והמקושש הזה כפר באותו האות ובחידוש העולם ועשה הקודש חול והשבת כשאר הששה, ועל כן נקרא מקושש כלומר מקו ששה, כי יצא מהקו האמצעי של ששה קצוות וכפר בשביעי שהוא היכל הקודש', וכונתו כאמור, שכאשר קושש 'עצים', ואחז בעץ הדעת תחת עץ החיים, הרי מנע ייחוד של יסוד המוליך את שפע ששה מידות אל היכל הקודש של המלכות.

^{לו} ראה להלן (פר' קרח) שבכך גופא היה חטאו של קרח, שאף הוא נחלק על ה'שלום'.

בית המשפט / הרב ישי יצחק שרגא, ר"מ בישיבת לב אליהו ומח"ס תורת העובר, ירושלים

בענין צירוף מומר ומחלל שבת למנין

הַבְּדִלוֹ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת (טז-כא)

אם ילפינן מהמרגלים כל דיני דבר שבקדושה | אם המרגלים היו רשעים | אם למדנו מהמרגלים שגם רשעים מצטרפים למנין | הטעם שהרמב"ם כתב יג עיקרים דווקא

*

הכרעת רוב האחרונים, שאין מצרפים מחלל שבת למנין, כיון שדינו כגוי לכל דבריו, וה"נ לענין צירוף למנין. וכמ"ש הפמ"ג (סי' נה א"א סק"ד). והמ"ב (ס"ק מו). וכ"כ כל גדולי האחרונים, וכמבואר היטיב בתשו' יבי"א העשירי (סי' נה לר"פ ח"ג סי' יב). וש"נ.

אמנם בשו"ת אג"מ (או"ח ח"א סי' כג), דעתו להקל לצרפם למנין, והביא לזה ראיה גדולה. וזתו"ד, דהנה בש"ס ברכות (כא:), ילפי' דכל דבר שבקדושה בעי עשרה. דאתיא תוך תוך, כתיב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל, וכתיב התם הבדלו מתוך העדה, ואתיא עדה עדה, דכתיב התם עד מתי לעדה הרעה הזאת, מה להלן עשרה – אף כאן עשרה. חזינן דעשרה המרגלים דעליהם כתיב הבדלו מתוך העדה הרעה הזאת נקראים "עדה" לענין עשרה. והנה בגמ' ערכין (טו.) מבואר דהמרגלים היו כופרים, דאיתא שם, דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה, דכתיב: כי חזק הוא ממנו, אל תיקרי כי חזק הוא ממנו אלא ממנו, כביכול בעל הבית אין יכול להוציא כליו משם. ע"ש. הא קמן דהמרגלים היו כופרים, ועם כל זה המה מצטרפים למנין, דמהם גופא ילפינן, וכופרים גריעי ממחללי שבתות, וע"כ לומר דגם מחללי שבת מצטרפים למנין. עכ"ד האג"מ בקיצור נמרץ.

אלא שלכאורה היה מקום לתמוה על עיקר הדמיון שדימה האג"מ את ה"מרגלים" שהיו גדולי הדור לכופרים מן השוק. והלא ברור הדבר שהמרגלים היו צדיקים וחסידיים, ומדקדקים בתרי"ג מצות בקלה כבחמורה וכמפורש בבמדבר רבה (פ' טז, ה'), ורק שבדבר אחד שגו לפי דעתם, ואף שזה היה חטא חמור מאוד כמבואר בספה"ק, אבל לא משום כך נבא לדמותם לכופרים בכה"ת ומחללי שבתות. ואף אי נימא דמי שמקיים כל התורה כולה, ורק שגה בדבר אחד ועשה עבירה אחת, שהוא מצטרף למנין, מ"מ מנ"ל דמי שהוא רשע ואינו מקיים מצוות כלל שג"כ אינו מצטרף למנין. והיא קושיא גדולה לכאורה. וכמדומה שזוהי קושיית הרב אור לציון ח"ב (עמ' קפא).

ונראה ליישב דעת האג"מ, דהנה הקשה הגר"ח מבריסק ע"ד הרמב"ם שעשה י"ג עיקרים, ותמה, דמה החילוק בין הי"ג עיקרים לכל התורה כולה, והלא כל שאינו מאמין אפילו באות א' מה"ת הרי הוא נקרא אפיקורס. ומי שאינו מאמין בהלכה א' אפי' מהל' נט"י הרי הוא כופר, וי"ג עיקרים למה לי. ותני' הגר"ח, דבכל התורה כולה אם אינו יודע דבר אחד ואינו מאמין בזה מחמת חסרון ידיעה אינו אפיקורס, ורק בשם עם הארץ יקרא,

בענין צירוף מומר ומחלל שבת למנין

אבל ב"ג עיקרי אמונה אפילו אם אינו מאמין או שהוא טועה מחמת חסרון ידיעה ובשוגג, ג"כ נקרא אפיקורס. וכ"ז רק ב"ג עיקרים. ועי' בקוה"ע להגראו"ו מש"כ בזה, והדברים מפורסמים. ולפ"ז נראה, דהמרגלים ששגו בעניני אמונה, אף שהיו מדקדקים בקלה כבחמורה, מ"מ כיון שבענינים אלו שוגג כמזיד, א"כ דינם שוה לכאורה לאפיקורס שכופר בכה"ת כולה. ומעתה שפיר יש ללמוד מהמרגלים לכל כופר שאינו מאמין כלל בתוה"ק, שמצטרף למנין. ונתבארו ד' האג"מ.

ועדיין יש להעיר ע"ד האג"מ, וכמ"ש להעיר ביבי"א שם וזת"ד: ומ"ש האג"מ להוכיח מהא דאתיא תוך תוך ממרגלים, והתם היו כופרים בפרהסיא, שגרועים יותר ממחללי שבת בפרהסיא, א"כ בהכרח שגם לענין דברים שבקדושה מצטרפים. הנה לא זכר שר דברי ר"ת שכתב שהנוסחא שלנו אינה מדוייקת, אלא עיקר הנוסחא: "כתיב הכא ונקדשתי בתוך "בני ישראל", וכתיב התם, ויבאו "בני ישראל" לשבור בתוך הבאים (בראשית מב), מה להלן עשרה אף כאן עשרה". והראיה לדבר שבקדושה מעשרת אחי יוסף שכולם צדיקים היו. וכ"כ הראב"ן (סי' קפה). וכל זה מפורש בירושלמי (ברכות פ"ז ה"ג). ולגירסא זו דילפינן מאחי יוסף שהיו עשרה, ולא מהמרגלים, א"כ לפ"ז לכאו' אזלא הוכחת האגרות משה. עכ"ד היבי"א.

ועוד יש להעיר, דלכאו' מנ"ל להאגרות משה דיש ללמוד מהמרגלים את כל פרטי הדין דאפי' רשעים, דאפשר דמה שחז"ל הורונו דיש ללמוד ממרגלים זהו רק לענין המנין והמספר, והיינו דבמרגלים חזינן שהיו עשרה, והתם כתיב תוך, וא"כ גם היכא דכתיב ונקדשתי ב"תוך" בני עשרה, אבל מנ"ל דאפשר לצאת יד"ח עשרה ברשעים דומיא דמרגלים, דזה לא ילפינן מהתם, ויש לומר דדין דבר שבקדושה הוא ככל דיני התורה דמומר דינו כגוי, ולכאו' אין הכרח לומר, שחז"ל הורונו דמומר מצטרף למנין דומיא דמרגלים. ועימש"כ בישוב קושיא זו באג"מ ח"ב (סי' יט).

ועוד העיר הגרי"מ יונה, דבערכין (טו:) אמרו כל המספר לשה"ר "כאילו" כפר בעיקר. ואטו משו"ה נימא דכל המספר לשה"ר דינו ככופר בעיקר, ואינו מצטרף למנין. וע"כ, דאין זה כופר ממש, אלא רק "כאילו" כופר, ולא כופר ממש, וה"נ י"ל לגבי המרגלים, דמה שאמרו: כי חזק הוא ממנו, כעין כפירה הוא, ולעולם אין ללמוד מזה לכופר גמור. ע"ש. וסיוע לדבריו יש להביא ממש"כ באגרא דפרקא ח"א (אות לג). ע"ש.

והנראה בזה ליישב את כל הקושיות הנ"ל בחדא מחתא, וראשית מה שהעיר היבי"א מגירסת ר"ת, דהנה מלבד שהנוסחא בש"ס דידן ובראשונים היא דילפינן ממרגלים, וכמו שנראה מהרמב"ם (פ"ח מתפילה). ורש"י במגילה שם. והר"ן במגילה (יג:). ורבנו יונה בברכות (יג:). ועוד. ולגירסא זו אתי שפיר ד' האג"מ. הנה בעיקר הדבר יש לעיין מדוע ר"ת וסיעתו עזבו נוסחא דידן, דילפינן ממרגלים, וילפי לה מאחי יוסף שהיו ג"כ עשרה. ועי' ברבנו בחיי שאחר שהביא גירסת הש"ס דידן, דילפי לה ממרגלים, כ' וז"ל: ופירש ר' יעקב שאין נוסחא זו מדוקדקת, שאין להביא ראייה מעשרה מרגלים לדבר שבקדושה, אבל עיקר הנוסחא היא כן: אתיא תוך תוך, כתיב הכא: "ונקדשתי בתוך", וכתיב התם: "לשבור בתוך הבאים", מה להלן עשרה אף כאן עשרה, ועכשיו יביא ראייה מעשרה אחי

בענין צירוף מומר ומחלל שבת למנין

יוסף שהיו צדיקים לדבר שבקדושה. עכ"ל. ומבואר, דעיקר טענתם היא דא"א ללמוד ממרגלים כיון שהיו רשעים, ואמטו להכי ילפי לה מאחי יוסף. באופן, שלדברי הראשונים והש"ס דידן ילפי לה ממרגלים, אף שהיו רשעים, וא"כ אדרבה מוכח מהכא, דלד' שאר הראשונים דילפי לה ממרגלים זה אף שהיו רשעים, דאל"ה לק"מ קושית רבנו בחיי.

ומעתה גם הקושיא השניה שהקשינו, דמנין להאג"מ לחדש ולומר דיש ללמוד דבעינן עשרה דומיא דמרגלים ואפי' רשעים, דאפשר דכל הלימוד הוא רק לענין המנין והמספר ולא לפרטי הדין, דלהאמור כיון דחזינן דלר"ת א"א ללמוד ממרגלים כיון שהיו רשעים, א"כ מוכח דאם ילפינן ממרגלים זהו לכל הפרטים, ואפי' אם הם רשעים, יש ללמוד שרי לצרפם למנין, דאל"ה לק"מ קו' ר"ת. ומעתה א"ש ג"כ מה שהעיר הגרי"מ יונה הנז', דהא חזינן מדברי הראשונים דאכן המרגלים היו רשעים, ולא כאילו רשעים, וא"כ לגירסא דידן ילפינן ממרגלים אף שהם רשעים. ואם כדבריו, לא היה לו לר"ת לעזוב נוסחא דידן, ולמילף מאחי יוסף, אם רק "כאילו" עשו עבירה. ודו"ק בזה.

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר', קרית ספר

לשון הרע על ארץ ישראל

וַיֵּצֵאוּ דַבַּת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ וְגו' (יג, לב)

צ"ע היכן מצאנו איסור לשון הרע והוצאת שם רע על ארץ ואדמה. ואה"נ דכשמוציאים ש"ר על חפץ ע"כ הוא על בעליו לומר שאינו עושה או מוכר דבר טוב, ויש לזה משמעות בחז"ל בערכין (טו.) "כי חזק הוא ממנו אלא ממנו, כביכול בעל הבית אין יכול להוציא כליו משם". אבל מ"מ מלשונות הפסוקים משמע שעיקר החטא היה בדיבור על הארץ, וגם אם עיקר חטאם שדיברו על בעל הבית, טפי מינה הו"ל לאשמועינן בגודל חטאם, על כל המונח בזה מכפירה ומינות. נאוליו זה גופא משאלת הגמ' שם, ממאי דנענשו על דיבת הארץ שמא הוא על שדיברו על הקב"ה, אבל עכ"פ בפסוקים ובדרשות עיקר חטאם מפורש כלפי הארץ].

וכולי האי נימא דבאמת איכא גוונא שהדומם מתנשא לדרגת מדבר, עד שיש כלפיו דינים והלכות של מדבר, והוא כשחל או שורה בו כח רוחני מעבר להיותו רק חפץ או כלי, ועכ"פ היכא ששורה בו השכינה הקדושה שבכה"ג לא דיינינן לי' עוד כדומם אלא כמדבר, וממילא דיני לשון הרע והוצאת ש"ר שייכים בו כמו כלפי מדבר.

וכן מצינו בבית המקדש, שדיני האבילות עליו הם כדיני האבילות על מת, באיסור רחיצה ותספורת דשלושת השבועות שהם כשלושים של מת, ובחומרי האבילות דט' באב שהם כשבעה של מת וכמתו מוטל לפניו. והגם שחורבן הבית הוא מיסודי הדת והוריד מעלת ישראל אלף אלפים אחורנית, מ"מ למה קבעו דיני אבילות שבו כדיני אבילות על מדבר ולא דינים בפני עצמם המסמלים צער וחורבן, אלא לאו נראה כהנ"ל דאחר שהיתה בו קדושה, ועכ"פ קדושה כזו של השראת השכינה לא דיינינן לי' כדומם, ואף לא כדומם קדוש וכממון גבוה אלא כמדבר, לכך דינים הנוהגים כלפיו הם כדיני מדבר.

ובביאור הדבר אולי אפשר, דאף גם האדם שנאמרו לגביו דיני לשון הרע ואבילות, הנה מעלתו היא מחמת חלק אלוך השורה בו, אבל בלעדיו הוא דומם כחספא בעלמא, א"כ כל מקום ששורה בו חלק אלוך יש בו דינים דאדם.

ובכך גם אולי יתיישב שאין סתירה בין דרשות חז"ל, אם הוצאת הדיבה היתה על הארץ או על בעל הבית, דכל מה ששייך ויתכן דיבה על הארץ הוא רק בגלל בעל הבית ששרה בתוכה, וממילא אפילו דיברו רק על הארץ הוא על בעל הבית לא בגלל שכל דיבור על חפץ הוא על בעליו, אלא כדיבור על האדם שהו למעשה דיבור על נשמתו, דארץ ישראל אינה דומם אלא ארץ אשר עיני ד' אלוקך בה.

ואפשר שגם תורה ושבת יש כלפיהם הנהגות כבשר ודם, וחזינן בחז"ל שבאמת הווי כישות ועצמות רוחנית הפועלת ועוסקת בעולמות מלבד היותם "מצווה", אם כלפי תורה שאמרו בה נפש עמל עמלה לו (סנהדרין צט:): ופרש"י "שמחזרת עליו, ומבקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה וסדריה". ומה שהביא הטור (סי' רצ) מהמדרש "אמרה תורה לפני הקב"ה, רבש"ע כשיכנסו ישראל לארץ זה רץ לכרמו וזה רץ לשדהו, ואני מה תהא עלי, אמר לה יש לי זוג שאני מזווג לך ושבת שמו שהם בטלים ממלאכתם ויכולין לעסוק בך". או לאידך גיסא "הקורא פסוק של שיר השירים ועושה אותו כמין זמר, והקורא פסוק בבית משתאות בלא זמנו, מביא רעה לעולם, מפני שהתורה חוגרת שק ועומדת לפני הקדוש ברוך הוא, ואומרת לפניו רבונו של עולם עשאוני בניך ככינור שמנגנין בו לצים" (שם קא.), ובירושלמי סנהדרין (פ"ב) ותנחומא (וארא ה) "עלה ספר משנה תורה לפני הקב"ה וכו'. וכן כלפי שבת שבקשה בן זוג (בראשית רבה פי"א ח) או אמרם "יכולה שתרחם" (שבת יב.), ואמירת "בואו ונצא לקראת שבת המלכה" (שם קיט.). שביאור כל זה הוא השראת השכינה שיש בהם מלבד היותם מצוות והוראות אשר יעשה אותם האדם.^{לז}

ומ"מ צ"ע דא"כ גם על המקדש ותורה ושבת אסור לדבר לשון הרע, ולא רק על ארץ ישראל, וזו לא שמענו, ועוד דבגמ' מפורש שהלשון הרע שכלפי הקב"ה היתה שאינו יכול להוציא חפציו, ולא מעצם הדיבה שעל הארץ.^{לח}

---

^{לז} ואולי תלוי בכך ששלתם; תורה, שבת, וארץ ישראל, נקראו "מתנה" ואינם רק מצוות, ונאמר דה"מתנה" שנוסף בהם על ה"מצוה" הוא השראת השכינה שבתוכם.

^{לח} ויש להעיר מדברות חז"ל במדרש ילמדנו, הובא בילקוט שמעוני ירמיה רמז שכא, "אתה מוצא השבת והמילה מתדיינים זה עם זה, השבת אומר אני גדולה ממך שבי שבת ממלאכת עולמו שני' וישבות ביום השביעי, אמרה המילה אני גדולה ממך שאלמלא אני לא נברא העולם שני' אם לא בריתי יומם ולילה וגו'", הרי שגם המילה אית לה ישות.

הלכתא מאורייתא / הרב יוסף אביטבול, מח"ס

שערי יוסף ושא"ס, בני ברק

באיסור דיבור לשון הרע על צומח ודומם

שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת אֶרֶץ פְּנֵעַן אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד
לְמִטָּה אֲבַתְּיוּ תִּשְׁלְּחוּ כָּל נְשִׂיא בָהֶם (יג, ב)

וכתב רש"י בשם מדרש תנחומא: שלח לך אנשים, למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר עכ"ל. והכא נמי לקו על שהוציאו דבת הארץ, וספרו לשון הרע כמרים. והנה הכא היה הוצאת הדבה על התבואה של ארץ ישראל, ועל הקרקע של ארץ ישראל, וכן מבואר בגמ' בערכין דף טו ע"א, תניא א"ר אלעזר בן פרטא בא וראה כמה גדול כח של לשון הרע ממרגלים ומה המוציא שם רע על עצים ואבנים כך המוציא שם רע על חבירו על אחת כמה וכמה, ממאי דילמא משום דר' חנינא בר פפא דא"ר חנינא בר פפא דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה דכתיב כי חזק הוא ממנו אל תקרי ממנו אלא ממנו כביכול אין בעל הבית יכול להוציא כליו משם, אלא אמר רבה אמר ר"ל אמר קרא וימותו האנשים מוציאי דיבת הארץ רעה על דבת הארץ שהוציאו, ע"כ דברי הגמ', והקשו באחרונים הרי מה שייך לטעון כנגד המרגלים, הרי אפשר שמה שנענשה מרים משום שדברה על אחים ומהכ"ת שיש איסור בעצים ואבנים.

ובאילת השחר (פ' שלח יג ב בד"ה וי"ל) כתב בזה"ל: וי"ל דאע"פ שאין דומה לשון הרע על עצים ואבנים ללשון הרע על אנשים, מ"מ הם היו צריכים ללמוד ממעשה דמרים שצריכים לשמור מאוד על הדיבור, וזה מידה מגונה כשמחפשים חסרונות ומדברים רע, ודרך הצדיקים לחפש את הצד הטוב, וכעין מש"כ בחובת הלבבות (שער הכניעה פ"ו) ונאמר על אחד מן החסידים שעבר על נבלת כלב מסרחת מאד וא"ל תלמידיו כמה מסרחת נבילה זאת, אמר להם כמה לבנים שיניה ונתחרטו על מה שסיפרו בגנותה, וכיון שהוא גנאי לספר בגנות כלב מת כ"ש באדם חי עכ"ל, ויעו"ש מה שציין למש"כ ברבינו יונה בשע"ת שער א' אות יח יעו"ש. אולם אכתי אי"ז מתרץ לענין המרגלים דמה יבינו ק"ו, ואכתי לא כתוב שדרך הצדיקים לחפש דרך טובה.

ובס' אפיקי יהודה (דרוש שמונה עשר עין רוגל אות ו) כתב שי"ל שעיקר לשון הרע של המרגלים היה במה שהכחישו את מעשיו יתברך וכסרו הויתו יתברך משרה שכינתו על בן אדם הראוי לכך יעו"ש, אלא דיש להעיר דהרי רש"י כתב שדברו נגד הקב"ה, ולכאורה היה קשה לו הקושיה הנ"ל, ומצינו גם ברש"י בחומש דברים (א א' בד"ה וחצרות) שכתב בזה"ל: אמר להם היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים בחצרות בשביל לשון הרע ואתם נדברתם במקום עכ"ל, ובגור אריה כתב קאי זה על המרגלים שדברו במקום ומה שדברו על הקב"ה היינו כי חזק ממנו כביכול אי הקב"ה יכול להוציאם משם יעו"ש, והיינו משום שדברו על הקב"ה, שאינו יכול לעזור להם, ויתכן לומר ביותר דכיון שכל

הבריאה של צומח ודומם הכל הוא מהקב"ה, ומבורא אחד נבראו, א"כ אין מקום לחלק בזה, והפוגע בהם כמדבר נגד הקב"ה.

אלא דיש לעיין בזה מדברי הגמ' בברכות דף יט ע"א, אמר רב יצחק כל המספר אחרי המת כאילו מספר אחר האבן איכא דאמרי דלא ידעי ואיכא דאמרי דידעי ולא אכפת להו, והקשתם שם הגמ' איני והאמר רב פפא חד אישתעי מילתא בתריה דמר שמואל ונפל עליו קנה גדול וכבד, ותירצה הגמ' שאני צורבא מדרבנן דהקב"ה תבע ביקריה, ומוכח דאין איסור משום שהוא אחר האבן, וקשה מדברי הגמ' בערכין דכנראה דכן יש איסור, וכה"ג כתבו להקשות בפני יצחק זוט ונדפס בחידושי הגאונים בהגליות של העין יעקב ובפרדס יוסף בפרשת מצורע (יד ב סוף אות ב) שמדברי הגמ' בעירובין דף טו ע"א מוכח שיש איסור הוצאת שם רע אפילו על אבנים, וי"ל דבאמת תליא פלוגתא דהרי איכא ב' איכא דאמרי ולא אמרינן לדינא דהוי אחרי האבן, ושוב ראיתי כה"ג שכתב בשיעורי מרן הגרי"ש אלישיב וצוק"ל (הדפסת הגרב"צ קוק) שכתב שם, זהו דוקא למ"ד אין המתים יודעים אבל למסקנא דהמתים יודעים אסור לספר לשון הרע אחר המת, וכתב עוד שמש"כ בשו"ע או"ח סימן תר"ו ס"ג, תקנת קדמונינו וחרם שלא להוציא שם רע על המתים לא שבלא החרם היה מותר להוציא שם רע על המתים אלא בא להוסיף שיש בזה גם חרם, עכ"ד, אלא דבהערה שם כתב להעיר הגרב"צ קוק דהרי סו"ס זה תלי באיכא דאמרי, וא"כ א"א דלדינא אינו תלוי בזה, אבל מ"מ י"ל כמ"ש דכיון דהוא פלוגתא, א"כ י"ל כאן מח' הסוגיות, ולדינא נקטינן להחמיר בזה, וראה עוד בזה בשו"ת משפט צדק (ח"א כרך ב' סימן עח) שכתב להוכיח מכמה דוכתי בש"ס שמתים אכפת להם בכבודם יעו"ש, וע"ע בשו"ת אז נדברו חלק יד סימן סח במש"כ בזה. וע"ע בבן יהודע בברכות שם, ויש עוד להאריך.

ואולם גם מש"כ לחדש שהאיסור לדבר על מה שהקב"ה ברא, לא נראה הכי מדברי הח"ח שבחפץ חיים בהלכות לשון הרע (כלל ה' סעיף ז'), כתב בשם היראים שכשכחם שאסור להוציא דיבה על חבירו כך אסור להוציא דיבה על חפציו, ומוכח דדוקא על חפציו ולא על חפצי הפקר, ובע"כ דהוא לא כמ"ש, ומ"מ י"ל דהכא מרגלים שאני וכמו שמבואר בגמ' בסוטה דף לד ע"ב ארחב"א מרגלים לא נתכוונו אלא לבושתה של ארץ ישראל כתיב הכא ויחפרו לנו את הארץ וכתוב התם וחפרה הלבנה וכו' יעו"ש. וכיון שכן א"ש שנתכוונו לארץ ישראל שאני, ואינו דומה לסתם דומם. וכן נראה מדברי רש"י בסנהדרין דף קי ע"ב שכתב לבאר שם דבברי הגמ' שעשרת השבטים אין להם חלק לעולם הבא והיינו דלימות המשיח לא יקבלם משיח עם שאר גלויות לפי שסיפרו בגנות ארץ ישראל וכמו שנענשו המרגלים.

ועתה מצאתי דכיסוד הדברים שכתבתי, כן הוא דעת המשנה הלכות והו"ד בקונטרס קב ונקי (תשע"ב) שהביא מדברי רה"ש באורחות חיים (אות פג) שכתב אל תוציא דיבה ולשון הרע על שום בריה ומוכח מדבריו שאין לדבר לשון הרע על שום בריה שברא הקב"ה בעולמו, ואף על דומם וחיות עופות ובהמות.

ועוד בסתירת הגמ' י"ל ע"פ מש"כ הגרנ"ק בחוט שני (לשון הרע עמ' שנו) שיסד שכל האיסור הוא דוקא אם כתוצאה מן הדיבור על החפץ יש גנאי ונזק לבעליו, אבל כשאין שום גנאי ונזק לבעלים של החפץ אין איסור לשון הרע בדיבור על גנאי של החפץ, וזה נלמד מחטא המרגלים שע"י שדיברו גנאי על ארץ ישראל גרמו בכך שלא ירצו להיכנס לארץ ישראל, וזה גנאי כביכול שנתן את הארץ לישראל, והביאו שכן כתב הגרי"י פישר זצ"ל באבן ישראל (עה"ת פרשת מצורע עמ' קכ) שמהמרגלים נלמד איסור דיבור על אחרים רק כשיש על אחרים יעו"ש, וכיון שכן לפי דבריהם י"ל דיש לחלק שפיר בין המרגלים לסתם דומם, וממילא ליכא סתירה לדברי הח"ח.

ואולם כן כתבו הגרנ"ק והגרי"י פישר, אבל מצאתי לזקני מרן החיד"א זיע"א שכתב בספר דבש לפי שיש איסור לדבר על דומם אף שלא יגרם נזק וגנות לבעלים, וכן הביאו שבס' שיחות הסבא מסלבודקא (ח"א עמ' רסד) כתב שלימדתנו התורה בחטא המרגלים שאיסור לשון הרע הוא שידבר האדם כראוי ולא יוציא מפיו שום דבר גנות ודבר זה שייך גם בדיבור על הארץ ובדומם, יעו"ש והיינו כמ"ש באילת השחר עה"ת, וכן נראה מבואר ממש"כ במדרש רבה (פרשת כי תצא פרשה ו אות ט) שאף שנאמר לא תלך רכיל בעמך מכל מקום אף על נכרי אין לספר לשון הרע כיון שהמתרגל לדבר לבסוף יספר לשון הרע גם על עמך יעו"ש.

והביאו שכן הוא דעת החפץ חיים ממעשה שהיה שהובא בס' זכרון גבריאל (עמ' תרמא) שסיפר הגרי"ד סאלוויציק ששמע מיהודי שהתארח בבית החפץ חיים בשבת, והגישו לחם שחור במקום לחם לבן, ואמר שהלחם השחור לא טוב, והח"ח הביא מיד שלשה דברים במעלת הלחם השחור לא, והוסיף שלכן מה שאמרת, זה לשון הרע, ואמר הגרי"ד שמקור דברי הח"ח הוא מהמרגלים יעו"ש, ובע"כ דיש איסור אף לפי הח"ח, וי"ל דבמש"כ בח"ח אין כוונתו להקפיע הפקר כמ"ש בתחילה, אלא כתוב שהוא חידוש שאף על חפציו אין לדבר.

הלכתא רבתי לשבת / הרב נחום אייזנשטיין, תלמיד מובהק להגרי"ש אלישיב זצ"ל, מרא דאתרא 'מעלות דפנה', דיין ומו"צ בירושלים עיה"ק

"תפילה בבית כנסת, ברוב עם, ו'זריזין' מול 'ברוב עם'!

הלכתא רבתי לשבת / הרב נחום אייזנשטיין, תלמיד מובהק להגרי"ש אלישיב זצ"ל, מרא דאתרא 'מעלות דפנה', דיין ומו"צ בירושלים עיה"ק

"תפילה בבית כנסת, ברוב עם, ו'זריזין' מול 'ברוב עם'!

שאלה: האם יש איזה חיסרון להתפלל בבית פרטי שמתקיים בו מנין של עשרה אנשים?
תשובה: יש מעלה להתפלל דוקא בבית הכנסת מאשר להתפלל בבית הגם שיש בו מנין [ומסתבר שעדיף להתפלל במנין בבית הכנסת גם כאשר המנין המתקיים בבית יש בו ברוב עם טפני].

צבור שאינם יכולים להתפלל בבית הכנסת (כגון בזמן נגיף הקורונה) – יתפללו במנין בבית, ובעת הצורך גם בחוץ במקום שמגודר במחיצות. כשלא מתפללים בבית הכנסת – יש מעלה להתפלל בבית שמיוחד שם מקום לתפילה באופן קבע.

זקן חולה או בית האבל – מצות גמילות חסדים לדאוג להם שם למנין, הגם שמפסידים בזה את מעלת 'בית הכנסת', וכפי שראינו שנהגו אצל כל גדולי הדורות.
וראה ב'הרחב דבר' מש"כ שמעלת 'זריזין' קודמת למעלת "ברוב עם", והדבר נוגע לתפילת ערבית, ברית מילה, קידוש לבנה ועוד.

*

ה ר ח ב – ד ב ר :

בקול רם

א [אחרי תקופה קשה של נגיף הקורונה בו לקינו מאוד ביכולת של "ברוב עם הדרת מלך", זכינו ב"ה בארץ הקודש ובעוד מדינות ברחבי תבל, לשוב כבתחילה עם יכולת להתפלל יחד ברוב עם כדת וכראוי.

עכ"ז ישנם מקומות שמשום מה התרגלו ל'מניני חצירות' או מנינים בבתים ומשום מה משום נוחיות וכדומה אינם חוזרים להתפלל בבתי כנסת – וחשוב לדעת שאי"ז מן הראוי ע"פ המבואר בשו"ע (צ, ט) "ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת עם הציבור", וכותב שם המשנ"ב (ס"ק כז) "ואפילו אם יש לו עשרה בביתו ישתדל בבהכ"נ".

ומוסיף המשנ"ב (שם ס"ק כח): "אם יש לו שתי בתי כנסיות ואחד יש בו "ברוב עם" מצוה להתפלל בו יותר. כתבו האחרונים, דאם יש בבהכ"נ של רוב עם רוב בלבול ואין אדם שומע לא תפלה ולא קה"ת, מוטב להתפלל בביתו בעשרה".

[ב] וסדר העדיפויות הוא:

"תפילה בבית כנסת, ברוב עם, ו'זריזין' מול 'ברוב עם'!

1. בית כנסת ברוב עם. [ובית כנסת כולל גם חדרים שאין שם ס"ת. ובשע"ת (צ, ג) מביא ש"ר בנין דמתיבתא מתפללין מנחה וערבית בחצירות בבתי מדרשות", וכנראה לא היה מקום בפנים וכיוצ"ב. אבל בכל אופן אלו שעורכים מנינים מחוץ לבית הכנסת אין לזה מעלה של בית הכנסת, ומה גם שבד"כ המקום שם פרוץ וזה נגד ההלכה וכדלהלן].
2. בכל אופן זכותו של כל אחד להתפלל במקום שנוח לו עם הנוסח שלו וכדומה, שאז הוא יכול להתכוין יותר טוב. [וע"ע באג"מ (ב, מו) מש"כ שיש גם מעלה בכמה בתי כנסת בעיר כדי שמי שקשה לו ללכת לא ימנע מללכת לבית כנסת ע"ש].
3. מנין בבית שלא בבית כנסת [ובשע"ת (צ, יז) משמע שיש עדיפות להתפלל בבית שיש שם מנין קבוע^{לט}].
4. מקום סגור בחצר צנוע ולא מקום פרוץ – שאז חלה עליו אימת המלך ולבו נשבר (שו"ע צ, ה). ובמשנ"ב (ס"ק יב) כותב שמקום שהוא מוקף מחיצות הגם שאינו מקורה שפיר דמי, ועוד כותב (ס"ק יא) שבזוהר משמע שיש להתפלל דוקא בבית.
5. עוברי דרכים לכו"ע מותרים להתפלל בשדה, ומ"מ כשיש שם אילנות טוב יותר שיעמוד שם ביניהם ויתפלל אם אין קשה עליו איחור דרכו דמקום צנוע הוא קצת עי"ז וכשהוא בביתו אין לסמוך ע"ז (משנ"ב שם ס"ק יא).

ברוב עם

[ג] כעת נבוא לעסוק בהגדרה של "ברוב עם".

הר"ן במגילה (ג, א בדה"ר) כותב: "לכתחלה יש לומר דאפילו רב מודה דמצוה מן המובחר לקרותה עם הצבור משום פרסומי ניסא". וכותב המג"א (תרצ, כג) "אע"ג שיש לו ק' אנשים מצוה לקרות' בצבור משום ברוב עם וכו'".

ובמגילה יש דין מיוחד של "פרסומי ניסא", ולכן כותב השו"ע (שם, יח) שצריך לחזור אחרי בית הכנסת עם מנין גדול (מג"א), אבל לגבי תפילה כותב המשנ"ב (צ, כח) שרק מצוה להתפלל ברוב עם. ולכן מסתבר שעדיף להתפלל בבית כנסת במנין מאשר בבית פרטי ברוב עם (ועי' היטב במשנ"ב שם, כז-כח; תרצ, סב).

מנינים לחולים וזקנים ואבלים

[ד] עכ"ז ע"ד מרן הגריש"א זצ"ל – יש ענין לעשות חסד עם אדם חולה או זקן או אבל וכדומה שאינו יכול לבוא להתפלל בבית הכנסת ולעשות לו מנין בבית, וכפי שראינו אצל כל גדולי הדורות שבעת זקנותם ערכו להם תלמידיהם מנינים בבית. וכפי שגם זכינו לעשות למרן הגריש"א זצ"ל.

^{לט} והנה המשנ"ב (תרפז, ז) כותב לגבי מגילת אסתר ש"מי שמתפלל כל השנה בקביעות במנין המיוחד לו להתפלל שם אין צריך לילך לבית הכנסת". וכותב עלה השעה"צ (אות ז): "ולענין כוונתו, דבמקום שהוא רגיל להתפלל הוא גם כן בית המדרש אלא שמיעוט אנשים מתפללים שם, ואשמועינן דאינו מחוייב לילך לבית הכנסת גדולה, דאטו כל בתי כנסיות קטנות שיש בעיר מחוייבים כולם לילך לבית הכנסת הגדולה, אבל אם בעל הבית יש לו מנין בביתו, אף שהמנין שלו הוא בקביעות, מסתברא דצריך לילך לבית הכנסת שבעיר משום פרסומי ניסא".

"תפילה בבית כנסת, ברוב עם, ו'זריזין' מול 'ברוב עם'!"

כמו כן, כשיש בית אבלים ויש שם כמה חיובים, יש ענין לעזור להם לחלק את הצובר לכמה מנינים – הגם שבכך לכל מנין יהיה פחות אנשים.

"זריזין" מול "ברוב עם"

ה' והנה החיי אדם (סח, ו) כותב: "זריזין מקדימין למצוה כו'. ולכן ראוי להתפלל ערבית מיד ביציאת הכוכבים. ואפילו אם ימתין אזי יעשה ברוב עם, מכל מקום מוטב להיות מן הזריזין ומקדימין (כדאיתא להדיא בר"ה דף ל"ב ע"ב מ"ש הלל דבראשון כו)".

ומה שציינן לסוגית הגמ' בר"ה (לב, ב) שם מפורש שזריזין עדיף על ברוב עם. שם אמרו: "מאי שנא שני מתקיע משום דברוב עם הדרת מלך, אי הכי הלל נמי (בימים שאומרים בו הלל) נימא בשני משום דברוב עם הדרת מלך, אלא מאי שנא הלל דבראשון משום דזריזין מקדימין למצות, תקיעה נמי נעביד בראשון משום דזריזין מקדימין למצות, אמר רבי יוחנן בשעת השמד שנו".

הרי מבואר, שבעצם מן הראוי היה לתקוע בראש השנה בשחרית משום זריזין הגם שבמוסף יש ברוב עם טפי (ורק מצד גזירת השמד שהיו להם אויבים שגזרו שלא יתקעו והיו אורבין להם כל שש שעות לקץ תפלת שחרית, לכך העבירוה לתקוע במוסף).

ומוכיחים מכאן החיד"א (ברכ"י סי' רכט) והחיי"א הנ"ל, שזריזין עדיף על ברוב עם, שהגם שבמוסף יש יותר אנשים בבהכ"נ ואיכא ברוב עם הדרת מלך, מ"מ משום דזריזין מקדימין למצות מקרא ההלל בשחרית.

ומבואר ש"זריזין" עדיף על "ברוב עם". וזריזין נלמד בפסחים (ד, א; יומא כח, ב) מ"וישכם ארבהם בבוקר", ודעת המאירי שם שא"ז חיוב גמור אלא שראוי לאחוז בדרכי אבות, ועכ"ז כאמור זריזין עדיף על ברוב עם.

ולכן גם לגבי ברית מילה עדיף – ע"ד מרן הגריש"א זצ"ל, לעשותה מוקדם יותר גם אם בכך יהיו פחות אנשים. ולכן לכתחילה יש לעשות את הברית לפני חצות^מ – שכל זה בכלל זריזין (בפרט שהוא כבר עוסק בסדרי הברית מהבוקר). עכ"ז בבית מדרשו של מרן הגריש"א זצ"ל היו נערכים בריתות גם בזמן מנחה גדולה למי שביקש לעשות או.

[ו] ובעיקר הדבר מש"נ ש"זריזין" עדיף על "ברוב עם", יש להעיר ממש"כ הביה"ל (סי' תכו ד"ה אלא) לגבי קידוש לבנה שבעצם "ברוב עם" עדיף על זריזין [אא"כ ירא שיפסיד את המצוה] ולכן הורה הביה"ל שימתין לאומרה ברוב עם (וע"ע מש"כ הביה"ל שם ד"ה במוצאי בשם הב"ח והמעשה רב). וכבר הקשה המהרש"ם (ארחות חיים תכו, י) על אלו שהורו כן, שהרי מוכח בסוגית הגמ' הנ"ל בר"ה שזריזין עדיף על ברוב עם, ולכן הורה שיותר כדאי להקדים ולברך ברכת הלבנה ביחיד מלהשהותה בכדי לברך בצבור.

וכן קשה בדברי המשנ"ב (רכט, ח) לגבי ברכת החמה שכותב: "לכתחילה מצותה מיד להקדים מה דאפשר, וטוב לברך אותה ברוב עם". וכבר השיג כן החיד"א (מחזיק ברכה

^מ ע"י בדבר אברהם (ב, ב) וערוה"ש (יו"ד רסב, ח) ולבוש (תרנב, א).

הלכתא רבתי לשבת / הרב נחום אייזנשטיין, תלמיד מובהק להגרי"ש אלישיב זצ"ל, מרא דאתרא 'מעלות דפנה', דיין ומו"צ בירושלים עיה"ק

"תפילה בבית כנסת, ברוב עם, ו'זריזין' מול 'ברוב עם'!

סי' רכט; הובא בשע"ת שם): "נ"ל שהזריז לברך בנץ שפיר דמי לברך ביחיד, מלאחר עד אחר התפילה ולברכה בעשרה, דאין זה אלא מנהג שרצו לנהוג בתראי משום ברוב עם, ואין זה דבר שטעון עשרה, ומוכח בש"ס ר"ה ל"ב, דטעם זריזין מקדימין דחי לטעם ברוב עם".

ובני הרה"ג יהודה שליט"א דן לחלק – שבברכת הלבנה והחמה הנידון שלא יברך אותה ביחידות, ומשא"כ אם כבר יש רבים ורק רוצה "ברוב עם טפי" או זריזין עדיף. אך לפי"ז נותן הדין גם לגבי ברית מילה, שאם יש לו יכולת לקיים את הברית קודם חצות רק ביחיד, ההוראה תהיה שימתין לאחר חצות כדי שיהיה לו ברוב עם, ורק כשהנידון הוא להרבות בברוב עם, אז זריזין עדיף וצ"ע.

ויש מחלקים (עי' ברכת אברהם פסחים קה, א אות ה בשם בעל הברכ"ש), בין מצות כמו ברכת החמה והלבנה שאין להם זמן מסויים דוקא להיום הזה, שאז לא נאמר דין 'זריזין' אלא דין 'שהיית מצוה לא משהינן', לבין מצות שתלויות ועומדות רק ביום הזה, שאז נאמר ביה דין 'זריזין' [שאולי אף נכנס להיות חלק מפרטי המצוה], ובכי הא חמור הוא טפי ודו"ק.

לתגובות: dvarhalacha613@gmail.com

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'

פניני עיון בפרשת השבוע

יג, טז: אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את הארץ.

בראש דוד להחיד"א כתב אפשר לומר, בהקדם מאמר התנחומא: אלה שמות האנשים, ומה היו שמותם סתור וכו', יש בני אדם ששמותיהן כעורים ומעשיהם כעורים וכו'. ולכאורה יפלא מה זו שאלה ששאל ומה היו שמותם? דהאי קרא כתיב אחר שפירט שמותם אחת על אחת, ועליהו קאמר אלה שמות האנשים.

ויראה בהקדים מדרש ילקוט ריש שמואל ושמו אלקנה, הרשעים קודמין לשמן נבל שמו, שבע בן בכרי שמו, אבל הצדיקים שמם קודמם, כמו ושמו אלקנה ושמו בועז, ושמו מרדכי, דומים לבוראם דכתיב ושמי ה'. מתיבין והא כתיב ולרבקה אח ושמו לבן, רבי יצחק אומר אח של פרדיכוס, רבי ברכיה אומר מלובן ברשע עכ"ל. למדנו דהרשעים הם קודמין לשמן, ואם השם עצמו מורה לרשעות כמו לבן שהיה מלובן ברשע אז אפשר להיות השם קודם, כמו ושמו לבן, מאחר דשם לבן עצמו מורה הרשע.

והשתא הכא במרגלים כתיב כולם אנשים ראשי בני ישראל המה ואלה שמותם וכו' ופירט שמותם, ומזה מוכח דהכתוב סיפר בשבחם דהקדים שמם להם, כדכתיב ואלה שמותם למטה ראובן וכו' ואחר כך [אחר שהזכיר שמותם] קאמר קרא [עוד פעם] אלה שמות האנשים וכו' ומשמע דרמזו רשעותם דהם קודמים לשמן כרשעים, ולכן אחר שכבר הזכירם קאמר אלה שמות האנשים, למטה ראובן וכו' דאנו רואים דהקדים שמם להם לא קשיא דבאותה שעה כשרים היו כמו שפרש"י, אבל השתא דכתיב אחרי שהזכירם "אלה שמות האנשים" והם קודמין לשמן מוכח דהכתוב בא לגנותן על שם סופן, ואם כן יקשה דברישא אמר ואלה שמותם למטה ראובן וכו' דהוי שבח דשמם קודם להן, ולכן מוכרח לומר דשמם מורה הרשע, והווי כלבן דשמו מורה שמלובן ברשע, ובכי האי גונא כתיב ושמו לבן וגם אלו כתיב "ואלו שמותם" דשמם מורה הרשע לזה ומה היו שמותם כלומר נחזי אנן איך שמם מורה הרשע עיין שם.

*

יג, כ: והימים ימי ביכורי ענבים.

החיד"א בפירושו נחל קדומים כתב פירוש שהימים ההם [של ביכורי ענבים] הם זמן שכל אחד ואחד הולך לשמור פרדסו ביכוריו וענביו, והיה להם לירא מהעם שבשדות, אפילו הכי הבטיחן משה שיתחזקו ויקחו מאשר ימצאו ולא ייראו כלל מהם ומשומרי פירות אע"פ שהדרכים מלאים אנשים, הקדוש רבינו שלמה אסתרוב ז"ל עכ"ל. נראה שהבין שיקחו מפרדס אע"פ שיש לו בעלים ולא יחששו משומרי הפירות שיקפידו על זאת, וכ"כ בכלי יקר.

וצריך ביאור אם גזל עכו"ם אסור איך הותר להם לקחתו על פי מה שנתבאר במקום אחר דאברהם אבינו זכה בקרקע מיד, אבל הפירות שגדלו שם עד שכבשו שייך לכנעניים. אמנם בפסוק כג ויבואו עד נחל אשכול ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד פירש ההעמק דבר שהיה בפרדס מחוץ לעיר, א"כ אפשר דהוי במקום הפקר שאין לו בעלים כלל.

*

יג, כג: ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישאוהו במוט.

נחלקו הבבלי והזוהר **האם יהושע וכלב השתתפו בסחיבת המוט**. לדעת הבבלי [נסוטה לד, א] הם לא השתתפו, ולדעת הזוהר [שלח קס, ב] הם השתתפו בסחיבת המוט [ז"ל רבי אבא אמר כרתו ההוא אשכול אתו לסלקא ליה לא יכילו, אתו לנטלא ליה לא יכילו, אתו כלב ויהושע נטלו ליה וסליקו ליה ואזדקף על ידיהו, הדא הוא דכתיב וישאוהו במוט בשנים, בשנים באינון שנים יחידן], וצ"ע במה נחלקו.

ראיתי מי שפירש דהנה בשבת [צב, ב] שנים שעשו מלאכה בשבת פטורים אלא אם כן זה מלאכה שכל אחד לא יכול לעשות לבד אז חייבים אפילו כשעשאוהו שנים, ורבי שמעון פוטר גם בכהאי גונא ותמיד שנים שעשו פטורים. והרי הפירות שם היו גדולים באופן גדול מאד, והדרך לישא אותם היה רק על ידי שנים יחד, **וא"כ יש בזה חילול שבת, כי המרגלים הלכו גם בשבת כדכתיב "במספר הימים אשר תרתם את הארץ"**, זאת אומרת שהם טלטלו גם כן בשבת, ובכהאי גונא דזה אינו יכול וזה אינו יכול חייבים אפילו שנים שעשאוהו, והטעם שחיללו השבת כי היה להם סכנה לעמוד במקום אחד שמא יתפסו אותם, והמרגלים סברו שחובה עליהם להביא למדבר את האשכול כדי להראות שפירותיה משונים וכן גם עמה משונה, ולשיטתם הוי גם כן בשביל הצלת נפשות. אבל יהושע וכלב סברו שאסור להם לשאת את הענבים כי זה לא סכנה ליכנס לארץ הזאת, והענבים זה לא סימן לכך, לכך הם לא נשאו את הענבים. אבל הזוהר שזה רשב"י שסובר שאין חילול שבת בשנים הנושאים יחדיו את הענבים, **לכך לפי הזוהר יהושע וכלב יכלו לסחוב בשבת מדין שנים שעשאוהו פטורין**, ולכך סחבו את זה בשביל לקיים ציווי משה "והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ".

*

יג, כה: וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום.

פירש"י והלא ד' מאות פרסה על ד' מאות פרסה היא, ומהלך אדם בינוני י' פרסאות ליום הרי מהלך מ' יום מן המזרח למערב והם הלכו לאורכה ולרוחבה, אלא שגלוי לפני הקב"ה שיגזור עליהם יום לשנה קיצר לפניהם את הדרך. אותו קיצור דרך היה בדרך ניסית שקפצה להן הארץ כמבואר בריא"ף ובעיון יעקב [בסוטה לד, א]. ולפי זה צריך ביאור למה נעשה הנס שילכו מ' יום לא פחות ולא יותר, ולא שילכו פחות מזה ויענשו גם פחות.

בילקוט שמעוני הלשון וקיפץ לפניהם את הדרך היינו שהיה בדרך ניסית כנ"ל. ולא שהלכו בדרך מקוצרת דרך שבילים וסמטאות וכדומה].

שוב ראיתי ברבינו אפרים [פסוק לד ד"ה מ' יום יום לשנה] שכתב **הם חטאו בעגל מ' יום לכך נגזר עליהם ארבעים יום יום לשנה** זהו שאמר הכתוב [שמות לב, לד] וביום פוקדי ופקדתי עכ"ל. והוא מיושב היטב על פי רש"י [שם פסוק לג] דבחטא המרגלים נענשו גם על חטא העגל שקדם לזה.

*

יג, ל: ויהס כלב את העם.

הטעם שיהושע לא דיבר איתא בסוטה [לה, א] שכשיהושע התחיל לדבר מיד התנפלו עליו ואמרו לו שישתוק כי אתה אין לך בנים ליטול חלק בארץ הוא ידבר בפנינו. וקשה הא זה שאין לו בנים זה סיבה שהוא יותר אמיתי כי אין לו צורך בנחלה.

וביאר בהערות הגריש"א [שם] על פי יבמות [סד, א] ששיבת ארץ ישראל גורמת לזכות למי שהוא עקר שיפקד שם, ולכן טענו לו אתה רוצה לעלות לארץ ישראל בשביל ליפקד בילדים.

שוב ראיתי פענח רזא שעמד בזה וז"ל ויהס כלב, וקשה למה היה שותק יהושע, ויש לומר דודאי פתח הוא ודיבר טוב על ישראל, אבל המרגלים גערו בו ושיתקוהו לומר לית קטנא ימלל, פירוש **מכח שאין לו בנים ידבר ולא יפחד לעלות, אבל אנו דואגים מנשינו וטפינו עכ"ד.**

וכתב בפירוש רזא דמאיר [שם אות כה] עיין מגילה יד, ב דדוקא בנים לא היה לו **אבל בנות היה לו**, ואין להקשות לפי זה למה אמרו לית קטינא ימלל לפי שאין ליתן חלק ונחלה לבניו, הלא כתיב למי שאין לו אלא בת ונתתם את נחלתו לבתו, **דיש לומר שעדיין לא ידעו דין זה עד אחר ששאלו בנות צלופחד**, ואפילו לפי מה שכתבו תוס' ב"ב [קיט, א] שמשה היה יודע שבנות צלופחד יורשות, מכל מקום יש לומר שמשה לבד ידע אבל המרגלים לא ידעו עכ"ל.

ולהנ"ל צריך להבין את דברי הפענח רזא "דמשום שאין לו בנים ידבר ולא יפחד לעלות אבל אנו דואגים מנשינו וטפינו", הא יהושע נמי נהי דאין לו בנים אבל בנות היו לו, וא"כ יש לו לדאוג נמי על הנשים וטף וצ"ע.

ולולי דמסתפינא הוי אמינא דלק"מ, דהנה הביסוס של הגמ' במגילה שם דהיה ליהושע בנות דיש ראיות מפסוקים דחולדה היתה מבני בניו של יהודע ומבני בניה של רחב, ואמרינן תסתיים שמעתא דאיגיירה ונסבה יהושע, ופרכינן ומי הוי ליה זרעא ליהושע והכתיב נון בנו יהושע בנו [ומיהושע ולמטה לא ייחס איש, רש"י] ומשנינן בני לא הוו ליה בנתן הוו ליה עכ"ד. א"כ יש לומר דהבנות שהיו ליהושע היו דוקא מרחב שבאו אצלה יהושע ופינחס קודם כניסתן לארץ כמבואר בריש יהושע, **אבל בזמן המרגלים ארבעים שנה קודם היה יהושע בלי בנים ובנות כלל**. ושפיר קאמר הפענח רזא דלכך אינו מפחד

לעלות, ואין צריך לדחוק מה שכתב ברזא דמאיר שעדיין לא ידעו המרגלים משפט בנות צלופחד כיון דעתה לא היו לו עדיין בנות כלל.

וכ"כ להדיא בפסיקתא זוטרתא כאן בזה"ל מה לך לדבר אינך חושש אם תחיה או תמות אין לך בנים ולא בנות עיין שם. [שהרי תוס' שם כתבו אע"פ שלא נאמרה פרשת נחלה יודע היה משה מטעם דלקמן אם כבן אנו נירש אם כבת תתייבם אמנו עכ"ל. וזו היה טענת בנות צלופחד שעל זה אמרו חז"ל חכמניות ודרשניות היו, וכיון שזו חכמה ודרש מה שאדם מבין מדעתו גם המרגלים שהיו נשיאים שבישראל היה להן לדעת זאת ולדברינו ניחא, ומיושבות קושיות היעב"ץ בסוטה על רש"י שם].

*

יג, לג: ושם ראינו את הנפילים בני ענק מן הנפלים.

קשה למה פעמיים נפילים, ועוד נפילים ראשון מלא ושני חסר, ועוד מה זה בני ענק ולמה לא ענק כמו ביהושע. ביאר בטעמא דקרא על פי המדרש [שמובא בתוס' שאנץ סוטה לה, א] פעם אחת הופיעה בתו של ענק בפרדס אביה ואכלה שם רימון והשליכה הקליפה לשדה, באותו הזמן הגיעו לשם המרגלים וחשבו שזה מערה [שהרי הפירות היו בגודל של בנין] והתחבאו בפנים, לאחר זמן נזכרה אותה בת שזרקה את הקליפה בשדה אביה, ופחדה שמא אביה יגער בה על כך, הלכה ולקחה את הקליפה וזרקה אותה מחוץ לשדה ואז הם נפלו, והיא כמובן מרוב גודלה שלא שמה לב. באותו הזמן אמרו המרגלים ראו כמה גבורה יש בנשים קל וחומר בגברים. וא"כ יש לומר שזה כוונת הפסוק מן הנפילים, פירוש מהיכן שנפלנו [והיינו נפלים] ראינו את הנפילים בני הענק דהיינו בתו של ענק. ולכן כתיב גם כן בני ענק שלא ראו את הענק עצמו רק בת קטנה שלו וכמו שאמרו בפרק קמא דחולין [כב, א] בני יונה קטנים ולא גדולים.

מיהו בתנא דבי אליהו רבא [פרק כ"ט] איתא שראו את המרגלים עצמן עכ"ד.

יש לציין דהכא דכתיב "בני ענק" ענק לשון יחיד, אפשר לפרש בן של ענק ולא הוא עצמו, ומצינו דגם יחיד נקרא בלשון רבים "בני" כמו ובני דן חושים כדאיתא בב"ב [קמג, ב]. אבל בדברים [א, כח] דכתיב "וגם בני ענקים ראינו שם" לשון רבים אי אפשר לפרש כן, אלא יש לפרש דקאי על הענקים עצמן שראו כדאיתא בתנא דבי אליהו, ומה דכתיב בני ענקים ולא ענקים יש לפרש על פי העיון יעקב [יומא לט, ב ד"ה והיו קורין אותו בן החמצן] דמצינו לשון בן שאינו מחובר ומצטרף לאביו אלא מיוחס הוא לאדם עצמו או משפחתו וכדאיתא בסוף סוטה [מז, א] בן דינאי חזרו לקרותו בן הרצחן עיין שם.

התורה ומצוותיה / הרב אברהם מרדכי יוסף מרקסון, מח"ס סימני המצוות ושא"ס, דומ"צ באשדוד

הערות בהלכות ציצית

המתעטף בטלית כדי שיוכל להוציאה בשבת - האם צריך לברך

בס' פסקי תשובות (סי' י"ט בהערה מס' 18) רצה לומר שהמתעטף בטלית כדי שיוכל לקחתה עמו אחר סעודת שבת, במקום שאין עירוב, או למי שנוהג שלא לטלטל, אין לו לברך על עטיפתו. ומדמה זאת למתעטף בטלית כדי להבריח את המכס, שמובא בפוסקים בסי' י"ט במ"ב סק"ה שחייב רק מחמת ספק, ולכן לא יברך על עטיפה זו, שיתכן שאין זו לבישה המחויבת בציצית.

ואני חושב שזה לא דומה, שהרי הלבוש בגד כדי להבריח את המכס, יש דיון בראשונים האם מותר ללבוש בגד שעטנו. ואילו לגבי שבת, בודאי אף אחד לא יתיר ללבוש בגד שעטנו כדי שיוכל להעבירו ממקום למקום להינצל מאיסור טלטול, כי כל ההיתר להוציא בגד משום שזה דרך מלבוש, ואם נאמר שהוא רק רוצה להבריח את איסור שבת ואין כונתו ללבישה, א"כ אין זה דרך מלבוש ויהיה אסור משום הוצאה. (החילוק פשוט, במכס יכול לרמות שזה מלבוש, אבל את השי"ת א"א לרמות, וחייב לכוון ממש למלבוש). ממילא חייבים לומר שהמתעטף בטלית כדי שיוכל לקחתה עמו כשאין עירוב, בודאי כונתו ללבישה, ולמצוה, אף שעיקר המטרה כדי שיוכל לקחתה עמו, מ"מ כדי שיוכל לקחתה מכוון ללבישה ומקיים מצות ציצית וחייב לברך.

טלית קטן המיוחד לשינה

נוהגים לישן עם טלית קטן, על פי דברי האר"י הק', שאמר כי יש בכך משום שמירה להנצל מחטא (מובא במ"ב סי' כ"א ס"ק ט"ו). והעיר הגה"ק מבוטשאש (בא"א סי' כ"א) דמי שיש לו טלית קטן המיוחד לשינה, לא מועיל כלום, שהרי נתבאר בסי' י"ח דבגד המיוחד ללילה פטור מן הציצית לכל הדיעות. וגם יש לחוש ל'בל תוסיף'. ואף שיש שרצו לומר דכיון דישנים עמו בבוקר כשהאיר היום נחשב כבגד המיוחד ליום וללילה דחייב בציצית, עכ"ז מצינו בסי' י"ח ס"ב שנהגו להקל בסדינים שמתכסים בהם מכיון שעיקר לבישתם נעשית ללילה, אף שישנים עמם גם בבוקר.

ויש שכתבו כי אכן נכון לישן בטלית קטן המיוחד ליום, אולם המנהג אינו כן. ובשלחן הטהור כתב דלא ישן בטלית קטן המיוחד ליום, שיש בכך משום ביזוי מצוה, כמ"ש הרמ"א בסי' כ"א ס"ב, אלא תהיה לו טלית קטן המיוחד לשינה, ויראה ליחודה מתחילה ליום וללילה, וישתדל ללבשה גם ביום. כמ"ש במשמרת שלום (סי' ג' ס"ה) ומביא בשם אביו שהיה משתדל ללבשו גם אחר קימתו בבוקר איזה זמן, ורק אח"כ היה מחליפו. כי

הערות בהלכות ציצית

לישן בטלית קטן המיוחד ליום אינו כדאי לפי שהוא מתקלקל, גם לילך כל היום בשעת התפילה בט"ק שישן בו בלילה אינו מן הראוי.

והגר"ד גרוס שליט"א כתב שאכן רצוי שיראה לישון בה גם ביום, אם רגיל לישון שינת הצהרים, כי אז נחשב למיוחדת ללילה וליום. ועל כל פנים, כדי לצאת מידי החשש של 'בל תוסיף', ראוי שיכוין קודם שלובשה, כי אם אין מצוה בטלית קטן זו, אזי כוונתו רק לשמירה ולא לשם מצוה.

ובשו"ת שבט הקהתי ח"ג ס"ח כ' לחדש, דיתכן שאף אם הבגד מיוחד ללילה, כיון שאם יחליט בדעתו לייחדו ליום תהיה ציצית כשרה, מועיל גם כעת לשמירה מן החיצונים.

ומביא עוד מהג' הברוך טעם שכתב דאף לדעת הרמב"ם דכסות יום פטורה אף בלילה, עכ"ז יש בכך משום זכרון לשמירת המצוות, כמ"ש בים של שלמה (חולין פ"ח סי' נ"ג) דאף בטלית שאולה הפטורה מציצית, למצוה יחשב, כיון שהמה לזכרון.

ובחיי משה מביא מסידור הרב שכותב שהמדקדקים נוהגים לישן בטלית קטן כדי שאם יישן ביום לא יהיה ערום בלא מצוות. וכותב שלפי דבריו מיושב המנהג, **לפי שכל לבישתו בלילה הוא רק כדי לצאת בו ידי חובת ציצית כשיאיר היום**, אם כן הוי כסות המיוחד ליום דחייב בציצית.

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון מרוגוטשוב

אחיזת הציצית בקריאת שמע

וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם (טו, לט)

מנהג כל ישראל כיום לאחוז את הציצית בידם בזמן קריאת שמע, וכמ"ש בטור ובשו"ע או"ח סי' כ"ד ס"ב ובמשנ"ב שם, ומנהג זה נזכר בהרבה ראשונים מכל ארצות אירופה, כמו שיובא להלן.

והנה גאוני בבל התנגדו מאוד למנהג זה, כמ"ש בתשובות גאוני מזרח ומערב סי' ל"ח (וכן הוא בתשובות הגאונים שערי תשובה סי' פ"ח בשם רב האי): "והכי אמר רב נטרונאי גאון, ושאלתם כשיקרא אדם קריאת שמע צריך לאחוז ארבע ציציותיו או לא, דבר זה לא דרך חכמים ותלמידים הוא זה דרך יהירות הוא, וכי מאחר שהתבונן בציציותיו בשעת עטיפתן וברך עליהן לאחר מכאן למה אוחזן ביד, אלא מעתה כשמגיע לוקשרתם צריך [מאנמי לאחוז בתפיליו, ואם תאמר יאחוז, כשמגיע וכתבתם צריך] לבוא לביתו להניח ידו על מקום מזוזה, הילכך העושה כן צריך ללמדו ולהסביר לו שלא יעשה", וכן כתב הארחות חיים הלכות ציצית סי' ל"ב בשם רב נטרונאי ובשם רב משה גאון.

מהו מקור המנהג שנתקבל בכל ישראל נגד דעת גאוני בבל?

מקור הדבר הוא במדרש תהילים (בובר) פרק ל"ה איתא: "בחזה שימת ציצית כנגד הלב כל זמן שאני קורא את שמע", ועוד שם: "יד שמאל אני קושר בה תפילין של יד ובה אני אוחז ציציותי בזמן קריאת שמע", ובהגהות מיימוניות ספ"ג מהלכות ציצית הביא את דברי המדרש וכתב: "הרי שמצוה לאחוז הציצית בידו השמאלית בזמן קריאת שמע".

ובראבי"ה סי' תרפ"ג וסי' תרצ"ג ואור זרוע ח"ב סי' שי"ד ומרדכי סוכה רמז תשס"ג והגהות מיימוניות פ"ג מהלכות ציצית סק"כ כתבו בשם הירושלמי סוכה פ"ג הי"ב: "לא סוף דבר להתעטף אלא להשליך שתי כנפות לאחוריו ושתי כנפות לפניו, ואוחז בציצית כשורה בשעת קריאת שמע".

ובלקח טוב (לרבינו טוביה מארץ יון) סוף פרשת שלח כתב: "וכשמקבצין הציצית בשעת קריאת שמע ומעבירין על גבי עיניהם אע"פ שנראין הדברים שמשום חבובי מצות מכל מקום לא נתחייבו ישראל בזה, שאם כן היו ממשמשינן גם בתפילין בשעת שקורא וקשרתם, אלא מנהג בעלמא הוא ואין בדבר איסור והיתר", ובעיטור (הלכות ציצית סוף שער ב') כתב: "ואותן שמקבצין הציצית בשעת קריאת שמע ומעבירין ע"ג עיניהם אפשר שנהגו משום דכתיב וראיתם אותו ע"ש שהיה עטיפתם תחת המלבוש", הובא בטור או"ח סי' כ"ד, וכן כתב בספר היראה לרבינו יונה ובסמ"ק.

^{מא} המוסגר ליתא בתשובות גאוני מזרח ומערב ואיתא רק בשערי תשובה סי' פ"ח.

ובספר מנהג טוב (לאחד מחסידי איטליה בזמן הראשונים) סי' ע"ח, כתב: "ומנהג טוב כשאדם קורא קריאת שמע ומגיע לפרשת ציצית לפסוק וראיתם אותו וזכרתם לתפוש הציציות בידיו ולהעבירם על עיניו ולנשקם ולראותם וכן מצאתי במאור הגדול בהלכות ציצית בשם רבי צמח גאון דבעי למישרי תרי גדפי דציצית מבתריה מעילוי כנפא אסיטרא דשמאלא וכד קרי קריאת שמע למנקט ציצית בידא דשמאלא ובתר דקרי ומגיע לפרשת ציצית לוראיתם אותו מנשק בהו וחזו בהן דאדכר ליה בכל פיקודייה דמרי עלמא ומחבב את המצוות, וכן עושין בכל ארץ ישראל ובארץ המערב^{מב}".

ובשו"ת הריב"ש סי' תפ"ו נשאל אם נכון לעשות כדבריהם מאחר שבתשובת רב נטרונאי כתב לא כן, והשיב הריב"ש שהוא מנהג יפה, ע"ש, הובא בבית יוסף סי' כ"ד, וכן הוא בלקט יושר עמ' 18, וכן הורה האריז"ל.

ונראים הדברים שמנהג זה בא לארצות אירופה מארץ ישראל, ששם נערכו המדרשים, אך בבבל לא נהגו כן, ולכן לא ידעו גאוני בבל מה מקורו וטעמו של מנהג זה.

ובשו"ת רשב"ש סי' כ"ו כתב: "באמת כי בשם רב נטרונאי גאון ז"ל כתבו שהאוחז בציציותיו בשעה שהוא קורא קריאת שמע יהירותא היא. וכן נמי כתבו בשם הגאון רב משה בר רב חנוך גאון ז"ל", אמנם נראה שהמילים "בר רב חנוך" הם הוספה מוטעית של אחד המעתיקים, כי ניכר שמקור דברי הרשב"ש הוא בארחות חיים הלכות ציצית סי' ל"ב הנ"ל, ושם כתב רק "רב משה גאון ז"ל" והוא אחד מגאוני בבל כידוע, אך רב משה בר רב חנוך הוא אחד מארבעת השבויים שהם מגאוני איטליה, ששם היה זה מנהג רווח.

אופן אחיזת הציצית

הנה לשון השו"ע או"ח סי' כ"ד הוא: "מצוה לאחוז הציצית ביד שמאלית כנגד לבו בשעת ק"ש", ומקורו במדרש תהילים הנ"ל, וכן בשער הכוונות כתב שיש להניח הציציות בידו השמאלית, אמנם במג"א סק"ב כתב: "לאחוז הציצית. בין קמיצה לזרת (ברכות רמ"מ)", הספר "ברכות רמ"מ" מובא במג"א כמה פעמים, והיו שחשבו בטעות שהוא סדר ברכות למהר"ם מרוטנבורג, אך באמת כוונת המג"א לספר סדר ברכות לר' מיכל מארפטשיק שנדפס בקראקא שנת שמ"ב, ונדפס מחדש בהוצאת זכרון אהרן, ושם כתב (במהדורת זכרון אהרן הוא בעמ' ט"ו): "קבלתי שיש לאחוז הציצית ביד שמאלית בין קמיצה לזרת", ובסידור השל"ה כתב: "ובשם גאון לאוחזם עכשיו בין קמיצה לזרת".

ובשירי ברכה להחיד"א סי' כ"ד כתב: "ורבינו האר"י זצ"ל כתב לאחוז ד' ציציות בין קמיצה לזרת, וכן נהגו", ובבן איש חי פרשת שמות כתב: "ושאר אחרונים כתבו שיניח הציציות בין קמיצה לזרת אך לא נמצא דבר זה מפורש בספר הכוונות", וכן בכף החיים סי' כ"ד אות ט' העיר על החיד"א שדבר זה לא נזכר בשער הכוונות ובפרע"ח ובסידור הרש"ש, וכתב שהדברים לקוחים מגורי האר"י ז"ל, ואין שום הפסד לעשות כן, עכ"ד.

^{מב} ספרד או מרוקו.

ובים של שלמה יבמות פ"א סי' ג' כתב: "וציצית הואיל דאתא לידי אימא בה מילתא, קבלתי שצריך כל אדם כו' לתפוס הציצית שלפניו בידו מהתחלת קשר עד סופו ולכרוך אותן ב' ציצית התלויין לפניו על אצבע של שמאל הקרוי קמיצה, ונראה שקבלה אמיתית וישרה היא, וכן הוא בהגהת מיימוני סוף הלכות ציצית, במדרש שוחר טוב כל עצמותי תאמרנה ה' אמר דוד לפני הקב"ה אני משבחך בכל איברים ומקיים בהן מצות כו' עד בחזה אני משים הציצית כנגד הלב כל זמן שאני קורא ק"ש, שנאמר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך כו', עד יד שמאלית בה אני קושר תפילין יד, ובה אני אוחו הציצית בזמן ק"ש, הרי שמצוה לאחו הציצית בידו השמאלית כנגד לבו בזמן ק"ש, עכ"ה, וכן נמצא בתוס' אלפס... וכן משמע מן הא"ז שצריך דקדוק היטב איך לתפוס הציצית בעת ק"ש, שכתב בסוף לולב הגזול אהא קטן היודע להתעטף אביו לוקה לו ציצית, ופירש הוא היינו שמשליך ב' כנפות לאחוריו ושתי לפניו, ואוחו בציצית כשורה בעת ק"ש, עכ"ל, אבל לכרוך סביב האצבע כו' לא מצאתי בדברי המחברים אלא שצריכין אנו לדברי קבלה אשר זכרתי, שוב מצאתי בספר ישן סיוע אל הקבלה, וז"ל, כשתמנה תיבות פרשת ציצית דהיינו מן ויאמר ה' אל משה לאמר ותמנה באצבעך מן אגודל אז כלה תיבת אותו דהיינו מוראיתם אותו באצבע הקמיצה של יד שמאל, וכן ציצית הראשון המוזכר בפרשה מגיע וכלה באצבע קמיצה של שמאל, אם תתחיל למנות הכל מיד של שמאל מאגודל כדרך שאדם מונה באצבעותיו, ע"כ נהגו המדקדקים לכרוך הציצית סביב קמיצה בעת הק"ש, וסודו עמוק, וסוד ה' ליראיו".

והנה ברור שהקבלה שכתבו האחרונים הנ"ל לאחו את הציצית בין קמיצה לזרת אינה אותה קבלה שקבל המהרש"ל, כי הם לא כתבו לכרוך את הציצית על הקמיצה, והמהרש"ל לא כתב שהציציות יהיו בין הקמיצה לזרת, אך מ"מ נראה ששתי הקבלות קרובות זו לזו, כי לפי שניהם צריך שיהיו הציציות אצל הקמיצה.

ובספר אמת ליעקב על השו"ע או"ח סי' כ"ד בהערה 26 כתבו מפי השמועה בשם הגר"י קמינצקי זצ"ל: "מנהג העולם שאוחזים הציצית בזרת אבל טעות הוא שאין זה נחשב אחיזה, רק הכוונה שיכניס הציצית בכף ידו בין קמיצה לזרת ויוציאם למעלה מאצבע, נמצא אוחזם בשלש אצבעות ואז שפיר הוי אחיזה כמ"ש בחולין דף מ"ד א' ברש"י ד"ה עד כדי תפיסת יד, ועיי"ש, וכן נהג רבינו", עכ"ל.

אך בעניותי לא הבנתי למה אחיזת זרת אינה אחיזה, ולשון רש"י בחולין שם הוא: "עד כדי תפיסת יד. צריך להניח לצד הראש כשלש אצבעות וארבע, לשון מורי הזקן, ואני שמעתי אחיזת חודי צפרנים, והראשון נראה בעיני דכי האי גוונא לא מיקרי תפיסת יד", ולכאורה משם יש להוכיח שאם אינו תופס ברוב היד לא מיקרי "תפיסת יד", אך אין ראייה שאין זה תפיסה כלל.

איזה ציציות יש לאחו

בלקט יושר (הנהגות התה"ד) ח"א עמ' 18 כתב: "וכשיאמר וראיתם אותו נוטל הציצית המניח (דהיינו: המונח) על כתף שמאל והיה מניח (=מונח) בין שתי הרצועות של תפילין התלויין לפניו, ולמעלה מן הטלית הכרוך בצואר... וגם נוטל הציצית השני התלוי לפניו

בכנף התחתון ומסתכל בהם^מ, והיה מאריך ב"אותו" עד שעשה דבר זה, וזכורני שראיתי מהגאון מהר"י ווילא זצ"ל שתי הציצית שהיו לפניו נטל ביד ימינו בתחלת ק"ש, ונתן ביד שמאלו כנגד לבו תחת סרבילו, וכשאמר וראיתם נוטל הציצית ביד ימינו וראה בהם, ואח"כ נתן ביד שמאלו כבתחלה עד סוף ק"ש".

ובשו"ת מהר"י ברונא סי' ק' כתב: "כך אני עושה הציצית שתולה לפני על הלב אותו ציצית אני אוחו בידי", מבואר שמנהגו היה לאחו רק ציצית אחת, וכן מבואר ממה שכתב שם בהמשך דבריו בשם הגהות מיימוני, ע"ש.

ובשו"ע סי' כ"ד סעיף ד' וסעיף ה' כתב: "יש נוהגין להסתכל בציצית כשמגיעים לוראיתם אותו... כשמסתכל בציצית מסתכל בשני ציציות שלפניו שיש בהם עשרה קשרים רמו להויות", וכ"כ הב"י שם בשם הרקאנטי, ומוכח מזה שיש לפניו באותה שעה רק ב' ציציות^מ.

וכן מוכח להדיא ממה שכתב הב"י שם: "ואני שמעתי עוד שכל אחד מהציציות יש בו ה' קשרים וח' חוטין כמנין אחד, וכשמחבר ב' ציציות להסתכל בהם עולים כ"ו כמנין שם ההוי"ה", הרי להדיא שמחבר בידו רק את שני הציציות שלפניו (וכן בסי' ס"א סכ"ה כתב השו"ע: "וכשיאמר וראיתם אותו ימשמש בב' ציציות שלפניו").

וכן מבואר בלשון המהרש"ל שהובא לעיל, שכתב: "לתפוס הציצית שלפניו בידו... ולכרוך אותן ב' ציצית התלויין לפניו", וכ"כ בספר חרדים בהקדמה למצוות "וחייב אדם ליקח שתי ציציות שלפניו בידו השמאלית ולשומם על לבו בשעת ק"ש... וכתב הרב ר' יוסף גיקאטילוי"א שתי ציציות שלפניו הוא שיקח יען כי בשתיים יש ט"ז חוטין וקשרים עשרה שעולין כ"ו במספר הוי"ה" וכו'.

הרי לפנינו דעת הרקאנטי ר' יוסף גיקטילויא התה"ד מהר"י ווילא השו"ע המהרש"ל והחרדים שיש ליטול בשעת ק"ש רק את שתי הציציות התלויין לפניו.

ויש למנהג זה ראייה מלשון הירושלמי שהובא במרדכי פ"ג מציצית אות כ': "לא סוף דבר להתעטף אלא יודע להשליך שני כנפות לאחוריו ושנים לפניו כשורה בשעת ק"ש", הרי שבשעת ק"ש ג"כ צריך שיהיו שני כנפות לאחוריו, אמנם רוב הראשונים שהביאו את הירושלמי הזה גרסו "יודע להשליך שני כנפות לאחוריו ושנים לפניו ויודע לאחו את

^מ לתה"ד היה מנהג מיוחד בצורת עטיפת הטלית, כמ"ש בלקט יושר עמ' 8: "זכורני כשמתעטף בציצית נטל רחב הטלית ביד ימינו ומסייע בשמאלו, והפנימי מן הטלית היה כנגדו וזורקו ביד ימינו לצד ימינו על ראשו, והיה מכסה פניו ועמד מעט והיה מחזיר שני ציציות לפניו ביד ימינו, ואח"כ נתן ציצית אחת על כתף שמאלו, ותחב הכנף בבגדו למעלה מעל צוארו, וציצית אחת בצד שמאלו לפניו, ושתי ציציות שהיו לפניו בצד ימינו היה מחזיר לאחוריו לצד שמאלו, ואח"כ מגלה פניו ונתן הטלית על ראשו, וציצית שמניח על כתף שמאלו מניח למעלה על הטלית הכרוכה בצוארו בין שתי הרצועות של תפילין", ולפ"ז אצלו שתי הציציות שבצד שמאל היו לפניו, והשתיים של צד ימין היו לאחוריו.

^מ ואמנם בספר שבילי דוד או"ח סי' כ"ד כתב לדייק מלשון השו"ע להיפך, דאם אינו אוחו רק אותן שתיים שלפניו פשיטא דרק בהם מסתכל אלא על כרחך דתופס ארבע ומסתכל רק בשנים, עכ"ד, אך דבריו תמוהים דאיך אפשר כזאת לאחו ארבע ולהביט רק בשנים, וגם לא מובן למה כ"כ פשוט שאם אוחו שתיים מסתכל רק בהם, וכי אינו יכול להביט גם בשתיים שלאחוריו, אלא ודאי דדעת השו"ע שיש לאחו רק ב' ציציות, וכן מבואר מדברי מהרש"ו בספר חיים שנים ישלם שנביא להלן שהבין כך את דברי הרקאנטי.

הציצית כשורה בשעת ק"ש", ולפי גירסא זו משמע דמה שכתוב "יודע להשליך שני כנפות לאחוריו ושנים לפניו" אין זה דוקא בק"ש, דא"כ היה צריך להיות כתוב יודע להשליך וכו', ולאחוז וכו', ומדנקט "יודע לאחוז" משמע דרישא דמילתיה לא קאי אק"ש, וא"כ אין ראייה מכאן איך צריך להיות בשעת ק"ש.

אמנם בתשובות גאוני מזרח ומערב סי' ל"ח כתב בשם רב נטרונאי גאון: "וששאלתם כשיקרא אדם קריאת שמע צריך לאחוז ארבע ציציותיו או לא", ומוכח מדברי השואלים שהיה בזמנם מנהג לאחוז את כל הארבע ציציות בשעת ק"ש.

וקצת ראייה למנהג זה מלשון בעל העיטור (הלכות ציצית סוף שער ב'): "ואותן שמקבצין הציצית בשעת קריאת שמע ומעבירין ע"ג עיניהם", והלשון "מקבצין" משמע קצת שאוספים גם את הציציות שמאחריהם.

ובשו"ת הרדב"ז ח"ג סי' אלף כתב: "עוד כי בשעת ק"ש צריך שיהיו כל הד' ציציות לפניו לקיים וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה', שכל המקיים מצות ציצית כאלו מקבל פני השכינה כתיב הכא וראיתם אותו וכתוב התם את ה' אלקיך תירא ואותו תעבוד והכי איתא בספרי ובירושלמי, ובזמן שהד' ציצית לפניו יש רמז לזה שהרי ל"ב חוטין כפולים עולין ס"ד כנגד ס"ד פני המרכבה, וכן תרגום יונתן וארבעה פנים לאחד מנין אפיא דארבע בריין שיתין וארבע אפיין, וכן תמצא ס"ד תיבות מן דבר אל בני ישראל ועשו להם ציצית עד אני ה' אלקיכם, לרמוז כאלו השכינה כנגדו וזהו שויתי ה' לנגדי תמיד, עוד אני אומר כי אפילו לפי שיטת הרב ז"ל לתקן את יצר הרע צריך שיהיו לפניו, שהרי סרסור הלב הם העינים דכתיב ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ואם הסרסור לא יראה הציציות איך יכנע הלב, הילכך מכל הני משמע כי בשעת ק"ש מיהת צריך שיהיו כל הציציות לפניו".

וכן בשער הכוונות להאריז"ל ענין תפילת שחרית כתב: "ובאמרך מהר והבא עלינו כו' ישים ב' צדדי הטלית ע"ג שתי כתיפיו ואח"כ יקבץ ארבע ציציות ביד שמאלו ויניחם על לבו ביד שמאלו כל עוד שהוא קורא ק"ש עד ודבריו חיים וקיימים... וכשיגיע את ויאמר שהוא פרשת ציצית תקח ראשי חוטי הד' ציציות ביד ימין, ושרשם הנאחזות בכנפי הטלית יהיו ביד שמאל, ותניחה כך על הלב בצד שמאל, וכל עוד שאתה אומר פרשת ציצית תהיה מביט ומסתכל בציציות ההם, וכשתגיע אל וראיתם אותו תעבירם ע"ג עיניך ותנשקם... וכשתגיע אל ודבריו חיים וקיימים ונאמנים ונחמדים לעד הנה במלת לעד תנשקם ותעבירם ע"ג עיניך ותסירם מידך שישתלשלו למטה כדרכך", וכן כתב שם בענין כוונת ק"ש.

ובספר חיים שנים ישלם למהר"ש ויטאל או"ח סי' ס"א סכ"ה כתב: "כתב הריקאנטי ז"ל שאוחז שתי ציציות שלפניו, ומכל המפרשים נראה שצריך לאחוז כל הארבעה".

ורבינו הגר"א נהג לאחוז רק את ב' הציציות שלפניו (כמבואר במעשה רב אות ל"ט), וכן סבר תלמידו מוהר"ח מוואלוז'ין שכל התפילה צריך שיהיו ב' כנפות לפניו וב' לאחוריו (כמבואר בכתר ראש ובתוספת מעשה רב), וכן נהג מרן החזו"א (כמ"ש בספר דינים והנהגות פ"ד).

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים וש"ס

כיצד מבואר שרק כעת נקרא בשם יהושע, אם מצאנו שכבר נקרא כן בחומש שמות?

ויקרא משה להושע בן נון יהושע (יג, טז)

בפשטות הפסוק מבואר כאן, כי רק כעת קרא משה להושע בן נון בשם "יהושע", ומשמע שמעיקרא לא נקרא בשם זה. וכמו שמשמע מפירוש רש"י שכתב שהוספת ה' היתה עבור: "התפלל עליו י-ה יושיעך מעצת מרגלים, משמע שעד אז לא היה נקרא בשם "יהושע".

וצ"ע, הרי בפרשת בשלח (שמות, י"ז, ט') כבר מצאנו בלשון הכתוב, שנקרא יהושע בשם זה, וכמו שנאמר שם: "ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים", וכן בפרשת כי תשא (ל"ב, י"ז) נאמר: "וישמע יהושע את קול העם ברעה". ומדוע לא נאמר: "וישמע הושע".

קושיא זו, יש להקשות אף על השם "יתרו", דאע"פ דמבואר בחז"ל דשם זה ניתן לו רק לאחר שנתגייר, מ"מ מצינו כי בב' פעמים נקרא יתרו בשם זה קודם פרשה זו, והם בפ"ג פס' א': "ומשה היה רועה את צאן יתרו חותנו כהן מדין", וכן בפ"ד פס' י"ח: "ויאמר יתרו למשה לך לשלום".

ונראה דהביאור בזה הוא, דפעמים דרך המקרא לקרוא לדבר בשמו העתידי, על שם הדבר שיהיה בו בעתיד. ודוגמא לדבר נמצא בפסוק (שמות ג' א'): "ויבוא אל הר האלקים חרבה", כאשר הכוונה היא להר סיני. ותמוה, מדוע נקרא הר זה בשם "הר האלקים", והלא עדין לא נעשה עליו שום מעשה "אלקי", ומפרש רש"י שם דנקרא הוא בשם זה: "על שם העתיד", דהיינו על שם המעשה העתידי שיתקיים בו.

ונראה שהסיבה שפעמים קורה הפסוק לאדם או לעצם אחר בשמו העתידי, הוא כאשר מתרחשת סיבה, המראה קשר בין המעשה שקורה כעת, לבין הדבר העתידי שיהיה. דבר זה בא ללמדינו, כי העתיד קובע כבר כעת את המעשה שקורא כאן.

לפיכך במעמד הסנה, כאשר משה רבינו רואה את המעמד המופלא של הסנה בהר סיני, שהיה עד אותו זמן הר ככל ההרים, הוא עומד ושואל, מה זכה הר זה שיתגלה עליו מעמד מופלא כזה של התגלות הסנה, ולזה בא הפס' לומר לו: "הר האלקים", ללמדך, כי המעמד האלקי של מתן תורה שעתיד לקרות בהר סיני, מראה שבהר זה היתה קדושה מיוחדת בעצמותו, שלפיכך זכה שגם מעמד הסנה, שהיה שנים רבות לפני כן, יארע בו. וזו הסיבה שהר זה נקרא כעת: "הר האלקים" על שם העתיד, כי העתיד משליך על ההווה.

בדרך זו, ניתן לבאר את הפסוקים בהם נקרא "יתרו" בשם זה אף קודם שנתגייר, כי בזה בא הפסוק ללמדינו על מעלת יתרו שהיתה בו בעצם, אף קודם שנתגייר, שהיא זו שהביאה אותו לבסוף להתפעל ממעשי ה' ולהתחבר לעם ישראל.

הוא אשר אמר הכתוב: "ויאמר יתרו למשה לך לשלום". לא פשוט לחותן להיפרד מחתנו האהוב, שהיה גם רועה צאנו, ויחד עם זאת להיפרד מבתו ונכדיו. אך כאשר שמע יתרו שסיבת הפרידה היא "אלכה נא ואשובה אל אחי אשר במצרים", שהגיע מחמת הרצון והכיסופין של משה להיות עם אחיו בצרתם, נכמרו רחמי יתרו ומיד אמר למשה: "לך לשלום", ודבר זה מראה על תכונתו הטובה שהיתה בו מקדם. ולא זו בלבד, אלא מלמדינו הפסוק שאף צאנו של יתרו היה מיוחד, שלא היה רועה בשדות זרים, שלכן משה רבינו נהג את הצאן "אחר המדבר", וכדפירש רש"י שם: להתרחק מן הגול, שלא ירעו בשדות אחרים". הנהגה נפלאה זו של גוי כיתרו באותם הימים, מראה על תכונתו הפנימית הטובה, שלכן מחמתה גם בפסוק זה מכנה אותו הכתוב בשמו העתידי "יתרו" על שם העתיד החיובי שלו.

לפי יסוד זה, ניתן לבאר את שאלה זו לגבי שמו של יהושע, שבאמת שמו של יהושע היה מאז ומעולם רק "הושע בן נון", ורק בפרשת המרגלים, הוסיף לו משה רבינו את האות י' לשמו, בברכת "יה יושיעך מעצת המרגלים", לפי שראה את זכות ליבו וטוהר נפשו מתחילה, רצה לחזקו שיעמוד בפרץ ולא יגרר את החברה הרעה.

והנה כאשר החלה מלחמת עמלק, שלדברי חז"ל רצה עמלק רק "לקרר את האמבטיה", ולקרר את האמונה של עם ישראל ואת הקשר לבוראם, חיפש משה רבינו את האדם הראוי שיהא בו מספיק אמונה ולהט דקדושה כדי שהוא זה שיעמוד וילחם עם עמלק. מכל אנשיו, לא מצא משה רבינו ראוי אלא דווקא את תלמידו הושע, היה בעל להט של טוהר וקדושה מיוחדת, ולא היה חשש שיפגע מהקשר עם עמלק.

ואפשר שאותה קדושה מיוחדת שהיתה בו, נבעה מהתכונה של "נער לא ימיש מתוך האוהל". כיון שהיה יהושע בעל בהתמדה גדולה, ובעל ביטול עצמי ושימוש חכמים, לפיכך נמצא הוא דווקא להיות ראוי להילחם בעמלק, שהצליח לפגוע בישראל "ברפידים", מחמת שרפו ידיהם מן התורה כדברי רש"י.

ולפיכך קורא לו הפסוק שם בשמו העתידי "יהושע", ללמדך כי כבר באותה העת נוכחו כולם לראות ולהכיר את טהרת נפשו של יהושע. אותה טהרה וקדושה שעמדה לו להיבחר להילחם בעמלק, היא זו שתוביל אותו במהלך חייו בעתיד לא להיגרר אחר עצת המרגלים.

גם בזמן מעשה העגל, נקרא הושע בשם "יהושע" על שם העתיד, מאותה סיבה. שכן יהושע לא נגרר יהושע אחר העם, אלא פרש מהם וחיכה למשה רבו ארבעים יום תחת ההר עד שישוב. מעשיו המיוחדים, שהראו על תכונת נפשו המיוחדת, כאחד הראוי בעתיד להיות מנהיג ישראל, הם אלו שזיכו אותו כבר באותה העת, בזמן מלחמת עמלק ומעשה העגל, שיחקק שמו בתוה"ק על שמו העתידי "יהושע", כיון שהביטוי לשם זה, כבר התחיל בפרישתו המיוחדת שהיתה ניכרת עוד באותה העת.

חקירה בפרשה / הרב יהושפט שרגא רבינוביץ, מג"ש בישיבת מיר וראש מכון דעת סופרים

איך לימוד תורה גורם לרסן תאוות עבירה

ולא תתורו אַחֲרֵי לְבַבְכֶם (טו, לט) וברש"י: הלב והעינים הם מרגלים לגוף ומסרסרים לו את העבירות, העין רואה והלב חומד והגוף עושה את העבירות.

מסדר הדברים נראה, שראשית הרהורי עבירה באים קודם מחמת "ראיה אסורה", ואחר כן מגיע הרהור הלב. וכן הוא במדרש (במדבר רבה פרשה י סימן ב): כשם שאמר משה אשר אתם זונים אחריהם לומר שהזנות תלויה בהם, העינים רואות את הזונה והלב מהרהר אחריה. הרי שמבואר שהעינים קודמות ללב.

אמנם צריך ביאור שבלשון הכתוב נאמר אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. הרי שהקדים את הלב לעינים וצריך ביאור.

ובמדרש נאמר (ילקוט שמעוני תורה פרשת שלח רמז תשנ): דבר אחר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם מגיד שהעינים הולכים אחר הלב, או הלב אחר העינים, אמרת וכי [לא] יש סומא שעושה כל תועבות שבעולם, הא מה ת"ל ולא תתורו אחרי לבבכם מגיד שהעינים הולכים אחר הלב. וברבינו בחיי זאת ומה שהקדים הלב, לפי שהלב מנהיג את כל הגוף וכל האברים שבגוף נמשכין אחריו.

אמנם נראה ששני הדברים נכונים, הן אמת הוא שראשית הדברים היא הראיה האסורה והיא זאת שגורמת למחשבת הלב להרהר אחריה. אמנם הואיל והלב הוא המנהיג את הגוף, שוב עצם הדבר שהעינים רואות דבר אסור ומסתכלות ונהנות ממנו, זהו דבר שבבחירה של האדם.

מעתה הואיל והלב הוא מנהיג של הגוף כשהלב חומד לדברים אסורים שוב העינים יבואו ויסתכלו. ומעתה העינים רואות אחר שהלב "מרשה" להם לראות ומשום כן נאמר תחילה "ולא תתורו אחרי לבבכם", כי הכל תלוי בלב.

ובעיקר הדברים יש להקשות, הנה בידוע הוא מה שנאמר בגמרא בחגיגה יב ע"א וכן פסק הרמב"ם להלכה (איסורי ביאה פכ"ב הי"ט): ואמרו חכמים גזל ועריות נפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן. מחמדתן. הרי שמבואר שהוא בטבע האדם לחמוד ולחשוב על עריות. וברמב"ם (איסורי ביאה פכ"ב ה"כ): כתב וז"ל: לפיכך ראוי לו לאדם לכופ יצרו בדבר זה ולהרגיל עצמו בקדושה יתירה ובמחשבה טהורה ובדעה נכונה כדי להנצל מהן. ומבואר שלא רק זאת שנפשו של אדם מחמדתן, אלא יש צורך לרסן תאוה כנגד יצר הרע של עריות הוא לכופ יצרו ולהרגיל עצמו בקדושה.

אמנם ברמב"ם שם נתן שם גם פתרון למחשבת עריות. שכתב שם הכ"א: גדולה מכל זאת אמרו יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה.

ומבואר שסגולת התורה גורמת לכך שאין מחשבת עריות מתגברת, והיינו שיש בכח התורה להכריע את יצר הרע של עריות, וצריך ביאור איך תורה גורמת להתגבר על מחשבת עריות.

אמנם הביאור בזה שהנה מקורו של הרמב"ם כבר ציינו מן המדרש: מדרש משלי כד לא וז"ל המדרש : כל זמן שדברי תורה נכנסין ומוצאין חדרי לבן פנויין הן נכנסין ושרויין בתוכו, ואין יצר הרע שולט בהן, ואין אדם יכול להוציאם מתוכו, משל למלך בשר ודם שהיה מהלך במדבר ומצא שם טרקלין וחדרים גדולים, נכנס ושורה בתוכו, כך יצר הרע אם אין מוצא דברי תורה שולט ביניהן ואין אתה יכול להוציאן מתוכו.

ונראה ביאור דברי המדרש, שתאות עריות היא תאוות הגוף, אדם נגרר אחריהם וכפי שנתבאר לעיל ש"נפשו של אדם מחמדתן", ונמצא שאין הוא שולט על עצמו אלא תאוותיו שולטות בו.

ולא רק זה אלא הואיל ונפש האדם מחמתן אם כן שוב ושוב נמשך אחר תאוותיו ואין גורם לעצמו שובע, וכפי דברי הגמרא בסוכה נב ע"ב: אמר רבי יוחנן: אבר קטן יש לו לאדם, מרעיבו - שבע, משביעו - רעב. וברש"י שם ביאר רעב - גופו חסר כח, ורעב לעת זקנה.

והיינו שלא ררק שאינו שולט בעצמו, אלא לעולם אין בא לידי סיפוקו.

ונמצא שעל ידי תאוות עריות, אין האדם שולט על עצמו וגם מאבד את כוחו הגופני.

ומעתה כתב המדרש "אם אין מוצא דברי תורה שולט ביניהן ואין אתה יכול להוציאן מתוכו", "שולט". ומבואר שכח וסגולת התורה לגרום לכך שיהא אדם שולט בעצמו ולא נשלט על ידי תאוותיו.

והביאור בזה ככל שאדם שם בחפצו בתורה ומוצא בה דבר, הוא יותר שקוע בה ומתחבר אליה, וכפי דברי האור החיים הידועים אם ישראל יודעים גודל מתיקות התורה היו "משתגעים ומתלהטים אחריה". והיינו שגודל התאוה היה גורם לחיבור גדול אליה אל התורה.

והוא הביאור ברמב"ם שאין מחשבת עריות אלא "בלב פנוי מן החכמה". שכל שיש את חכמת התורה שוב יש באדם כח השולט לשלוט ולא להיות נשלט, על יצר הרע של עריות.

והביאור בזה הוא מה שסיים שם הרמב"ם "ובחכמה הוא אומר אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשגה תמיד". וביאור דבריו שבגמרא עירובין נד ע"ב, דדיה ירווך בכל עת, למה נמשלו דברי תורה כד מה דד זה, כל זמן שהתינוק ממשמש בו מוצא בו חלב - אף דברי תורה, כל זמן שאדם הוגה בהן - מוצא בהן טעם.

ונמצא שבתורה יש "תאוה" אך תאוה חיובית. שבדרך העולם שאדם שבע שוב אינו רוצה לאכל באותו שעה, אמנם בתורה אדם מחד מוצא בה את ספוקו, ומאידך רוצה

הוא בא שוב ושוב. ונמצא שתורה היא "תאוה" בלתי נגמרת, וכל שמי שהולך אחר תאוה זו שוב אין פוסק בה, כלשום הגמרא כל זמן שאדם הוגה בהן - מוצא בהן טעם.

ונמצא שכנגד מציאות העריות שלעולם אין אדם שבע, ונעשה חלש. כנגד זה תורה היא הכח למנוע את מחשבת עריות אחר שהוגה בתורה נעשה הוא שולט ולא נשלט.

ויש לבאר עוד, ביותר דקדוק לשון הרמב"ם שכתב שחשבת עריות באה רק "בלב" פנוי מן החכמה. וכתב עוד שכנגד העריות "החכמה" היא התורה היא הגורמת שלא תתגבר מחשבת העריות.

והנה מצינו מעלה בחכמים שהם נקראים "חכמי לב".

והביאור הפשוט בזה הוא כפתור ופרח. שהפסוק אומר (תהילים ט ט): פקודי ה' ישרים משמחי לב. ומבואר שתורה היא זאת שמשמחת את הלב.

וברד"ק שם ביאר וז"ל: וכאשר יגבר על הגוף וינהגו בדרכי השכל, אין שמחה בעולם כשמחה ההיא, והיא שמחת הנפש. לפיכך אמר: "משמחי לב", ולא אמר משמחי האדם, כי האדם ישמח לתאות העולם, אבל השכל, והוא הלב, לא ישמח כי אם בדרכי שכל. וכן אמר (מזמור קיט, קיא): כי ששון לבי המה.

וממילא יבואר שמשום כן נקראים חכמי התורה בשם חכמי לב, הואיל ומחמתם נעשה הלב שמח, ואין הלב שמח אלא בתורה.

ונמצא שהלב יכול להיות כשני בחינות נפרדות, מחד מקום משכן התאוות ונפשו של אדם מחמתן ואזי הוא חומד בלי די ונשלט ואינו מגיע לספוק.

מאידך, כשלומד אדם תורה אזי הוא שמח בשמחת הלב, שאין שמחת הלב אלא בתורה בלבד, ואזי שמחת הלב בתורה, מחליפה את תאות הלב לעריות.

והוא אשר כתב הרמב"ם בדקדוק לשונו ב"לב" פנוי מן החכמה, שאז תאות הלב מחליפה את חכמת התורה.

ומעתה לפי זה יבואר כפשוטו סמיכות שני חלקי הפסוק.

והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אתם, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם:

וצריך ביאור הקשר בין שני חלקי הפסוק. אכן ברש"י כתב שציצית רומז לתרי"ג מצוות. וא"כ עולה שציצית רומז לתורה, ומעתה כל שיש לכם ציצית הוא התריס והמגן ש"לא תתורו אחרי לבבכם, שכל שלבו של אדם הוא בחכמת התורה, שוב מגן הוא לו מפני התאוות העריות.

לתגובות: ys.rabin@gmail.com

ימה של תורה / הרב ישראל מאיר העריס

היציאה ממרוץ העכברים הרוחני – חיים בלי מותרות

ישנו משחק שאני מאמין שכל אחד מכיר היטב היטב, זהו משחק CASHFLOW - תזרים המזומנים'.

יש בחיים של כל אדם מאיתנו שני מעגלים: מעגל אחד – מרוץ העכברים. מעגל שני – המסלול המהיר.

אנחנו מתחילים את החיים במעגל הפנימי – מרוץ העכברים, אלא אם כן יש כאן זוכה בפיס. אנחנו בוחרים מישרה, תפקיד בו עוסקים כל יום. בסוף כל חודש אנחנו מקבלים משכורת, קש – CASH – מזומן, ועם המשכורת הזו אנחנו מפרנסים את הבית שלנו.

נשאל את עצמנו, האם נקרא לכל סכום המשכורת רווח, תזרים מזומנים? התשובה: לא! חלק גדול מתוך המשכורת הולך על תשלומי המיסים, הוצאות משק הבית וההתחייבויות שלקחנו על עצמנו.

מה נשאר לנו ביד? כמה מאות שקלים בלבד אם בכלל משהו !!

נתמקד באותן התחייבויות שלקחנו על עצמנו.

בכל חודש יש לנו הוצאות – תשלומים על ילדים, הוצאות מכונית, לימודים, קניות, מיסים ומשכנתא.

חלק מההוצאות החודשיות הינם התחייבויות גדולות שלקחנו על עצמנו כשקנינו בית, כשרכשנו רכב, כשהתחלנו לימודים, אלו נקראים התחייבויות, ואת ההוצאות אנחנו מנכים מסך ההכנסה החודשית ובכך יוצרים את סיכום תזרים המזומנים החודשי שלנו – זו המשכורת האמיתית שלנו, מה שאנחנו באמת מקבלים על הזמן שהשקענו בעבודה.

בתוך מרוץ העכברים הרודפים אחרי הגבינה הצהובה שלהם, אנחנו רצים לעבודה כל בוקר, משקיעים זמן, יוצרים כסף, ואת הכסף אנחנו זורקים על תשלומי ההתחייבויות שלנו.

ככל שעוברות השנים, ההתחייבויות שלנו לא מצטמקות, אלא להיפך הן רק גדלות – יש יותר ילדים – צריך בית גדול יותר = לוקחים משכנתא גדולה יותר שהיא התחייבות ומשלמים עליה גם ריביות. אחר כך צריך גם רכב גדול יותר, או טוב יותר, או שסתם כך אנחנו מחליפים את הרכב כל כמה שנים, בשביל זה אנחנו לוקחים הלוואות, בריביות קטנות ובתשלומים נוחים קורצים לנו אנשי המכירות.

לפעמים מגיע גם שלב של פיטורין מהעבודה, אז נכנסים להתחייבויות גדולות יותר כשאינן את הבסיס של המשכורת מהעבודה.

- איך נצליח לצאת ממרוץ העכברים? זו שאלת שאלות.

- כיצד נוכל לעבור למעגל השני – המסלול המהיר?

לצורך הסבר הדברים, נהיה צריכים לסכם במילה אחת את עניין ההוצאות וההתחייבויות – מותרות!

במסלול המהיר, היכן שרצים העשירים, לא נוגעים במותרות, הם לא לוקחים על עצמם שום התחייבות רק את הצרכים המינימליים לחייהם ולמשפחתם.

את כל כספם הם מניחים בנכסים. ומהו נכס?

אתם בוודאי חושבים שהבית שלכם הוא נכס, כמו שמספרים לכם הבנקאים שלכם. התשובה היא, שהבנקאים לא משקרים לכם שהבית הוא נכס, השאלה למי? לבנק שלכם ביתכם נמצא במאזן כנכס, אבל במאזן שלכם הוא התחייבות, בגלל שהבית גורם להוצאות מרובות: חשמל, מים, ארנונה, מיסים, משכנתא. לכם הוא התחייבות הגוררת הוצאות, ולבנקאים הוא נכס המניב ריביות רבות לחשבונם.

נכס אמיתי הוא כל דבר שעל ידו נכנס כסף בלי השקעת זמן – הכסף שלנו עושה כסף. בית להשקעה, חסכונית, עסקים, כל אלו בניכוי הוצאות ומיסים זהו כסף שעושה כסף, וזה נקרא נכס!

ככל שנגדיל את הנכסים במאזן שלנו, כך תזרים המזומנים החודשי שלנו יגדל, וכשהוא גדל מעל ההוצאות וההתחייבויות שלנו אנחנו יוצאים מהמעגל הפנימי – ממרוץ העכברים ונכנסים למסלול המהיר.

מה היסוד בנפש שלנו לרדוף אחר המותרות?

תאוות העיניים, אנחנו רואים את היופי הנוצץ, ההנאה הרגעית והעכשווית, לכן אנחנו רוכשים וקונים עוד ועוד מותרות. רואים יאכטה נוצצת ורוכשים אותה, רואים מאכל טעים וקונים אותו, אנחנו קונים בית גדול כדי להתגאות על חברינו או כדי ליהנות מאיכות חיים טובה ונוחה.

כל אלו מכניסים אותנו לחובות וקבלת התחייבויות הנכנסות למאזן שלנו דבר שמצריך אותנו להמשיך לרוץ במרוץ העכברים: לרכוש מותרות – לקחת הלוואות והתחייבויות - לקום בבוקר לעבודה – לקבל משכורת – לרכוש מותרות – לקחת הלוואות והתחייבויות וחוזר חלילה...

*

פרשת המרגלים – חיים רוחניים בלי מותרות

בפרשת השבוע התורה מלמדת אותנו את משחק ה-CASHFLOW – תזרים המזומנים בחיים הרוחניים.

אנחנו מתחילים ללמוד איך לשחק ולחיות בחיים הרוחניים לצאת ממרוץ העכברים ולהשתלב במסלול המהיר, לצאת ממעגל העוני והמעמד הבינוני ולהיכנס למעגל העשירים.

כיצד נעשה את זה?

ע"י שנברח מחיי מותרות, נפחית את ההתחייבויות ונגדיל את הנכסים שלנו – כאשר נחיה בצורה של מצוה גוררת מצוה!

היכן התורה מלמדת אותנו את היסוד הזה?

בפרשת המרגלים, מובא בשל"ה מהזוהר הק' שהמרגלים לא רצו להיכנס לארץ ישראל מפני שידעו שבעת כניסת עם ישראל לא"י יפסיקו את התפקיד שלהם כנשיאים, ובכדי שזה לא ייפסק, עמלו וייגעו בעצתם – עצת המרגלים להוציא דיבת הארץ ולהפקיע מעם ישראל את השאיפה לחיים רוחניים בא"י.

הבהרה חשובה! אל לנו לעלות על בדל מחשבתנו ח"ו שהיתה שאיפת המרגלים לכבוד בנשיאת תפקיד הנשיאים, היו אלו שיקולים נשגבים מבינתנו, אך היסוד הכתוב בשל"ה מהזוהר שרצו הם להמשיך לעבוד את עבודת ה' במדבר ולא בדרגה של א"י.

והיסוד הזה מלמד אותנו – לא לחיות בחיי מותרות! לא לרכוש חיים רוחניים רגועים, חיי שעה בלבד, אלא לחיות בדיוק את אותם חיי רוח בנצח נצחים!

אפשר לקיים את אותה מצוה בחוץ לארץ, והבדל עצום יש בינה לבין קיומה בארץ ישראל, זהו הבדל של נצח נצחים !!! זו כעין רכישת בית חדש עם התחייבות למשכנתא במקום להסתפק בבית קטן ולרכוש במקומו קרקע המניבה רווחי הון עתק בלי סוף!

זו אותה נתינה לחבר אבל בינה לבין מצות חסד יש נצח נצחים – כאן יש אילוץ, כעס, תחושת ניצול, וכאן יש חיוך שמחה ועונג עילאי. זהו הבדל של התחייבות – בה אנחנו מכניסים את עצמנו לכעס הרגשת סחיטה ע"י השני, דבר הגורם לנו להפסיק הנתינה לזולת ולהפסיד את המצוה. לבין חיים של חסד – חיים המלאים עונג וטוב לב שבמעשה קטן נרכש נצח נצחים !!! במעשה קטן נגרם חשק ושאיפה לתת בלי גבול לזולת.

כאשר אנחנו רוצים לצאת ממרוץ העכברים הרוחני שלנו, עלינו להתבונן בפרשת המרגלים, לנסות כפי יכולתנו לצמצם את ההתחייבויות שלנו ולהרבות בנכסים המניבים רווח ודיבידנדים רוחניים – מצוה גוררת מצוה.

זאת על ידי השימוש המושכל בשכל שלנו, ולא רק לרוץ אחר תאוות העיניים, לעשות את מעשי המצוות עם תוכן רוחני המקנה לנו נצח נצחים, ולא רק הנאה רגעית החולפת בין רגע.

*

הדרוש בסמיכות פרשיות ציצית והמרגלים

למה נסמכה פרשת ציצית לפרשת המרגלים? ללמדך: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם".

הציצית באה לומר לנו, תביט בפתילים ואל תתור אחרי עיניך – אל תרכוש מותרות המקנות הנאה רגעית הנראית לעין ולא מתקבלת על השכל הישר, אל תלך אחר הנוצץ והנהנתנות – אל תרכוש מצוות רגעיות לצורך כבודך, אל תעשה חסד בכדי שיחזירו לך,

אלא תעשה את המצוות מתוך עבודת ה' ולא כמלומדה בכך תרכוש נכס לנצח נצחים !!

המרגלים כביכול בחרו להישאר במעמדם כנשיאים, לעבוד את השם במדבר ולא בארץ ישראל, זה מה שיש לנו עכשיו – זה מה שניטול ונעשה. לא חשבו הם על העתיד, על עבודת ה' בארץ ישראל, על הנצח נצחים וההבדל התהומי בין קיום תורה ומצוות בחו"ל ובין א"י.

יהי רצון שנוכה להחדיר בחיינו את המסר לחיות חיים רוחניים של נצח נצחים בלי מותרות, בכך להגדיל את 'תזרים המזומנים' הרוחני שלנו להוות מעין המתגבר ממצוה הגוררת מצוה ולא עבירה גוררת עבירה, אמן.

שבת שלום ומבורך!

לתגובות: GMAIL.COM@YSHTORA1

יקרה מפנינים / הרב מנשה פייגנבוים מח"ס יקרה מפנינים

מתי היה מעשה דמקושש (2)

וַיְהִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקֵּשׁ עֵצִים בַּיּוֹם הַשֶּׁבֶת: וַיִּקְרִיבוּ אֹתוֹ הַמִּצְאִים
אֹתוֹ מִקֵּשׁ עֵצִים אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן וְאֶל כָּל הָעֵדָה: וַיִּנְיְחוּ אֹתוֹ בַּמִּשְׁמֶר כִּי לֹא פָרַשׂ מֶה
יַעֲשֶׂה לוֹ: (טו, לב-לד)

ברש"י, בגנותן של ישראל דיבר הכתוב, שלא שמרו אלא שבת ראשונה, ובשניה בא זה
וחללה.

תמה השפתי צדיק בענין המקושש תמיהה רבתי. אימתי היה זה המעשה, ומה שפירש
רש"י מספרי שהיה בשבת שניה, על כרחך צריך לומר בשבת שניה של אחר מתן תורה,
ואף על גב שכבר נצטוו על שבת במרה (שבת דף פז ע"ב), מכל מקום לא נצטוו רק על
לעתיד שילמדו הדינים, אבל לא היו מוזהרין עד נתינת התורה כפי שפירשו המפרשים.
ועל כרחך זה היה בשבת שניה שלאחר מתן תורה.

ופלא שכתוב ויקריבו אותו וגו' אל משה ואל אהרן, והלא משה לא היה אז כאן רק עלה
לשמים ונשתהה שם ארבעים יום לקבל את הלוחות. ודוחק לומר שמה שהקריבו אותו
אל משה היה אחר הארבעים יום, שבין כך הניחוהו במשמר עד ביאת משה רבינו, זה
דוחק. ומה עוד דבקרא כתיב אחר שהקריבוהו אל משה ויניחו אתו במשמר, ולא קודם.

הנה מה שכתב בשם המפרשים שבמרה לא נצטוו רק על לעתיד, אבל לא היו מוזהרין
עד נתינת התורה. כוונתו לדברי הרמב"ן בפרשת בשלח (טו, כה) שכתב על הפסוק שם
שם לו חוק ומשפט - במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת פרה
אדומה ודינין, ושם נסהו - לעם, לשון רש"י, והיא דעת רבותינו.

ואני תמה למה לא פירש כאן מה הם החוקים האלה והמשפטים, ויאמר 'וידבר ה' אל
משה צו את בני ישראל' כאשר אמר בפרשיות הנזכרות למעלה, דברו אל כל עדת בני
ישראל (שמות יב, ג), וכן יעשה בכל המצוות באהל מועד, בערבות מואב, ופסח מדבר
(לעיל ט, ב).

ולשון רש"י שאמר פרשיות 'שיתעסקו בהם' - משמע שהודיעם החוקים ההם ולימד
אותם עתיד הקדוש ברוך הוא לצוות אתכם בכך, על הדרך שלמד אברהם אבינו את
התורה, והיה זה להרגילם במצוות ולדעת אם יקבלו אותם בשמחה ובטוב לבב, והוא
הנסיון שאמר ושם נסהו. ע"כ תו"ד.

והרא"ם (שם) כתב להוכיח דגם רש"י סבירא ליה כדברי הרמב"ן וכן כתב בקיצור מזרחי
(שם) עיין בדבריהם.

הוכחת המשכיל לדוד דמה שכתוב בספרי 'ובשניה' בא זה וחללה הכוונה לשנה שניה

שוב ראיתי במשכיל לדוד (פרשתן) שכתב גם כן לתמוה בדברי רש"י שאי אפשר לפרש 'ראשונה ושניה' לא קודם מתן תורה ולא לאחר מתן תורה, וקודם שנביא דבריו נקדים מה שכתב הרא"ם בפרשת אמור על דברי רש"י בפסוק הנאמר במגדף ויניחוהו במשמר (כד, יב) כתב ויניחוהו – לבדו, ולא הניחו מקושש עמו, ששניהם היו בפרק אחד. והנה כתב רש"י על הפסוק ויצא בן אשה ישראלית (שם פסוק י) – מהיכן יצא רבי ברכיה אומר מפרשה של מעלה יצא, לגלג ואמר ביום השבת יערכנו (שם פסוק ח) – דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום, שמא פת צוננת של תשעה ימים בתמיה. והקשה הרא"ם (שם) מהכא משמע דמעשה דמקלל בשנה שניה היה, שהרי לחם הפנים לא היה אלא בשנה שניה לאחר שהוקם המשכן, וכן משמע נמי מברייתא דתורת כהנים (והביאו גם ברש"י הנ"ל) דתניא מהיכן יצא, מבית דינו של משה, שבא ליטע אהלו בתוך מחנה בני דן, ואמרו לו מה טיבך ליטע אהלך בתוך מחנה דן, אמר להם מבני דן אני, אמרו לו והכתוב אומר איש על דגלו באותות 'לבית אבותם' יחנו בני ישראל (במדבר ב, ב), נכנס לבית דינו של משה ויצא מחוייב, והדגלים לא היו רק בשנה השניה, אלמא מעשה דמקלל בשנה שניה היה.

וקשה מה דכתב ולא הניחו המקושש עמו, ששניהם היו בפרק אחד, ומכיון דהמקושש בשנה הראשונה היה וכמו שכתב רש"י ובשניה בא זה וחללה, דהיינו בתחילת שנה ראשונה כשקבלו את השבת, אם כן מעשה דמקלל נמי בשנה ראשונה היה.

ויש לומר אף על פי שמעשה לחם הפנים לא היה אלא בשנה שניה לאחר שהוקם המשכן, מכל מקום אפשר שצווי לחם הפנים בשנה ראשונה היה, ובשעת הצווי כששמע אותו רשע עמד ולגלג מ^ה, ומברייתא דתורת כהנים שיצא מבית דינו של משה נמי לא קשיא דאיכא למימר נהי דצווי הדגלים לא היה אלא בחודש השני בשנה השנית, מכל מקום הם מעצמם היו נוהגים לשבת כל שבט ושבט במקום מיוחד, כפי מה שצוה אותם יעקב אבינו ע"ה במשא מטתו כמו שכתב רש"י בפרשת ויחי (נ, יב) שקבע להם מקום ג' למזרח, וכן לד' רוחות, וכסדרן למסע מחנה של דגלים נקבעו כן, וזהו איש על דגלו באותות – באות שמסר להם אביהם לישא מטתו, ובפרשת במדבר (שם) כתב, באותות לבית אבותם – באות שמסר להם יעקב אביהם כשנשאוהו ממצרים, שנאמר ויעשו בניו לו כאשר צום, יהודה יששכר זבולון ישאווהו מן המזרח, וראובן ושמעון וגד מן הדרום כדאיתא בתנחומא. ואף על פי כן הוצרך הכתוב להזהירם על זה כאן איש על דגלו וגו', מפני שלא היו כולם ניכרים מאיזה שבט היו, אלא קצתם היו ניכרים וקצתן היו מעורבין זה בזה וכו' מ^ו עיי"ש עכ"ד.

ובמשכיל לדוד כתב על דבריו, ואני עבדו לא ידענא היכי נחה דעתו דעת עליון בתירוץ זה, דמלבד כמה דוחקים הגלויים לעין כל, בר מן דין מי יתן ידעתי איך הבין המאמר הזה שלא שמרו אלא שבת ראשונה ובשניה בא זה וחללה, האי ראשונה אימת, אי ראשונה כשנצטוו במרה, ושניה דבתר הכי, אי אפשר לומר כן דמלבד מה שהקשה על זה הרב

^מ וכתב מוהר"ר אברהם פאלגי ז"ל בויקרא אברהם (על תורת כהנים), ויש להמתיק תירוץ הרא"ם, דאם היה בזמן המשכן בשנה שניה, הרי היה רואה הנס דהיה חם ביום הלקחו, ולא היה מלגלג.
^מ וחזר על דבריו בקצרה גם בפרשתן.

גופיה והניח בצ"ע, תו קשה דאם כן היו מעשים אלו דמקושש ומגדף קודם מתן תורה, והיכי תניא בספרי ומייתי לה רש"י (פסוק לד) כי לא פורש – לא היו יודעים באיזו מיתה ימות, אבל יודעים היו שהמחלל שבת במיתה מדכתיב מחלליה מות יומת (שמות לא, יד), וקשה היכי ידעי, הא מחלליה מות יומת בסיני נאמר, אבל במרה לא נאמר להם עונש, ועוד דנראה בהדיא מלשון הכתובים שאחר מתן תורה היו, וכן נראה נמי ממה שאמרו (בספרא אמור פרשה יד) במגדף ויקב וגו' את השם – שנקב שם המיוחד וגדף, והוא שם המפורש 'ששמע מסיני' (הובא ברש"י ויקרא כד, יא) מ".

ואם רצה לומר שבת ראשונה שאחר מתן תורה, ושניה שלאחריה, הרי בשבת שלאחריה לא היה משה במחנה, אלא למעלה שהרי עלה בז' סיון לקבל את התורה, וישב שם ארבעים יום, ולא ירד עד י"ז בתמוז, והיכי כתיב ויקריבו אותו וגו' אל משה וגו'. ועוד קשה על המאמר הזה, דמאי גנותן של ישראל איכא הכא, אדרבא שבחן של ישראל הוא זה שאחד לבד היה ביניהם שחילל את השבת, ומיד הביאוהו לבית דין המוצאים אותו ועשו בו דין, והרי זה דומה לשלומית בת דברי שאמרו (ויקרא שם) שבחן של ישראל שפרסמה הכתוב לזו, לומר שהיא לבדה היתה זונה, ועוד קשה דבהדיא נראה ממדרשים אחרים דמעשה זה של מקושש, לא הוה אלא בשנה שניה אחר מעשה המרגלים וכמו שכתבו התוס' במסכת בבא בתרא (דף קיט ע"ב), דאמרו במדרש שהוא צלפחד ושלשם שמים נתכוון, שהיו ישראל אומרים כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ ממעשה מרגלים, שוב אין מחוייבין במצוות, עמד וחילל שבת כדי שיהרג ויראו אחרים. מכל הדברים והאמת האלה נמצאו מופרכים דברי הרא"ם ז"ל.

ועל כן כתב ולעניות דעתי נראה דקושטא ודאי הכי הוא שלא היו שניהם אלא בשנה שניה, וכנראה בהדיא מכל מאי דכתיבנא, ומה שאמרו בספרי בגנותן של ישראל וכו' שלא שמרו אלא שבת ראשונה, צריך לידחק ולומר דהכי פירושו שלא שמרו ישראל אלא שבת ראשונה – כלומר בשנה ראשונה קודם מעשה המרגלים, אבל בשניה אחר המרגלים אמרו הותרה הרצועה, והוצרך זה לבא ולחלל שבת, כדי שיקבל דינו ויראה כולם ויקחו מוסר, וזהו ודאי גנותן של ישראל, ולפי זה אתי שפיר לישנא דקרא ומובן מאי דמרגיש רש"י דהיינו מה שאמר ויהיו בני ישראל במדבר, והלא אף אנו יודעים שמדבר היו ומאי קא משמע לן, ולפי האמור ניחא דהיינו דקא משמע לן משום שויהיו בני ישראל במדבר, שנגזר עליהם במדבר הזה יתמו ושם ימותו (לעיל יד, לה), ואז רצו להתיר להם הרצועה, והלכך וימצאו איש מקושש וגו' כי לשם שמים נתכוון וכאמור מ".

¹⁷³ המלבי"ם בהתורה והמצוה (אות רלה) כתב לפרש ומה שאמרו זה שם המפורש ששמע בסיני, לפי מה שנתבאר שהיה בפרק אחד עם המקושש, היה זה קודם הר סיני, וצריך לומר "ששמעו" בסיני, רצה לומר לא שהמגדף שמע, דהא עדיין לא נגלה ה' על הר סיני, אלא דהתורת כהנים מפרש איזה שם נקב, ומפרש אותו השם ששמעו כלל ישראל בסיני והוא שם המפורש.

¹⁷⁴ וכן כתב החיד"א בנחל קדומים (אות כב) ובראש דוד (פרשת פנחס) על הפסוק ויהיו בני ישראל במדבר (טו, לב) - לכאורה הא דכתיב ויהיו בני ישראל 'במדבר' שפת יתר היא, וכי לא ידענו שישראל נמצאים כעת במדבר. ונראה על פי מה שכתב במדרש דהמקושש לשם שמים נתכוון, שהיו אומרים ישראל כיון שנגזר עליהם שלא ליכנס לארץ ממעשה המרגלים שוב לא מחוייבים במצוות, עמד זה וחילל את השבת כדי שיהרג ויראו אחרים עכ"ד.

ואף על גב דאיכא קצת דוחק בלשון הספרי דקאמר 'שבת ראשונה' מט. טפי ניחא לן לסבול דוחק הלשון, ולא דוחק הענין בכמה אנפי, שבזה הכל הולך על נכון. ואפשר גם כן שיש חסרון אות אחת בלשון הספרי וצריך לומר 'שבת בראשונה' – ופירושו בשנה ראשונה, ודוק, עכ"ד.

והראו לי שכן גרסו הראשונים, דבפירוש הר"ש משאנץ (ספרא שם) כתב והקשה הה"ר הלל מארץ יון דהכא משמע שהיה מעשה זה בשנה שניה שהיו הולכין בדגלים, ואילו בספרי תניא בפרשת מקושש ויהיו בני ישראל במדבר - בגנותן של ישראל דיבר הכתוב, שלא שמרו אלא שבת ראשונה, ובשניה בא זה וחללה. ומפרש כי הגירסא בספרי הוא בטעות סופר, והכי גרסינן לה שלא שמרו את השבת אלא 'שנה ראשונה', ושניה חללו, ועל כרחנו בשניה היה כדמוכח הכא.

שוב מצאתי במושב זקנים (פרשתן) שכתב, ופירש רבינו הלל הא דתניא בספרי ראשונה, לאו ראשונה ליציאת מצרים, אלא נראה לי הכי פירושו שבת של שנה ראשונה למצות שבת, היינו כ"ב באייר שהיא ראשונה לירידת המן, שנאמר בה וישבתו העם ביום השביעי (שמות טז, ל), ובא זה וחילל בשבת שניה לשנה שניה שיצאו ממצרים (מהר"ה דרך שלושת ימים במדבר י, לג) כדכתיב ויהי בשנה השנית בחודש השני בעשרים בחודש וגו' ויסעו בני ישראל למסעיהם ממדבר סיני (במדבר י, יא-יב) ולבטו עצמם ג' ימים בעינוי הדרך, והוליכו עמם את המקלל במשמר, ומתוך כך בא להם המקושש ודנום בפרק אחד. וכן כתב בפרשת אמור (כד, י) בשם ר"י, שטעה הסופר בין שבת שניה, בין שבת של שנה שניה.

אמנם לא זכיתי להבין האיך יתיישב לדברי המשכיל לדוד קושיית הרא"ם הא דאמרו 'ובפרק אחד היו', הלא המגדף לדבריו היה או בתחילת חודש ניסן לאחר הקמת המשכן כשהביאו לחם הפנים, או בחודש אייר לאחר מנינם שנאמר להם איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל (לעיל ב, ב). וחזרת המרגלים היה בט' לחודש אב, ואם כן כבר עברו כבר ג' או ד' חדשים ויותר, ולמה המתינו בהריגת המגדף עד לחודש אב, אתמהא.

אחר כל הדברים האלה עדיין קשה האיך יפרנסו את מה דאיתא בספרי זוטא (פרשתן טו, לב ובפרשת פנחס כז, ג) להדיא שהמקושש היה 'בשנה ראשונה'. ועל כרחך איבעי לן למימר כדברי הרשמי שאלה נא דמדרשות חלוקות הן.

ולפי זה ניחא דבא הכתוב לרמוז המדרש הזה, וכאן גילה את צדקת המקושש. והוא אמרו ויהיו בני ישראל במדבר - כלומר מסיבה שהיתה הוויה לישראל במדבר, ונגזרה גזירה למען יעמדו שם ימים רבים, לכך וימצאו איש מקושש – דרך מציאה כי הוא היה צדיק אך כוונתו כדי שיזהרו במצוות אף אם אינם נכנסים לארץ. ולכך מסר עצמו למיתה וכוונתו לשם שמים.

^{מט} וכן כתב בספרו ספרי דבי רב (ספרי שם) ואמת הדבר שגם זה דוחק לפרש כן בלשון הספרי, ועל כן ביאר שם על פי דרך האמת עיי"ש.

^נ והוסיף וכתב, וכן כתבנו בפרשת ויקרא שטעה הסופר בין שנים לסלעים גבי אשם מצורע ואשם שפחה חרופה. ^{נא} על ספר שאילתות דרב אחאי, מאת מוה"ר יעקב זאב יאסקאוויץ ז"ל, בעל מחבר אמבוהא דספרי על ספרי זוטא. הראה מקום לדבריו בפרדס יוסף (בשלח שם).

גם דעת הרמב"ן דמקושש היה בשנה שניה לאחר שילוח המרגלים

דהנה ברשמי שאלה כתב לתמוה על דברי הרמב"ן דלא נצטוו במרה בשמירת שבת בתורת חיוב, וז"ל גם יש לתמוה מהא דמבואר בספרי (סוף פרשת שלח אות קיג) דמעשה דמקושש היה בשבת שניה, ובספרי זוטא (שם) מפורש דהיה בשנה ראשונה בכ"א נב לחודש השני, הרי דנתחייבו במרה במצות שמירת שבת, וגם נצטוו במיתה על חילול שבת.

אך כתב דלזה יש לומר דהרמב"ן ז"ל (טו, לא) סבירא ליה דמקושש היה אחר שילוח מרגלים, וזה כדעת המדרש (הנ"ל) שכתבו דמקושש לשם שמים נתכוון, שהיו אומרים ישראל כיון שנגזר עליהם שלא ליכנס לארץ ממעשה המרגלים, שוב אין חייבין במצוות, עמד וחילל שבת כדי שיהרג ויראו אחרים יעווי"ש, הרי דסבירא להו דהיה אחר שילוח מרגלים.

וכן מבואר גם כן מדברי התורת כהנים (פרשת אמור פרק חי פרשתא יד והובא ברש"י שם כד, יב) דמקושש ומגדף היו בפרק אחד, ומעשה דמגדף הרי היה אחר שנצטוו במצות לחם הפנים וכמבואר במדרש (ויקרא רבה לב, ג והובא ברש"י ויקרא כד, י) שלגלג ואמר דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום. וצריך לומר דמדרשות חלוקות.

ועיין עוד במדרש (ויקרא רבה א, י) אמר רבי אלעזר אף על פי שניתנה תורה לישראל מסיני, לא נענשו עליה עד שנשנית באהל מועד יעווי"ש, ואם כן איך נענש המקושש, ומוכרח דסבירא ליה דהיה אחר שילוח מרגלים נב, עכ"ד.

---

^{נב} עיין במושב זקנים (הנ"ל) ובאמבואה דספרי (ספרי זוטא שם) שהביא משם המגן אברהם בזית רענן שמוכיחים דטעות סופר הוא בספרי זוטא, וצריך לומר ב'כ"ב אייר', וכמו שאיתא שם בפרשת פנחס (כו, ג).

^{נב} אמנם ביפה תואר (שם) גלל קושיא זו כתב שאצל המקושש היתה הוראת שעה (כן איתא במסכת סנהדרין דף פ ע"ב), תדע שהרי לא היה יודע באיזה מיתה יומת המקושש, וכן יש לתרץ המקלל דהיה נמי בזמן מקושש כמו שאמרו חכמינו ז"ל, הוראת שעה היתה (גם זה איתא שם דף עח ע"ב), תדע שהרי לא ידוע אם חייב מיתה, ואם כן לא מצי אתרו ביה כדין הרוגי בית דין, אלא דהוראת שעה היתה.

כיום יאיר / הרב נח גדליה קזצקוב

בגד ציצית הנאה או מצוה

רבים הכירו בדורינו את הגר"ח פ' שיינברג זצ"ל שנהג בקודש ללבוש טליתות רבים זו על גבי זו, עד היום נותרה הנהגתו הפלאית בגדר תעלומה שלא עמדו על סודה וטעמה.

ננסה להבין האם אדם שלובש טליתות רבים, ואפילו כשלוש טלית קטן אחת, ואינו נהנה מלבישתה, כגון בימי הקיץ החמים האם קיים בכך מצות ציצית.

הנה בתוספות בנדה (ס"א, ב) הקשו מדוע נאמר שמותר לעשות מכלאים ציצית למת כי אין לו הנאת לבישה, אבל אין מלבישים ציצית למת מצד איסור לועג לרש, הרי גם אדם חי אם איננו נהנה מהלבישה אין זו מצות ציצית, ואם כן אין בזה הבדל בין מת לחי. מוכח מקושיית התוספות שלמדו שציצית אין מצותה אלא כשנהנה מהציצית. מכאן טענו כמה גדולי הוראה שאפשר שאין יוצאים בציצית בימי הקיץ שאינו מתכסה בציצית מחמת צניעות כי יש לו בגדים אחרים, וכן אינו משתמש בה לחימום גופו, כי אדרבה חם לו עמה והיה מעדיף שלא תחממהו, וכל לבישתה היא מחמת מצות ציצית בלבד.

כדברי התוספות עם המסקנא הזו כתב התוספות רבינו יהודה לברכות (י"ח, א), שאכן מי שאינו נהנה הנאת הגוף בציצית אין זה נקרא לבישה. גם הב"י (סי' י') הביא שסודרים שלובשים אותם מפני חציצה למשאות או לקנח בהם הזיעה ולא לחמם את הגוף פטורים מן הציצית. ואם כן קשה כיצד כל ישראל לובשים ציצית ואפילו מצמר כעיקר הדין בימי הקיץ?

בערוך לנר (נדה שם) כתב שכל מה שהפקיעו התוספות הוא דבר שאינו מוגדר כבגד רק יש לו צורת בגד מפני הנוחות, כמצוי שהסבלים פורסים איזה חציצה על גופם בינם לבין המשא שדבר זה אינו מוגדר כבגד, או משטח ששמות הערביות על ראשן ועל זה את סל התאנים שלהן, אבל כל שהוא בגד הוא מוגדר ככסות כי זה מכסה את הגוף, וכאן אין נפק"מ אם נהנה או לאו. וכדבריו כתב גם בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' ה').

בשו"ת תשובות והנהגות להגר"מ שטרנבוך (ח"א) כתב שהואיל ומכוין ללבשה למצוה, המצוה מחשיבה את הבגד להנאה כגדר 'אחשביה' בדיני איסור והיתר. אך יש להעיר על דבריו שהב"י כתב שאותם מלבושים שאין הכונה בהם להנאת לבישה פטורים מציצית, ובדרכי משה העיר עליו הרמ"א מהטלית גדול שאנו לובשים שאין אנו צריכים אותה לחימום אלא לובשים אותה למצוה בלבד, ולכן הוא חולק על הב"י וסובר שגם בגדים אלו חיבים בציצית, וא"כ חזינן שלא סבר הרמ"א שבכח המצוה להפוך את לבישת הבגד להנאה.

בספר שלהי דקייטא הביא ששאל את הגרי"ש אלישיב, ואמר לו שאכן מי שאינו נהנה מן הציצית לא יברך עליה ופטור מלבישתה. גם הגר"ח קנייבסקי חתנו הסכים עם זה, ואמר שזה היה אחד הטעמים שנהג החזו"א כמנהג הגר"א ללבוש ט"ק שאינה של צמר,

כי סבר שצריך שלא תציק לו הציצית בימי החום. ואכן טעם זה נצרך, כי תלמידי הגר"א הקרובים לתקופתו כתבו טעמים אחרים מדוע נהג ללבוש ט"ק משאר מינים כשבביאורו הוא מסכים עם הדעה שלכתחילה יש ללבוש טלית מצמר, וכתבו הם, או שלבשו בזמנו כתונת מפתים וחשש לשעטנו עם הט"ק מהצמר, או שמהגו היה ללבןש כל היום טלית גדול מצמר ולכן כלל לא הוזקק לט"ק מצמר, ומשום כך היקל בה משאר מינים.

אך נעיר ונאמר שהגר"ח"ק עצמו במקום אחר אמר שהיה טעמו של החזו"א לפרסם שהציצית כשרה גם בשאר מינים, וכעין שכתב הט"ז לגבי נטילת ערבות שאינם של נחל כדי לפרסם כשרותן. ובספר פסקי תשובות בהערה כתב פרשנות לדרך פרסום זו שעל פיה יעלו שתי המימרות משמיה דהגר"ח"ק יפה, שהחזו"א חשש שהמון העם הסובל מהחום אם יחשוב שאין ציצית רק מצמר יפסיק ללבוש ציצית לגמרי, כי יראה בה מצוה שלא ניתנת לקיום, ולכן נהג בעצמו ללבוש ט"ק של שאר מינים כדי שידעו שאפשר לקיים זאת בשאר מינים כשסובל מהחום ולא יבואו לבטל המצוה לגמרי.

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב

עיקר השכר - על הקושי

וְעַבְדֵי כָּל־בַּיִת עֲקַב הָיְתָה רוּחַ אַחֲרַת עֲמוֹ וַיִּמְלֵא אַחֲרֵי וַהֲבִיאתִיו אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בָּא שָׁמָּה
וְזָרְעוּ יוֹרְשָׁנָה (יד, כד)

בעקבות החטא הקב"ה רוצה לכלות את כל עם ישראל, ומשה רבינו מתחנן לקב"ה שלא יאמרו הגויים שאין בכוחו של הקב"ה לגאול את עם ישראל. "ויאמר ה' סלחתי כדברך, ואולם חי אני.. כי כל האנשים הראים את כבדי ואת אותתי אשר עשיתי במצרים... אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם, ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי, והביאתיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורשנה".

והקושיא צצה מאליה מדוע הושמט שמו של יהושע, הרי גם הוא לא היה שותף בעצת המרגלים?

ונאמרו בראשונים כמה תירוצים. א. הרמב"ן כתב כדי לא לפגוע בכבודו של משה רבינו שיהושע יכניס את עם ישראל, ולא הוא. ולא הוא. ואכן בפסוק שאח"כ שיהושע מוזכר בו, לא כתוב כלל שיעלה לארץ, אלא כתוב "ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם ההלכים לתור את הארץ". ב. האבן עזרא כותב כיון שכלב הוא זה שהיטה את המרגלים, ולא יהושע, בשכר זה הקב"ה השיב לכלב כבוד מיוחד. ג. הריב"א מתרץ שכיון שיהושע לא היו לו בנים ולא ירש את הארץ, ממילא לא היה שייך להזכירו בפסוק זה, כיון שהשכר היה ירושה בארץ.

אמנם: האלשיך, ורבינו אוה"ח, והחיד"א, כתבו תירוץ מיוחד, המרנין כל לב נדכא בדור חלוש כשלנו. עפ"י מש"כ רבינו האר"י שיש קשר בין חטא המרגלים, לחטא של מכירת יוסף, שבשני החטאים היה 'הוצאת דיבה'. ובזה מבואר מה שיוסף אמר לאחים "מרגלים אתם". (בראשית מב, ט). לרמוז להם שעתידים להתעבר במרגלים. ולכן נאמר כאן "כולם אנשים ראשי בני ישראל המה". (יג, ג). ולא נאמר "ראשי אלפי ישראל". כי באותה שעה היו נשמות השבטים בני ישראל סבא.

⁷¹ רואים מכאן יסוד עצום: הקב"ה מדבר עם משה רבינו הענק שבענקים, אין כאן משחק מילים של כבוד. ובכל זאת הוא מתחשב בהרגשה דקה מן הדקות!! כמה צריך ללמוד מוסר איך אדם צריך להתבונן במעשיו להיזהר לא לפגוע ולהתחשב ברגשות הכי פשוטים.

⁷² דבר נפלא להתבונן בו, שהקב"ה משלם שכר על כל מעשה קטן שאדם עושה, וכמו שמוכח בתורה בהרבה מקומות עד כדי כך שאפי' על עקימת שפתים לכבוד ה' יש שכר עצום על זה כמבואר בגמ' סוטה (מו:): ואכמ"ל.

⁷³ [שער הגילגולים הקדמה ל"ו] וז"ל: דע כי אלו העשרה מרגלים טרם שהלכו לרגל את הארץ, נתעברו בהם נשמות השבטים, עשרה בני יעקב ממש, וז"ס מ"ש להם יוסף לאחיו מרגלים אתם, רמז להם שהיו עתידים להתעבר במרגלים. גם ז"ס מ"ש בריש פרשת שלח לך, כלם אנשים ראשי בני ישראל המה, כי הם ממש בני ישראל סבא, ולכן לא כתיב ראשי אלפי ישראל, אלא ראשי בני ישראל. ואמנם אחר שנתייעצו בעצמם להוציא דבה על הארץ, והיו רוצים לחזור לבא אל משה ולדבר תועה, אז נסתלקו מהם נשמות השבטים שנתעברו בהם, כנודע כי מי שהוא מבחינת עבור מסתלק כשירצה, משא"כ בבחינת גלגול. וזהו הטעם מש"ה בתחלה, "וישובו מתור הארץ מקץ מ' "

ובזה מבואר שהיה שני הבדלים בין יהושוע וכלב. א. כלב היה משבט יהודה, ובשל כך התעברה בו נשמת יהודה והייתה מחזרת אחריו להחטיאו, ובזה מדויק לשון הפסוק 'ועבדי כלב עקב הייתה רוח אחרת עמו', כלומר שהיה רוח יהודה מעוברת בו למושכו אל החטא. בבחינת רוח טומאה שנגרמת על ידי עשיית חטא, וכדברי המשנה באבות (ד, ב) 'עבירה הגוררת עבירה'. ולא זו בלבד, אלא כלב היה אמור להיות 'המנהיג' של המרגלים, כמו שיהודה היה 'המנהיג' של מכירת יוסף. אבל יהושע אע"פ שהיה לו רוח של שבטו להוציא דיבה כמו לשאר המרגלים, כנגד זה היה איתו 'רוח קדושה' מכח תפילת משה רבינו עליו שקראו יהושע 'יה יושיעך מעצת מרגלים'. וגם לא היה בו 'רוח טומאה' כמו שהיה לכלב.

ב: הגמ' בסוטה (יא:) מקשה שבדברי הימים (א, ב, יח) מבואר שכלב היה 'בן חצרון', ואילו בפרשתנו כתוב שכלב היה 'בן יפונה'. וביארה הגמ' שבאמת כלב היה בן חצרון, אלא שנקרא בן יפונה כיון שפינה עצמו מעצת מרגלים, כלומר שבאמת מתחילה הייתה בדעתו של כלב ללכת אחריהם, ולמרות שכבר היה 'בסוד העניינים' לא התבייש לחזור בו וכבש את יצרו ופרש מהם. ולכן כשכלב היסה את המרגלים אמר 'עלה נעלה'. (יג, ל). ויש כאן ב' עליות, ובא לרמוז שגם אם אדם חטא, הוא יכול הוא לשוב בתשובה, שהרי גם הוא התחיל בעברה ופרש ממנה. אבל יהושע אחרי שמשה רבינו התפלל עליו, כבר מהתחלה לא עלה בדעתו ללכת עימם ולא עמד בניסיון לפרוש מהם.

ולזה התורה חולקת כבוד לכלב יותר מיהושע, כיון שכלב היה יותר קשה לפרוש מהחטא, ועל הקושי הזה תורה מייחדת פסוק שלם, 'ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו' להחטיאו, ועם כל זאת כבש אותה 'וימלא אחרי', ולא אחרי הרוח ההיא. ולזה זכה לתואר 'עבדי כלב' מה שלא זכה אף אחד בתורה מלבד משה רבינו, היות והוא טרח לבדו להינצל מהחטא בלי עזרה מצד אחרים. וכבר אמרו חז"ל (ברכות לד:) 'מקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אינם עומדים'. משום שיש להם יותר קושי לפרוש מהעברה. וכן אמרו (אבות דר"נ ג, ו) יפה אחד בצער - ממאה שלא בצער!

מעלת דורנו

ואכן האר"י אמר למהרח"ו (בשער הגלגולים הקדמה ל"ח) וז"ל: דע לך כי אין גדולת הנפש תלויה כפי מעשה האדם, רק כפי הזמן והדור ההוא. כי מעשה קטן מאוד בדור הזה

יום". ואח"כ שהזכיר ששבו, חזר והזכיר ההליכה, באמרו "וילכו ויבואו אל משה ואל אהרן". והיל"ל ויבואו, ולא וילכו, ורז"ל דרשו כפי הפשט מקיש הליכתם לביאתם וכו'. והענין הוא כפי הסוד, כי וילכו חוזר אל נשמות השבטים, שהלכו ונסתלקו מהם, כאשר שבו מתור הארץ בעצה רעה. ומלת ויבאו, חוזר אל המרגלים בעצמם, שבאו לבדם בלתי עבור נשמות השבטים בהם. ואמנם ביהושע וכלב לבדם, נשאר בהם סוד העבור, כי אפרים בן יוסף נתעבר ביהושע, ויהודה בכלב, לפי שלא חטאו. וזש"ה, "וכלב בן יפונה ויהושע בן נון חיו מן האנשים ההם ההולכים". פירוש, כי אלו נשארו חיים, מבחינת נשמות השבטים אביהם שנתעברו בהם, ולא נסתלקו מהם אח"כ בביאתם, כי כמו שבהליכתם היו עמם, כך היו בביאתם, וזש"ה חיו מן האנשים ההם ההולכים וכו'. ויחזור אומרו האנשים ההם, אל אפרים ויהודה שהיו עמם בהליכתם, וזש"ה ההולכים, ירמוזו כי אלו חיו מן האנשים שהלכו, ולא מאותם שבאו שלא כמו ההליכה. עכ"ל.

שקול בכמה מצות גדולות שבדורות אחרים, כי בדורות אלו הקליפה גוברת מאוד מאוד לאין קץ, משא"כ בדורות ראשונים, עכ"ל.

וגודל השכר למי שמתגבר על נסיון איתא בגר"א (באדרת אליהו בראשית ב, ז) עה"פ "וייצר ה' אלקים את האדם". וייצר בשני יודין, דרשו רבותינו ז"ל (ברכות סא.) שני יצרין יצר טוב ויצר רע. והוא מרומז גם כן בפסוק (משלי ח, כא) "להנחיל אוהבי יש". ודרשו רבותינו ז"ל (עוקצים ג:) עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות. ענינו שהאדם קונה אותם בשני יצרים שלו, **ש' עולמות בשבירת יצר רע, וי' עולמות בשמעו אל יצר הטוב**, והם מרומזים בתיבת ש"י, (ר"ת) ימין ושמאל, יצר עולה ש"י. עכ"ל.

השבח לאדם שיש לו קושי לגבור על יצרו

וכל עיקר מעלת האדם זה שיש לו קושי והוא מתגבר על יצרו. "וישבע יעקב בפחד אביו יצחק". (בראשית לא, נג). ופרש"י וז"ל: לא רצה לומר אלקי יצחק, שאין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם, ואע"פ שאמר לו בצאתו מבאר שבע (לעיל כח, יג) אני ה' אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק, בשביל שכהו עיניו והרי הוא כמת, יעקב נתיירא לומר אלקי, ואמר ופחד. עכ"ל.

והטעם שאין הקב"ה מייחד שמו על צדיקים בחייהם מבואר במדרש (תנחומא תולדות ז) בשם רשב"י **שאיין הקב"ה מאמין בהן שלא יטעה אותן היצר הרע**, ורק אחרי מיתה שכבר אינם יכולים לחטוא מייחד שמו עליהם, כמו שכתוב בתהילים "לקדושים אשר בארץ המה". (טז, ג) אימתי הן קדושים כשהן קבורים בארץ. א"כ קשה למה יחד הקב"ה שמו של יצחק בחיו, ביאר המדרש כיון שנתעוור בעיניו כאלו הוא מת, לפי שהיה גנוז לתוך הבית¹¹ **ויצר הרע פסק הימנו** לכך כתיב "ויהי כי זקן יצחק".

ולפי"ז קשה טובא א"כ מדוע פחד יעקב להישבע באלקי יצחק, הרי הקב"ה בעצמו העיד עליו שאינו יכול לחטוא וכבר יחד שמו עליו, ועל מי יסמוך אם לא על הקב"ה?

תירץ הט"ז (דברי דוד עה"ת) וז"ל: ונראה כיון דטעמו של הקב"ה היה מחמת שהיה חשוב כמת ולא יוכל לעשות רע, זה קצת נגד כבודו של יצחק, **כי יותר יש מעלה מי שכח בידו לעשות רע, וכובש יצרו**, זהו המורא שלו. עכ"ל.

כלומר אה"נ יעקב אבינו לא פחד שמא אביו יחטא, אלא שחש לבושתו של אביו לגלות לעין כל שאין לו יצר הרע, שהרי ישאלו למה אמר אלקי יצחק בחייו, ויהא מוכרח לומר שהוא עיוור ואין לו יצר הרע, ובזה אין שום גדלות שאין לו כ"כ ברירה, הוא לא מסוגל לראות, זה לא חוכמה להיות ככה יר"ש, ודווקא שיש לו יכולת לחטוא ולמרות זאת מתגבר על עצמו, ולכך לא הזכיר אלקי יצחק.

¹¹ כדברי הגמ' בברכות יוחנן כה"ג שימש בכהונה 80 שנה ולבסוף נעשה צדוקי !!

¹² בפרשת בהעלותך כתוב "והאיש אשר הוא טהור וברך לא היה". אומר החוזה מלובלין איך נהיים טהורים? - שברך לא היה, [כלומר שלא מסתובב ברחובות] ודו"ק.

ובזה את"ש מה שהוקשתי מדוד המלך שאמר 'וליבי חלל בקרבי' - כלומר אין לי כבר יצר הרע - 'שהרגו' ואיך לא בוש לספר שאין לו כבר יצה"ר הלא זהו מעלתו? וכן הגמ' בב"ב (יז.) שלשה הקב"ה השליטם על יצה"ר?

אך להנ"ל את"ש שלמרות ששלטו על היצר - מ"מ עדיין לא ניטל מהם הבחירה!! והיה בידם לחטוא - [ועי"ש בתוס' שהסיבה שהקב"ה השליטם הוא משום שכ"כ התגברו קודם, שכעת נהיה להם יותר 'קל', אבל לא 'שנעלם' מהם לגמרי]. ודומא לסיפור של הגר"א שנשאר ספון בביתו - אבל אדם שהוא עיוור ניטל ממנו הבחירה לגמרי ודו"ק.

מעביר על מידותיו

ועפי"ז יש לבאר דברי הגמ' תענית (כה:): תנו רבנן מעשה ברבי אליעזר שגזר שלש עשרה תעניות על הצבור ולא ירדו גשמים. באחרונה התחילו הצבור לצאת. אמר להם: תקנתם קברים לעצמכם? געו כל העם בבכיה, וירדו גשמים. שוב מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה. ירד רבי עקיבא אחריו, ואמר: אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה. אבינו מלכנו למענך רחם עלינו, וירדו גשמים.

הווי מרנני רבנן. יצתה בת קול ואמרה: לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מידותיו, וזה אינו מעביר על מידותיו.

והקושיא ברורה, הרי אם אחד מעביר על מידותיו והשני לא, ממילא הרי הוא יותר גדול מחברו? אך ביאור הדבר לשניהם לא היה מידת הכעס! שניהם לא הלכו אחר התאוות! שניהם לא קינאו בשני! אבל מה ההבדל? ר"ע היה בן גרים והיה צריך לעבוד על עצמו להעביר על מידותיו, משא"כ ר"א לא היה צריך להתגבר ע"ע בשביל להעביר על מידותיו כי היה זה אצלו בטבע. [או ר"ע לא התחנך ע"ז שהיה קטן, ואילו ר"א מגיל קטן כבר חינכו אותו לטוב, והיה לו יותר קל]. אז אה"נ שבגדלות היו שווים - אך השוני היה מי היה לו יותר קשה להגיע לתוצאה, ולכך תפילתו של ר"ע נענתה.

לוית ח"ן / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי שערי תשובה', מאנשעסטער איך לזכות לקבל כוחות אין סוף!

יש כמה וכמה פרשיות שונות בפרשת השבוע, סוגיית המרגלים כולל המעפילים, פרשת נסכים, חלה, ציבור או יחיד שעבדו ע"ז רח"ל, ובסופה פרשת ציצית. הלואי שנדע לנו סוד השייכות והקשר בין כל פרשיות אלו. שבעים פנים לתורה וביד כל אדם להציע דרכים שונים בזה, ואענה חלקי בזה בס"ד.

איך נענשו להיות ארבעים שנה במדבר אם חטא המרגלים היתה בשנה שניה מיציאת מצרים

בכדי לבאר הענין, יש לנו להעמיק ולדעת נקודת עבירת המרגלים, ואף שאין לנו השגה ושייכות להדור דיעה של מקבלי התורה, מ"מ תורה היא וללומדה אנו צריכים. והנה מצינו רש"י בפרשת השבוע ששופך אור בזה, והוא לבאר הפסוקים (י"ד ל"ג-ל"ד) "וּבְנֵיכֶם יִהְיוּ רָעִים בְּמִדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה וְנִשְׂאוּ אֶת זְנוּתֵיכֶם עַד תָּם פְּגַרְיֶכֶם בְּמִדְבָּר. בְּמִסְפָּר הַיָּמִים אֲשֶׁר תָּרַתֶּם אֶת הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם לַשָּׁנָה יוֹם לַשָּׁנָה תִּשְׂאוּ אֶת עֲוֹנוֹתֵיכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיִּדְעֶתֶם אֶת תְּנוּאַתִּי". הנה יש כאן תמיה רבתי, שלא תמיד משים לב לזה, כי הרי המעשה של המרגלים היתה בשנה שניה מעת צאתם ממצרים, כי לאחר שבעה שבועות מיציאת מצרים קבלנו התורה בסיני, ואז עברו שלשה "סטים" של ארבעים יום. ארבעים יום של ימי רצון (שעומדים אנו עכשיו בהם) שלמד משה רבינו תורה במרום עד שירד בי"ז בתמוז ושיבר הלוחות מחמת מעשה העגל, עוד ארבעים יום עד ערב ר"ח אלול, ועוד ארבעים ימים של ימי רצון עד יום הכיפורים וירד בלוחות שניות. אז התחילו בהכנת ובניית המשכן, שהיה נגמר להקים בכ"ה בכסלו, ורצה הקב"ה לחכות עד ר"ח ניסן. בר"ח אייר נמנו כלל ישראל בריש ספר במדבר, וביום כ' אייר נסעו, ועכשיו עומדים אנו ליכנס לארץ ישראל ומחמת מעשה המרגלים ששלחו לרגל הארץ ארבעים יום לפני ט' באב. וא"כ איך מתרגמים הפסוק "ארבעים שנה" והפסוק הבא "יום לשנה יום לשנה תשא את עונותיכם ארבעים שנה"?! הרי לא היו במדבר ממעשה המרגלים רק ל"ט שנים.

ולזה בא רש"י על אתר ליישב וז"ל "השנה ראשונה היתה בכלל, ואף על פי שקדמה לשלוח המרגלים, לפי שמשעשו את העגל עלתה גזרה זו במחשבה, אלא שהמתין להם עד שתתמלא סאתם" ומפרש כי המילה בפסוק "עונותיכם" בלשון רבים היינו שתי עוונות, של עגל ושל תלונה! והדברים צריכים ביאור, מהו השייכות ביניהם, כי נראה פשוט מסברא, כי אם נענשים באופן של "יום לשנה" ארבעים שנה בגלל הארבעים יום, א"כ ע"כ מוכרח לכאן שמעשה העגל שייכת מאד למעשה המרגלים, ולכן שפיר שייך לענשם על שניהם באופן אחד, והדבר אומר דרשני.

השייכות בין חטא העגל וחטא המרגלים

והנה מצינו בזה דברים מפורשים במשנת המהר"ל בספרו דרך חיים (פרק ה' בסוף משנה ד') וז"ל בעגל חטאו כאלו היה חס וחלילה אלהות זולת השם יתברך, ולכך אמרו עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו, ובמרגלים אמר כי חזק הוא ממנו, כאלו חס ושלוה אין היכולת בו יתברך להוציאם משם, וכדאיתא במסכת ערכין (ט"ו א') אמר רבי חנינא בר פפא דבר גדול דברו המרגלים באותה שעה כביכול אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם, והרי לך כי חטא המרגלים כמו חטא העגל, רק כי בעגל שאמרו שיש אלהים זולתו חס וחלילה, ובמרגלים אמרו חס ושלוה כי אין הכל ביכלתו דבר זה ענין אחד כאשר תבין, עכ"ד.

בסגנון דומה מצינו בשם משמואל (פ' אמור תר"ע) לבאר כי בחטא העגל היה חסרון בענין התמימות, והיינו, שהיה להם לסמוך בתמימות שיחזור משה רבינו, ולא היה להם לעשות העגל מתוך הבהלה והבלבול, אלא היה להם לבטוח בנאמנות שאם אמר להם משה רבינו שירד משמים, שאמנם יהיה כן. אמנם נכון הוא שהשטן הראה להם מטתו של משה וכו', אבל כנראה שכפי דרגתם היה להם בכל זאת להסיח דעת מזה ולהאמין בתמימות שירד ויבוא כאשר הבטיחם. ועל דרך זה מבינים ג"כ שורש חטא המרגלים, שהיה חסרון בזה שלא בטחו בו יתברך בתמימות שטובה הארץ מאד מאד, ורצו לשלוח מרגלים.

חיי היהודי - שליחות

והנה מצינו במשנת השפת אמת (תרל"ג) שמבאר דברי המדרש בפרשת השבוע אודות גודל מעלת שליח מצוה, ומבואר תוך דבריו כי כל חיי האדם בעוה"ז הוא בבחינת שליחות ממנו יתברך – ומצינו כבר כן בדברי רבינו יונה בשערי תשובה (ג', י"ט) "ודע כי נתחייב הנברא להיות ציר נאמן ועבד משכיל בכל מלאכת עבודת אדניו", המילה "ציר" מתפרש "שליח". ועבודת השליח הוא להיות בטל לרצונו של המשלח, ולעשות הכל בנאמנות. והא לך מלשונות הנפלאים של השפת אמת "אך העצה על זה הם המצות שידע האדם כי הכל לכבודו ברא וכל מעשיו אם זוכר כי הם נבראים מהשי"ת ושכן רצונו ית' שאדם יעשה הצריך לו בעולם ועושה רק כדי שיהי' נעשה רצונו ית' במעשה זו. ונותן נפשו שיצליח פי' שמבטל רצון עצמו וחפץ שיהי' לשם שמים בלבד. כפי מה שאדם מבטל עצמו לרצונו ית' מתעורר כח השליחות לתת לו הצלחה שיצליח בשליחותו בעוה"ז השפל. וכח זה שומר אותו שלא יתפרד מהקדושה אף שעוסק בעניני העולם.

למה אין כלי חרס מטמא רק מתוכו

וממשיך לבאר דברי המדרש הבאים אודות השליחים של יהושע, כלב ופינחס, שעשו עצמן קדרין והיו צווחין הרי קדרות מי שירצה יבא ויקנה כל כך למה שלא ירגיש בהן אדם קרי ביה חרש כדי שלא יאמרו בני אדם שהן מרגלים – ומבאר שם בשם זקנו החי' הרי"ם "טעם שאין כלי חרס מקבל טומאה רק מתוכו כיון שאין לו מצד עצמו חשיבות רק מצד שיוכל לקבל בו. לכך החשיבות רק תוכו כו'. וזה הכלל. שצריך האדם לבטל כל החיצוניות שלו ולהיות בטל למה שהוא מוכן לעשות רצונו ית'. כי גוף האדם רק כלי להשראת הקדושה ולהיות נעשה ע"י כבוד שמים..

המשך הפרשה

ובזה נבין היטב המשך הפרשה, כי המעפילים שהתחרטו על מה שלא רצו לילך לארץ ישראל, התעקשו לילך, והרי אז ג"כ היה חסר להם ה"ביטול" להמשלח, כי כל סוד וענין השליחות הוא שהשליח בטל להמשלח, ולכן אף שמתחילה היתה רצונו יתברך שיכנסו לארת ישראל אבל ברגע שנשתנה השליחות והיתה גזירה מלפניו שלא לילך היו צריכים ליכנע ומלכותו ברצון לקבל עליהם. וכמו כן פרשת חלה מצינו בספה"ק שענינה להיות מרים ראשית העיסה לרצונו יתברך ולהראות עד כמה כל הגשמיות בטל לו. ושפיר שייך המשך הפרשה אודות עבודה זרה, כי כאמור שורש ענין המרגלים והעגל הוא שייך לענין עבודה זרה. כי אף שחז"ל פעלו בתפילתם להסיר היצה"ר דע"ז מ"מ פנימיות ענינה עדיין שייך, שהאדם יבין ויכיר שהכל ממנו יתברך, ולזכות לחיות מתוך עצום לו יתברך – כי אנו השליחים והוא המשלח.

פרשת ציצית

ומעתה טעם חדש יורגש לנו כאשר מגיעים לסוף הפרשה, פרשת ציצית. כי ידועים הם דברי התוס' (מנחות דף מג:): "וז"ל "מה שמדמה חותם של טיט לציצית שכן עושין לעבדים והציצית מעיד על ישראל שהם עבדי הקב"ה". ולכן כאשר זוכים להתלבש בציצית, זוכרים אנו כי עבדים אנחנו לו יתברך, שלוחו של מקום, ושלוחו כמותו.

מאן דאיהו זעיר – איהו רב

והנה בשמירת הלשון מבאר החפץ חיים בארוכה ביאור נפלא אודות שליחת המרגלים וטעותם, ותוכן דבריו בקצרה ממש – כי מכיון שנכשלו בעבירות בהיותם במדבר, חשבו כי עדיין אין הם ראויים לזכות לכל הנסים שיצטרכו בכדי לכבוש ארץ ישראל. והיו מדי קטנים בעיני עצמם. והיו צריכים לדעת כי כל כמה שאין הם מורדים ח"ו בהקב"ה הרי עדיין מרוצים הם לו יתברך, ואין להם לפחד מזה. כמה וכמה פסוקים מפרש שם החפץ חיים וישמח הקורא ויתעורר הלומד בדבריו המאירים והמחזקים.

והנה כאשר מצרפים אנו דבריו לאור המבואר, הרי סוד פרשת "שלח" האו ענין ה"שליחות" ועלינו לשבח כי זוכים אנו להיות שלוחו של מקום, שלוחא דרחמנא לתקן עולם עולם במלכות שד-י, ולהשתדל ככל האפשר להיות בטל להמשלח ולעשות רצונו בלבב שלם – ואז הרי כל כמה שמתבטלים – הרי "מאן דאיהו זעיר איהו רב" כלשונו הידוע של הזוה"ק, כי כל כמה שהוא "זעיר" קטן מחמת גודל ביטולו לו יתברך, הרי אז מקבל הוא כוח המשלח "ואיהו רב" הוא גדול, לא בגלל שהוא גדול מעצמו, רק מכיון שהוא המשך ומתברך בכוחות המשלח לעשות רצונו ולגלות האור אין סוף יתברך.

כוחות של המשלח שהוא "כל יכול"!

ורואים אנו עד כמה יש לנו הכוחות למלא רצון "המשלח" מדברי השם משמואל (פרשת בא - שנת תרע"ו) כאשר מבאר דברי הש"ס עירובין (נ"ה). מאי דכתיב לא בשמים היא ולא מעבר לים היא, לא בשמים היא שאם בשמים היא אתה צריך לעלות אחרי' ואם מעבר לים היא אתה צריך לעבור אחרי', ואינו מובן מה נ"מ אם צריך הלוא אינו

יכול, ואין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו. ונראה מזה דאם היה צריך הי' באמת יכול. והטעם עפ"י מה שהגיד כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה דמה שיש במצוות מעשה בשר ודם כח לפעול בעליונים, משום דהאדם הוא שליח לעשות מצות ה' וכמו ששלוחו של אדם כמותו וכח המשלח בשליח וידו כידו, כן כביכול שלוחו של הקב"ה כמותו, ונחשב מעשה המצוות כמו כביכול הוא הפועל והעושה, עכ"ד. וכ"כ יש לומר דשוב לא שייך לומר שמצוה זו היא נמנעת מלעשותה, מאחר שנחשבת מעשה הקב"ה והוא כל יכול. וע"כ אם היתה התורה בשמים והיינו מצווים לעלות אחרי' לשמים, כי אז הי' לנו כח נעלה גם לזה!

למען הסר ספק / הרב ישראל מאיר ווייל, מח"ס 'וביום השבת', 'השולחן כהלכתו' ו'המועדים כהלכתם', רב קהילות בני הישיבות וביהכנ"ס היכל יוסף שלו' רמב"ש ג

נכרי המעביר עגלות ברח' ז'בוטינסקי

בשבועות האחרונים יש נכרי העומד בשבת ברח' ז'בוטינסקי ומעביר עגלות מצד לצד.
האם הדבר מותר?

תשובה: יש מקילים לעשות כן, והמקילים יקפידו להניח את העגלה ולנוח מעט לפני
שהנכרי לוקח את העגלה ומעביריט.

*

ניגון בברכה אחריתא של ז' ברכות ובקריאת שמע

האם אפשר לנגן באמצע ברכה אחריתא בשבע ברכות, הרי המברך שוהה כדי לגמור
את כל הברכה?

^ט הנה, בעיקר הנידון אם אפשר לסמוך על מח' הפוסקים לגבי אמירה לנכרי בדבר שנפסק לעיקר לחומרא, כבר
ציינתם לנכון את מש"כ המשנ"ב בסי' שי"ד סקל"ו וסקל"ז [שיש שהתירו לגמרי ויש שהתירו רק בהפסד מרובה]
ובסי' ש"ב סקל"ו, ויש להוסיף את הפמ"ג בסי' תק"ז סקט"ז ובסי' רנ"ד סקי"א שתלוי מי ומי החולקים, ועי' גם
תפארי"י בכלכלת שבת סוף דיני אמירה לנכרי.

ומתוך ג' הנידונים שהבאתם, הנידון אם צריך ס' ריבוא בכל יום הוא הצד הכי קרוב לסמוך עליו לענין אמירה לנכרי
מפני שהובא בשו"ע- אף שהמשנ"ב כתב שלא מצא לו מקור.

אמנם יש להוסיף הערה שלענ"ד חשובה ומצויה, והיא חומרא וגם קולא ליודעים, שהרי העוקר על מנת להניח
במקום אחר ועמד כדי לכתף עמידתו לא הוי הנחה כמב' בשבת דף ה:; ונראה פשוט שעמידה על מנת לתת לנכרי
הרי כעומד לכתף שלא הוי הנחה, וראיה לדבר ממש"כ המג"א בסי' שכ"ה סק"ב וסק"ו שאם נתן לנכרי והנכרי יוצא
הוי עקירה של הישראל, ולכאור' קשה כמו שהק' הא"ר שם סק"ב הרי הנכרי נמצא כולו ברשות של הישראל ובאופן
זה הוי עקירה גמורה של הנכרי וכמו שכתב המג"א עצמו בסי' שמ"ז סק"ג בשיטת הרמב"ם, וכמש"כ תוס' בשבת דף
ג. ד"ה מאי טעמא שאם הטעינו חבירו על כתיפו ויצא העוקר ומוציא הוי עקירה [ואפשר שרש"י שם חולק על זה].

ומוכרח שאם עמד ע"מ להטעין לנכרי חשיב לכתף והמשך מעשה הנכרי מתייחס אליו למה שהוא עקר.
ואמנם, בסוגיית הגמ' שעמד לכתף קאי על מי שעומד והמשא על כתיפו, ולכאור' אם מניח על הארץ גם אם מניח
לכתף הוי הנחה גמורה וכמש"כ להדיא הר"ן שם, אבל החזו"א [סי' ס"ב סק"ד] הוכיח שתוס' בדף ח: ס"ל שגם
במניח על הארץ על מנת לכתף אין זה הנחה ממה שדימה [שם ד"ה לא] לזירוא דקני והרי מניח אותם על הארץ
בכל פעם.

ולפי"ז גם המקילים יש להם לעמוד לפוש ולנוח עם העגלה ולא רק לעמוד על מנת להעביר לנכרי שאז נחשב לכתף
ולשיטת התוס' חשיב עקירה דילהו.

ואמנם, זה גופא הוי קולא מצד אחר, שאם יאמר לנכרי להעביר מרה"י לרה"י בלי עמידה ברה"ר, גם אם הנכרי
יעמוד ברמזור וכדו' הוי כעומד לכתף ולשיטה זו גם במניח על הארץ נחשב כעומד לכתף שאינו הנחה, ובכלל י"ל
שעמידה זו אם אינה מוכרחת אינה כלולה באמירתו [עי' מש"כ פ"ל הע' קל"ד], אלא שגם דבר זה עצמו אינו
מוסכם להלכה שהרי נח' בו תוס' והרשב"א בעירובין דף לג. אם יש איסור דאורי' במעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר
[ולעיקר נקטינן דאסור מדרבנן], והשו"ע בהל' מילה [יו"ד סי' רס"ה, ו'] לא הציע דבר זה, אבל עכ"פ המיקל לעשות
כן, יעמוד על מנת לפוש וגם יאמר לנכרי שלא יעצור ברחוב אלא יילך מיד ויניח בצד השני.

ניגון בברכה אחריתא של ז' ברכות ובקריאת שמע

תשובה: לכתחילה אסור להפסיק באמצע ברכה, ומשום כך רבים מסתפקים אם נכון לנגן בברכה אחריתא בשבע ברכות. והעצה לזה היא שהמברך ינגן את הניגון בזמן שכולם שרים [ולא יאמר את המילים], ובאופן כזה אין זה נחשב להפסק.

עצה זו נכונה גם לפסוק ראשון של קריאת שמע, מי שקשה לו להאריך ולכוון בד' של 'אחד' כראוי [שהרי האות ד' לא קלה להארכה], יכול להמשיך ולנגן אחרי שסיים את המילה אחד ולכוון אז קבלת עול מלכות שמים והמלכת השי"ת בעולם^{סא}.

ניתן להעביר שאלות אל הגרי"מ ווייל שליט"א במייל 4118843@GMAIL.COM

^ס כמו שמצינו בברכת כהנים שהכהנים מנגנים כדי שלא יהיה הפסק בברכתם [עיי' סי' ס"ה סק"ד ובאה"ל שם ד"ה קראה ובסי' קכ"ח, מ"ה ד"ה ובשעה], והרי לכתחילה אין לשהות באמצע ברכה אפילו שלא מחמת אונס כמ"ב המשנ"ב סי' ס"ה סק"ד.

^{סא} המג"א בסי' קכ"ד סק"ד כותב 'ואם החזן מאריך בניגון של ואמרו אמן יאמרו אמן מיד כי הניגון הוא הפסק, ועי' מה שכתבתי בסוף סי' קכ"ח דהארכת הניגון מכלל הברכה היא. ומכל מקום נראה לי דאם מאריך הרבה הוא הפסק. והובא גם במשנ"ב. ויש להבין מהו מאריך הרבה.

ובסוף סי' שכ"ח כתוב ברמ"א שיאמרו את הרבש"ע חלום חלמתי וכו' בשעה שהכהנים מאריכים בניגון, וכ' המג"א אבל לא בשעה שאומרים התיבות עצמן, ומקורו של המג"א שם שם מדברי תרוה"ד שדן מתי לומר רבש"ע וכו', וכותב שצריך לומר רק בסיום הברכה כי אסור לדבר באמצע הברכה, ולכן יאמר כשמנגנים וישמרך וכו', ואע"פ שמצד אחד כבר מותר לדבר בזמן הזה, עדיין נחשב ברכת כהנים לגבי הסגולה שמועיל להיטיב חלום, כמו שמבוי בגמ' בברכות יג: כל המאריך בד' של המילה אחד מאריכים לו ימיו ושנותיו, והרי מיד כשאמר ד' סיים את המצוה, אלא שהארכת הניגון יש בה משהו מעין המצוה ועדיין שייך בה לענין זמן של קבלת עומ"ש, וה"ה לגבי ברכת כהנים שהסגולות ממשיכה בכל זמן הניגון. ויש להבין הענין.

ובריש סי' קכ"ח כ' המג"א דאסור לשיח וללמוד בשעת ברכת כהנים וכתב שם דבשעה שמאריכין בניגונים מותר. ויש לבאר ע"פ מש"כ הפמ"ג והמשנ"ב בסי' קכ"ד, וכע"ז בשו"ת בית יעקב סי' כ"ב והובא בעיקרי הד"ט סי' ה' סק"ג וגם בגליון מהרש"א בברכות שם, שכוונת המג"א אם הש"ץ מאריך בסוף הברכה ומנגן אחרי סוף המילה, יענה אמן רק אחרי הניגון, כי הניגון הוא חלק מהברכה כמש"כ תרוה"ד, אלא שאם מאריך בזמנו אמן א"כ הרי אין זה מעצם המילה עצמה אלא רק כעין הכרזה לומר אמן ואין שייך בה הארכה.

והביאור, שיש את המצוה עצמה, ויש את הענין של המצוה, וברור לנו שמצוה היא העיקרית, אבל הניגון כביכול ממשיך את הענין של המצוה, הרי בודאי בקר"ש וגם בברכת כהנים, עיקר המצוה בכוונת הלב, אלא שיש לזה גדרים של דיבור ושל אמירה, ואם מנגן א"כ ממשיך את הדיבור ומאריכו לענין כוונותיו, כביכול ממשיך את הענין של הקר"ש [שהוא קבלת עול מלכות שמים] ושל הברכת כהנים [שהוא הרצון בלב להיטיב עם ישראל] וזה יכול להמשיך ע"י הניגון למרות שכבר יצא ידי חובה, ובזמן זה אפשר ללמוד וגם אפשר לומר רבש"ע אבל הסגולות של הברכת כהנים נמשכת, וה"נ לגבי קר"ש הסגולות של הברכת כהנים נמשכת.

ובקר"ש פשוט שהעיקר הוא בלב שהרי אם לא כיון ליבו לא יצא ידי חובה אפילו בדיעבד, אבל גם בברכת כהנים הרי צריך את כוונת הכהן לאהוב את עם ישראל, וכדאיתא במדרש תנחומא [נשא יח] כה תברכו את בני ישראל אמור להם, לכהנים, תהיו מברכין אותן בכוונת הלב 'כדי שתשלוט הברכה בהם', ובמהרש"א בסוטה לח כתב ועל כן לא תינתן הברכה אלא לטוב עין כי ברכת המברך יחול כפי כוונת המברך והוא כוונת ברכת כהנים לברך את עמו ישראל באהבה, דהיינו בכוונה בעין טובה ורצון בלב, וברמ"א [או"ח סי' קכ"ח, מ"ד] נהגו בכל מדינות אלו שאין נושאים כפים אלא ביו"ט משום שאז שרויים בשמחת יו"ט וטוב לב הוא יברך, וכן אומרים בנוסח הברכה וציוונו לברך את עמו ישראל באהבה, ובמג"א סי' קכ"ח סק"ח פי' תיבת 'באהבה' בשם הזוה"ק [קמז ב] כל כהן דלא רחיים לעמא או עמא לא רחמין ליה לא ישא כפיו.

וממילא כוונת המג"א שאם מאריך בניגון של סוף המילה הרי עדיין הברכה לא הסתיימה, אפי' שיצא כבר ידי חובה כי 'סגולותיה' לא נגמרה, ולכן לא יענה אמן, אבל אם מאריך בזמנו אמן הרי כבר סיים את כל הברכה ורק מכריז לומר אמן וזוהו אין 'סגולותיה' כי זה רק אמירה בעלמא ולא שייך להאריך בזה.

ולפי"ז לא שייך הנידון של המנחת יצחק [ח"ז סי' ט"ו] והשבט הלוי [ח"ה סי' ט"ז] אם ניגון הוא הפסק בין נטילה לברכה, כי אין שם איזה 'סגולותיה' שאפשר להאריך בה, וכל מה שניגון הוא המשך זה שייך רק בברכות ובתפילה שיש בהם כוונת הלב וסגולותיה ובהם שייך להאריך.

ולפי זה, יש כאן עצה נפלאה לקר"ש להאריך בכוונה בניגון שאחרי הדל"ת של אחד, והאמת שהדבר כמעט מפורש בתרוה"ד שמדמה להדיא הארכת הד' לניגון שמנגנים הכהנים אחרי יברכך וישמרך, והרי פשוט שמנגנים ממש ואין זה רק הארכת המילה כי הרי הנוסח ארוך. [ועיי' ארחות רבינו עמ' נד, ואולי זה טעמו].

למעשה / הרב פנחס זרביב, מחבר סדרת הספרים 'למעשה', מגיד מישרים ויו"ר מכון 'למעשה'

אשדוד

המרגלים חטאו כי לא הבינו שעיקר העבודה היא לקדש את החומר

ראיתי מאמר נפלא כתב האדמו"ר הרב שמואל טולידנו שליט"א בספרו אמרי שמואל (פרשת שלח לך) וזה לשונו צריך להבין איך המרגלים חטאו המרגלים?

הרב הקדוש השפת אמת (פרשת שלח שנת תרמ"א) כותב, שהסיבה שהמרגלים לא רצו שבני ישראל יכנסו לארץ ישראל כי הייתה להם דאגה כללית לעם. הם סברו שעם ישראל כולו נמצא כעת במדבר במצב קדושה כל כך גדולה הם רואים במדבר יום יום את פני השכינה, עמוד האש ועמוד הענן מהלכים לפנייהם, הם אוכלים בכל יום לחם מן השמים ושותים ממי הבאר הנסית. חיי הגלות נוחים וכה ורוחניים. ניתן לשבת כל היום בישיבה של משה רבינו וללמוד תורה. אין צורך לעבוד, אין צורך להתפרנס ואין שום הזדקקות לעולם הגשמי הנחות לכאורה. הכניסה לארץ כרוכה בסכנות רבות, לא רק גשמיות כי אם גם ובעיקר רוחניות. המרגלים לא מפקפקים כלל ביכולתו של הקב"ה לנצח את האויבים היושבים על אדמת ישראל. הם לא פחדו מעמי הארץ החזקים ומיכולת ההתגברות עליהם, שהרי כולם ראו (שמות יד ל) "את מצרים מת על שפת הים". עם זאת, מטילים הם ספק ביכולת העם לשמר את מדרגתו הרוחנית בארץ ישראל.

כי בוודאי אמרו המרגלים אמת, כי בהיותם במדבר היה טוב להם ונראה להם שחס ושלום יהיה ירידה בכניסתם לארץ" המרגלים חששו "כי תבואו אל הארץ ונטעתם..." (ויקרא יט כג) – אם נתחיל לנטוע ולבנות ולעסוק בדברים גשמיים אז תורה מה תהא עליה? מי יישאר ללמוד תורה?

זהו שורש הטעות ע"פ בעל השפת אמת התורה ניתנה כאן לארץ, על מנת שנחיה כאן את המציאות הארצית ועם זאת נמצא את הכח לרומם את המציאות ולמצוא בתוכה את העולם הרוחני. "כי חשוב לפניו יתברך מה שמרוממים בחינת השפלות אליו... שבעבור זה היתה כל ירידת האדם מעולם העליון לעולם הזה". (שפת אמת, שם). המרגלים חטאו דווקא בשל גדולתם הרוחנית. מרוב עלייתם מעלה, שכחו הם שכל תכליתה של היהדות היא לחיות חיים נורמליים ומציאותיים מלאי קדושה, חיים של תורה ועבודה. בשל התנגדותם הנחרצת לדרך זו, גזרו במרגלים על עם ישראל להישאר בגלות, גזירה שהובילה למותו הטראגי של כל הדור ההוא במדבר.

לקדש את החומר

היסוד של היהדות הוא שאיך זוכים לקדושה? לא על ידי שמתנתקים מכל חיי העולם הזה, אלא להיפך על ידי שמחדירים את הקדושה לתוך החיים הגשמיים, ועל ידי

שמחברים את הגשמיות עם הרוחניות וזוכים לקדש את הגשמיות. אבל לעומת זאת אצל הגויים תפיסת הקדושה היא משמעותה התנזרות מכל חיי העולם הזה, אדם המבקש להיות קדוש נדרש להסתגר במנזר, אבל זה אצל הגויים אבל אצל עם ישראל להיפך התורה הקדושה מלמדת אותנו שהמושג של קדושה משמעותה להחדיר את הקדושה בתוך הגשמיות ולקדש את החומר.

תפקיד האדם היהודי זה לקדש את הגשמיות

רבינו הקדוש רבי ישראל הבעל שם טוב כותב שבמקום של המחשבה של האדם שם האדם נמצא, יכול להיות שאדם יעסוק כל היום בלימוד תורה ובתפילה אבל מחשבתו נמצאת במקום אחר לגמרי. ולעומת זאת יכול להיות אדם שעוסק בענייני העולם הזה אבל גם שעוסק בכל ענייני העולם הזה מחשבתו כל הזמן דבוקה בבורא עולם.

ויש כח למחשבה של האדם לקחת דבר גשמי ולהפוך אותו לרוחני, ולכן אם אדם מחשבתו כל הזמן על רוחניות על אמונה בבורא עולם, ועל קיום התורה והמצוות אז גם שהוא יושן הוא מקבל שכר כי מחשבתו לישון כדי שיהיה לו כח ללמוד תורה ולהתפלל ולקיים מצוות.

רבינו הבני יששכר (דרך עדותיך יהושע סוף אות ט) אומר כתוב בפסוק (יהושע ה ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפניך והגית בו יומם ולילה, ולכאורה איך יתכן שאדם יהגה בתורה יומם ולילה בלא הפסק הרי ישנם דברים הכרחיים שחייב לעשותם?

אלא העניין הוא שהואיל ולפי המציאות צריך האדם לעבוד למחייתו וצריך להתעסק בשאר צרכיו, אבל גם שעוסק בענייני החומר והגשמיות מחשבתו על אהבת ה' ועל האמונה בבורא עולם שהכל הוא רק ממנו, אז שעת האכילה והעסק בשאר דברים גשמיים נחשב ללימוד תורה.

וזה הפירוש לא ימוש ספר התורה הזה מפניך כלומר גם שאתה עוסק בדברים גשמיים, כמו לאכול ולדבר בענייני משא ומתן נחשב שמקיים ולא ימוש על ידי שהגית בו שעל ידי שיחשוב כל הזמן בתורה.

הגמרא (חגיגה ה ב) מספרת על רבי אידי אבוא דרבי יעקב בר אידי שהיה רגיל להיות שלושה חודשים בדרכים ויום אחד בבית המדרש, והיה קוראים לו רבנן בר בי רב דחד יומא, ופרש"י שהיה הולך שלושה חודשים בדרך מביתו לבית המדרש ולומד יום אחד, חלש דעתו של רבי אידי ממשום ששחקו עליו שלומד רק יום אחד, דרש רבי יוחנן כתוב ואותי יום יום ידרשון, וכי ביום דורשין ובלילה לא דורשין? אלא לומר לך כל העוסק בתורה אפילו יום אחד בשנה כאילו עסק בתורה כל השנה כולה. ואומר אור החיים הקדוש שמכאן רואים שאפילו שלמד תורה רק יום אחד, אבל מכיון שהלך בשביל ללמוד תורה ומחשבתו היתה על התורה אז נחשב שכל הזמן הזה למד תורה.

וכן אמרו חז"ל בגמרא במסכת (שבת ל א), שדוד המלך שאל את הקב"ה מתי הוא ימות? ואמר לו בשבת. והיה דוד כל השבת לומד תורה ומלאך המוות לא יכל להתקרב

אליו עד שהוא עשה איזה רעש והפיל את המדרגה ודוד המלך, וצריך להבין וכי דוד המלך לא הפסיק לאכילה ושתייה או לישון מעט?

אלא כיון שכל מחשבתו בתורה גם הדברים הגשמיים נחשבים כלימוד תורה.

וכן אומר רבינו השל"ה הקדוש (של"ה תולדות אדם פתיחה אות כג) שלמה אדם נקרא בשם אדם?

אלא אדם הוא מלשון אדמה שהאדם נוצר מן האדמה, או אדם מלשון אדמה לעליון, שאדם יש בו נשמה שהיא חלק אלוך ממעל, והתפקיד של האדם הוא להדמות לעליון שזה להדמות לבורא עולם להתחבר לרוחניות.

האדם חצי מלאך וחצי בהמה, חצי מלאך זה חלק הנשמה שיש בו, וחצי בהמה זה החלק הגשמי שיש בו, ואם מגביר את כח הנשמה כח הרוחני אז זוכה להיות יותר ממלאך ואם מגביר את כח הגשמיות אז יורד דרגתו לדרגת בהמה.

ועוד כתב השל"ה הקדוש (של"ה תולדות אדם רמזי אותיות לחתימת ההקדמה) על הפסוק (בראשית כח יב) "הנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה", שהסולם רמוז לאדם בזה העולם, שהסולם הוא "מוצב ארצה", והאדם נברא מהארץ, עפר הוא ואל עפר ישוב. אך "ראשו מגיע השמימה" שיש בו חלק רוחני, "ויפח באפיו נשמת חיים", והאדם – על ידי ה"נשמת חיים" יכול "להגיע השמימה", ואז להיות אדם שאינו מבחינת אדמה, אלא בחינת "אדמה לעליון" לכל אדם יש את הכח לקחת את הדבר הגשמי, לעבד אותו לבררו ולכוונו אל הקדושה. עכ"ל האמרי שמואל.

והלימוד מזה למעשה. עיקר העבודה היא לקדש את החומר ולעמוד בנסיונות.

לתגובות P0583271323@gmail.com

מאור החיים – בעקבות דברי האור החיים הקדוש על הפרשה / הרב נתנאל אנושי, מח"ס 'שירת הפסח' ו'וצידה נתן' וש"ס, בני ברק

"עקב היתה רוח אחרת עמו" - מעלתו של כלב בן יפונה

כִּי כָל הָאֲנָשִׁים הָרְאִים אֶת כְּבֹדֵי וְאֶת אֲתֵתִי אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּר וַיִּנְסּוּ אֹתִי זֶה עָשָׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי. אִם יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתָם וְכָל מְנַאֲצֵי לֹא יִרְאוּהָ. וְעַבְדֵי כָלֵב עֵקֵב הִיְתָה רוּחַ אַחֲרַת עִמּוֹ וַיִּמְלֵא אַחֲרָי וְהִבִּיאֲתִי אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בָּא שָׁמָּה וְזָרְעוּ יוֹרְשָׁנָה (יד, כב-כד)

בשלהי הפרשה, אחר שהקב"ה אומר למשה "סלחתי כדברך" אנו מוצאים שלצד העונש שיהיה מנת חלקם של מנאצי ה' – "וכל מנאצי לא יראוה", אחד המרגלים – כלב בן יפונה - יזכה לשכר מיוחד "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי והביאתיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורשנה".

ויש לתמוה, על מה ולמה רק כלב זכה לשכר זה, אמאי יהושע שגם הוא עמד בעצה אחת כנגד המרגלים וישראל עד שבקשו לרוגמו, לא זכה לכך. [נויעוי' ברמב"ן שכתב שאין ראוי להזכיר את שכרו של יהושע הכא שהרי שכרו הוא שירש את משה. ועי' בחזקוני ועוד].

והנה בכתוב נזכר טעם השכר 'עקב רוח אחרת היתה בו' ופירש"י, "רוח אחרת - שתי רוחות אחת בפה ואחת בלב, למרגלים אמר, אני עמכם בעצה, ובלבו היה לומר האמת ועל ידי כן היה בו כח להשתיקם, כמו שנאמר (לעיל יג, ל) ויהס כלב, שהיו סבורים שיאמר כמותם, זהו שנאמר בספר (יהושע יד, ז) ואשיב אותו דבר כאשר עם לבבי, ולא כאשר עם פי".

ויש להתבונן בכך, הכי זה שדיבר אחת בפה ואחת בלב היא מעלה, הלא דובר שקרים לא יכון לנגד עיני, ואף שהותר לדבר כן מפני השלום מה המעלה הכה גדולה בזה.

זאת ועוד הלא כלב לא פעל בכך מאומה, שהרי ישראל המשיכו בחטאם, בכו בכיה של חינוס וגרמו בכיה לדורות ואם בכך לא די עוד בקשו לרגום אותו ואת יהושע באבנים ואם כן על מה ולמה מגיע לו שכר.

ובלאו הכי תמוה, מדוע השכר לו זכה כלב הינו ירושת הארץ אשר בא שמה, היינו חברון כפירש"י הכא, מה ענין מקום זה לשכרו.

וכמדומה שמזור לכלל קושיות אלו מצאנו בדברי האור החיים הקדוש על אתר שבאר את כוונת הכתוב 'עקב רוח אחרת היתה בו' באופן אחר וז"ל:

"צריך לדעת למה לא הזכיר אלא כלב ולא יהושע, גם כוונת אומרו היתה רוח אחרת עמו, גם אומרו וימלא אחרי, גם אומרו והביאותיו בתוספות וא"ו בגזרת הכתוב.

אכן פירוש הכתוב הוא על זה הדרך, ועבדי כלב וטעם שאני קורא אותו עבדי הוא עקב פירוש שכר אשר היתה רוח אחרת עמו, שהגם שיהושע גם כן לא ניאץ ה' עם המרגלים אעפ"כ זה היה לו סיבה תפלת משה הצילתו מיצר הרע ומכוחותיו שהם המרגלים לבל יטעוהו משא"כ כלב שנכנס בגדר סכנת יצר הרע וחברתו הרשעה ותחל רוח רעה לפעמו, והראיה שהלך ונשתטח על קברות האבות, והוא אומר רוח אחרת עמו ואעפ"כ וימלא אחרי, פירוש השלים אחר רצונו יתברך, ודקדק לומר בדרך זה לצד שיש באדם ב' יועצין יועץ רע ויועץ טוב ללכת אחרי ה' והוא השלים ומילא אחרי חלק ה', וזה הוא על דרך אומרם ז"ל (קידושין לט, ב) מי שבאה עבירה לידו וניצול ממנה נותנין לו שכר כעושה מצוה, וזה אינו ביהושע כי לא היתה רוח אחרת עמו להטעותו מדרך השכל כי משה מנעו, ויש כח בתפלת הצדיקים גם לבחינה זו בסוד צדיק מושל יראת אלקים והבן. אשר על כן זכה כלב שיקרא עבד ה' כמשה רבינו עליו השלום.

מבאר לנו האור החיים דבר נפלא, שהוא כמים לנפש עיפה, אמנם גם יהושע זכה ועמד כנגד עצת המרגלים, ברם הטעם שהוא לא זכה להבטחה נפלאה ככלב נובעת מהבדל אחד ויחיד – כלב עמד בניסיון יהושע לא!

יהושע לא הגיע לכלל ניסיון, הוא ברום מעלתו בתוספת תפילתו של משה רבינו ניצול מן היצר הרע [ואמנם יש להתבונן בכך מה מועילה תפילה על דבר זה הלא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים ואת זאת ישב האור החיים בלשונו "ויש כח בתפילת הצדיקים גם לבחינה זו בסוד צדיק מושל יראת אלוקים"], ברם כלב שמשה לא התפלל עליו הוא באמת נכנס לניסיון והיה צריך להתרומם בעצמו, ולפיכך הלך יחיד לחברון התפלל על קברי אבות.

ועל אף שהוא מבחירה נכנס לתוך הניסיון, בהליכתו עם המרגלים ברוח אחרת ובעצה אחת, כיוון שלבסוף עמד בו זכה לו ולזרעו.

לאמור שהשכר לו הוא זוכה יותר מיהושע בן נון, הינו דווקא בשל כך שזכה להיות 'עבדי', זכה להתאמץ ולכוף את ייצרו, להתגבר על הניסיון ולא ליפול בעצת שאר המרגלים.

[ואגב, יעוי' בדברי מרן החיד"א בנחל קדומים שכתב ש'רוח אחרת היתה עמו' היינו רוחו של יהודה, שלכל אחד מהמרגלים הצטרפה כמובא בדברי האר"י רוחו של אחד מהשבטים, וכלב על אף שהיתה עמו רוחו של יהודה לא הסתפק בכך אלא 'וימלא אחרי' להתפלל על קברו של אברהם אבינו, מאחר שהיה כלב גלגולו של אליעזר ובזה זכה. אכן לדברי האור החיים עולה שה'רוח אחרת' היינו אותה רוח שכן היתה לו בתחילה לחטוא].

“ויקרא להושע בן נון יהושע”

ויוטעמו הדברים דהנה מוצאים אנו שמשה רבנו הוסיף לשמו של יהושע בן נון את האות י' ושינה את שמו מהושע ליהושע, בתפילה ש"י-ה יושיעך מעצת מרגלים'.

"עקב היתה רוח אחרת עמו" - מעלתו של כלב בן יפונה

וידוע ענין שינוי השם כדבר המקרע גזר דינו של אדם ובפרט הכא, שהלא דרשו רז"ל בסוטה (לד, ב) "ואלה שמותם למטה ראובן שמוע בן זכור - אמר רבי יצחק, דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מרגלים על שם מעשיהם נקראו, ואנו לא עלתה בידינו אלא אחד - סתור בן מיכאל, סתור שסתר מעשיו של הקב"ה, מיכאל שעשה עצמו מך. אמר רבי יוחנן, אף אנו נאמר נחבי בן ופסי, נחבי - שהחביא דבריו של הקב"ה, ופסי - שפיסע על מדותיו של הקב"ה".

ועמדו רבים כן תמהו, אמאי לא מצינו שהתפלל משה על שאר המרגלים ואמאי לא שינה את שמם. אכן על כולם היה אפשר לומר שכבר ראה שכבר היו באותה עצה, אך על כלב בן יפונה יש לתמוה אמאי לא התפלל עליו כן.

ובקרבן אורה עמ"ס סוטה הביא דבר פלא מהאר"י החי, שנשמות השבטים הלכו עם המרגלים לעוזרם, ברם יוסף הלך עם המרגל של שבט מנשה שהיה בכורו, ולפיכך עבורם לא חש משה להתפלל ורק על יהושע שהלך לבדו הוצרך להתפלל.

ומדוייק כן בשמות המרגלים, שאצל שבט מנשה נזכר 'למטה יוסף למטה מנשה' בעוד שאצל יהושע לא נזכר 'למטה יוסף' אלא נאמר רק 'למטה אפרים' על אף שהוזכר ראשון בפסוק.

אמנם בחידושי רבי חיים פלטיאל כתב שמשה רבינו ראה על המרגלים שנמצאים הם בעצה אחת לבד מיהושע ולפיכך רק עליו התפלל, וזהו 'רוח אחרת היתה עמו' שאכן היתה בו רוח רעה לחטוא ולפיכך משה כבר לא התפלל עליו שהיה בטוח שיחטא, אך הוא עצמו התגבר עליה בבחינת טובה תפילת החולה על עצמו, דמשה בתפילתו לא יכל כבר לפעול על כלב את מה שהוא השכיל לפעול על עצמו בתפילתו בקברי אבות.

והם המה דברי האור החיים, שעל אף שהיתה רוח אחרת עמו להצטרף למרגלים, עד כדי כך שמשה סבר שאין לו מה להתפלל ולהשפיע עליו, נלחם באותה הרוח 'וימלא אחרי' להתפלל על קברי אבות זכה לירושת הארץ לו ולזרעו.

ואם כנים הדברים הרי שמובן הפלא ופלא מדוע השכר לו הוא זוכה הוא ירושת הארץ אשר בא שמה, היינו חברון, כי במקום זה התגבר על ייצרו - במקום זה נשא את תפילתו על קברי אבות והגביר חילו של היצר הטוב על היצר הרע!

ומזה הטעם זכה אף שקראו בוראו 'עבדי', שם שלא נקרא כמעט על שום בריה לבד ממשה רבינו, כי זכה כלב להתגבר ולנצח את ייצרו, במקום בו נפלו עשרה מגדולי ישראל! מקום בו אנשים חשובים כשלו וחטאו זכה הוא להתרומם, להתפלל ולבקש עזרה ממרום ולמלאות אחר רצון ה'.

טהרת נפשה של הסוטה - וטהורה היא

ומעין יסוד נפלא זה על שכרו של מי שבאה לידו עבירה ועמד בה, הגם שהוא זה שגרם מצב זה לעצמו מוצאים אנו בפרשת סוטה המובאת בפ' נשא דאומר הכתוב שם (במדבר ה, כח) "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא ונקתה ונזרעה זרע", ורז"ל בברכות (לא, ב)

מאור החיים - בעקבות דברי האור החיים הקדוש על הפרשה / הרב נתנאל אנושי, מח"ס 'שירת הפסח' יוצידה נתן' וש"ס, בני ברק

"עקב היתה רוח אחרת עמו" - מעלתו של כלב בן יפונה

אמרו "מלמד, שאם היתה עקרה נפקדת, דברי רבי ישמעאל; אמר ליה רבי עקיבא אם כן, ילכו כל העקרות כולן ויסתתרו וכו', אלא מלמד שאם היתה יולדת בצער יולדת ברווח, קצרים יולדת ארוכים. שחורים יולדת לבנים, אחד יולדת שנים".

ותמוה הדבר, אשה זו, שבעלה התרה בה שלא תיסתר עם פלוני ולא שמעה אליו ונסתרה, (שהרי בלא התראה וסתירה כלל לא היו משקין אותה) היינו שנתייחדה עם נואף, הרי היא פרוצה גדולה, על מה ולמה מגיע לה שכר. הן אמת שבעת ששותה את המים המאררים מתברר שלא הגיע לידי גוף העבירה, אך הלא היא היא שהביאה את עצמה לידי החטא, מדוע תזכה לשכר?

וכך מובא בלב אליהו, למרן הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל (שביבי לב, עמ' רלו):

"יסוד גדול למדנו מכאן, אדרבה, מכיוון שעמדה במצב שפל כזה, שהתייחדה עם אדם זה והיא אשת איש, וגם התרה בה בעלה ולא שמעה אליו, הרי שייצרה, אש התאוה, בער בקרבה עד כדי כך! א"כ למה לא עברה העבירה? ע"כ צ"ל שכשהגיעו לגופה של עבירה נתגברה על יצרה וכבשתו שלא להיטמא - "וטהורה היא" - לכן מגיע לה שכר זה, ואע"פ שתיענש על הייחוד והסתירה אם לא עשתה תשובה, מ"מ אין שכרה מקופח עבור כבישת היצרה!

והם הם דברי האור החיים הקדוש.

מאור שעשועי – מלה ושתיקה / הרב מנחם צבי גולדבאום, מחבר סדרת 'מוסר דרך'

שם השם שורה על השותק

וַיְהִי כְּלָב אֶת הָעַם אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עֲלֵה נַעֲלֵה וַיִּרְשְׁנוּ אֹתָהּ פִּי יָכוֹל נוֹכַח לָהּ (יג, ל)
איתא בשל"ה הקדוש (מסכת יומא פרק דרך חיים תוכחת מוסר אות רכא, בהגה"ה):
"מעלת השתיקה אין לה ערך! וקח לך סימן: 'הס' פירוש 'שתיקה', כמו שנאמר 'ויהס
כלב'. 'הס' בגימטריא 'אדנ"י', כי על השותק שורה שם אדנ"י".

מי שתק עד ששרה עליו שם השם?

לכאורה השותקים הם בני ישראל - אותם היסה כלב! אך עדיין לא מצאנו שהם דברו?
הנה סדר הכתובים בקצרה:

[פרק יג פסוקים כה-כט]: "וַיָּשְׁבוּ [המרגלים]... וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן וְאֶל כָּל
עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... וַיִּשְׁיבוּ אֹתָם דְּבַר... וַיִּסְפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ בְּאָזְנוֹ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם
זַבַּת חֶלֶב וְדַבֵּשׁ הוּא וְזֶה פְרִיָּהּ. אָפֶס פִּי עַז הָעַם הַיֹּשֵׁב בְּאָרֶץ... עֲמַלְק יוֹשֵׁב בְּאָרֶץ הַנֶּגֶב...".
מיד לאחר מכן כתוב [פרק יג פסוקים ל-לג]: "וַיְהִי כְּלָב אֶת הָעַם אֶל מֹשֶׁה...".

רק לאחר מכן - בפרק הבא - כתוב [פרק יד פסוקים א-ד]: "וַתִּשָּׂא כָּל הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת
קוֹלָם... וַיִּלְנוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם כָּל הָעֵדָה לוֹ מִתְּנוּ בְּאָרֶץ
מִצְרַיִם אוֹ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה לוֹ מִתְּנוּ. וְלָמָּה ה' מְבִיא אֹתָנוּ אֶל הָאָרֶץ הַזֹּאת לְנַפֵּל בַּחֶרֶב נַשִּׁינוּ
וְטַפְּנוּ יָהִי לָבוֹז הַלּוֹא טוֹב לָנוּ שׁוּב מִצְרַיִמָּה. וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו נִתְּנָה רֵאשׁ וְנִשׁוּבָה
מִצְרַיִמָּה".

היות והעם עדיין לא דיברו, כיצד ניתן להיאמר שכלב היסה והשתיק אותם?

רמב"ן כותב: "...והנה העם הבינו כוונתם [של המרגלים], ואז החלו כל העדה אשר שם
להתאונן. וזה טעם 'ויהס כלב', כי שתק אותם ואמר 'עלה נעלה' וגו'". הרי שפירש רמב"ן
- למרות שלא מפורש בכתוב - שכבר אז "החלו כל העדה אשר שם להתאונן", וזהו
שכתוב מיד אחר כך שכלב השתיק אותם.

וכעין זה גם בספורנו: "ויהס כלב את העם. השתיק את העם שהיו מתחילים מאז לתת
קולם כמו שעשו אחר כך, כאמרו 'ותשא כל העדה ויתנו את קולם'". [ועיין שאר
מפרשים שיש שפירשו ש"העם" היינו שאר המרגלים - ואותם היסה והשתיק כלב].

וכאן הבן שואל, האם ניתן לקרוא ולכנות בכינוי "שותק" את אותו העם שכבר התחיל
להתאונן ולומר "...לו מתנו בארץ מצרים או במדבר הזה לו מתנו. ולמה ה' מביא אתנו
אל הארץ הזאת לנפל בחרב... הלוא טוב לנו שוב מצרימה. ויאמרו איש אל אחיו נתנה
ראש ונשובה מצרימה"? הם הרי לא שתקו! הם דברו! הם התאוננו!

יותר קשה, גם אם נניח שניתן לקרוא לעם שְׁכָה התאונן "שותק", האם ניתן לומר על עם זה "כי על השותק שורה שם אדני"י"? ולכאורה צריך עיון גדול!

אך הננו להזכיר את מה שהבאנו בפרשת שמיני מה"עין יעקב" על הירושלמי (פסחים פ"ט) בפירוש "הכותב" (לרבי יעקב אבן חביב, ממגורשי ספרד, מלקט ה"עין יעקב"), זה לשונו:

"יפה שתיקה לחכמים'. לשון 'שתיקה' סובל שני פירושים:

האחד - כפי הסכמת ההמון, שהיא - שלילת הדבור לגמרי, ותמיד יושב ודומם.

השני - הוא יותר מדוקדק, והוא - על המפסיק מהדבור. וזה על שני פנים: [א] או שהתחיל החכם או תלמיד לדבר ושותק ומפסיק דבורו לסבה נתחדשה לו. [ב] או שהיו שנים ביחד, והתחיל האחד לדבר והיה ראוי שישיבהו העומד שם, והוא שותק לאהבת השלום או לסבה אחרת כיוצא בה.

וכדמות ראייה לכל אחד מאלה בפסוקים רבים:

[א] 'וידום אהרן' (ויקרא י, ג), תרגום: 'ושתיק'...

[ב] 'וַיְהִי כִּלְבָב אֶת הָעָם' (במדבר יג, ל). השתיק את העם שהיו מאריכין בדברים נגד משה, וכלב השתיקם, שהפסיקו דבורם ולא דברו עוד.

[ג] וכן מצינו לשון דומה לזה... נאמר במלכות שאול (שמואל א י, כז) 'וּבְנֵי בְלִיעֵל אָמְרוּ מֵהַיָּשָׁעַנּוּ זֶה וַיִּבְזְהוּ וְלֹא הִבִּיאוּ לוֹ מִנְחָה וַיְהִי כַּמְחַרֵּשׁ, ששתק מלדבר שום דבר כנגדם.

[ד] 'הַחַרְיִשׁוֹ מִמְּנֵי וְאֲדַבְּרָה אָנִי' (איוב יג, יג).

וראייה גמורה על מלת 'שתיקה' שזהו פירושה האמיתי, מלשון חכמינו זכרונם לברכה (יבמות דף פז ע"ב), 'שתיקה כהודאה דמיא'. שלא נאמר זה על היושב ודומם תמיד, אלא על שני אנשים המדברים יחדיו, ויאמר האחד לחברו 'כך וכך אתה חייב לי', וחברו שותק ואינו משיב לו דבר, שתיקה כזאת כהודאה דמיא!

ומבואר נגלה כי היושב ודומם תמיד אינו משובח אלא מגונה בתכלית הגנות, שהרי מצוות רבות הם תלויות בדבור! וגם חייב אדם לדבר עם בניו ועם תלמידיו וללמדם ספר כדרך שואל ומשיב.

ולא אמר רבי חייא 'יפה שתיקה לחכמים' על היושב ודומם תמיד, רק על מפסיק מלדבר, כמו 'שומעים חרפתם ואינם משיבים' (שבת פח ע"ב), או שהתחיל לדבר בפירוש מצוה או באיזו דרוש ושתק והפסיק דבורו לסבות צודקות, שרצה להודות על האמת או לכוונה אחרת מחייבת לשתוק ולהפסיק דבורו...

ודומה זה למה שאמרו (פסחים דף כב ע"ב) 'כשם שאקבל שכר על הדרישה כך אקבל על הפרישה'.

שם השם שורה על השותק

ואין לי צורך להאריך ולומר שמהדבור ימשכו תועלות רבות, להיות גלוי וידוע לעיני הכל, אמנם פירשתי לשון 'שתיקה' באופן שלא יקשה כלל המאמר סתמי 'יפה שתיקה [לחכמים] וכו'...' עיי"ש.

הנה מבואר שדוקא מי שדיבר, התאונן והתלונן, ולאחר מכן "שותק ומפסיק דבורו לסיבה נתחדשה לו, או... לאהבת השלום או לסבה אחרת כיוצא בה", דוקא הוא זה שנקרא "שותק".

ולכן דוקא העם שפנה התלונן, ושוב שתקו כאשר כלב היסה ושיתק אותם, נקראים "שותקים".

ומעתה דוקא מי ששותק ומפסיק להתאונן מחמת סיבה שנתחדשה לו או מחמת אהבת השלום וכיוצא בזה - עליו ניתן לומר "כי על השותק שורה שם אדני", כי זו באמת מדה קשה לאדם, להפסיק את רצף דיבורו, לשנות את דעתו - בפני רבים, ולשתוק. הנהגה זו היא כמעט שמימית, ועל כן שורה עליו שם השם!

[והנה לכאורה עדיין צריך עיון - הרי המשיכו להתאונן לאחר מכן עד כי נאמר עליהם (יד, יא) "עַד אָנָּה יִנְאַצְנִי הָעַם הַזֶּה" וגו', וכיצד שרה על "מנאצים" שם השם? ואולי הכוונה היא שאילו היו שותקים אזי היה שורה עליהם השם - אך למעשה לא זכו לזה. או אולי אפשר לומר שכאשר שתקו שרה עליהם שם השם, אך לאחר מכן, כאשר חזרו להתאונן, איבדו מעלתם, וצ"ע].

*

עוד כותב השל"ה הקדוש: "ולא ידבר - רק צדק, היא התורה, כדכתיב (תהלים קיט, צז) 'מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי'.

וזה לשון רבינו האי גאון בספר מוסר השכל (משלי מוסר בחרוזים):

לשונך שים בפין נאסרה,

וכאלם היה בין החבורה,

ואל תרפה ארי אסור בחבלך,

ואם אותו תשלח - ואכלך".

עד כאן לשון השל"ה הקדוש.

מאחורי הפרשה / הרב יצחק לובנשטיין, מו"ל כתבי וספרי הגרי"א וינטרויב זצ"ל, ומח"ס 'תינוק שנשבר' ו'המגיפה בתורה', קרית ספר

פרשת מרגלים – חיזוק לתורה ואמונה מפרשת המרגלים

[מדברי הזוה"ק]

ארץ ישראל - והמרגלים

ידוע שהקב"ה הבטיח לישראל שיקבלו את ארץ ישראל ושהיא טובה במאוד מאוד^{סב}.
היה לפנייהם שלושה דרכים^{סג}:

[א] לבטוח בה' לגמרי ולא לנסות לעשות שום השתדלות. [בדור המדבר הקב"ה לא דרש מהם לעשות השתדלות לרגל את הארץ].

[ב] לעשות השתדלות אבל בלי לתת לגישה הטבעית לטשטש את האמת שהארץ טובה היא [וזה היה מהלך של 'יהושע וכלב' שלמרות הנסיון הגדול שעמד מולם בראותם את ארץ ישראל מתנהל בהסתר פנים^{סד}, אעפ"כ החזיקו באמונתם שהארץ טובה היא מאד].

[ג] לעשות השתדלות ולהתבלבל לגמרי [מהלך של שאר המרגלים שלגמרי סטו מדרך האמונה ואיתם עמם קלקלו אצל כל עם ישראל].

*

ארץ ישראל היא "חפצא" של תורה

ידוע שאין לך דבר שאין לו 'מקום'^{סה}. עוד ידוע שיש מקום הנקרא 'מקום תורה'^{סו}, וה'מקום' שמיוחד ל'תורה' ביותר היא 'ארץ ישראל'^{סז} – כי מציון תצא תורה (ישעיה ב ג)^{סח}.

^{סב} ארץ טובה ורחבה (שמות ג ח), וכן טובה הארץ מאד מאד (שלח יד ז).
^{סג} בסוגית הבטחון יש תמיד ג' אפשרויות אלו, ועיין בביאורי 'עומק הלב' על חובת הלבבות (שער הבטחון).

^{סד} שהרי הם לא חלקו על העשרה שבטים במה שראו אלא רק שהסיקו מסקנות שהיה בהם מן הכפירה.
^{סה} ידוע מספר יצירה שכל דבר ודבר שייך לכל הבחינות "עולם [מוקום], שנה [זמן], נפש [אדם]". וכן הוא בענין 'תורה'. 'תורה' בבחינת 'שנה' יש זמן של 'קבלת התורה' שהוא 'שבועות' ו'שמיני עצרת' שבהם יש הארה מיוחדת של תורה ומעיונותיה [הגם שבעצם תורה למעלה מן הזמן ושייך תמיד כל הזמן ואכ"מ]. וכן ב'נפש' הרי יש 'מקבלי התורה' שהם ישראל הלומדים את התורה בכלל ותלמידי חכמים בפרטי, וכן בכל נפש ונפש הפרטות נמצא התורה בראש ובלב ואכ"מ.

^{סו} כמוזכר במשנה (אבות ד יד) "רבי נהוראי אומר הוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבוא אחריו שחבריו יקיימוה בידך ואל בינתך אל תשען". ובמשנה (אבות ו ט) "אמר רבי יוסי בן קיסמא ... איני דר אלא במקום תורה".
לפעמים מוזכר ש'מקשים העולם' הכונה לעולם התורה.

^{סז} איתא בקרא (שה"ש ב יב) "וקול התור נשמע בארצנו" וכתב הגר"א (שם בד"ה בארצנו) "בארצנו הוא הר סיני שהוא חשוב כמו ארץ ישראל". ע' מש"כ במק"א (בקונטרס 'בנסוע הארון' על 'ברוך שמי' סי' יא) בקשר שבין 'הר סיני' ל'הר המוריה'.

פרשת מרגלים – חיזוק לתורה ואמונה מפרשת המרגלים [מדברי הזוה"ק]

יותר מזה נראה ש"ארץ ישראל" בעצמה היא 'סוגיא' ב'תורה'סט, ויש מצוה ללמוד ענייניה. וכן כתב הגר"א (יהל אור שלח לדף קנז. טו,ג) וז"ל "אי תבעי למנדע מינה: ר"ל לידע כמו שבקש ואראה אותה שבקש לידע כל עניינה שהוא ענין גדול כמו ידיעת התורה שגבוליה וכל עניינה הן ענייני תורהע, בת מלך פנימה והקב"ה העתיר לבקשתו ויראהו ה' את כל הארץ כו". [אגב: הוסיף מו"ר זצוק"ל בגליון - ע"י א' התלמידים – וז"ל "כדאיתא בגמ' אלמלא חטאו לא נכתב אלא ספר יהושע"עב. והוא שספר יהושע עוסק בגבולי וענייני ארץ ישראל, והיא חלק מעיקר התורה].

יש עוד כמה מקורות המורים כן. [א] מצאנו בחז"ל (ב"ב קנח): "אורא דארץ ישראל מחכיםעג". [ב] ובגמרא (קידושין מט): "עשרה קבים חכמה ירדו לעולם תשעה נטלה ארץ ישראל ואחד כל העולם כולו" [ג] במדרש (בר"ר טז ד) איתאע"ד "אין תורה כתורת ארץ ישראל". [ד] איתא באדר"נ (ריש פכ"ח) "רבי נתן אומר אין לך אהבהע"ה כאהבה של תורה. ואין לך חכמה כחכמה של ארץ ישראל".

*

מרגלים ותורה

לכאורה נראה שכמו שהכניסה לארץ ישראל היה באמצעות 'מרגלים', ועם השלושה דרכים שהזכרנו למעלה, ה"ה הכניסה ל'תורה' שייך בשלושה דרכים הנ"ל, ואלו שצריכים ל'תור' את הארץ' צריכים זהירות מרובה לא ליכשל במסקנתם. הזוה"ק (שלח לך קנט): אכן מבאר כל פרשת ה'מרגלים' על כל פרטיה בהקשר ל'תורה'.

*

זוה"ק (שלח לך קנט):

סח ארץ ישראל של היום אינו כ"כ בדרגא זו – ולכן גם תושבי ארץ ישראל מתפללים 'השתא הכא ולשנה בהא בארעא דישראל'.

סט יש לציין לדברי הגר"א בעוד מקומות שהבין שעסקו של משה רבינו עם ארץ ישראל היה לימוד והשגה של 'תורה'. ז"ל הגר"א (אד"א האזינו לב מט) "עלה אל הר העברים הזה – כמו במ"ת שנאמר עלה אלי ההרה". עוד כתב הגר"א (אד"א האזינו לב נ) "וראה – הוא דברי תורה, שהראה לו גנוי תורה וחדרי תורה כמ"ש הביאני המלך חדריו". הרי שהגר"א הבין

ע בענין המרגלים היה סוגיא של 'לך' – להנאתך, לדעתך. [אחר שהמרגלים נכשלו זכה משה בכל זאת לראות את הארץ (ואתחנן ג כז)].

עא ע' מש"כ במק"א (בענין סגולת התורה וסגולת ארץ ישראל) היא א' מהתנאים לקבל ארץ ישראל.

עב איתא בגמרא (נדרים כב): "אמר רב אדא ברבי חנינא אלמלא (לא) חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד שערכה של ארץ ישראל הוא". ולפי דברי הגר"א "ערכה של תורה" פי' שעניינה הם 'תורה' ממש.

שאר הנביאים היו לומדים מהתורה עצמה שהרי ליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא (תענית ט), אבל ספר יהושע היא בעצם 'ערכה של תורה'.

עג ובזוה"ק "אורייתא מחכמה עילאה נפקית".

עד וז"ל המדרש (בר"ר טז ד) "שם הא' פישון זו בבל, על שם (חבקוק א) ופשו פרשיו, הוא הסובב את כל ארץ החוילה שעלה והקיף את כל ארץ ישראל דכתיב ביה (תהלים מב) הוחילי לאלקים כי עוד אודנו, אשר שם הזהב אלו דברי תורה, שהן נחמדין מזהב ומפז רב, וזהב הארץ ההיא טוב, מלמד שאין תורה כתורת א"י ולא חכמה כחכמת א"י, שם הבדולח ואבן השוהם וגו', מקרא משנה ותלמוד ותוספתא ואגדה".

עה ע' מש"כ במק"א בענין 'אהבת תורה' ואכמ"ל.

פרשת מרגלים – חיזוק לתורה ואמונה מפרשת המרגלים [מדברי הזוה"ק]

אמר רבי שמעון, מפרשתא דא אוליפנא רזא דחכמתא, ואשתמעו מנה רזין עלאין ויקירין.

*

ע"י תורה זוכין לעולמות טובים ועילאין

תא חזינן, קודשא בריך הוא משבח באורייתא, ואמרעח אזילו באורחי, אשתדלו בפולחני, והא אנא מעייל לכוון לעלמין טבין^{עט}, לעלמין עלאין.

*

אלו שלא מאמינים

בני נשא^פ דלא ידעי, לא מהימניפא, ולא מסתכלי, קודשא בריך הוא אמר, אזילו אלילופב ההוא עלמא טבא^{גי}, ההוא עלמא עלאה דכסופא^{פד}. אינון אמרי, איך ניכול לאללא ליה^{פה}, ולמנדע כל האי.

*

איך להתקרב לתורה

מה כתיב^{פי}. עלו זה בנגב^{פו}, אשתדלו^{פח} באורייתא^{פט}, ותחמון דהא היא קיימא קמייכו, ומנהי תנדעון ליהצא.

^{עו} ידוע דברי המפרשים שבבבלי משיגים את הדברי תורה דרך כח השמיעה – 'תא שמע' ואילו בירושלמי ובזוה"ק ההשגות הם בבחינת ראייה – 'תא חזי'.

^{עז} הגם ש'פשט' הפרשה מיירי על לרגל את ארץ ישראל, אולם בעולם הכינויים והרמז קאי כל הפרשה על 'לרגל את התורה'.

^{עח} יתכן שהיא הבת קול המוזכר במשנה (אבות ו ב) "אמר רבי יהושע בן לוי בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרות ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה". ע' בעיונים לספרי בענין ה'בת קול'.

^{עט} פסוק (שמות ג ח) וְאָרְדָּה לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וְלְהַעֲלֹתוֹ מִן הָאָרֶץ הַהִוא אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִיִּי וְהַיְבוֹסִי.

ופסוק (ש"לח יד ז) וַיֹּאמְרוּ אֵל כָּל עַדְתְּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֹמֵר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֲתָהּ טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד. הזוה"ק כאן מבאר ש'טובת הארץ' מרמז על 'טובת התורה' וטובתה היא מעלה את האדם לעולם שכולו טוב ו'לעולם עליון'. והם שעולם הבא והגן עדן שכולם שואפים להשיגם.

^פ כולם שומעים מה שהקב"ה אמר, אולם יש כאלו שלא מאמינים ויש כאלו שמאמינים במה שה' אומר אבל לא מאמינים שיש להם כח לעמוד בזה ולהצליח במשימה, והם צריכים 'מרגלים' [והרבה תפילה, וכמו שגם יהושע וגם כלב זכו רק בזכות התפלה, וע"ד מש"כ 'הא בלא בא לא חזי' (נדה ע:)] ורק מעט מאוד יכלו לגשת ישר ל'תורה' ולהצליח [בלי צורך למרגלים] והם במדריגת משה רבינו שלא היה מיזם 'מרגלים', ואכן בגמרא (נדה ע:)] לא כתוב שלא יתכן ש'ירבה בשיבה' בלי בתפילה, אלא ש'הרבה עשו כן לא עלתה בידם', אבל המיעוט כן הצליחו].

^{פא} הכל מתחיל מקטני אמונה, וכמו אצל המרגלים [ע' קונטרס מתורת רבינו בענין מרגלים תשע"ז].

גם ב'תורה' מצאנו מעין זה בירושלמי (סוטה ט יג) "ופסקו אנשי אמונה אמר רבי זעירא אנשי אמונה תורה כהדא חד רבי הוה קרי ליה לאחיה בצור והוון צווחין בפרגמטיא והוה אמר לית אנא מבטלה ענתי אין חמי למיתי מייתי הוא". [אולם שם יתכן שהוא אמונה ב'פרנסה' משמים ולכן לא הפסיקו באמצע הלימוד].

^{פב} תרגום של 'לתור'. [בחודש 'אלול' צריך לתור אחרי דרכינו].

^{פג} פ"י ששמעו שע"י עסק התורה אפשר להשיג חיים עילאין אבל רצו לבדוק טיבו של אותה עולם עליון, כדי לברר אם כדאי לעסוק בתורה כדי להשיגה.

^{פד} מי לא כוסף לעולמות כאלו ... [וע' שיעורי נפש אליהו על ספ"ד שביאר בארוכה ענינה של 'עלמין דכיסופין'].

^{פה} פ"י שודאי מאמינים ש'כדאי', אבל בו זמני גם מרגישים שאין דרך להגיע, כנראה היא 'בשמים' או 'מעבר לים'.

¹⁹ מכאן הוא דברי משה רבינו שהורה למרגלים מה מוטל עליהם לעשות, ומונח בדבריו הוראה מה שמוטל עליהם 'לראות'. המרגלים לא ראו כן והכחישו את דבריו ר"ל. 'ויעלו בנגב' כולם 'עלו', אבל לא כל מי שעלה זכה לזיבא עד חברון', ורק 'כלב' הגיע לחברון' (כדי לישאר שותף טוב עם דעתו של יהושע) ויתבאר בהמשך.

²⁰ בפשט הפשוט 'עלו זה בנגב' הכוונה ל'דרום' [צד ימין] המיוחס למידת ה'חסד'. גם תורה היא מסט' דימינא, וכמ"ש מימינו אש דת למו. ואפשר להתחבר אליה רק מי שנגוב ומנוע מתאות עולם. [תאות שייכים ל'מים' כמבואר בשערי קדושה]. בהמשך יתבאר ש'נגב' גם מורה על איזה 'חסרון' וע"י החיבור לתורה אפשר לתקנו.

²¹ כתוב (משפטים כב טו) וְכִי יִפְתָּה אִישׁ בְּתוֹלָה אֲשֶׁר לֹא אֲרָשָׁה וְשָׁכַב עִמָּה מִהַר יִמְהַרְנָה לוֹ לְאִשָּׁה. ובתרגום (שם) וארי ישדיל גבר בתולתא דלא מארסא וישכוב עמה קיימא יקיימנה ליה לאתו. וכ"כ ברש"י (שם) "שדול בלשון ארמי כפתוי בלשון עברי".

כתוב (וישלח לב כה) וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבָדוֹ וַיֵּאבֶּק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר. ובתרגום (שם) "ואשתאר יעקב בלחודוהי ואשתדל גוברא עמיה עד דסליק צפרא".

הגישה ל'תורה' צריכה להיות בדרך של 'פיתוי' ו'מאבק'. לא מספיק רק 'לנסות' אלא צריך 'להתפתות'.
²² כל לשון הזוהר מדבר על 'תורה' הגם ש'הארץ' כאן מיירי על עוה"ב וגן עדן אלא שהם נמצאים בתוך התורה "מעייל לכוון", עץ החיים למחזיקים בה, ואור הגנוז בה.

²³ מתוך ה'תורה' נזכה להכיר את אותם העולמות. [גם בעולם הזה יש איזה רשימו של ההוא עולם, וע' מש"כ על אגרת הרמב"ן בענין 'כימי השמים על הארץ'].

²⁴ פי' תדעו את אותם העולמות.

ע' זו"ח (שה"ש ע,ד בנד"ם) "זכאין כל אינון דמשתדלי באורייתא למנדע בחכמתא דמאריהון ואינון ידעי ומסתכלין ברזין עילאין. בגין דכד ב"ג נפיק מהאי עלמא בהא אסתלקו מניה כל דינין דעלמא. ולא עוד אלא דפתחין ליה תליסר תרעי דרוי דאפרסמונא דכיא דחכמתא עילאה תלייא בהו. ולא עוד אלא דקב"ה חקיק ליה בההוא פורפירא דכל דיוקנין גליפין תמן. וקב"ה אשתעשעא ביה בגן עדן ואחסין תרין עלמין עלמא דא ועלמא דאתי.

"חכמתא דאצטריך ליה לבר נש: [1] חד למנדע לאסתכלא ברזא דמאריה. [2] וחד למנדע ליה לגופיה ולאשתמודע מאן איהו ואיך אתברי ומאן אתי ולאן יהך ותיקונא דגופא היאך אתתקן והיאך איהו זמין למיעל בדינא קמי מלכא דכולא. [3] וחד למנדע ולאסתכלא ברזין דנשמתיא מאי היא האי נפש דביה ומאן אתיא ועל מה אתי' בהאי גופא טפה סרוחה דהיום כאן ומחר בקבר. [4] וחד לאסתכלא בהאי [עלמא] [5] ולמנדע עלמא דאיהו ביה ועל מה יתתקן. [6] ולבתר ברזין עילאין דעלמא דלעילא לאשתמודעא למאריה. וכל דא יסתכל בר נש מגו רזין דאורייתא". [וע"ע בהק' מהר"ח לשער ההק' והארכתי במק"א].

עוד יש לציין לדברי הסודורו של שבת (הקדמה אות ה-ח) וז"ל (ה) עוד ראיתי והבנתי ברמו הקרא ולקחת מראשית כל פרי האדמה שמדבר ג"כ ממעלות השבת. והוא ע"פ מאמר הזוהר הקדוש (שלח קנ"ט ע"ב) אמר רבי שמעון מפרשתא דא אולפן רזא דחכמתא ואשתמעו מנה רזין עילאין ויקרין. ת"ח קוב"ה משבח באורייתא ואמר אזילו באורחי אשתדלו בפולחני והא אנא מעייל לכוון לעלמין טבין לעלמין עילאין בני נשא דלא ידעי לא מהימני ולא מסתכלין קוב"ה אמר אזילו אלילו ההוא עלמא טבא ההוא עלמא דכסופא עילאה אינון אברי איך ניכול לאללא ליה ולמנדע כל האי מה כתיב עלו זה בנגב אשתדלו באורייתא ותחמון דהא היא קיימא קמייכו ומנה תנדעון ליה. ופירוש דבריו שהקב"ה אומר לישראל שישתדלו בעבודתו ויראתו לעשות רצונו ואז יעלה אותן לעולמות עליונים הקדושים ונוראים ומלאים כל טוב ואומר להם הרי יש בכם כח לתור ולחקור אלו עולמות הטובים בעוד שאתם בעוה"ז. ומענה בפי עם ב"י איך נוכל לידע ולחקור באלו העולמות עליונים בשאנו בעולם השפל הזה ורוח הקודש משיבם עלו זה בנגב כלומר התעסקו בתורה ותדעו ותראו שאותן העולמות עומדין וקיימין לפניכם. ומסיים הזוהר וראיתם את הארץ מה היא תחמון מנה ההוא עלמא דהא ירותא דאחסנא דאנא עייל לכוון בה וכו'. עד ומה הארץ השמינה היא אם רזה מאורייתא תנדעון מה ההוא עלמא אי אסגי טיבו עלאה ליתבהא או אי אזעיר מנה כלום. היש בה עץ אם אין האית בה אילנא דחיי לעלם ולעלמי עלמין או אי צרורא דחיי אשתכח בגווה אם לא.

"(ו) והטעם מה שמכנ' הזוה"ק להתורה שם הנגב על שם מאמר רז"ל (שבת פ"ג ע"ב) אמר ר"ל אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה וגו' ואמרו (עירובין כ"ב ע"א) מאי קוצותיו תלתנים אמר רב חסדא אמר מם עוקבא מלמד שיש לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות שחורות כעורב במי אתה מוצאן במי שמשחיר פניו עליהן כעורב. והואיל שאין התורה ניקנית כי אם באופן זה להמית עצמו בעוה"ז ולהסיר כל מיני תענוגים ממנו. וכך דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה עד וחי צער תחי' ע"כ נקראת התורה ארץ הנגב ע"ד שאמרה עכסה בת כלב (יהושע ט"ו) לאביה לאמר תנה לי ברכה כי ארץ הנגב נתתני ונתת לי גולת מים ואמרו ז"ל (תמורה י"ז ע"א) ארץ הנגב בית שמנוגב מכל טובה ונתת לי גולת מים אדם שאין בו אלא תורה בלבד. ולשם זה התורה נקראת נגב שאינה מתקיים כ"א במי שהוא מנוגב מכל טובת העוה"ז ואין בו אלא תורה בלבד ולא תענוגים.

"(ז) ולפי דברי הזוה"ק הלז שפירש הכתוב וראיתם את הארץ שקאי על ראי' העולמות הטובים ויוכרח לפ' הארץ ארץ עליונה. נאמר דוהו פי' הקרא והי' כי תבואו אל הארץ גו' ולקחת מראשית כל פרי האדמה ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו. כי ידוע שמצות השבת הוא החשוב שבמצות התורה כי מורה על בריאת שמים

פרשת מרגלים – חיזוק לתורה ואמונה מפרשת המרגלים [מדברי הזוה"ק]

וְרֵאִיתֶם אֶת הָאָרֶץ מֵהָהָרָץ מֵהָהָרָץ וְגו' (במדבר יג). תַּחֲמוֹן מִנְהַיב הֵהוּא עֲלֵמָא צג, דְּהָא יְרוּתָא דְאַחְסָנָא צד, דְּאַנָּא עֵייל לְכוּ בָהּ.

וְאֵת הָעַם הַיּוֹשֵׁב עָלֶיהָ, אֵינּוֹן צְדִיקֵיָא דְבַגְנָתָא דְעֵדוֹן, דְּקֵימָן שׁוּרִין שׁוּרִינָא בִּיקְרָא עֲלָאָה, בְּדַרְגִין עֲלָאִין.

הַחֹזֵק הוּא הֶרְפָּה, בָּהּ תַּחֲמוּצוּ אֵי זְכוּ לְכָל הָאֵי כֹד אֲתַקְפוּ עַל יְצַרְיָהוֹן, וְתַבְרוּ לִיהָ, אֵי לָא. אוּ כֹד אֲתַקְפוּ בְּאוּרֵיָתָא, לְמַלְעֵי בָּהּ יִמְמָא וְלִילֵיא. אוּ אֵי אֲרַפּוּ יְדִיָּהוּ מִנְהָ. וְזְכוּ לְכָל הָאֵי.

הַמַּעַט הוּא אִם רַב, אֵי סְגִיאִין אֵינּוֹן דְּאַשְׁתַּדְּלוּ בְּפּוֹלְחָנֵיָא, וְאַתְקִיפוּ בְּאוּרֵיָתָא צח, בְּגִין דְּזְכוּ לְכָל הָאֵי אֵי לָא צט.

וּמָה הָאָרֶץ הַשְּׂמֵנָה הִיא אִם רְזָא (במדבר יג). מְדַאוּרֵיָתָא תַּנְדְּעוֹן מֵהָהָרָץ. מָה הֵהוּא עֲלֵמָא אֵי אֲסָגִי טִיבוּ עֲלָאָה לִיתְבָּהָא, אוּ אֵי אֲזַעִיר מִנְהָ כְּלוּם ק.

הֵישׁ בָּהּ עֵץ אִם אֵין, הָאֵית בָּהּ אֵילָנָא דְחַיִּי, לְעֵלָם וְלְעַלְמֵי עֲלַמִּין קא, אוּ אֵי צְרוּרָא דְחַיִּי אֲשַׁתְּכַח בְּגוּוֹהֵקֵי, אִם לָא.

*

וארץ וחידוש העולם. ואמרו (מ"ר שמות פ' כ"ה) שהיא שקולה כנגד כל התורה כולה וממילא ודאי שע"י קיום המצוות שבת נוכל לידע ולראות אותן עלמין טבין כמו בעסק התורה ויותר. ואחר כל זה אמרו (ברכו' נ"ז ע"ב) שהוא א' מס' בעוה"ב וענין א' מששים הוא לומר שיש בו מעט דמעט מטעימת הטעם הטוב של אור תענוג עוה"ב. כי ביותר מששים נתבטל הטעם ואינו מורגש כלל כידוע מדיני איסור והיתר. אבל א' מששים הוא רמז על קצה האחרון מטעימת טעם עוה"ב שמורגש בשבת. וכן בכל א' מששים שמנו חז"ל שם הכל על דרך זה. ומזה נוכל לידע גודל הטובה ועוצם התענוג הצפונה ומתוקנת לנו לעוה"ב וממצות שבת נקח ראייה לכל התורה כי שקולה ככל התורה כאמור.

"(ח) וז"ש הקרא והיה כי תבואו אל הארץ שתבואו למדרגה זו לראות הארץ ארץ עליונה הם העולמות עליונים הטובים. ולקחת מראשית כל פרי האדמה שתקח ראוי ממצות שבת שנקרא ראשית ע"ד מאמר התק"ז בראשית תמן שבת וגם שהתורה נקראת ראשית והיא שקולה נגד כל התורה לכן שבת נקראת ראשית כל פרי ושמת בטנא שתשים דעתך כי שבת הוא רק על א' מששים בעולם הבא מספר טנ"א ומאחר שבמצות שבת יוכל להבחין ולידע ביותר ויותר בהנהגה עלמין טבין ולשער מזה גודל הטובה הצפונה ומתוקנת לעוה"ב וע"כ אמר והלכת בזה אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו שתוכל להבחין ולידע מזה אמתית העלמין טבין האלו שרצונו של הקב"ה שתדע אותם ותשיגם ע"י כח התורה כדברי הזוה"ק הנ"ל".

צב מתוך ה'תורה'.

צג ארץ ישראל לפני חטא אדם הראשון היה 'גן עדן' וכמבואר בפסוקים (בראשית). וכאן רוצים לתור אחרי כל אותם עולמות דכיסופין.

צד שייך אליך – כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא (סנהדרין צ).

צה - חומות. בפשטות נראה שההכונה שכל אחד בחופתו המיוחדת לו, ובמדרגה המיוחדת לו. אולם הגר"א ציין לזוה"ק (בלק קצו): שקאי על החומות חוץ לג"ע לאלו שעוד לא זכו ליכנס לחופתם בג"ע.

צו - ע"י ה'שידול באורייתא'.

צז - כנגד אֲתַקְפוּ עַל יְצַרְיָהוֹן.

צח כנגד אֲתַקְפוּ בְּאוּרֵיָתָא.

צט פי' המפרשים שע"י ההסתכלות והעיון בתורה יתברר שיש הרבה שעמלים ומקבלים שכר.

[אולם צ"ע מדברי הגמרא (מנחות כט): וז"ל "מפני מה נברא העולם הבא ביו"ד מפני שצדיקים שבו מועטים".]

ק כמו ששומעים שיש שאומרים שהאברכים הם מסכנים ואין להם כסף. רחמנא יצלנו מהאי דעתא.

קא שהרי ואכל וחי לעולם, והוא עצם החיים.

קב גם הוא סוגית ה'חיים'.

הנכנסים

וַיַּעֲלוּ בְּנֵגְבִי וַיָּבֹאוּ עַד חֶבְרוֹן (במדבר י"ג). וַיַּעֲלוּ בְּנֵגְבִי, בְּנֵי נִשְׂא סִלְקִין בְּגִוּוֹה בְּנֵגְבִי, בְּלִבָּא עֲצֵלָא, כְּמֵאן דְּאֶשְׁתַּדֵּל בְּמַגְנָא, בְּנֵגְבִיבו, דְּחָשִׁיב דְּלִית בְּהָ אַגְרָסִי, חָמִי דְּהָא עוֹתְרָא דְּהָאִי עֲלָמָא אָבִיד בְּגִינְהָסִי, חָשִׁיב דְּכֻלָּא הוּא בְּנֵגְבִי: כְּמָה דְּאֶתְ אָמֵר (בראשית ח) חָרְבוּ הַמַּיִם, וּמִתְרַגְמִינָן נְגִיבו. קט

*

הנשארים

לְבַתֵּר וַיָּבֹאוּ עַד חֶבְרוֹן, עַד דְּאֶתִּי לְאֶתְ חֶבְרָא בְּהָ, קְאָרִי וְשֹׁאנֵי בְּהָ.

*

קט הגם ש'עלו זה בנגב' היה הוראה ממש, אולם בשעת מעשה, היה חסרון דק כבר מתחילת דרכם כמבואר בפסוק (שלח יג כה-כו) וַיָּשׁוּבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מְקַץ אַרְבָּעִים יוֹם. וַיָּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן וְאֶל כָּל עֵדֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מִדְּבַר פֶּאֶרְן קְדָשָׁה וַיִּשְׁבּוּ אֹתָם דְּבַר וְאֵת כָּל הָעֵדָה וַיִּרְאוּם אֶת פְּרִי הָאָרֶץ. ואיתא בגמרא (סוטה לה.) "א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מְקִישׁ הַלִּיכָה לְבִיאָה מַה בִּיאָה בְּעֵצָה רַעָה אִף הַלִּיכָה בְּעֵצָה רַעָה" [הו"ד ברש"י עה"פ]. קד בגמרא (סוטה לד:) "ויעלו בנגב ויבאו עד חברון ויבאו מבעי ליה אמר רבא מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות אמר להן, אבותי, בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים, יהושע כבר בקש משה עליו רחמים שנאמר ויקרא משה להושע בן נון יהושע י-ה יושיעך מעצת מרגלים והיינו דכתיב ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וגו'".

קה נלע"ד ש'ויעלו בנגב' קאי על כולם. אולם מתוכם [מתוף אלף כו' מתוך מאה כו' (ע' רמ"ק)], רק אחד הגיע 'עד חברון' והוא ש'התחבר' ל'תורה' וכמו שמבואר כל ההמשך.

קי איתא במשנה (אבות א ג) "אנטיגנוס איש סוכו קבל משמעון הצדיק הוא היה אומר אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא הווי כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס ויהי מורא שמים עליכם". וז"ל הרמב"ם (שם) "פרס ייקרא הגמול אשר יגמול האדם מי שאינו חייב לו בדין, אלא יעשה זה על דרך החסד וההטבה, כמי שיאמר לעבדו, או לבנו הקטן, או לאשתו: עשה כך, ואתן לך דינר או שנים. וזה הוא ההבדל בין פרס ושכר, כי השכר חייבים בו בדין. ואמר זה החסיד, שאתם לא תעבדו את ה' על תנאי שייטיב לכם ויגמלכם חסד, ותקוו לגמול ותעבדו בעבורו, אלא עבדוהו כעבדים שאינם מקווים לחסד ולא להטבה, רצה בזה: שיהיו עובדים מאהבה, כמו שבארנו בעשירי מסנהדרין. ועם זה לא פטרם מן היראה, ואמר: ועם היותכם עובדין מאהבה, אל תניחו היראה לגמרי, ויהא מורא שמים עליכם, כי כבר באה גם כן בתורה המצוה ביראה, והוא אומר: (דברים ו יג) "את ה' אלקיך תירא". ואמרו החכמים: "עבוד מאהבה, עבוד מיראה". ואמרו: "האוהב לא יחמיץ מצוה, והירא לא יעבור על אזהרה", כי ליראה מבוא גדול במצוות לא תעשה, וביחוד במצוות השימעות. והיו לזה החכם שני תלמידים, שם האחד צדוק ושם האחר ביתוס, וכאשר שמעוהו שאמר זה המאמר, יצאו מלפניו, ואמר אחד מהם לשני: הנה הרב כבר באר בפירוש שאין שם שכר ולא עונש, ואין שם תקוה כלל, כי לא הבינו כוונתו עליו השלום. ונתחברו זה לזה, ופרשו מן התורה. והתקבצה לזה כת ולזה כת, יקראום החכמים צדוקין וביתוסיין".

קכ אולי יש לציין לדביר הגמ' (חגיגה טו.) "יצתה בת קול ואמרה (ירמיהו ג') שובו בנים שובבים חוץ מאחר אמר הואיל ואיטרוד ההוא גברא מההוא עלמא ליפוק ליתנהי בהאי עלמא נפק אחר לתרבות רעה".

קכא לצערינו יש הרבה שלא רואים שום תועלת בלימודם, ולא מבינים את התועלת לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, ולא מאמינים שיש להם את הכח להגיע ליעדם. ולאפוקי זה האריך כאן רשב"י.

קי א"א לצמוח תלמיד חכם במשרדי העסקים.

קכ - הכל יבש, ושלא מקבלים תמורתו כלום, וודאי לא עשירות.

קכא מי שלא צריך 'לתור את הארץ' לא צריכים את כל זה, אולם כאן מדובר במי שנכנס לְרַגֵּל את התורה, ומתוכם כולם נכנסו 'בנגב' שהרי 'הליכתך בעצה רעה', וגם כלב ויהושע היה להם נסיון לא פשוט, ואילולי תפילת משה וכלב גם הם לא היו שורדים [וע' קונטרס מתורת רבינו פרשת המרגלים תשע"ז שמבואר ענין זה בארוכה].

קכא מי שנכנס לתורה צריך להגיע בסוף ל'חיבור' עם תורה.

נגלות התורה

וְשִׁם קִיָּא אַחִימָן שִׁשִּׁי וְתַלְמִי (במדבר י"ג), תַּמָּן חָמִי פְּלִיגָן סְגִיאִין, טַמָּא וְטָהוֹר, אָסוּר וּמוֹתָר, (נ"א כשר ופסול) עוֹנְשִׁין וְאַגְרִין. [גירסת הגר"א: יְלִידֵי הָעֵנָק], אֵלִין אֵינּוֹן אַרְחֵי דְאֹרְיִיתָא, דְקְדוּקֵי אֹרְיִיתָא. (גירסת הספרים: יְלִידֵי הָעֵנָקִיב), דְאֵתִילִידוּ מִסְטָרָא דְגְבוּרָה. וְחֲבֵרוֹן שְׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה, אֵלִין אֵינּוֹן שְׁבַעִין אֲנַפִּין דְאֹרְיִיתָא, שְׁבַעִין פְּנִים אֵית לָהּ, לְכָל סְטָרָא עֲשָׂרְהָקִיב.

וְחֲבֵרוֹן, דָּא אֹרְיִיתָא, מָאן דְאֲשַׁתְּדַל בְּהַקִּיד אַקְרִי חֲבֵרְקִטוּ.

(גירסת הספרים: לְפָנֵי קִטוּ צוּעִין מְצָרִים) [גירסת הגר"א: נִבְנְתָה שְׁבַע שָׁנִים], תַּנִּינָן אֹרְיִיתָא אֵית לְקַבֵּל אֹרְיִיתָא. וְהֵינּוּ תוֹרָה שְׁבַכְתָּב, וְתוֹרָה שְׁבַעֲלָ פֶה. וְהֵאִי (מלכות) חֲבֵרוֹן. מִתוֹרָה שְׁבַכְתָּב נִפְקַת. כְּמָה דְאֵת אָמַר (משלי ז) אָמוֹר לְחֻכְמָה אַחוּתֵי אָתָּה. וְהֵאִי נִבְנְתָה שְׁבַע שָׁנִין קִיב, דְבַגִּין כֶּךָ אַקְרִי בַת שְׁבַע. לְפָנֵי צַעֲן מְצָרִים, כְּמָה דְאֵת אָמַר (מלכים א ה) וְתָרַב חֻכְמַת שְׁלֹמֹה מִחֻכְמַת כָּל בְּנֵי קֶדֶם וּמִכָּל חֻכְמַת מְצָרִים קִיב.

*

לימוד רזי תורה

וַיָּבֹאוּ עַד נַחַל אֲשְׁכּוֹלִקִיט (במדבר י"ג), אֵלִין אֵינּוֹן מְלִי אַגְדָּה, דְרָשָׁה, דְתַלְיִין מִסְטָרָא דְמַהִימְנוּתָא קב.

וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זְמוּרָה קבא וְגו', אֹלְפִין מִתַּמָּן רְאִשֵׁי פְרָקִין קבב, רְאִשֵׁי מְלִין, אֵינּוֹן דְבַנֵּי מַהִימְנוּתָא קבג, חֲדָאן בְּמִלִּין קבד, וּמִתַּבְרַכָן מְלִין בְּגִינְיָהוּ קבה, וּמִסְתַּפְלָן שְׂרָשָׁא חֲדָא וְעַקְרָא חֲדַקְב, וְלֹא אֲשַׁתְּכַח בְּהוּ פְרוּדָא.

קיא הכניסה הראשוני לתורה היא דרך נגלות התורה, ששם יש הרבה חילוקים, מותר אסור כו'. קיב - נגלות אלו נולדים מתוך מהלך של 'ענק' - חוזק וגבורה - תורה 'מפי הגבורה שמענו' (מכות כד.). [ואילו 'חסד' מחבר כל הצדדים].

קיד שהרי 'אין דבר שבקדושה פחות מעשרה'.

קיי - הלומד באופן של 'שידול'.

קטו ידוע מכמה מקומות ש'תלמידי חכמים' נקראים בשם 'חברים', ומרומז כאן ב'חברון' - לשון חיבור. ז"ל הרמב"ם (פירוש המשנה דמאי ב ג) "חבר, קורין לכל תלמיד חכמים. וכן קורין לתלמידי חכמים חברים. וקראום בשם זה מפני שחברותם זה לזה היא החברות האמתית מפני שהיא לשם שמים".

ע' בעיונים לספרי שהארכנו קצת על ה'חיבור' שנוצר ע"י התלמידי חכמים הדבקים בתורה.

קטז פנימי יותר.

קיז כל הקטע כאן מוסבר ע"ד הסוד והרמוז ואכמ"ל.

קיח תורתנו [בכתב עם בעל פה] שווה יותר מכל חכמות אומות העולם.

קיט אחרי שנכנסים לנגלות התורה, חייבים לעלות לרזי תורה.

קכ איתא במדרש (ספרי עקב מט) "דורשי הגדות אומרים רצונך להכיר את מי שאמר והיה העולם למוד הגדה שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם ומדבק בדרכיו". הארכנו בזה במק"א.

וע"ע מש"כ בעיונים לספרי איך חלק ה'אגדה' מביא את האדם להכיר במי שאמר והיה העולם.

קכא לקחו רק 'אחד' שהרי בתחום של רזי תורה הכל 'אחד'.

קכב כך כתוב בגמרא (חגיגה יג.) "ולא במרכבה ביחיד תני רבי חייא אבל מוסרין לו ראשי פרקים".

קכג כל מי שנכנס לתורה כדי להגיע בסוף ל'חבר' הוא 'מבני מהימנותא'.

הלומדים שאינם ראויים

איננו דלֵא מְשִׁתַּכְּחֵי בְּנֵי מְהִימְנוֹתָא קַבֵּי, וְלֹא אֹלְפֵי אֹרִייתָא לְשִׁמְהָ קַבֵּי, שׁוֹיֵן לִיה לְמְהִימְנוֹתָא בְּפְרוּדָא קַבֵּי, הֶדָּא הוּא דְכְּתִיב וַיִּשְׂאוּהוּ בַּמּוֹט בְּשָׁנִים קַל, בְּפְרוּדָא. מֵהוּ בַּמּוֹט. כְּמָה דְאֵת אָמֵר (תהלים קכא) אֵל יִתֵּן לַמּוֹט רִגְלֶךָ. וּמִן הֶרְמוֹנִים וּמִן הַתַּיֲנִים, כְּלָא שׁוֹיֵן לְהַנִּי מִיְלֵי לְסִטְרָא אַחְרָא, לְסִטְרָא דְמִינְאִיקְלָא, לְסִטְרָא דְפְרוּדָא קַבֵּי.

הגם שמדובר כאן על אלו 'בְּנֵי נְשָׂא דְלָא יָדְעִי, לֹא מְהִימְנֵי', אולם כיון שמדובר ב'זיבא' – היחידים שנשארים בלימוד, ממילא נכנס לכלל 'מהימנותא'. ויש לציין לדברי תוס' (כתובות סג.) וז"ל 'וי"ל דהכא לא חשיב נולד כיון שהלך לבי רב דדרך הוא בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול'. ואכן יהושע וכלב הם אלו שכרתו את האשכול.

קבד יינה של תורה משמחת, ואם הבני שמחה, ממידת ה'בינה' שהיא 'שורש' לע' פנים הנ"ל, ומצידה 'אלו ואלו דברי אלקים חיים' וכולם 'שמחים'.

קבד יש מושג של 'תורתם מתברכת' [ז"ל הירושלמי (ברכות ה א) "חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה ושוהין שעה אחת לאחר תפילתן אימתי עוסקין בתורה אימתי עוסקין במלאכתן אמר רבי יצחק בי רבי אלעזר על ידי שהיו חסידים היתה ברכה ניתנת בתורתן וברכה נתנה במלאכתן", 'מתברכת' היינו שיש 'תוספת', 'ע' גר"א (תקו"ז עב, ד"ה ובגין דא) וז"ל "והנה מורה שע"י התפלה נפיק התורה ומתקיים וכמו שאמרו (ברכות לב ע"ב) וכי מאחר שמתפללין תשע שעות ביום תורתן כו' תורתן משתמרת כו', רוצה לומר ע"י שמאריכין בתפלה מתברכת התורה ומשתמרת בקרבם", הרי ש בזכות ה'תפלה' של החסידים הראשונים זכו לברכה בתורתם, ואכן 'כלב' זכה בזכות תפלתו, וכן יהושע זכה בזכות תפלה משה. בזכות 'תפלה'.

וכן מצאנו מושג של 'סימן ברכה' בלימוד. [בגמרא (עבודה זרה יט.) "כל הלומד תורה מרב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם". ובמדרש (נשא ו ג) "מכאן אמרו כל שאינו רואה סימן ברכה במשנתו בתוך חמש שנים שוב אינו רואה".

קבד ז"ל התולדות יעקב יוסף (רח, ג) הו"ד ההעש"ט עה"ת (משפטים טו) "ועבדתם את ה' אלקיכם וגו', שמעתי ממורי פירוש הש"ס (חגיגה ד"ט ע"ב) ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע, בין עובד ה' לאשר לא עבדו (מלאכי ג') ופריך הש"ס היינו צדיק היינו עובד היינו רשע היינו לא עובד י' אלא אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד, ויש להבין וכי בשביל שחסר אחד יהיה נקרא רשע לא עובד, וביאר על פי משל (תהלים קכ"ו) בא יבא ברנה יא) נושא אלומותיו, אם יסוד תורתו ועבודתו ליוהרא, גם כשהוא עובד ה' אינו כלום, מאחר שחסר ממנו אחד היינו שיכוין לשמו יתברך, סוד אחד האמיתי, ובוה יובן, גם שהוא עובד ה' מכל מקום מקרי לא עובד, והטעם שאינו דומה שונה מאה פעמים לשונה מאה פעמים ואחד [שיש בו אחד, אבל בזה שלומד מאה פעמים מה לנו וללימודו אם] חסר אחד, והבין".

ז"ל השפת אמת (ואתחנן תרנ"ד) "וכן אי' בשם הבעש"ט ז"ל על המשנה השוכח ד' אחד ממשנתו ששוכח דבקות האחדות שיש בכל אות שבתורה. וע"ז מביא במשנה הפסוק פן תשכח כו". [ז"ל משנה משנה (אבות ג ח) "רבי דוסתאי ברבי ינאי משום רבי מאיר אומר כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו שנאמר (דברים ד') רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך"].

ע' מש"כ במק"א (שבת ג:) בענין 'גברא רבא'. קבד שאר המרגלים. הגם שעסקו בתורה אבל לא עסקו ב'אגדה' ו'רוי תורה'. אולי לרמוז שמי שלא לומד סתרי תורה חסר להם באמונה והארכת במק"א.

קבד מכאן שסוגית 'לשמה' שייך ל'אמונה' ויש להאריך בזה טובא, ובעיקר בנוע לסתרי תורה [ע' הקדמת מהרח"ו]. חייבים ללמוד 'שלא לשמה' באופן שמתוכו יגיע ל'לשמה' [ע"פ בגמרא (פסחים נ: ועוד הרבה מקומות)]. יהושע וכלב אמנם עלו ב'נגב' עם איזה נטיה לעצלות ולכן היה כ"כ פחד וכך השתדלו בתפלה כדי לזכות שהנגיבות יהפך למתיקות התורה – לשמה. ואכן זכו ליכנס לארץ ישראל.

קבד ו'אמונה' היא סוגיא שהכל אחד, דבוק ביחידו של עולם.

קל לקחו סוגיא של 'אמונה' ובמקום לידבק באיחוד הם נדבקו בפירוד.

קלא לשון 'רמון'.

קלב - תאנות.

פרשת מרגלים – חיזוק לתורה ואמונה מפרשת המרגלים [מדברי הזוה"ק]

הָדָא הוּא דְכָתִיב וַיֵּשְׁבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ. וַיֵּשְׁבוּ, תִּיבִין לְסִטְרָא בִישָׂא, וְתִיבִין מֵאֲרָחָא דְקָשׁוּט.

אֲמַרְיִקְלָג, מֵאֵי אֲכַפֵּת לָן. עַד יוֹמָא לֹא חֲמִינָא טַב לְעֵלְמָא, אֲעֵמְלֵנָא בָּהּ, בֵּיתָא רִיקְסָקְלָד. יְתִיבְנָא בְּקֵלְנָא דְעֵמָא קְלָה, וְלָהּ הוּא עֵלְמָא מֵאֵן יִזְכִּי וּמֵאֵן יִיעוֹל לְגוּוִיהָ קְלָה, טַב לָן דְּלֹא אֲטַרְחָנָא כּוּלֵי הָאִיקְלָז.

*

טענת הפורשים

וַיִּסְפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ וְגו' קְלָח (במדבר י"ג), הָא אֲעֵמְלֵנָא וְלֹאִינָא קְלָט, בְּגִין לְמַנְדַּע חוּלְקָא דְהָהוּא עֵלְמָא. וְגַם זִבְת חָלָב וּדְבַשׁ הִיא, טַב הוּא הָהוּא עֵלְמָא עֲלָהּ, כְּמָה דִּידְעָנָא בְּאוּרִייתָא,

אֲבַלְקָמ מֵאֵן יְכִיל לְמַזְכֵּי בֵיה.

אָפְס פִּי עַז הָעַם (במדבר י"ג), תְּקִיף הוּא קְמָא, דְּלֹא יִחְשִׁיב כָּל עֵלְמָא כְּלָלְקָמְב, בְּגִין דִּיהָא לִיה עוֹתְרָא סְגִיָא לְאֲשֶׁת־דְּלֹא בֵיה קְמָמ, מֵאֵן הוּא דִּיזְכִּי בָּהּ. וְדֵאֵי אָפְס פִּי עַז הָעַם הַיּוֹשֵׁב

קלג אחרי ש'עלו בנגד' לא זכו ל'חברון' להתחבר לתורה, והוא משום שחסר בהם את המוכנות לידבק ל'מהימנותא'. קלד אין מותרות בבית.

קלה שעמי הארץ מבזים התלמידי חכמים.

קלו במקום להתמקד על שעות של לימוד תורה מתמקדים על עונש של 'ביטול תורה' וע' מש"כ בקונטרס כבוא השמ"ש על דרשת הרש"ש בענין תלמוד תורה אם הוא 'זכות' או 'חוב'.

קלו ז"ל הגמרא (יומא עב): "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מאי דכתיב למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין אוי להם לשונאיהן של תלמידי חכמים שעוסקין בתורה ואין בהן יראת שמים מכריזו רבי ינאי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתיה עביד [רש"י: שהתורה אינה אלא שער ליכנס בה ליראת שמים לכך צריך שתקדים לו יראת שמים] אמר להו רבא לרבנן במטותא מיניכו לא תירתון תרתי גיהנם [רש"י: להיות יגעים ועמלים בתורה בעולם הזה ולא תקיימוה, ותירשו גיהנם במותכם, ובחייכם לא נהניתם בעולמכם]".

קלח אחרי שחזרו עם 'מוט' ו'רמון' ו'תאנה'.

קלט אכן טעמו לימוד התורה ומאמינים שיש שחר.

קמ כאן הכשלון הגדול!

קמא כ"כ עמידים שלא חסר להם כלום.

קמב בענין 'עשירות גשמי' ו תורה' וש מה להאריך.

גמרא (ברכות נו): "שלשה מרחיבין דעתו של אדם אלו הן דירה נאה ואשה נאה וכלים נאים".

ע' רש"י (שבת קמז). שכשיש "בעלי הנאה" שאינם עוסקים בתורה הוא סיבה שירדו מדרך התורה.

אולם ע' רש"י (ע"ז ה). בענין מרחצאות שיהיה תענוגים כשלומדים תורה.

איתא בתנא דבי אליהו (פכ"ד) "לא זכה אדם שיבקש רחמים על דברי תורה שייכנסו לתוך מעיו, יבקש אדם רחמים על אכילה ושתייה יתירה שלא תיכנס לתוך מעיו" [ויותר ידוע הוא לשון התוס' (כתובות קד. ד"ה לא) וז"ל "עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו"]].

ואכן מצאנו במהרי"ל (ספר מהרי"ל חלק הליקוטים אות קג) וז"ל "אמר שמעידין על רבינו תם כשהיה רוצה ללמוד תמצית מהלכה חמורה היה נותן לפניו תל של זהובים לשמוח בהן ונתרחב לבו ולמד בכח". וע' מש"כ במק"א בענין 'דינרים של רבינו תם'.

ע' צדקת הצדיק (אות רס). בן יהוידע (יומא יח.). ירושלמי (תרומה סופ"ח).

וכאן בזהר משמע שהענין שע"י ישירות מופלגת הוא לא נותן שוב חשיבות וערך לכלל העולם.

קמג מי שהוא עשיר יש מעלה ללימוד.

פרשת מרגלים – חיזוק לתורה ואמונה מפרשת המרגלים [מדברי הזוה"ק]

בְּאַרְץ, מֵאֵן דְּבַעֵי לְמִזְכֵּי בָּהּ, בְּעֵי לְמַהוּי תְּקִיף בְּעוֹתְרָא, כְּמָה דְּאֵת אָמַר (משלי יח) וְעֲשִׂיר
יַעֲנָה עֲזוֹת קַמֵּי.

וְהָעָרִים גְּדוֹלוֹת בְּצוּרוֹת. בְּתִין מְלִיזִין כָּל טוֹבָא, דְּלֹא יַחְסְרוֹן מִכְּלָא.

וְעַם כָּל דָּא, וְגַם יְלִידֵי הָעֵנֶק רְאִינוּ שְׁמִי קַמֵּי, בְּעֵי גּוֹפָא תְּקִיף, גִּיבַר כְּפָאָרִי. (דאשתכח תמן
תדירא) בְּגִין דְּהִיא מִתְּשֵׁת חִילִּיהָ דְּבַר נָשׁ לְאִשְׁתְּדִלָּא בְּהֵוֹא קַמֵּי אִיסוּר וְהֵתֵר, טָמֵא וְטָהוֹר,
כְּשֵׁר וּפְסוּל. מֵאֵן יִיכּוֹל לְזַכָּא בָּהּ.

וְעוֹד קַמֵּי, (במדבר י"ג) עֲמַלְק יוֹשֵׁב בְּאַרְץ הַנֶּגֶב. אִי יִימָא בַר נָשׁ, דְּאֶפִּילוּ בְּכָל דָּא יִזְכֵּי.
עֲמַלְק יוֹשֵׁב בְּאַרְץ הַנֶּגֶב, הָא יִצְרָא בִישָׂא, קְטִיגוֹרָא, מְקַטְרָגָא דְּבַר נָשׁ, דִּישְׁתַּכַּח תְּדִיר
בְּגוֹפָא קַמֵּי.

וְהַחֲתִי וְהָאֻמּוּרִי וְגו' קַמֵּי, כְּמָה מְקַטְרָגִי מִשְׁתַּכַּחֵי תַּמָּן. דְּלֹא יִכִּיל בַר נָשׁ לְמִיעֵל בְּהֵוֹא
עֲלָמָא כָּלָל, מֵאֵן יִזְכֵּי לֵיהּ, וּמֵאֵן יִיעוֹל בְּגוּיָהּ,

בְּמִלִּין אֵלִין, (במדבר לב) קִי וַיִּנְיָאוּ אֶת לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. בְּגִין דְּאֶפִּיקוּ שׁוּם בִּישׁ עֲלָהּ, כְּמָה
דְּאֵת אָמַר וַיִּזְכֵּי אֶת דְּבַת הָאָרֶץ.

*

תשובה המאמינים

אֵינוֹן בְּנֵי מְהִימְנוֹתָא קַמֵּי מֵאִי קָא אָמְרִי,

קַמֵּי רואים 'עז' תלוי ב'עשירות'.

קַמֵּי עַם כָּל הָעֲשִׂירוֹת הִנֵּל צְרִיךְ עוֹד תְּנָאִים – לְפִי דַעְתָּם הַמוֹטְעִית.

קַמֵּי קֶצֶת נִרְאָה שְׁעִיקַר ה'מִתְשֵׁת' הִיא בְּנִגְלוֹת הַתּוֹרָה וְלֹא בְּחֻלְק הָרוּ.

קַמֵּי גַם מִי שֶׁהוּא עֲשִׂיר מוֹפְלֵג בְּרִיָּה, אֲבָל בְּכָל זֹאת יֵשׁ מִשְׁהוּ שְׂאֵי אִפְשָׁר לְבְרוּחַ מִמֶּנּוּ וְהוּא ה'יִצֵּר הָרַע'.

קַמֵּי בְּגַמְרָא (שבת קה:): "אמר רבי אבין מאי קראה לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר איזהו אל זר שיש בגופו
של אדם הוי אומר זה יצר הרע".

ע' שלה"ק (מסכת שבועות נר מצוה מאות מג) לבאר את הגמרא (יומא לה:): "רשע אומרים לו מפני מה לא עסקת
בתורה אם אמר נאה הייתי וטרוד ביצרי הייתי אומרים לו כלום נאה היית מיוסף" שמבאר שלא עשו עבירות אלא
שהטירדה של היצה"ר מנע מהם ללמוד תורה ע"ש.

קַמֵּי לֹא רַק יִצֵּר הָרַע שְׂבַפְנִים אֲלֵא שְׂמִסּוּבָבִים עִם נְסִיווֹת מְפָרְעִים וּמְטִרִידִים.

קַמֵּי פְסוּק (מטות לב) "ח) כֹּה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשַׁלְּחֵי אֹתָם מִקְדָּשׁ בְּרַנֵּעַ לְרֵאוֹת אֶת הָאָרֶץ: (ט) וַיַּעֲלוּ עַד נַחַל אֲשַׁכּוֹל
וַיִּרְאוּ אֶת הָאָרֶץ וַיִּנְיָאוּ אֶת לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבַלְתִּי בָא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם יְיָ: (י) וַיַּחַר אֶף יְיָ בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשְׁבַּע
לְאֹמְרוֹ: (יא) אִם יִרְאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֹלָמִים מִמְּצָרִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמֵעֵלָה אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לִיצְחָק
וְלִיעֲקֹב כִּי לֹא מְלָאוּ אַחֲרָי: (יב) בְּלַתִּי כָּלֵב בֶּן יִפְנֶה הַקְּנִזִּי וַיְהוֹשֵׁעַ בֶּן נֹון כִּי מְלָאוּ אַחֲרָי יְיָ: (יג) וַיַּחַר אֶף יְיָ בְּיִשְׂרָאֵל
וַיִּנְעַם בְּמִדְבַר אֲרָבָעִים שָׁנָה עַד תָּם כָּל הַדּוֹר הָעֹשֶׂה הָרַע בְּעֵינֵי יְיָ: (יד) וַהֲנֵה קָמְתָם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תִּרְבוּת אֲנָשִׁים
חֲטָאִים לְסָפוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אֶף יְיָ אֶל יִשְׂרָאֵל: (טו) כִּי תִשׁוּבֶן מֵאַחֲרָיו וַיִּסַּף עוֹד לְהַנִּיחוֹ בְּמִדְבַר וְשַׁחַתְתֶּם לְכָל הָעָם
הַזֶּה".

קַמֵּי ע' בפרשת בחוקתי (כו ג,יד) אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם. ... ואם לא תשמעו לי ולא
תעשו את כל המצוות האלה. פרש"י "אם בחקתי תלכו ... שתהיו עמלים בתורה. ואם לא תשמעו לי - להיות עמלים
בתורה ... ומה תלמוד לומר 'לי', אין 'לי' אלא זה המכיר את רבונו ומתכוין למרוד בו". [רבינו זצוק"ל האריך בזה
במק"א]. הרי שמי שאינו 'עמלים בתורה' אינו אלא בגלל ש'מרוד בה'.

פרשת מרגלים – חיזוק לתורה ואמונה מפרשת המרגלים [מדברי הזוה"ק]

אם 'חפץ' בנו יי ונתנה לנוקב. בין דישתדל בר נש 'ברעותא' דלפא לגבי קודשא בריך הוא, לא בעי מנן אלא לבאקני, ויסתמרון ההוא 'רשימא קדישא' קני, דכתיב, (ישעיה ס) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ.

אבל, (במדבר י"ד) אך בני אל תמרודו, בעי דלא ימרדון באורייתא קני, דאורייתא לא בעי עותרא, ולא מאני דכספא ודהבא.

והא גופא תבירא קני, אי ישתדל באורייתא, ישכח אסוותא בכלא. הדא הוא דכתיב קני, (משלי ג) רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך. וכתוב (משלי ד) ולכל בשרו מרפא.

ואתם אל תיראו את עם הארץ קני, דהא כל אינון מקטרגי, אינון מכרזאן ואמרי, פנו אתר לפלנייא עבדא קס דמלפא.

בגין כך אל תיראו, פי לחמנו הם קסא, אינון בגרמייהו מזמן מזוני בכל יומא לאינון דמשתדלי באורייתא. כמה דאת אמר (מלכים א יז) ואת העורבים קסב צויתי לכלפלך. וכתוב (מלכים א יז) והעורבים מביאים לו לחם ובשר קסג.

קני יהושע וכלב לא התוכחו עם כל הטעות שכולם נשמעים אמיתיים, אלא הוסיפו דבר אחד: אנחנו נגיע מסיבה פשוטה בגלל שהקב"ה רוצה אותנו ורוצה שנגיע! וזה מספיק סיבה שיהיה לנו את כל הכוחות לעבור את כל הנסיונות. ולמרות הכל אפשר שכל אחד ואחד לפי ערכו יכול לזכות לתורה.

קני ואז נותן לו הקב"ה חשק ללימוד התורה (מתוך מדבש וצ"ע מקור דבריו).

קני ע"י ה'חפץ' ורצון מצד האדם, נותן לאדם, וע' מש"כ במק"א בסוד ההשתוקקות.

ניכנס לבית המדרש ונאמר תפילה חרישית: 'הקב"ה אין לי כח ולא כלום אבל הנה אני כאן בגלל שאני אוהב אותך ויודע שאתה רוצה אותי כאן והזמנת אותי לתור בתר התורה, והרי אתה יכול להובילנו ליעודי, הרי שלך לפניך עמוד על ימיני וסמכני'. אין סיכוי אחרי זה לא להצליח ולראות סימן ברכה בלימודינו.

במק"א בארכנו טובא על חלקו של ה'לב' בלימוד התורה.

קני הרי ש'ברית' נקרא 'חפץ', ועי' בגמרא (שבועות לח): ששבעה צריך 'נקיטת חפץ', ומצאנו שברית מילה בכלל זה אצל אליעזר וע' תרגום יונתן עה"פ (חיי שרה כד ב) ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל בכל אשר לו שים נא ירך תחת ירכי שכותב "ואמר אברהם לאליעזר עבדו סבא דביתיה דשליט בכל אפותיקי דליה שוי כדון ירך בגזירת מהולתי". ועי' רש"י (גיטין לה. ד"ה חפץ) "חוץ לב"ד משביעין אותה - ששבעת הדיינין של תורה היא ונקט ס"ת בידיה או תפילין ומשביע לה בשם או בכינוי כדאשכחן באברהם שים נא ירך וגו' ואשביעך בה" (בראשית כד)."

ע' מש"כ במק"א (קונטרס ברית יצחק) ש'ערל' לא שייך לתורה [שהרי תורה אינו 'ידיעות' אלא 'קשר' וכנ"ל].

קני לא לחשוב שכדי להגיע ליעדינו צריכים הרבה תנאים שהם 'בשמים' או 'מעבר לים', אין זה אלא מרידה בה', וגם אם נראה 'בשמים' ודאי שהקב"ה יתן לנו 'סולמות' ונציה לעלות למעלה (ע' רש"י נצבים ליב).

קני ע' שו"ע (יוד רמו א) "כל איש ישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורים".

קני בפסוק (משלי א ט) פי לוית חן הם לראשך וענקים לגרגרתיך. ובפסוק (משלי ג ח) רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך. ובפסוק (משלי ד כב) פי חיים הם למצאייהם ולכל בשרו מרפא.

ובמשנה (אבות ו ז) "גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושה בעולם הזה ובעולם הבא שנאמר (משלי ד) כי חיים הם למוצאייהם ולכל בשרו מרפא ואומר (משלי ג) רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך ואומר (משלי א) כי לוית חן הם לראשך וענקים לגרגרותיך ואומר (משלי ד) תתן לראשך לוית חן עטרת תפארת תמגניך ואומר (משלי ג) אורך ימים בימינה בשמאולה עושר וכבוד ואומר (משלי ג) כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך".

ובגמרא (עירובין נד.) "חש בראשו יעסוק בתורה שנאמר כי לוית חן הם לראשך חש בגרונו יעסוק בתורה שנאמר וענקים לגרגרתיך חש במעיו יעסוק בתורה שנאמר רפאות תהי לשרך חש בעצמותיו יעסוק בתורה שנאמר ושקוי לעצמותיך חש בכל גופו יעסוק בתורה שנאמר ולכל בשרו מרפא".

קני החיתי וכו' וכנ"ל. [ויתכן שכולל יצר הרע - עמלק].

קני ע' קונטרס מתורת רבינו (חטא המרגלים תשע"ז) לבאר סוגיית העבדות הנוגע ל'לומדי תורה' שמרגשים משועבדים לדעת התורה.

קני ה'לחם' שלנו בא דוקא 'מהם'.

מאחורי הפרשה / הרב יצחק לובנשטיין, מו"ל כתבי וספרי הגרי"א וינטרויב זצ"ל, ומח"ס 'תינוק שנשבר' ו'המגיפה בתורה', קרית ספר

פרשת מרגלים – חיזוק לתורה ואמונה מפרשת המרגלים [מדברי הזוה"ק]

סָר צֶלְמִסְקִיד מֵעֲלֵיהֶם. מֵאֵן צֶלְמִס. דָּא תּוּקְפָא דְדִינָא קְשִׁיא. מֵאֵי טַעְמָא אֲעֵדִי. מְשׁוּם דְיֵי אֲתָנוּ אַל תִּירָאוּם קְסִיד. כִּלְאָ אֲעֵדִיאוּ בְגִין אֲוִרֵיתָא.

זְכָאָה חוּלְקִיהוֹן דְאִינוּן דְמִשְׁתַּדְלֵי בְאֲוִרֵיתָא לְשִׁמְהָ, דְהָא מִתְקַשְׂרִיקְסִי בְקוּדְשָא בְרִיךְ הוּא מִמְשַׁקְסִי. וְאֶקְרוּן אֲחִים וְרַעִים. הֵדָא הוּא דְכְתִיב, (תהלים קכב) לְמַעַן אֲחֵי וְרַעֵי אֲדַבְרָה נָא שְׁלוֹם בְּרַקְסִיד.

[במק"א ביארנו כל דברי הגר"א].

לתגובות ולקבל מד"ת של הגרי"א וינטרויב וצוק"ל: 0533114757 או haravyew@gmail.com

---

קסב כוחות הרע ואכזריים [ע' גמרא (עירוין כב.) "עצמו אכזרי על בניו ועל בני ביתו כעורב" וע' בגמרא (כתובות מ:ט:).

קסג ז"ל הגר"א (משלי טז ז) "ברצות ה' וגו' וקאי אלעיל שלא יאמר אדם איך אשוב מדרכי הרעה הלא יש לי ג' מניעות והן יצר תינוק ואשה והיינו יצה"ר שהוא המקטרג עלי למעלה ותינוק הם הדרכים שהלכתי בהן מנעורי והוא נפש הבהמית שהלכתי אחריה תמיד והורגלתי בהם ואשה רעה ממש כי גם הנפש הבהמית ג"כ נקראת אשה וכאשר הורגל בדרך רע היא נקראת אשה רעה וזהו שאל תירא מהם כי ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו ואמרו גם אויביו הוא אשה רעה גם אויביו הן המקטריגין וגם הנפש הבהמית כמ"ש בזה"ש פ' שלח לך כי לחמינו הם כמ"ש ואת העורבים כו' ע"ש וכולם יהיה לו לטוב ושלום".

קסד כח הדין שבהם.

קסה ה' רוצה אותנו ורוצה לנעמול בתורה וע"כ 'חייבים' להצליח!

עבודת המרגלים היה לעבור שלב 'קשה' – כל התחלות קשות – ואח"כ ליצמד לאמונתו יתברך ולהתחבר לתורה ושכרה, טובה הארץ מאד מאד. [תוך חמש שנים כח בחור יצחיל לראות 'סימן ברכה' בלימודו, אם ניגש ללימוד עם אמונה שכל לך אדם שלא יכול להגיע ל'לשמה'.

קסו נקראים 'חברים' וכנ"ל.

קסז הרי שה'לשמה' היינו 'דבקות', וע' מש"כ במק"א.

קסח ע' גמרא (ר"ת 'בני"ך' - ברכות סד. יבמות קכב: נזיר סו: כריתות כח:).

אספקלריא לפרשת שלח תשפ"א

עמוד קד

מאיר לישראל / הרב ישראל מאיר בהגר"צ פלמן, מרבני כולל 'מדרש אליהו', מח"ס קונטרס השביעית

הערות בהלכות ציצית [טלית הקהל | טלית שלפעמים
משתמשים בו קטנים | בימים החמים | בסוודר | להטיל
ציצית כשהבגד עליו]

דָּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתְ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת (טו, לח)
טלית הקהל

מנחות דף מד ע"א ילפי' דבעינן 'שלכם' למצות ציצית, מדכתיב "כסותך" ולא של
אחרים, ולפיכך טלית שאולה פטורה מה"ת מן הציצית, ואינו מברך עליה. וכן פסק
המחבר בסי' י"ד סעי' ג' דהשואל טלית שאינו מצוייצית פטור מלהטיל בה ציצית. אולם
אם שואל טלית מצוייצית מצינו פלוגתא, וכתב המ"ב (ס"ק י"א) שהסכמת האחרונים
שאפשר לברך וכדעת המחבר, לפי דאדעתא דהכי השאילה לו שיברך עליה, וכיון דאי
אפשר לו לברך אא"כ תהיה שלו הוי כאילו נתנה לו במתנה ע"מ להחזיר.

ולענין טלית 'הקהל', כתב המ"ב (שם) שצריך לברך אף כשלוּבוּשוּ מפני הכבוד, ובטעמא
דמילתא, הביא מדרך החיים משום דאדעתא דהכי קנוהו מתחילה שכל מי שלובש אותן
שיהיה שלו כמו באתרוג, ובביה"ל כתב בע"א לפי שהוא טלית השותפין דהוא שייך לכל
הקהל. וע"ע במ"ב סי' י"ח סק"ה שהעתיק לדברי הלחם חמודות שמפני הכבוד לא יברך,
אך הוא מטעם אחר לפי שאינו מכויץ למצוה, אבל אם מכויץ למצוה אף כשלוּבוּשוּ מפני
הכבוד מברך.

וצריך טעם במנהג שלוקחים טלית הקהל לברכת כהנים ולקריאת התורה, ואין מברכים.
ומרן הגר"ח קניבסקי שליט"א אמר שהוא מפני שאין יודעים מי הטיל הציצית ואם
הציצית כדין, וע"כ כתב שאם יודעים שהוטל הציצית כדין ובדק אותם, ודאי שצריך
לברך.

ויש שנתנו עיצה שלא יתחייב בברכה, עי"ז שיפקיר את חלקו בטלית, וכיון שאינו שלו
אין צריך לברך. או שיכוין בהדיא שלובש לכבוד ולא לשם מצוה וכמש"כ המ"ב בשם
הלחם חמודות.

ובעיקרם של דברים יש לדון בתרתי, א', דבדרך כלל מי שלוקח את הטלית הם בחורים,
והם לכאור' אינם שותפים בטלית כ"א אביהם. ועוד דכיון שהמנהג בזמנינו שלא לברך,
א"כ מעיקרא שתרמו זאת לביהכנ"ס אין כל הציבור זוכין בו מדינא דזכיה, כיון שאין זה
זכות הוא להם, וחשיב כמו שאינם רוצים לזכות בהם. אלא דיש לדון בכל זה, אי בזמנינו

כל ביהכנ"ס (של קהילה) חשיב כבית כנסת דכרכין דהכל שייך לכל העולם, ואפשר שבזה גם אין צריך לזכות בו לכל העולם, וצ"ע. ב', בזמנינו שביהכנ"ס שייכים לעמותה, ובידם למכרם, א"כ אין זה נכס של כלל המתפללים, וא"כ י"ל שאין לכולם שותפות בו. ובפרט שבזמנינו כל קהילה וקהילה בונה לעצמה ביהכנ"ס א"כ אפשר דאין להם דין דביהכנ"ס דכרכים, ומצינו בגמ' (מגילה דף כ"ו ע"א) דביהכנ"ס של טורסיים כיון שהם בנאו הר"ז שלהם אף שזה בכרכים, וצ"ע בכ"ז.

*

טלית שלפעמים משתמשים בו גדולים ולפעמים משתמשים בו קטנים

בהרבה בתים נהוג שבארון הבגדים יש הרבה ציצית עם שיעור, המיוחד לכל בני המשפחה, הן קטנים בני י"א וי"ב, הן גדולים מי"ג ולמעלה. וכדי שיחשב שלהם ולא כטלית שאולה, צ"ל שכל אחד נותן רשות לשני ומתכוונים להקנות זה לזה בזמן לבישותו, או מצד שהאבא מעיקרא לא נתן להם בהקנאה גמורה כ"א במתנה ע"מ להחזיר, ויכוין בתחילה ליתן לכל אחד במתנה ע"מ להחזיר כשיטלנו אחר שיחזירו אחיו וכדאי' כעי"ז בנדריים דף פ"ו ע"א. ולכאו' בכה"ג דאיכא נמי קטנים הגדולים אינם מקיימים מצות ציצית מה"ת, דאמרי' בסוכה דף מ"ו ע"ב א"ר זירא לא ליקני איניש הושענא לינוקא ביומא טבא קמא מ"ט דינוקא מקנא קני אקנויי לא מקני ואשתכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו, ושיטת הרמב"ם דינוקא היינו עד י"ג שנים והחסרון משום שהקטן קונה מה"ת ע"י דעת אחרת מקנה אבל אינו יכול להקנות מה"ת, ונמצא שמה"ת חסר ב'שלכם' ואינו בזה המצוה מה"ת, וכן פסק המחבר בסי' תרנ"ח ס"ו, לא יתְּנֶנּוּ בְּיוֹם הַרְאָשׁוֹן לְקַטֵּן קֶדֶם שְׂיֻצָא בו, מִפְּנֵי שֶׁהַקַּטָּן קוֹנֶה וְאִינוֹ מְקַנֶּה לְאַחֵרִים מִן הַתּוֹרָה, וְנִמְצָא שְׁאֵם הַחֲזִירוֹ לוֹ אִינוֹ מְחֻזָּר.

ויש שטענו שבכה"ג מכיון האב לא להקנות הטלית לבניו הקטנים, אלא דאינו ברור אם בכה"ג מקיים האב מצות חינוך, דיעוי' במ"ב סי' תרנ"ח ס"ק כ"ח שהביא פלוגתא באופן שאינו מקנה האב הלולב לקטן אם מקיים בזה המצוה, דאפשר דמצות חינוך הוא לעשות המצוה כדינו וכיון דלא מיקרי לכם לא קיים בו אביו מצות חינוך, או דמצות חינוך הוא בזה שמתחנך הבן למצות, וגם בשאל מתחנך ומתרגל הבן למצוות, ולשיטה קמייתא גם כאן צריך שיקנה האב את הטלית לבנו. עוד יל"ע מאחר שהבנים כלל אינם יודעים הלכה זו שצריך כל פעם מחדש לקנות ואח"כ להחזירו ולהקנותו שוב לאביו, וא"כ איך כלל יוצאים בו ידי חובת המצוה.

ולענין ברכה אפשר דאף אי חשיב כשאולה מ"מ אפשר לברך, וכמש"כ המ"ב סי' י"ד סק"ט שהמטיל ציצית בטלית שאולה ומברך לא הפסיד כמו נשים שיכולות לברך על מ"ע שהזמן גרמא אף שפטורות, ומקורו במג"א (שם סק"ה) בשם התוס' והרא"ש. אולם מסברא אפשר שכל דבריהם איירי שהטלית שאולה והציצית שלו, אבל כשהציצית (החוטים) נמי שאולה אינו יכול לברך והוי כלולב ביום הראשון דבעינן לכם משלכם ואינו יכול לברך על לולב של אחר כדין אינו מצווה ועושה, לפי דכשיש חסרון בחפצא של המצוה דמי כמו שלוקח בצל במקום לולב, משא"כ בגד שאול הרי בגד זה גופא הוא בגד

הראוי לחיוב אלא שהוא אינו מחויב להטיל בו ציצית, ובוה אמרי' דדמי לאשה שאף שאינה מחויבת מ"מ יכולה לחייב עצמה, אבל כשהחסרון הוא בדבר שמקיים על ידם המצוה, הרי חסר בחפצא דמצוה, ולא שייך ביה קיום מצוה. וש"מ בהגהות רעק"א על המג"א שם ובסידור דרך החיים שהשיגו על המג"א דשואל טלית של חבירו שלא מדעתו מברך עליה כמו נשים, והשיגו דבכה"ג ששואל טלית מצויצית דגם הציצית שאולים גרע דאין להטלית ציצית כשרים לגביו, ע"ש. אולם החכמת שלמה (סי' יד) והתהל"ד (שם סק"ז) הסכימו עם המג"א דאף בציצית שאולים יכול לחייב עצמו ולברך, ע"ש.

ומאמור"ר זצ"ל שמעתי, דהעיצה לזה שהאב יכוין להקנות לבניו שותפות בטלית, ותו הוי טלית של שותפין דחייבת מה"ת כדמבואר בשו"ע סי' י"ד סעי' ה'. אלא דהסתפק דבשותפות גדול וקטן אפשר דגרי טפי, דהנה במ"ב שם (ס"ק י"ז) כתב דשותפות נכרי וישראל או איש ואשה חייבת בציצית ולא יברך עליה, וא"כ יש לדון בשותפות גדול וקטן אי חשיב כשותפות עם אינו בר חיובא כנכרי וישראל או לא, ולצד א' תחזור קושיתנו.

ויש שפקפקו על עיצה זו, וסברי דשותפות גרע טפי, דהנה הביה"ל בסי' י"א סעי' ז' (ד"ה וכדידיה דמיו) הסתפק, לענין חוטין של שותפין אי מיקרי 'להם', דאפשר דאף דטלית של שותפין חייבת דקרינן 'בגדיהם' מ"מ 'להם' לא חשיב, דיש לחלק לפי מאי דפסקינן ציצית חובת גברא, נור"ל, דלכך כשהיחיד הולך בו רק הוא חייב בו בציצית, ובוה אמרי' שכיון שיש לו חלק בבגד חייב להטיל בו ציצית שלו, אבל כשרוצה לפוטרו בחוטין של שותפין כיון שאין זה שלו היאך יפטרו את הבגד שהוא שלו. ואפשר יותר דאם ציצית חובת מנא, א"כ גם הבגד הוא חלק מהחפצא של המצוה, משא"כ אם זה חובת גברא א"כ זה רק תנאי למצוה]. וספקו יתבאר לפמש"כ רעק"א הובא לעיל דהדין לכם בחוטין הוי דין בחפצא דמצוה, וא"כ כמו באתרוג דשותפין אין יוצאין יד"ח כדאיתא בסי' תרנ"ח סעי' ז', כן נמי בציצית, דסו"ס חסר ב'לכם', ולפ"ז כשמקנה הטלית לכל הילדים בשותפות אית ביה חסרון במה שהציצית אינו שלו לחוד. אלא דאפשר דכל נידונו הוי בבגד שלו והחוטין דשותפין, אבל כשגם הבגד הוא דשותפין לית ביה חסרון ד'לכם', ולפ"ז בניד"ד ש"ד. אולם לפי מה דתלה זאת בחובת גברא א"כ הנידון הוא גם בבגד השותפין, וצ"ע.

וע"ש בביה"ל שציין: ועי' בתוס' סוכה כז ע"ב ד"ה כל האזרח, ועי' בסוכה דף ט' ע"א בסוף העמוד בגמ', וצ"ע בכל זה, ע"כ. וכונתו דתוס' הקשו היאך מוכיחה הגמ' שם דיוצאין בסוכה שאולה מדיוצאין בסוכת השותפות, הלא חזינן בציצית דטלית דשותפות חייבת ודשאלה פטורה, ומוכח דשאלה גרע משותפין. ולכאו' אם חוטין של שותפין גרע, לק"מ, כיון שגם בציצית א"א לפטור חיובו בחוטין של שותפות, ודמי לאתרוג דשותפין דאין יוצאין בו כדאיתא בסי' תרנ"ח סעי' ז', וסוכה דמי לחוטי ציצית שפותר גוף חיובו בסוכה של שותפין, ובסוכה דף ט' ע"א מדמינן גזולה בסוכה להא דממעטינן גזולה בציצית מדכתיב ועשו להם' – משלהם, דקאי על גוף החוטים.

ולמעשה מצינו במ"ב שגם בשותפין בחוטים יוצאין יד"ח, שבסי' י"ד סעי' ג' בביה"ל ד"ה שאלה, הביא שבדרך החיים כתב דטלית הקהל חייבת בציצית משום דאדעתא דהכי

קנוהו מתחלה שכל מי שלובש אותו שיהא שלו כמו באתרוג, ותמה דל"ל להאי טעמא,
הא בא"ר איתא דטלית הקהל הוי כטלית השותפין. ולכאו' בטלית הקהל הם שותפין גם
בחוטין, ואפ"ה כתב שהיא טלית המחויבת, וצ"ע בסתירת דבריו.

*

לבישת ציצית בימים החמים

בספר שלהי דקיטא (סי' ח') כתב לחדש, דלפמש"כ התוס' בנדה דף סא ע"ב דליכא חיוב
לבישת ציצית אם אינו נהנה מלבישתו, א"כ כשחם טובא אינו חייב ללבוש ציצית ואינו
מקיים אז מצוה, אלא דהיכא שרגילים לילך עם חוטי הציצית בחוץ אז חשיב כבגד אף
אם לא נהנה מלבישתו, משום שלגביו הוא חלק מבגדיו, [וידוע פלוגתת המ"ב (סי' יג
סק"ב) והחזו"א (או"ח סי' סקכ"ח) בבגד פחות מכשיעור ויש בו ציצית, אי חייב בשבת
משום הוצאה או דכיון דניח"ל בהן דנראה על ידן כלובש בגד ציצית הרי הן תכסיסי
הבגד], אך לנוהגים לילך עם חליפה ארוכה במשך היום כולו או הנוהגים להכניס
הציציות בפנים (כמנהג האריז"ל), שציציותיהם מוסתרת, א"כ אין הציצית כחלק
מלבושיהם ואין הבגד משמש לכיסוי גופו ואין לובש זאת כ"א למצוה, וכיון שאינו נהנה
בו לא חשיב מצוה, וקיום מצוה לחוד לא חשיב כהנאה דהא בעינן הנאה מעצם
הלבישה, וזאת מלבד הסברא דמצות לאו להנות ניתנו. וד"ז מוכח מתוס' שם, דאל"כ אף
כשאינו נהנה מהבגד מ"מ סו"ס נהנה הימנה במה שמקיים המצוה על ידה, ובע"כ דהנאת
מצוה לאו כלום הוא, ובעי הנאת הגוף, וביותר דמאחר שמצות לאו להנות ניתנו א"כ
במה שמקיים המצוה על ידה לא חשיב הנאה כלל. [ובענין זה אי אמרינן בציצית מצוות
לאו להנות נתנו (הגם דהוי מצוה קיומית), עי' בשו"ת שואל ומשיב (מהדורא חמישאה
סמ"ה) שהאריך בזה טובא, ועי' תיבת גמא (פ' בחוקותי אות א') מה שכתב בזה].

וכתב שהציע הדברים קמיה מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל והסכים עמו שהנאת הלבישה
היא חלק ממצות ציצית, וכשמצטער מלבישת הציצית אכן פטור מלבישה. והוסיף עוד
ששמע ממרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שביאר שהסיבה שהחזו"א לא לבש בקיץ ט"ק של
צמר, ולא חש לשיטת המחבר (סי' ט' סעי' א') שרק צמר חייב בציצית מה"ת, לפי דסבר
דכשמתענה מלבישתו אזי חסר בהנאת הבגד ואין זה בגד הראוי לציצית. ויש שכתבו
דמאחר שרוב הפוסקים לא הביאו שיטת התוס' להלכה, משו"ה אפשר לברך גם כשאינו
נהנה, וסמכו עצמם עמש"כ הבית הלוי (ח"א סי' א' סק"ו) דדעת הרשב"ם והר"ש שאין
צריך בציצית הנאה, ודן שם שכן נמי דעת הרמב"ם, ע"ש. אולם הקה"י (חלקים ח"ה סי'
מ') דחה דבריו, וכתב שגם רשב"ם והר"ש מצו סברי כסברת התוס', ע"ש, ולפ"ז פשוט
שאם מצטער מליבישתו שאינו מברך.

והנה בב"י סו"ס י' הביא שבגד העשוי לכבוד ואינו משמש לקור וחום לא מיקרי כסות
ופטור מציצית, והדרכי משה (שם) חולק, וכתב שרוב טליתות שלנו שאנו לובשים בשעת
התפילה שאינן להגן כלל רק לובשין אותן כדי לצאת בהן ידי חובת ציצית ומברכין ברכה
לבטלה. ולפ"ז יש שטענו שלרמ"א ה"ה בגד שמיועד רק למצוה חשיב מלבוש החייב

בציצית, אך יש לחלק בין דבר המיועד לכבוד לדבר המיועד רק למצוה, דכשלוש לכבוד
סו"ס מחמת זה נעשה חלק מבגדיו, אבל למצוה לחוד אין זה בגד שיתחייב במצוה.
בזמנינו שמלבישים ציצית רק בשביל המצוה, יש להעיר דא"כ יהיה אסור ללבוש ציצית
בבית המרחץ, דיעווי' בביה"ל סי' תקפ"ח סעי' ב' (ד"ה שמע) דבשעה שמקיים המצוה
בפועל הוי עבודה, ואין לעשות עבודת ה' דרך בזיון שהוא בכלל ביזוי מצוה. ולפ"ז ציצית
אם הוא מלבוש נוח, דאין הלבישה חשיב עבודה, אבל אם כל תכליתם הוא רק למצוה
צ"ע איך שרי.

*

סוודר שיש לו ד' כנפות

מצוי בזמנינו סוודר שעשוי לחמם שיש להם ד' כנפות, שני כנפות בצוואר ושני כנפות
למטה, ואין לו צווארון, ולא נהגו לקשור בהם ציצית או לעגל פינה אחת.
ובפשוטו דבר זה תליה בפלוגתא בין הב"י לדרכי משה, דיעווי' בב"י סי' י' סעי' י"ב וז"ל:
אבל הני גלימות שלנו שאנו מביאים למעלה מכל הבגדים שהם פתוחים מלמעלה למטה
ונמצא שיש להם ארבע כנפות למה אנו פוטרים אותם מציצית.... ולי נראה שהטעם
שלא נהגו להטיל בהם ציצית משום דלא מיקרי כסות אלא הבא להגן על האדם מפני
החום והקור, והגלימא אין לובשין אותה להגן אלא מפני הכבוד, שהרי אפילו יש לאדם
כמה מלבושים אינו יוצא לחוץ בלא גלימא, ואע"פ שלפעמים נהנה מחומה כיון דתחילת
עשייתה אינו להתחמם בה לא חשיב כסות ופטור, ע"כ. והדרכי משה דחה דבריו שהרי
רוב טליתות שלנו שאנו לובשים בשעת התפילה שאינן להגן כלל כ"א לצאת בהם ידי
חובת ציצית, וע"כ תירץ באופן אחר, וז"ל: ולי נראה ליישב המנהג כי מאחר שמצות
ציצית היא שיחזיר שתי ציציות לפניו ושתים לאחוריו, כמו שנתבאר לעיל בסי' ח', וכ"כ
הרוקח (סי' שס"א) דאיתא במדרש בפסוק והמים להם חומה, שהכריז גבריאל למים
שאחריהם הזהרו שעתידים להשליך כנף ציצית לאחריהם, לכן סבירא להו לאינשי דלא
חייבה תורה אלא בכה"ג ששתי כנפות לאחוריו ושתי כנפות לפניו שאז שתי ציצית
מאחוריו ושתי ציצית לפניו ומעוטף בציצית אבל במלבושים שלנו שכל הארבע כנפות
לפניו, ואי אפשר להלבישן בענין אחר אין זה חייב בציצית, עכ"ד. והפמ"ג העיר שכל
דברי המדרש שצריך שנים מקדימה ושנים מאחורה זה רק לכתחילה, ולא לעכב שכאשר
הכנפות מקדימה אז הבגד פטור מציצית.

והנה בניד"ד סברת הב"י לא שייכא, כיון שהסוודר בא לחמם ולא לכבוד, אבל סברת
הרמ"א שפיר שייכא כיון שכל הד' כנפות הכל הוא לפניו. ומאחר שהב"י לא תירץ
כהרמ"א, חזינן שדעתו שגם בכה"ג אם הוא להגן מפני הקור והחום חייבת בציצית.
ולדינא ראיתי מובא בשם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שחלוק אם הוא עשוי מצמר או
פשתן שהוא מין דאורייתא לכו"ע, צריך לעגל קרן אחת, אבל בשאר מינים דהוי ס"ס,
שלשו"ע (סי' ט' סעי' א') אם הוא לא נעשה מצמר חיובו בציצית רק מדרבנן, ובדרבנן
אפשר לסמוך על הרמ"א שהכנפות כולם בצד אחד פטור מציצית.

להטיל ציצית כשהבגד עליו

הובא על מרן החזון איש זצ"ל, שפ"א נפסקה אחת מציציותיו כשהיה לבוש בבגדו, ולא פשט הבגד מעליו אלא תיקנו בעודו עליו. ואמר שזהו עיקר החיוב והמצוה, דכשלוש נתחייב בציצית, ולפיכך לא עבר בינתים על מ"ע דציצית מאחר דמטיל בו מיד ציצית, דזהו עיקר המצוה דהתורה אמרה ועשו על כנפי בגדיהם, וכשמטיל בו מיד ציצית הרי עשה כל המוטל עליו. ולפי דבריו כשעושה בבגד החוטי הציצית, יכול ללבוש הבגד עליו ולהטיל בו חוטי הציצית. אולם באחרונים מבואר לא כן, עי' מג"א סי' י"ט שכתב, דמיד שנפסק לו הציצית מחויב לפשטו ולתקנו, וכ"כ המ"ב שם בשם דרך החיים, ע"ש.

ומצאנו בראשונים פלוגתא רבותא בגדר מצות ציצית, ובפשוטו בדבר זה תליא פלוגתא הנ"ל. ונתחיל בדברי המרדכי (הלכות קטנות סי' תתקמ"ד), וז"ל: אומר הר' שלמה מדרוש שאם נפסק לאיש חוט טלית בשבת שאסור ללבושו עד שיתקן אותו שאם לובשו עובר בעשה דיש לו ד' כנפות, והשיב ר"י דליתיה כדמוכח בשמעתין דאע"פ דאיפסק בכרמלית דרבנן שרי משום כבוד הבריות דלא דחינן אלא לאו דלא תסור, לכן נראה לר"י וכו' ולא אמר הכתוב בלשון לא תלבש בגד שיש לו ד' כנפות בלא ציצית דאז ודאי היה הדין עמו אלא מצות עשה גרידא להטיל בו ציצית וכו', ע"כ. וביאור דבריו, דבמנחות דף ל"ז ע"ב איתא דכשנפסק הציצית בשבת אי הוי בכרמלית דרבנן, דליכא איסור הוצאה מה"ת, מותר דגדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה והיינו לאו דלא תסור, ומזה הוכיח הר"י דליכא בלבישת טלית בלא ציצית עבירת עשה מה"ת, דאל"כ אף בכרמלית דליכא איסור הוצאה מה"ת מ"מ מצד עבירה זו שמבטל מ"ע דציצית הוה ליה לפושטו, אלא ע"כ דליכא איסורא בדבר כ"א מצות עשה לעשות ציצית, וכאנוס על זה מותר ללבושו בלא ציצית.

ובקה"י (מנחות סי' כ"א) הקשה, דאיתא בברכות (דף כ') דאפילו איסורא דאורייתא נדחה כשהוא בשב ואל תעשה מפני כבוד הבריות, וביבמות (דף צ' ע"ב) איתא דציצית הוי עבירה בשוא"ת, וא"כ אף אי איכא איסור דאורייתא ללבוש בלא ציצית מ"מ מפני כבוד הבריות מותר, ומאי ראית ר"י דליכא איסור בדבר. והביא בשם הקדושת יו"ט (סי' ל"ד) לתרץ דהפלוגתא אי איכא איסור בעצם הלבישה שאסור ללבוש בגד בלא ציצית או דליתא איסורא בעצם הלבישה אלא חיובא הוא דאיכא להטיל בו ציצית, תליא בזה גופא אי חשיב ד"ז לביטול בקום ועשה או בשב ואל תעשה, ולשיטת ר"י דאין איסור ללבוש בגד בלא ציצית ורק חיובא הוא דאיכא להטיל בו ציצית א"כ כשאינו מטיל הוי עבירה בשוא"ת, אבל לשיטת ה"ר שלמה דהלבישה אסורה משום שאסור ללבוש בגד בלא ציצית א"כ הוי עבירה בקום ועשה שהרי עושה מעשה הלבישה, וזה לא הותר משום כבוד הבריות, ע"ש.

ומצאנו פלוגתא רבותא בביאור דעת ר"י שהביא המרדכי, דהנה תוס' ביבמות (שם) על הא דאמרי' דיש כח ביד חכמים לבטל מצות ציצית דהוי שוא"ת, הקשה היכי הוי שוא"ת

דכי מכסה בטלית דבת חיובא הוא ואין בו ציצית הרי עובר בידים, וי"ל דבשעת עיטוף אכתי לא מיחייב עד אחר שנתעטף דכסותך משמע שאתה מכוסה בה כבר, ע"כ. ומבואר דאם היה החיוב כבר בשעת העיטוף הוי חשיב קו"ע כשמתעטף בלא ציצית אף דאין זה איסור עשה ללבוש ד' כנפות בלא ציצית כ"א ביטול מצות עשה לעשות בו ציצית מ"מ כשמתעטף חשיב ביטול בקו"ע מה שמתעטף בלא ציצית. אולם השאגת אריה (סי' ל"ב) השיג על תוס', וס"ל דאף דחיוב הוי בשעת עיטוף מ"מ חשיב שוא"ת, לפי שאין הלבישה אסורה מצד עצמה אלא מחמת חסרון מעשה של מצות ציצית דרמיא רחמנא עליה, ולא דמי לכלאים דהלבישה מצד עצמה אסורה, הלכך אין הלובש חשיב כעושה מעשה בידים שאין עושה בלבישה זו אלא שחיסר מצוה בשוא"ת. והביא את דברי ר"י שהובא במרדכי דמותר ללבושו בשבת, וביאר שכונתו דאף דחובת ציצית הוי בשעת העיטוף מ"מ חשיב שוא"ת, וכנ"ל. אולם בתוס' הרא"ש (שם ביבמות) אחר שכתב דהוי שוא"ת משום דחיוב ציצית הוא רק אחר שנתעטף, כבזה"ל: ומאן הורה ריצב"א דאם נפסק לאדם אחד ציצית בשבת או ביו"ט יכול להתעטף בטליתו אפילו לכתחילה משום דלא מיחייב עד לאחר שנתעטף, ע"כ. ומבואר דהיתרא דהמרדכי הנ"ל הוא משום שכל החיוב הוא אחר שנתעטף והוי רק ביטול עשה בשוא"ת.

ובחידושי ר' ראובן (סוכה סי' ד') ביאר בדברי התוס' ביבמות הנ"ל, דהנידון אי ציצית הוי חיובא בקו"ע או בשוא"ת תליא אם החיוב הוי מיד בשעת הלבישה או דאינו אלא לאחר העיטוף, שאין הכונה בזמן גרידא, דא"כ ודאי דהוי שוא"ת, אלא עיקר הנידון אי מצות ציצית הוי כמצות מזוזה, דעל ידי שדר בבית הרי הוא מתחייב במזוזה, וכן בציצית דכשלוש בגד ד' כנפות מתחייב בציצית, ולפיכך כשלא קיים המצוה הו"ל ביטול בשוא"ת דעצם הלבישה היתר גמור הוא, או דדין התורה דכשלוש הבגד תהא הלבישה עם ציצית, וכשלוש בלא ציצית הוי לבישה שלא כדין דחיובו ומצותו שתהא לבישה בציצית, והביא בשם חמיו מרן הגרב"ד בעל הברכת שמואל זצוק"ל שאמר בזה הלשון: שמצות ציצית היא סדר בהלבישה והינו דלבישת בגד שאין בו ציצית הרי הוא עובר בלבישה זו, ע"כ. ושיטת תוס' כצד הא' ולפיכך חשיב כשוא"ת, וזהו סברת המרדכי, אבל לצד הב' כשאנוס על העשיה אסור לו ללבוש לפי שעל הלבישה אינו אנוס, ולא ילבש ולא יעבור על המצוה.

וברמב"ם (פ"ג דציצית ה"י) משמע כצד הב', שכתב בזה"ל: היאך חיוב מצות הציצית, כל אדם שחייב לעשות מצוה זו אם יתכסה בכסות הראוי לציצית יטיל לה ציצית ואח"כ יתכסה בה, ואם נתכסה בה בלא ציצית הרי ביטול מצות עשה, ע"כ. ומבואר דהחיוב הוא שבשעת הלבישה כבר יהיה בבגד ציצית, וצורת המצוה הוא בסדר הלבישה, שתהא הלבישה עם ציצית, ולכן מחויב להטיל בו ציצית ואח"כ יתכסה בה. וע"ע בחמד משה (או"ח סי' ח' סק"ב) שכתב שהרמב"ם הנ"ל פליג המרדכי, ואסור ללבוש הבגד קודם שמטיל בו הציצית.

היוצא מכל הנ"ל, דאם המצוה היא בסדר הלבישה פשוט שאסור ללבוש הבגד קודם שמטיל בו הציצית. ואם זה מצוה בפנ"ע להטיל בו ציצית, בזה אם המצוה הוא לאחר העיטוף כמש"כ התוס' ביבמות – מותר, ואף אם החיוב הוא בשעת העיטוף, מ"מ כשעוסק בו מיד אפשר דשרי, ואפשר דאף לחולקים על המרדכי בכה"ג שעושה בו מיד ציצית ש"ד, דזה חובתו להטיל בו ציצית, נודבר זה מוכרח, שהרי היתרא דמרדכי לא ברירא שהוא להתיר אף לכתחילה, דיעווי' בהמג"א סי' י"ג סק"ח שכתב שמדרבנן ודאי דאסור ללבוש ד' כנפות אף באופן שאנוס על עשיית הציצית אי לאו משום כבוד הבריות, והט"ז שם סק"ה חולק על זה]. ומ"מ אפשר דכל דברי החזו"א שהוא כבר לבוש בציצית, שעתה כל חובתו להטיל בו ציצית, אבל ללבוש בידיים אפשר דאסור, ודמשמע בדברי הרמב"ם.

מנהג ישראל תורה / הרב אריה הכהן פלשניצקי, מח"ס 'אתקינו סעודתא' 'שערי בית המדרש' וש"א"ס

מדוע יום מיתת המרגלים הוא יום תענית?

בכדי להבין את הכתוב להלן, יש לנו להקדים אודות 'מגילת תענית' – היא מגילה הכוללת זכרון הימים שקבעום חז"ל בימי בית שני (ואף קודם לכן כ-פורים) לימים טובים שהיו אסורים בתענית מפני הניסים והתשועות שנעשו אז לישראל, ולאחמ"כ הוסיפו החכמים עליה גם על הניסים שאירעו אחר חורבן בית שני כדמוכח בפ"ב שם. בגמ' שבת (דף יג' ע"ב) מבואר שמגילת תענית נכתבה ע"י חנניה בן חזקיה בן גוריון וסייעתו (קודם חיבור המשנה זמן רב, ומוזכרת מגילה זו במסכת תענית פרק ב' משנה ח' וכן בברייתות בש"ס בבלי וירושלמי – והיא נקראית 'מגילה', מפני שהיא כתובה כמגילת ספר, ולא כהמשניות והברייתות שלא היו כתובין אז, משום שהיה אסור לכותבם כמבואר בגמ' גיטין (ס' ע"ב) 'דברים שנתתי לך בע"פ אין אתה רשאי לאומרן לישראל בכתב, ע"ש. ומגילה זו הותרה להיכתב לזכרון לדעת הימים הטובים שאירעו בהם הניסים שאסור להתענות בהם. ובהמשך הזמנים כתב רבי יהודה הנשיא את המשניות מפני שאם לא היו כותבים התורה שבע"פ הייתה משתכחת תורה מישראל ויש בכך משום עת לעשות לה' הפרו תורתך, לכך כתבום. ובהמשך את הגמרות וכו'. (עי' ברש"י שם בע"א). איסור התענית בימים הללו נהג בזמן בית המקדש השני ומקצת גם אחרי חורבנו, אבל אח"כ שנתרבו הצרות 'בטלה מגילת תענית' ומותר להתענות בימים אלו, (עי' בגמ' ר"ה יט' ע"ב) וכך פסק השו"ע (בסי' תקע"ג): **הילכתא בטלה מגילת תענית** [שם כתוב כמה ימים בשנה שנעשו בהם נסים לאבותינו ועשאו חכמים כיו"ט שלא להתענות בהם וגם לפניהם ולאחריהם אסרו בהם להתענות – מ"ב] **וכל הימים הכתובים בה מותר להתענות בהם** [מפני שבעונותינו ארעו בהם הרבה מאורעות ובטלום – מ"ב] **וכל שכך לפניהם ולאחריהם חוץ מחנוכה ופורים** [רצה לומר שהם גם כן מהימים הכתובים במגילת תענית ומפני הנסים הגדולים המפורסמים שנעשו בהם נשאר בחזקתם – מ"ב] **שאסור להתענות בהם בעצמם אבל לפניהם ולאחריהם מותר.**

בסוף מגילת תענית נכתב 'מאמר אחרון' שבו מובאים ימים שמתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהם, (עי' טושו"ע או"ח סי' תקפ'). וז"ל הטור (שם): כתב בעל הלכות גדולות, אלו הימים שמתענין בהם מן התורה (אע"ג דמתקנת חכמים הם? קרי להו מן התורה שיש ליזהר בהם כמו בשל תורה – בית יוסף). והמתענה בהם לא יאכל בהן ולא ישתה עד הערב. (כתב הב"י: כל הימים הכתובים בסימן זה כתובים בספר 'כל בו' סי' ס"ג, אבל לא ראיתי מעולם ולא שמעתי מי שנהג להתענות בהם. עי' במ"ב שם) באחד בניסן מתו בני אהרן. בי' בו מתה מרים ונסתלק הבאר. בכ"ו בו מת יהושע בן נון. בי' באייר מת עלי הכהן ושני בניו ונשבה ארון הברית. בכ"ח בו מת שמואל הנביא וספדוהו

מעשה נורא אודות חטא הלשון

כל ישראל. בכ"ג בסיון בטלו הבכורים מלעלות לירושלים וכו'. בי"ז באלול (וי"א ב-ז' אלול – ב"י) מתו מוציאיי דבת הארץ במגפה. וכ"כ השו"ע (סי' תקפ" סעי' ב'. עי' פי' רש"י בפרשתנו יד' לז').

כתוב בספר במדבר בפרשתנו שהמרגלים שהלכו לראות את ארץ ישראל – וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום (יג' – יכה'). דהיינו בכ"ט בסיון נשלחו המרגלים והלכו שני ימים בסיון, שלושים יום בתמוז (תמוז של אותה שנה עשאוהו מלא של שלושים יום), ובשמונה באב לעת ערב חזרו, הרי ארבעים יום (חז"ל – סדר הפרשיות). ונאמר: ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא. (יד' א') בכו בליל תשעה באב. אמר להם הקב"ה: אתם בכיתם בכיה של חנם לפני, אני אקבע לכם בכיה לדורות. ומן אותה שעה נגזר על ביהמ"ק שיחרב (חז"ל – שם).

עונשם של המרגלים מבואר בחז"ל, שמתו באותה מיתה הראויה להם לפי מידותיו של הקדוש ברוך הוא, שהוא מודד מידה כנגד מידה. הם חטאו בלשון - ולקו בלשון. שנשתרבה לשונם עד טבורם והיו תולעים יוצאות מלשונם ונכנסות לטבורם, מטבורם ונכנסות ללשונם. ובטור שהבאינו לעיל מבוא' בשם הבה"ג שהם מתו רק בחודש אלול. והקשה ע"ז הרא"ש בתשובה (סוף כלל יג' סי' כב'), דמשמעות הפסוקים משמע שהמרגלים מתו בתשעה באב מיד ובאותו היום הייתה הגזירה על ישראל שימותו במדבר לאחר שהתפלל משה עליהם בתשעה באב ואז אמרו ישראל חטאנו ועשו תשובה (יד' מ'). וא"כ איך כותב הבה"ג שהמרגלים מתו באלול וכי היו מוציאיים דיבה מתשעה באב עד אלול ודבריו תמוהים. ושמא מוציאיי דיבה אחרים מתו אז, ע"ש.

הבית יוסף תי' על קושית הרא"ש, ולי נראה דאפשר לומר שעונשן של מרגלים היה שמיד נשתרבה לשונם כדברי המדרש ונמשך מחלתם עד אלול (עי' מ"ב שם).

אמנם הב"ח תי' שבמקרא מבוא' שבתחילה התפלל משה על עם ישראל (יד' – יט'). ואח"כ היה הגזירה שימותו במדבר (פסוק כג'). ואח"כ כתוב (לו' לז'): והאנשים אשר שלח משה וגו' וימותו במגפה לפני ה'. ואיכא למימר שפיר דתפילת משה וגזירה שימותו במדבר היה בתשעה באב, אבל מיתת המרגלים לא הייתה בת"ב אלא לאחר ת"ב בי"ז באלול דכך גזרה חכמתו יתברך.

והקשה הבית יוסף, מדוע תקנו להתענות ביום מיתת המרגלים, הא שמחה מיבעי באותו יום דבאבוד רשעים רינה (משלי יא' י')? ושמא מפני שלא זכו שתקבל תשובתם מצטערינן דמסתמא שבו ולא נתקבלו. והב"ח תי' דלפי שכל ישראל נענשו על ידם לפי ששמעו לקולם ונגזרה עליהם גזירה וצרה גדולה שימותו במדבר ועל כן מדרך התשובה קיבלו עליהן להתענות ביום זה לדורות כדי ששיימו ללבם העון הגדול ששמעו לקול הרשעים ולא יחזרו עוד לעשות כמעשה הרשעים.

*

מעשה נורא אודות חטא הלשון

בהקדמה לשו"ת אגרות משה (חלק ח') מובא מעשה נורא אודות חטא הלשון, וכך מסופר שם:

בעיר ליובאן היו גדולי תורה רבים, ורבי משה פינשטיין זצ"ל היה מספר את המעשה כדי להראות שהיו מהם שהגיעו למדרגת רוח הקודש כמעט, של גילוי אמיתי בתורה.

בתחילת חורף שנת תרפ"ב חלה אחד מבעלי הבתים ונפל למשכב במין חולי מוזר ולשונו התנפחה בפיו. כאשר תקיף ליה עלמא ורבינו (רבי משה) בא לבקרו, ביקש החולה להוציא כל איש מעליו וסיפר לרבינו את סיבת חליו.

לדבריו, שבוע קודם לכן בשבת פרשת וירא הקשה, כיצד זכו בנות לוט שהמשיח יהיה מצאצאיהן, אף שלא בושו בג"ע שעשו והודיעו שבניהן הם מאביהן, ודיבר עליהן בדרך בזיון.

בלילה הופיעו בחלומי שתי נשים זקנות מאוד שראשן ופניהן מכוסים, ואמרו שהן בנות לוט. הן הוסיפו ואמרו לו ששמעו את טענתו, ובאו מעולם האמת לענות לו.

הן טענו שהיו יכולות לומר שמאחר שהן ממשפחת אברהם וניצלו בדרך נס מסדום, לא היו תולים בהם מעשה זנות, והיו יכולות לייחס לעצמן כל מעשה נס. כך שהיו יכולות לומר שנתעברו מן השכינה כביכול, ולייסד דת חדשה דוגמת הנצרות. והן קראו לבניהן עמון ומואב להודיע שכאשר אשה מתעברת יש לוולד תמיד אב בשר ודם. בזכות זה זכו ויצא מהן המשיח האמיתי.

עוד אמרו שהוא חטא גדול כאשר דיבר עליהן בדרך בזיון. מאחר שהוא דבר עליהן בזלזול, הוא ייענש מידה כנגד מידה כמרגלים (רש"י במדבר יד' לז') ותשתרבב לשונו ותתנפח בחולי משונה וכך ימות.

כשסיים האיש לספר את סיפורו, היסב פניו אל הקיר ונפטר לעולמו.

רבינו ראה בכך עניין אמיתי.

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד

דרכי החינוך ברוח התורה

אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֵׁעַ בֶּן נֹון יְהוֹשֻׁעַ (יג, טז) וַיִּהְיֶה כָּלֵב אֶת הָעָם אֵל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עֲלֵה נַעֲלֵה וַיִּרְשָׁנוּ אֹתָהּ כִּי יָכוֹל נוֹכַל לָהּ (יג, ל) וְעַבְדִּי כָּלֵב עֵקֵב הִיָּתָה רוּחַ אַחֲרַת עַמּוֹ וַיִּמְלֵא אַחֲרָי וַהֲבִיֵּאתִיו אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בָּא שָׁמָּה וַיִּרְעוּ יוֹרְשָׁנָה (יד, כד)

ופירש רש"י: התפלל עליו משה י-ה יושיעך מעצת המרגלים.

*

שאלות

א) והקשה החפץ חיים עה"ת מדוע התפלל רק על יהושע ולא התפלל גם על כלב? ב) ועוד הקשה מדוע בהמשך פרק יד-כד משבח הי"ת את כלב לבד "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו" וכו' ואילו את יהושע לא הזכיר?

המצב השורר במחננו

שאלת השאלות מהיא הדרך בחינוך הבנים והתלמידים יש הסוברים שצריך ללכת ביד קשה מאחר והמציאות שיש ירידת הדורות יש יותר חוצפה ועזות וקשה לגדל ולחנך ביד רכה בדורנו, וכן בביתו של כל אדם ישנה הדילמה הקשה כיצד לנהוג עם בן שאינו ממושמע ולא משתף פעולה ורבים הולכים ביד קשה ובתקיפות, אולם מפרשתנו נלמד את השקפת התורה כיצד צריך האדם לנהוג בביתו ובחינוך התלמידים ובהתמודדות בחברה, שיסוד היסודות בחינוך הוא דוקא חום ואהבה, ומה ששיגי בכוח ישיג עשרת מונים במוח, אלא שלא תמיד רואים את התוצאות כאן ומיד, כי פעמים רבות רק אחר זמן מרובה קוצרים את הפירות, וכמאמר התנא באבות פרק ב-א. איזוהי דרך ישרה שייבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושייה ותפארת לו מן האדם. ומפרשתנו נלמד מהיא הדרך שהיא תפארת שכבר בדור המדבר דור דעה הוכרע הדבר שהדרך היותר רצויה לפניו יתברך לקרב בחום ואהבה גם את הרחוקים מדעת תורה והשקפתה ובדרך זו התוצאה יותר בטוחה כאשר נבאר להלן.

יסוד החפץ חיים – מחלוקת יהושע וכלב בדרכי ההנהגה

ובזה נבא לביאור פרשתנו ומתרץ הח"ח בהקדם שיש לחקור מה היא השקפת תורה בהנהגת האדם עם ציבור, האם כאשר הציבור אינו הולך בהשקפת תורה הדרך היא למחות בו בתקיפות ולהישמר ממנו, או הדרך לקרב אותו ולאט לאט להשפיע עליו לטובה, והנה בכל דרך יש מעלה וחסרון, בדרך הראשון שמוחה בהן ומוכיחן יש מעלה

דרכי החינוך ברוח התורה

שאינן חשש שילמד ויושפע מדרכם, אך יש סיכון שינוק מהם מפני שישנאו אותו, ולדרך השנייה יש מעלה שאינן חשש שיזיקו אותו בגופו כיון שהוא קרוב אליהם, אך יש חשש שיושפע מדרכם. ועל פי זה מפרש החפץ חיים שבזה נחלקו יהושע וכלב, יהושע סובר כדרך ראשון ולכן הביע בגלוי התנגדות לדרך של המרגלים ומחה בהן, וא"כ למרות שאינן חשש שיושפע רוחנית מדרך אך יש חשש שיזיקו אותו ויתנקמו בו, ולזאת התפלל עליו משה שינצל מהן, ואילו כלב התקרב אליהן בכדי להשפיע עליהן וממילא אין חשש שיזיקו אותו בגופו, אך יש חשש שיושפע מדרך והשקפתן, ולכן הלך להשתטח על קברות האבות בחברון בכדי להינצל מהשפעתם, וסיים החפץ חיים שאמנם שתי הדרכים ישרים כל שכונתם לשם שמים, אך מכל מקום הקב"ה משבח את דרכו של כלב ולכן הדגיש עקב היית רוח אחרת עימו למרות שחיצונית הראה כאילו מצטרף לדעתם.

ולכאורה יש להעיר על תירוצו ולהקשות עדיין מדוע משה התפלל על יהושע שינצל מחשש נזק הגוף, ולא על כלב מחשש נזק הנפש החמור יותר? ונראה כי כיון שמשה ידע כי אין חשש לנזק הנפש היות ומתוך שפועל לקירוב הלבבות לעבודת השם יתברך ממילא ברור ששומר מצוה לא ידע דבר רע ולא יכשל משא"כ נזק הגוף שחובת האדם להישמר ממנו, אך למרות זאת הלך להתפלל בקברי האבות.

יהושע מנהיג

עוד יש לשאול על תירוץ החפץ חיים מאחר ודרכו של כלב היא המובחרת ולכן שיבח הקב"ה את כלב, א"כ מדוע מבואר בפרשת פינחס שכאשר משה רבנו ביקש למנות מנהיג במקומו אמר לו הקב"ה למנות את יהושע ולא כלב כמ"ש במדבר פרק כ"ז (טו) וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר: (טז) יִפְקֹד ה' אֱלֹקֵי הַרוּחַת לְכָל בֶּשָׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה: (יז) אֲשֶׁר יֵצֵא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֵא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וְאֲשֶׁר יָבִיאֵם וְלֹא תִהְיֶה עֵדוּת ה' כִּצְאֵן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רֵעָה: (יח) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ וְסִמְכָתָ אֶת יְדָךְ עָלָיו: הלא דבר הוא?

אולם נראה ליישב עפ"י מה שחז"ל דרשו בספרי זוטא פרק כז פסוק יח איש אשר רוח בו, שיהא הולך עם הקפדנים כפי דעתן ועם המתונים כפי דעתן: וכן פרש"י במדבר פרשת פינחס פרק כז פסוק יח אשר רוח בו - כאשר שאלת שיוכל להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד ע"כ: **ללמדנו** שהקב"ה מעיד עליו ששינה את דרכו והנהגתו לאחר שראה שהקב"ה העדיף ושיבח את דרכו של כלב עבד על עצמו עד שזכה שהקב"ה מעיד עליו שהוא איש אשר רוח בו שיודע להלך כנגד כל רוח בדרכי נועם ולא ללכת בקנאות ובזכות שהיה נוהג בענוה ושימש את רבו זכה למלא מקומו.

הנהגת שמאי והלל

ונראה לענ"ד להוסיף כי במחלוקת זו נחלקו שמאי והלל המבוארת **במסכת שבת דף לא ע"א** (תנו רבנן א) מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו כמה תורות יש לכם? אמר לו שתים, תורה שבכתב ותורה שבעל פה. אמר לו שבכתב אני מאמינך, ושבעל פה איני מאמינך. גיירני על מנת שתלמדני תורה שבכתב. גער בו והוציאו בניזיפה. בא לפני הלל

דרכי החינוך ברוח התורה

גייריה, יומא קמא אמר ליה אל"ף בי"ת גימ"ל דל"ת, למחר אפיך ליה. אמר ליה והא אתמול לא אמרת לי הכי? אמר לו לאו עלי דידי קא סמכת? דעל פה נמי סמוך עלי. (ביקש ללמוד רק תורה שבכתב כי אינו מאמין לחכמים, הלל לימדו אותיות לפי הסדר אל"ף בי"ת אך למחרת החליף הסדר בי"ת אל"ף, שאלו והרי אתמול למדת אותי הפוך, השיבו הלל מי אמר לך הסדר הנכון כך או כך אלא בהכרח אתה חייב להאמין לדברי אם כן אתה חייב להאמין לחכמים בתורה שבעל פה).

ב) שוב מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת. דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלל, גייריה. אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושה הוא, זיל גמור. (פירוש מה שאתה שונה לעצמך אל תעשה לחברך זוהי כל התורה).

ג) שוב מעשה בנכרי אחד שהיה עובר אחורי בית המדרש, ושמע קול סופר שהיה אומר [שמות כח] ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד. אמר הללו למי? אמרו לו לכהן גדול, אמר אותו נכרי בעצמו, אלך ואתגייר, בשביל שישימוני כהן גדול. בא לפני שמאי, אמר ליה גיירני על מנת שתשימני כהן גדול. דחפו באמת הבניין שבידו. בא לפני הלל גייריה. אמר לו כלום מעמידין מלך אלא מי שיודע טכסיסי מלכות? לך למוד טכסיסי מלכות. הלך וקרא, כיון שהגיע [במדבר א] והזר הקרב יומת אמר ליה מקרא זה על מי נאמר? אמר לו אפילו על דוד מלך ישראל. נשא אותו גר קל וחומר בעצמו ומה ישראל שנקראו בנים למקום, ומתוך אהבה שאהבם קרא להם [שמות ד] בני בכרי ישראל כתיב עליהם והזר הקרב יומת, גר הקל שבא במקלו ובתרמילו על אחת כמה וכמה, בא לפני שמאי, אמר לו כלום ראוי אני להיות כהן גדול? והלא כתיב בתורה והזר הקרב יומת, בא לפני הלל אמר לו ענוותן הלל, ינוחו לך ברכות על ראשך שהקרבתי תחת כנפי השכינה. לימים נזדווגו שלשתן למקום אחד, אמרו קפדנותו של שמאי בקשה לטורדנו מן העולם, ענוותנותו של הלל קרבנו תחת כנפי השכינה.

שמאי שורש נשמתו יהושע והלל כלב

מתבאר מדברי הגמרא שני הנהגות של שמאי והלל, שמאי הולך יותר בתקיפות בלי פשרות וגמישות כדרכו של יהושע בראשונה, ובפרט שמבואר באריז"ל ששמאי הוא גלגול של יהושע א"כ שפיר הלך בדרכי שורש נשמתו לפני ששינה את עצמו כנ"ל, ואילו הלל מתנהג יותר בנעימות כי דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום וכדרכו של כלב, והמציאות הוכיחה כי דרכו של הלל הצילה את שלושתן ואחרת לא היו מתגיירים, נמצא שהנהגת שמאי היא כיהושע ואילו הנהגת הלל ככלב.

ביאור הבן איש חי מדוע שיבחו הלל רק שנפגשו

וכתב הבא"ח בספרו בנייהו בן יהוידע וז"ל שם אמרו קפדנותו של שמאי בקשה לטרדם מן העולם. קשה למה לא אמרו כזאת אלא רק אחר שנזדווגו שלשתם וכל אחד ידע מה שנעשה לחבריו, ומן הראוי שכל אחד יאמר כן על מעשה שלו קודם שידע מעשים של חבריו? ונראה לי בס"ד דכל אחד מהם בעת שלא ידע אלא רק מעשה שלו לא היה

דרכי החינוך ברוח התורה

מחליט בדעתו שקפדנות שמאי בקשה לטרדו לגמרי, אלא יש ללמד זכות על שמאי ולומר הוא ראה שאין זה מתגייר גירות שלימה לכך דחפו והוציאו לפי שעה, כדי שאחר כך יחזור ויתחרט על דבריו ויבא אצלו מאליו, אך אחר שידע כל אחד מעשה חבריו נמצא שעם שלשתם עשה כן, ובזה מוכח שבקשה קפדנותו לטרדן, דאם עשה הדחיפה לאחד לפי שעה בלבד שחשב אחר כך יחזור אצלו מאליו, הנה כיון שראה שהראשון עשה עמו כן ולא חזר היה לו לחוש לעשות כן עוד הפעם עם השני, וכל שכן אחר שראה שעשה כן עם השניים ולא חזרו שלא צריך לעשות כן עם השלישי, אלא ודאי כוונתו היתה לטרדן לגמרי, ודע כי בשלשה גרים אלו נתקיים מאמר רבותינו ז"ל שמאל דוחה וימין מקרבת, כי שמאי שמאל והלל ימין כנודע ע"כ:

אוהב את הבריות ומקרבת לתורה

ואכן כך מלמדנו הלל הזקן כיצד לקרב את הבריות במסכת אבות פרק א י"ב: הלל ושמאי קבלו מהם הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבת לתורה: ללמדנו שבכדי להצליח לקרב את הרחוקים לתורה צריך שקודם תהיה לו מידת אהבת הבריות כי רק כאשר ידבר לאדם מתוך חום ואהבה יוכל לחדור לליבו ולהשפיע עליו לטובה, משמע מדברי התנא הלל שדרכו של אהרון יותר רצויה משל משה. ומבואר שאחד מהדברים שזוכה הלומד תורה לשמה להיות אוהב את הבריות, כמבואר במסכת אבות פרק ו משנה א: שנו חכמים בלשון המשנה ברוך שבחר בהם ובמשנתם: רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ולא עוד אלא שכל העולם כלו כדי הוא לו נקרא ריע אהוב אוהב את המקום אוהב את הבריות משמח את המקום משמח את הבריות ומלבשתו ענוה ויראה ומכשרתו להיות צדיק וחסידי וישר ונאמן ומרחקתו מן החטא ומקרבתו לידי זכות ונהנין ממנו עצה ותושיה בינה וגבורה שנאמר לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה ונותנת לו מלכות וממשלה וחקור דין ומגלין לו רזי תורה ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק והוי צנוע וארך רוח ומוחל על עלבונו ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים: וכתב בספר אשר יצוה בשם המגיד מפאלאצק מתלמידי הגר"א אות כט. אחרי שהביא דברי התנא באבות פ"ו מ"א שנו חכמים וכו', עתה בני תחפש באמתחת שלך אם תמצא בכך המדות הללו שמנו שם האמת אתך שאתה לומד לשמה, ואם לאו שקר בימינך ולא תרעיש את העולם בתורתך, ואם חכמת חכמת לך ולצת לבדך תשא משלי ט יב ועתה בני ראה וחכם עכ"ל. וכך אהבת הבריות הוא אחד מקנייני התורה, כמבואר במסכת אבות פרק ו משנה ו: המכיר את מקומו והשמח בחלקו והעושה סייג לדבריו ואינו מחזיק טובה לעצמו אהוב אוהב את המקום אוהב את הבריות וכו'.

דברי חז"ל על אהבת ישראל את אהרון יותר ממשא

ומבואר במדרש תנחומא (בובר) פרשת חקת – הוספה שישראל אהבו יותר את אהרון בגלל מידה זו שהיית בו, וז"ל והיו ישראל אוהבין יותר אהרן ממשא, לפי שהיה משה אומר יקוב הדין את ההר, אבל אהרן היה משים שלום בין איש לחבירו ובין איש לאשתו,

דרכי החינוך ברוח התורה

ואם היה שומע על אדם בעולם שרוצה לילך לדבר עבירה בלילה, היה יוצא בדרך, וכשהיה מוצאו אומר לו בני מפני מה אתה מהלך בדרך שמא יחשדוך בני אדם בדברים רעים, ואתה בני איש טוב וממשפחה מיוחסת וטובה אתה, ומזהירו ומשיבו מדרך רעה, והיו כל ישראל אוהבים את אהרן אנשים ונשים, ולכך אמרו רבותינו ז"ל הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, ועל כך ויבכו את אהרן שלשים יום **כל בית ישראל** (במדבר כ כט), אנשים ונשים, ובמשה כתיב ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום (דברים לד ח), האנשים לבד עכ"ל. **מתבאר מדברי המדרש** שאכן גם משה ואהרן היו להם שני הנהגות משה נהג יותר בתקיפות ובהעמדת הדין על תילו ואילו אהרון נהג בסלחנות ולקרב את הבריות וכן מתבאר מדברי התנא באבות כנ"ל.

שמאל דוחה וימין מקרבת

וכבר אמרו חז"ל **במסכת סוטה דף מז ע"א, וכן במסכת סנהדרין דף קז ע"ב**, תנו רבנן לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, לא כאלישע שדחפו לגחזי בשתי ידיו, ולא כיהושע בן פרחיא שדחפו לישו הנוצרי בשתי ידיו ע"כ. ואם נתבונן שכל עולם הנצרות אשר אנו עדים למציאותו ולכל הרדיפות שסבלו עם ישראל מהן הכל בגלל שרבו של ישו דחה אותו ולא נהג כלפיו בסלחנות למרות שהתחרט על מעשיו, שמו שמים מטעות בתלמיד אחד נוצר בכיה לדורות ורדיפה וסבל לישראל. **וכבר אמר הנביא הושע פרק יא (ג) וְאֲנֹכִי תִרְגַּלְתִּי לְאֶפְרַיִם קָחַם עַל זְרוּעֹתָיו וְלֹא יָדְעוּ כִּי רָפְאֵתִים: (ד) בְּחַבְלֵי אָדָם אֲמַשְׁכֶּם בְּעֵבְתוֹת אֲהַבָּה וְאֶהְיֶה לָהֶם כְּמִרְיָמִי עַל עַל לְחִיָּהֶם וְאֵט אֶלְיוֹ אוֹכִיל: ופרש"י הושע פרק יא (ג) ואנכי תרגלתי לאפרים קחם וגו' - שלחתי לפניהם מנהיג המרגילם בנחת: קחם על זרועותיו - זה משה שנאמר בו (במדבר יא) כאשר ישא האומן את היונק: (ד) בחבלי אדם - הייתי מושכם תמיד בחבלים רכים אשר ימשוך בהם אדם את בנו כלומר במשיכת רחמים וכן תרגום יונתן:**

ואכן כך כתב הרמב"ם באגרתו הידועה (במאמר קידוש ה'), וז"ל: ואין ראוי להרחיק עוברי עבירה ומחללי שבת, ולמאוס אותם, אלא יש לקרבם ולזרזם בעשיית המצות, וכבר אמרו חז"ל שהפושע ברצון כשיבוא אל בהכ"נ להתפלל מקבלין אותו, ואין נוהגים בו מנהג בזיון, וסמכו על הפסוק לא יבוזו לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב, אל יבוזו לפושעי ישראל שבאים בסתר לגנוב מצות. עכ"ל. וכן השיב בשו"ת הרשב"א חלק ה סימן רלח כיצד לנהוג עם העוברים על איסורים, וז"ל וזה מה שהשבתי לחכם ר' יעקב בן הכסף בעל ישיבה בטוליטולה על הנהגת המדינה זו ויסור העוברים. דע כי לשון רכה תשובור גרם ולעולם כל מישר ומישר ופנה דרך לפני העם להסיר המכשלה את העם צריך לעלות מן הקלה אל החמורה. וכו' זהו עצתי שתפתה בלשון רכה פעם ושתים. והרבה רעים על הרעים שמאל דוחה וימין מקרבת אולי יזכו וישובו מדרכם הרעה ורשעים עוד אינם עכ"ל. והוסיף על כך בשו"ת יביע אומר חלק ז - אורח חיים סימן טו וז"ל וכל שכן שבזמנינו אנו אין בנו כח להעמיד משפטי הדת על תילם. וכמ"ש בשו"ת

דרכי החינוך ברוח התורה

אפרקסתא דעניא (סימן קסה אות ג) בשם הגאון רבי יוסף מפוזנא. ע"ש. ועינינו הרואות שכמה מפושעי ישראל כאלה חזרו בתשובה שלימה, לאחר שקבלנו אותם בסבר פנים יפות ופנים מסבירות, וכמאמר חז"ל (סנהדרין קז ב) לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת. וכ"כ בשו"ת לב אברהם (ס"ס יח), על רב גדול אחד משיקאגו זצ"ל, שפעם בא לבית מדרשו בשבת איש אחד שהיה לו יארציט, והחנות שלו היתה פתוחה בשבת בפרהסיא, וביקש לעלות לתורה, וציוה לקוראו בהוספת העולים, וכמה חרדים ערערו על הרב בזה, ובסופו של דבר האיש הזה נעשה בעל תשובה גמור, ונהפכו הוא וכל בני ביתו לשומרי תורה ומצות, ע"י שנתקרבו אל הרב. ע"ש.

מעשה שהיה כיצד הורה מרן פאר הדור לנהוג

ואכן נשאל בשו"ת יביע אומר חלק י - יורה דעה סימן כד ב"ה. ירושלים, ט' אייר תשל"ו. אוהב ה' "שערי ציון" לפ"ק.

לכבוד ידידנו הדגול הרב הגאון רבי יעקב ש. קצין (שליט"א), רבה של ק"ק "שערי ציון" ברוקלין ניו יורק. אחרי עתרת החיים והשלום. נדרשתי לאשר שאלוני על דבר האיגרת שפירסם הרב משה שמאע בשבח חכמי המדע בדורותינו, והעדיף את מסקנתם על דעותיהם של רבותינו חכמי התלמוד. גם בעיני יפלא. כי בודאי אין לנו לזוז ממה שקבעו חז"ל בכל דבריהם, כי רוח ה' דיבר בם ומלתו על לשונם, וכל שכן במה שנוגע לדינא, שכדבריהם יש לנו להורות, לשעה ולדורות. ואין לנו לחוש לחכמי המדע והרפואה כשהם עומדים בסתירה לדברי רבותינו ז"ל. וכו' למרות כל האמור הנני מייעץ לכת"ר שלא להרחיק ולדחות בשתי ידיים את רבי משה שמאע, בהיות שבעבודתו החינוכית הוא מקרב בדרכי נועם ובמתק שפתים את הצעירים בנים ובנות של אחינו בית ישראל, לתורה וליראת שמים, אלא שבזה נמשך אחר דברי רבינו אברהם בן הרמב"ם הנ"ל, וכבר אמרו חז"ל (סוטה מז א) לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, ולמושכו בעבותות אהבה כדי שימשיך במלאכת הקודש בשדי החינוך התורני. והאמת והשלום אהבו. ידידו הדוש"ת באה"ר עובדיה יוסף ראשון לציון - עכ"ל.

מעשה עם החפץ חיים

ומסופר על החפץ חיים שפעם בא אחד התלמידים להתקבל לישיבה אך לאחר שהחפץ חיים תהה על קנקנו ראה שאינו מתאים לישיבה ולכן אמר לו שאינו יכול להתקבל לישיבה אך בהיות והוא מתגורר רחוק וכבר אין לו רכבת לחזור לכן ילון הלילה בביתו של החפץ חיים כי לא הסכים שישן בישיבה ולמחרת בבוקר יסע לביתו כמובן שהסכים ואכן הכינו לו מיטה וישן בביתו של החפץ חיים בלילה בשעה מאוחרת עבר החפץ חיים ליד מיטתו וראה שהוא מתכרבל מקור הלך והביא את מעיל הפרווה שלו וכיסה אותו עם המעיל ואכן התחמם ולא הגיב למרות שהרגיש במעשה למחרת בבוקר נסע לביתו, והנה עברו שנים ואכן באמת אותו תלמיד לא המשיך הרבה ללמוד אלא יצא לעסקים אולם את יוצאי חלציו הכניס לעולם הישיבות וכולם לומדי תורה, פעם נפגש עם אחד ממכריו מאותו תקופה ושאל אותו כיצד זכה שיוצאי חלציו לומדי תורה, והשיבו שעד

דרכי החינוך ברוח התורה

היום הוא מרגיש את החום של המעיל של החפץ חיים וסיפר לו את המעשה שהיה איתו ומאז חדר בליבו הערך ללומדי תורה ואכן זה השפיע על יוצאי חלציו. ללמדנו כמה פועלת אהבה שאחד מעניק לחברו יכולה להקים דורות שלימים. ומאידך כמה נזק כאשר אדם פוגע בחברו לא רק כ"ד אלף תלמידי ר"ע שנפטרו על שלא נהגו כבוד אלא כמסופר בחז"ל כדלקמן על חומרת הדבר. ויש ספורים רבים כיצד בקצת חום ואהבה השפיעו לטובה והצילו רבים תן לחכם ויוסף.

מעשה חינוכי של הרב אריה לוי

סיפר הרב בהר"ן על עצמו: בהיותו לומד בתלמוד תורה עץ חיים ובאותו מן היית הארוחה העיקרית במוסד ומידי פעם מחלקים להם קינוח פודינג האדם שזה היה כמעדן בזמננו יום אחד מאוד השתוקק לפודינג ולאחר שקיבל מנה ראשונה ניגש וביקש פעם שניה ואכן קיבל אלא שזה לא סיפק וביקש מהטבחית פעם שלישית ותגובתה היית כיון שכבר קיבלת פעמיים ואחרים עוד לא קבלו לא שייך לתת לו עוד, ומתוך כעס שלא נענתה בקשתו הפך את קערת הפודינג, כמובן שזה עשה רעש מיד בהנהלה קראו שמחר בבוקר יגש למשגיח הרב אריה לוי, כמובן שמרוב פחד ומתח מה יהיה איתו על מעשה הקונדס שעשה ומה ישיב על כך מחר למשגיח ממש לא ישן בלילה, למחרת הובא אחר כבוד למשגיח והוריד פניו מרוב בושה ואז פונה אליו הרב לוי שמעתי עליך שאתה מאוד אוהב פודינג וכמובן שהגיב כן, ומיד אמר לו המשגיח שהביא לו צלחת מלאה פודינג, הוא היה המום מאחר וציפה במתח לתוכחה קשה על מעשה הקונדס שעשה ופתאום ראה ההיפך, הדבר הזה שהקריין עליו חום ואהבה חולל בו מהפך ונכנסה בו שאפיה לזכות להיות מחנך עם אצילות נפש כזו.

מוסר השכל

למדנו מפרשתנו את הדרך הראויה לנהוג עם הציבור ובכל בית יהודי שאבן היסוד להצלחה בחינוך ובחברה היא רק על ידי חום ואהבה, ולכן בחברה צריך לאהוב את הבריות ולקרוב לתורה בחום ואהבה, ובזה אפשר להבין שהקב"ה שיבח במיוחד דרכו של כלב אשר בחר בדרך זו של קירוב הלבבות ורק כך אפשר להשפיע על השני, וק"ו בדורנו אשר רבו המסיתים וגורמים שנאה נגד תורת ישראל ברור שהדרך לקרב הלבבות ולאט לאט להשפיע לטובה ולהגדיל תורה ולהאדירה, ולא בדרך קנטרנית כי על ידי זה שתוקף ולוחם מרחיק יותר ואולי אף ממאיס את התורה ולומדיה, והן בכל בית יהודי הרוצה להצליח לגדל דור ישרים מבורך חייבים להכין עצמם נפשית כיצד להעניק רק חום ואהבה ורק בדרך זו מוצאים מסילות לליבם ובמיוחד בדורנו שיש נסיונות קשים של המדיה והתקשורת שמכלה כל חלקה טובה כמעט אין עצה ותבונה אלא בחום ואהבה יהיה אפשר להאהיב את התורה ומצוותיה על יוצאי חלציו כי כל דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך,
אמרי מרדכי ועוד

דרכי החינוך ברוח התורה

כל בית יש לו את התפקיד שלו להתמודד ולעבוד על המידות שלו כדי להתבונן
ולחשוב מה הטוב ליוצאי חלציו ולא מה טוב לעצמו, ועל ידי זה נזכה לגדל דור ישרים
מבורך ברוח ישראל סבא אכי"ר.

בידידות ואהבה

ובברכת שבת שלום ומבורך

הצב"י מרדכי מלכא אלעד

מעלת הבטחון / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד

בענין בטחון ותפילה

אָנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹקִים אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם
(טו, מא)

הנה בכל יום כשקוראים קריאת שמע אנו מקיימים המצוה של "זכירת יציאת מצרים". והחובה על כל אחד ואחד לקיים מצוה זו של "זכירת יציאת מצרים" בכל בקר, ובכל לילה. ומיד אחר שקיים מצוה זו של "זכירת יציאת מצרים", מתפללים תפילת שמונה עשרה כדי לקיים ההלכה שצריך לסמוך גאולה לתפילה, שאמרו חז"ל "תיכף לגאולה תפילה", בענין שלא יפסיק כלל בין גאולה לתפילה.

סמיכת גאולה לתפילה

איתא בירושלמי (ברכות פ"א ה"א) משל למה הדבר דומה מי שאינו סומך גאולה לתפילה. הרי הוא דומה לאוהבו של מלך שבא ודפק על פתחו של מלך, ויצא המלך לדעת מה אוהב מבקש ממנו, ומצא שאוהבו כבר הרחק משם, כיון שראה המלך כך, אף הוא חזר למקומו. כן הוא מי שמפסיק בין גאולה לתפילה, שגם הקב"ה מתרחק ממנו, ואינו עמו בתפילתו. אבל מי שסומך גאולה לתפילה השי"ת עמו לשמוע לתפילתו. הרי מבואר שסמיכת גאולה לתפילה הוא ההכנה לבקש כל צרכיו מאת השי"ת.

וכבר האריך רבינו יונה (ברכות ב ע"ב מדפי הרי"ף) לבאר הא דאמר רבי יוחנן (ברכות ד, ב): "איזהו בן עולם הבא זה הסומך גאולה לתפילה". וז"ל, "י"ל וכי מפני שסומך גאולה לתפילה יש לו שכר כל כך שיהיה בן עוה"ב ... ועוד אמר מורי נר"ו טעם אחר מפני שכשמוזכר גאולת מצרים ומתפלל מיד, הוא מראה שבוטח בה' בתפילה כיון שמבקש ממנו צרכיו, שמי שאינו בוטח בו לא יבקש ממנו כלום. וכן נראה באלה שמות רבה בפרשת בא אל פרעה שאומר לשם שכשראו ישראל הנסים והנפלאות שהיה עושה עמהם הבורא שלא כטבעו של עולם בטחו בו ועל זה נאמר (שמות יד, לא): "וירא ישראל את הים הגדולה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' וגו'". וכיון שמוזכר עכשיו אותה הגאולה שבטחו אבותינו בה' והצילם ומתפלל מיד, נמצא שגם הוא בוטח בו שיענה אותו, כמו שענה לישראל בעבור שבטחו בו, ומפני זה מזכיר אותה הגאולה ומתפלל מיד, והבטחון הוא עיקר היראה והאמונה, ולפיכך זוכה בסיבתו לחיי עולם הבא", עכ"ל. הרי מבואר מדברי רבינו יונה שכל מהותה של תפילה הוא אך ורק מתוך "בטחון בהשי"ת", דמי שאינו בוטח בהשי"ת שימלא ה' כל משאלותיו לא יבקש ממנו מאומה. אבל מי שבוטח בהשי"ת, הרי הוא עומד בתפילה ומבקש ממנו כל צרכיו. ונמצא דמה שאנו מזכירין גאולת מצרים הוא ההכנה לתפילה, דמי שמאמין שהשי"ת גאלנו ממצרים משום שבו בטחו אבותינו והתפללו אליו, כך כל אחד ואחד יכול לבטוח בה' ולהתפלל אליו, והשי"ת יענה לתפילתו. ובעזה"י בהמשך נבאר זאת יותר.

הכנה לתפילה

הנה אמרו חז"ל (ברכות לב, ב): "לעולם יסדר אדם שבחו של הקדוש ברוך הוא ואחר כך יתפלל", ע"כ. וביאר הרשב"א (חידושי אגדות) דמי שיש לו איזה בקשה מאחר, אותה בקשה תלויה בג' תנאים. א] כל בקשה הוא או על צד הגמול ומה שראוי לבא לו, או על צד החסד, וכל זמן שמי שמבקש ממנו אינו בתכלית החסד שימלא בקשתו אפילו אם באמת אינו ראוי להגיע לו, אינו מובטח שתתמלא בקשתו. ב] מי שמבקש ממנו איזה בקשה צריך שיהיה לו היכולת בידו לקיים בקשתו, שאם אין ביכולתו לקיים בקשתו, א"א לבקש ממנו אותה בקשה. ג] ועוד צריך שימצא הבקשה דוקא אצל מי שמבקש ממנו, אבל אם נמצא בקשתו אצל אחר, אינו מבקש ממנו שאפשר להשיג בקשתו מאחר.

וכתב הרשב"א דכל אלו הג' תנאים נמצאים רק אצל הבורא ית', שהשי"ת גומל חסד לכל נברא אע"פ שהוא אינו ראוי ואין מגיע לו כלום. והוא ית' יש לו היכולת למלא כל בקשה שבעולם. וגם אין שום בקשה שנמצאת אצל שום נברא, רק הכל ביד השי"ת. ועל כן, קודם שאנו מתפללים, צריכים אנו לסדר שבחו של השי"ת, לבא לידי ההכרה הברורה שבקשתנו נמצא רק בידו ית', וזהו התכלית בזה שאמרו חז"ל שקודם שיתפלל צריך לשבח השי"ת, וזהו ההכנה לתפילה, דרק על ידי זה יהיה בוטח בהשי"ת שימלא בקשתו.

הגומל חסדים טובים

וביאר הרשב"א דג' ברכות הראשונות של שמונה עשרה הם כנגד הני ג' תנאים שצריך כשמבקש בקשה מאחר. **ברכה הראשונה** של שמו"ע הוא להורות מדת החסד של השי"ת, ואנו מבקשים ממנו כל הבקשות לא מצד הגמול, ומה שראוי להגיע עלינו, דבאמת מצד מדת הדין אין אנו ראויים לתבוע כלום, אבל אנו מבקשים רק מצד מדת החסד של השי"ת שהוא ית' גומל חסדים טובים כמו שנהג במדת החסד עם אבותינו. וזהו התכלית בברכה זו לבא לידי ההכרה, שכל מה שצריך לבקש מאת השי"ת הוא על צד החסד, ולא משום שראוי להגיע עלינו. ועל יסוד זה מיוסד כל בקשת התפילה, וכל מדת הבטחון שאנו בוטחים בהשי"ת שיגמול עמנו חסד אע"פ שאין אנו ראויים כלל.

וכבר האריך הגר"א בענין זה וכתב (משלי כה, טו) וז"ל, "אך יש ב' מיני תפלות: א] שמבקש שהקב"ה יעשה למען רחמיו וחסדיו כמ"ש "עד הנה עזרונו ורחמיך ולא עזבונו חסדיך ואל תטשנו ה' אלקינו לנצח". כלומר מה שאתה "עד הנה עזרונו" הוא "רחמיך" ולא למענינו. ומה שאתה "לא עזבונו" הוא "חסדיך", ולכן אנו בטוחים ש"אל תטשנו ה' אלקינו לנצח", כי אם היה בשבילנו היינו מתייראים שמא יגרום החטא, אבל כאשר הוא למען חסדיך אין אנו מתייראים כלל, כי חסדיך המה קיימים תמיד. וזהו כמ"ש בזוהר "והאמין בה" ולא היה מתיירא אפילו שמא יגרום החטא והיינו משום ש'ויחשבה לו צדקה' כלומר כל מה שנותן לו ה' הוא צדקה ואינו בשבילו כלל. וזהו 'הנה אל ישועתי אבטח ולא אפחד' כלומר 'אל' שהוא מדת החסד כאשר בחסדו הוא ישועתי אבטח תמיד ולא אפחד אפילו שמא יגרום החטא וכמ"ש בישעיה. **והב']** הוא שמבקש מהקב"ה שיעשה בשביל מצותיו וחסדיו אשר עשה כמ"ש (בראשית לב, יא): "קטונתי מכל

בענין בטחון ותפילה

החסדים וגו'", ולכן 'ויירא יעקב מאד' שמא יגרום החטא, וזהו שמבקש בשביל מצותיו, המקטרגים מונעים וכו'", עכ"ל. הרי כל זמן שאחד מבקש מאת השי"ת על צד מדת החסד, שיעשה השי"ת עמנו חסד חנם, הגם שאינו ראוי אינו צריך להיות ירא שמא יגרום החטא ולא יהיה ראוי שימלא השי"ת את בקשתו. אבל אם מבקש בשביל מצותיו הרי צריך שיירא שמא יגרום החטא.

הכל יכול

וממשיך הרשב"א ומבאר שהברכה השניה בשמונה עשרה מיוסד על שבחו של השי"ת שהוא "כל יכול", ואין שום דבר נמנע מיכולתו מלעשות. שכל זמן שאינו מאמין באמונה שלימה שהשי"ת הוא "כל יכול", ואין שום דבר נמנע מיכולתו מלעשות, אינו מבקש ממנו צרכיו, וע"כ זהו התכלית בהך ברכה, לקבוע בלבנו אמונה בהשי"ת שהוא "כל יכול", ואע"פ שאין אנו רואים אפשרות בדרך הטבע למלא את בקשתנו, השי"ת הוא למעלה מדרך הטבע, ויש לו ית' האופן למלא כל בקשה שבעולם. שאין שום דבר נמנע מיכולתו מלעשות, כמו שהוא ית' יכול להחיות מתים, ולעשות כל דבר אשר נמנע מסדרי הטבע, כן יש לו היכולת למלא בקשתנו.

וזהו עיקר גדול בענין בטחון בהשי"ת, שכל זמן שאין זה ברור באמונה שלימה, זהו סיבה שיפסיד כל מדת הבטחון בהשי"ת. וכבר האריך החובת הלבבות דאחד מן הסיבות שבהן יגיע האדם לבטוח בהשי"ת, הוא ע"י שיאמין שהקב"ה הוא - "כל יכול", ואין שום דבר עומד ומונע ממנו מלעשות כל דבר שבעולם, שאם אינו מאמין באמונה שלימה שהקב"ה הוא בעל היכולת ויש ביכולתו לעשות גם מה שנמנע האפשרות לעשות על פי דרך טבע, לעולם לא יושלם בטחונו בהשי"ת, שהרי אפשר שאין ביכולתו לעשות מה שבטח עליו. וכן כתב רבינו יונה (משלי ג, ה) וז"ל, "ועוד יחייב ענין הבטחון, שידע עם לבבו, כי הכל בידי שמים, ובידו לשנות הטבעים ולהחליף המזל, ואין לה' מעצור להושיע ברב או במעט", עכ"ל. הרי מעיקרי הבטחון הוא להאמין שאין שום דבר נמנע מיכולתו מלעשות, אפילו דברים שא"א להעלות על השכל, כמו לשנות את הטבע, שהרי הוא כל יכול, ובכל מצב שהוא, השי"ת יש לו יכולת לעזור אפילו אם נראה שאין שום אפשרות טבעית שעל ידה תבא הישועה, שהשי"ת הוא כל יכול.

בעל הכוחות כולם

וממשיך הרשב"א ומבאר שהברכה השלישית בשמונה עשרה "קדושת השם" וז"ל, "שמקדישו וממליכו על הכל ומעיד שכל הקדושים שהוא רומז אף לשכליים הנפרדים שהם נפש לגלגלים שפועלים בעולם בהנהגתם הטבעית, מהללים בכל יום לשמו ית', ומודים כי כוחם מן השפע הנשפע עליהם ממנו ית', ואינם פועלים אלא ברצונו ית'", עכ"ל. הרי התכלית בהך ברכה להורות שהכל שלו, ואין שום כח אחר בהאי עלמא, וכל הכחות נפעלים רק ע"י ית', וע"כ כל בקשה שיש לנו, א"א כלל לאחר למלא אותה בקשה חוץ מהשי"ת. וע"כ בכל פרט ופרט בחייו, צריך לבא לידי ההכרה שאין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים, שהוא בעל הכחות כולם, ואין לסמוך על אחר, וגם חו"ש לסמוך על כחותיו ולהאמין "כחי ועוצם ידי", רק "וזכרת כי הוא הנותן לך כח

לעשות חיל". וזהו התכלית בתפילה להשלך יהביה על השי"ת. וכבר האריך החובת הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג, חשבון ט') וז"ל, "וראוי לך, אחי, שתדע, כי כוונתנו בתפילה אינה כי אם כלות הנפש אל האלקים וכניעתה לפניו עם רוממותה לבוראה ושבחה והודאתה לשמו והשלכת כל יהביה עליו", עכ"ל. הרי שיסוד של תפילה - הוא ענין של בטחון בהקב"ה. ורק כאשר מגיעים לידי ההכרה שאין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים, רק אז יכולים להתפלל כראוי וכנכון, כי אין התכלית של 'תפילה' רק עבור 'הבקשות', אלא "השלכת כל יהביה עליו".

אין לנו שום כח כלל

המתפלל צריך שיכוין את רגליו להיות רגל ישרה, וגם צריך להניח ידיו כפותים על לבו, וגם אין להתפלל במקום גבוה. וביאר המהר"ל (נתיב העבודה פ"ו) הטעם בכל הני הלכות שכולם מורים על מציאות התפילה שאנו תלויים אך ורק בו ית' ואין לנו שום כח אחר וז"ל, "כי אמר קודם שיכיר האדם שהוא העלול אל השם יתברך והאדם מקבל מאתו יתברך ולפיכך ישפיל עצמו כמו כל אשר מקבל מן אחר. ובא עתה לומר עוד על זה כשם שלא יעמוד במקום גבוה ויתפלל, שדבר זה שיהיה מכיר עצמו שאין לו שום דבר מעצמו כלל, והרי יש לחשוב אף שהוא מקבל יש לו גם כן מעצמו דבר מה, אבל האדם יכיר שאין לו דבר מעצמו כלל. ולפיכך אמר צריך שיכוין רגליו, כי השוואת הרגלים מורה על ענין זה שהאדם בעצמו כאלו אין יכול לפעול דבר, כי התחלת הכל הם הרגלים שמוליכים אותו אל אשר רצונו שם לעשות מה שירצה. ולכך כתבו גם כן שיש לאדם להניח ידיו גם כן כפותים על לבו עד שאי אפשר לו לעשות שום פעולה ומעתה הכל כפות, הן רגליו שבהם הולך למקום שרוצה לעשות דבר, הן ידיו שהם הכלים שבהם פועל דבר, לכך ישוה רגליו וידיו כפותים על לבו ומעתה יכיר האדם שאין לו דבר מעצמו רק הכל מצד עלתו ית' ולא מעצמו דבר כלל. על דרך זה כתבו המפרשים מה שצריך שיכוין רגליו שדבר זה הוראה לגמרי על שאין לאדם כח כלל אפילו התחלת התנועה לעשות דבר", עכ"ל. הרי היסוד בכל הני הלכות משום שכולם מורים שאנו תלויים בו ית', ואין לנו שום כח כלל לעשות שום פעולה מעצמינו.

לימוד למעשה:

התכלית בתפילה הוא לבא לידי ההכרה שכל בקשותינו נמצאים ויכולים להתמלאות רק ע"י הבורא ית' שמו, וכל בקשה שיש לנו אנו מבקשים לא מצד שאנו ראוים לבקש כלום, רק אנו מבקשים על צד מדת החסד של השי"ת, וגם כל בקשה שיש לנו אין שום נמנעות מלפניו, והוא יכול למלא "כל" בקשותינו. וגם אין לנו על מי להשען למלא בקשותינו, וכל בקשה שיש לנו נמצא רק בבורא ית' שהוא בעל הכחות כלום. וכשיהיו הני ג' תנאים ברורים אצל כל אחד ואחד, בודאי בלי שום ספק יתפלל להשי"ת בלב שלם, והוא ית' יתן לך משאלות לבך, אכי"ר!

האלקים ישימנו מן הבוטחים עליו הנמסרים לדינו בנראה ובנסתר ברחמיו, אמן!

והבוטח בה' חסד יסובבנו!! לתגובות: adebstein@gmail.com

מצוות הארץ בפרשה / הרב אברהם יוסף חבצלת, מרבני בית המדרש להלכה בהתיישבות

דין מצה שנאפתה לצורך חיה למצת מצוה והפרשת חלה

דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּבֹאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה. וְהָיָה בְּאֲכַלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תְּרִימוּ תְרוּמָה לַה' רֵאשִׁית עֲרֹסְתֵיכֶם חֶלֶה תְּרִימוּ תְרוּמָה פְּתֻרֹמַת גֶּרֶן בֵּין תְּרִימוּ אֹתָהּ. מִרֵאשִׁית עֲרֹסְתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַה' תְּרוּמָה לְדֹרֹתֵיכֶם (טו, יח-כא)

בהעמק דבר כאן: באכלכם. דווקא אכילתכם, ולא מאכל בהמה. וכדתנן במסכת חלה (א, ח) עיסת הכלבים בזמן שאינה ראויה לאכילת אדם פטורה מן החלה.

הלומדים תהו על דבריו. הדין דין אמת, והוא משנה מפורשת בחלה (שם), אבל ללא המקור בפסוק. גם בירושלמי שם (הלכה ה) דן בהלכה זו ונתן בה שני טעמים. אבל מנין לו לנצי"ב שדורשים מ"באכלכם". וצ"ע.

להלכה זו נפקא מינה גם לדיני פסח. דין עיסת הכלבים לחלה שווה לדינו למצת מצוה, כמפורש במשנה שם. גם בגדר עיסת כלבים, היינו עיסה שנאפתה שלא למטרת אכילת אדם, נחלקו מרן והרמ"א בהלכות פסח. לכן זכתה סוגיא זו לבירור בתשובות רבות ונסכמם בקצרה:

הר"ש פירש שעיסה שנאפית לכלבים אינה לחם. והרי בפסוק שלפנינו חובת חלה רק באוכל מלחם הארץ. וכ"כ האור זרוע ומפרשי המשנה דלאו לחם הוא. גם לעניין ברכת המוציא, ברכת המזון. וכן העתיק הסמ"ג (עשין קמא), וצריכה העיסה שתיעשה לצורך אכילת אדם, שנאמר והיה באכלכם מלחם הארץ, ותנן עיסת הכלבים בזמן שאין הרועים אוכלים אותה אינה חייבת בחלה. עכ"ל. וז"ל היראים (קמח, קפג) וצריכה עיסה שתעשה לצורך אכילת אדם דכתיב והיה באכלכם מלחם הארץ.

בספרי זוטא כאן: ראשית עריסותיכם, שלכם חייבת. של בהמה ושל עוף פטורה. והובא בראשונים במסכת חלה שם. מבואר שדין עיסת אדם ולא עיסת כלבים נלמד מ"עריסותיכם" ולא מ"לחם הארץ". הרי לפנינו שתי שיטות מהיכן למדים שעיסת כלבים אינה חייבת בחלה [וממילא אין יוצאים בה ידי חובה בפסח]. בחידושי הגר"ח על הרמב"ם (חמץ ומצה ו, ה) יישב שיטתם, שאינם חולקים על דין "לחם". ואף דין עיסת כלבים הוא חסרון בתורת "לחם". ע"ש.

מ"מ שתי דרשות לפנינו, והדרא קושיא לדוכתא מהיכן דרש הנצי"ב דרשה שלישית. כך תמהו כמה מן המחברים. יש שהגיהו בהעמק דבר כאן: באכלכם וכו'. דווקא... ור"ל שמקור המשנה מהמשך הפסוק, באכלכם מלחם הארץ.

אמנם נראה לי שאין צורך להגיה. הנצי"ב לא יחידאה הוא. המאירי בחלה שם פירש: שלא נאמר אלא באכלכם כלומר העשוי לכם ולא העשוי לשם הכלבים. עכ"ל. הרי שהמשנה למדה מתיבת באכלכם ולא מתיבת לחם ולא מתיבת ערסותיכם. ואולי כן

משמע מפייהמ"ש בתחילת המשנה: עיסת הכלבים - הוא שלשין אותה ב"מורסנה" ודומה לו, ומתכוין להאכילה לכלבים או זולתם ממיני החיות, ושלא יאכל ממנה שום אדם. אינה חייבת בחלה - למאמר השם יתברך באכלכם מלחם הארץ. ואין עושין בה ערובי תחומין ולא שיתופי מבואות - לפי שאלו הערובין אינן נעשין אלא מן הדברים שהכוונה בהם שיאכלום בעליהן. נראה מדבריו שדורשים באכלכם - באכול אתם, כלומר העשוי לכם ולא לחיה. וכן משמע בתלמידי רבינו יונה (ברכות לז, ב): אע"פ שנילושה כדרכה כיון שלא נילושה למאכל אדם אלא לכלבים פטורה כל זמן שלא אכלו הרועים ממנה. הרי שפיר איכא למילף מתיבת באכלכם ואין צורך להגיה.

*

קוגל – מאפה או תבשיל

וְהָיָה, בְּאֲכֹלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תְּרִימוּ תְרוּמָה לָהּ. רֵאשִׁית, עֲרֹסְתֶכֶם חֶלֶה, תְּרִימוּ תְרוּמָה (שם).

הורה הגרש"ז אויערבך זצ"ל שקוגל אטריות פטור מהפרשת חלה. פסקו נתפרסם אבל לא טעמו. תלמידיו ניסו לברר טעמו ולהוכיחו מכמה אנפי. ראשית משמעות הפסוקים וכמה הקדמות בקצרה:

א. גדר "לחם"

כתב הלבוש (יו"ד שכט א - ב): אין חיוב חלה אלא בעיסה שראוי לבוא לידי לחם דכתיב ראשית עריסותיכם וגו' וכתיב והיה באכלכם מלחם הארץ וגו'. וסתם לחם האמור בכל מקום עשוי מקמח ומים... ודרך לעשותו בלילה עבה ומגלגלין אותו ואופין אותו בתנור... שלא על ידי משקה וכו'.

מבואר שרק לחם או מאפים כמו עוגות וכדומה חייבים בחלה. כך גם משמעות המשנה והראשונים בחלה (א, ד). מזה הטעם בצק מבושל פטור מחלה. בעניין טיגון על האש, ללא נוזלים, נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש (פסחים לז, א). לרבי יוחנן אף הוא בכלל אפיה, ולריש לקיש אפיה היא רק בתנור. טיגון הוא כעין בישול ואינו אפייה.

ב. האם אטריות חייבות בחלה

אטריות נעשות על ידי בישול, ולכן פטורות מחלה. גם בצק שנילוש לצורך אטריות פטור מחלה, שכן אינו בכלל לחם. רוב הקונים דעתם לבשל את האטריות ולא לאפותם, כך שעל דעת זה מוכר להם היצרן.

ג. קוגל – מאפה או תבשיל

כתב הגרש"ז זצ"ל בכמה מקומות שקוגל אינו מאפה, אלא בישול בשמן. כמו כן היה ברור לו שאין לו תוריתא דנהמא. כלשונו בתשובה (סי' קנח אות טז) כל קוגל חשיב כסתם אטריות ואיננו לחם. אמנם הגרי"ש אלישיב כתב (ישא יוסף זרעים סי' יג, קובץ תשובות ג, ל) שהרוטב שבסיר איננו נוזלים וממילא הכנתו אינה בישול אלא אפייה.

ד. אפייה אחר בישול

כתב הטור (סי' שיח) בשם הר"א ממיץ (יראים סי' רעד) שיש אפייה אחר בישול. הגם שאין בישול אחר בישול אפייה שאני. הראבי"ה (קצו) חלק עליו, וגם הטור לא פסק כוותיה, אבל הרמ"א (שם) חשש לחומרת היראים.

*

אם כן יש שתי אפשרויות מדוע פטור מחלה. ראשית לגבי הכנת הקוגל. הגרי"י פירש זצ"ל נקט שבגלל שבסיר יש שמן אין זו אפייה אלא בישול. [בזמנו לא אפו קוגל בתנור כלל]. ואפשר שזו גם דעת הגרשז"א זצ"ל. שנית, לקוגל אין תוריתא דנהמא ולכן אינו בגדר לחם.

ה"מנחת יצחק" זצ"ל הסתפק הן לעניין האטריות והן לעניין הקוגל. מספק הציע להפריש מבצק האטריות וממילא ייפטר גם הקוגל. שכן אם הפרישו במפעל האטריות יכולים לאפות קוגל כשיעור חלה ולא יתחייב.

אמנם, לדעת הר"ש (חלה שם) תחילתו עיסה וסופו סופגנים אם בשעת גלגול חשב לאפותה חייבת, חשב לבשלה פטורה. הלש עיסה עבה שבדעתו לבשלה אחר כך העיסה פטורה. גם אם יפריש חלה בשלב זה לא עשה ולא כלום. ועוד, לשיטת ר"ת החולק על הר"ש וסובר שכל עיסה עבה חייבת, כתב החזון איש שעיסה שמטרתה אטריות, היינו ללא תוריתא דנהמא פטורה.

אשר על כן הסיק הגרי"ש אלישיב זצ"ל כאמור שהמכינה קוגל כשיעור תפריש בזמן ההכנה. אם הופרשה חלה במפעל בייצור האטריות – תפריש שנית.

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, ר"מ בישיבת 'אור אליהו', מודיעין עילית

הנקודה הפנימית

וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְּגָדֵיהֶם (טו, לח)

'ציצית' – כמו 'ציץ'. כמו – 'יציץ ופרח'.

יש כאן משהו 'פורח'. צומח.

משהו – שיוצא מהכח, אל הפועל. מההעלם – אל הגילוי. מהרוחניות, אל – הגשמיות.
וכך גם כל מצוות ה'. הלא ציצית – שקולה כנגד כל המצוות (רש"י פסוק מא. וע"ע
מנחות מג: וברש"י שם ד"ה שקולה).

אני עושה מצוה – אני מרויח עולם הבא. זה אני כבר מכיר. אבל – מה 'ציץ' כאן. מה
פורח. מה יוצא אל הפועל.

אידיאל אוניברסלי

פעם, היו 'אידיאלים'.

'אידיאל' – הוא יעד, שהאדם – שואף אליו. שליבו חפץ בו. עד שהוא מוכן – להקדיש לו
את כל חייו. ולפעמים – אפילו את חייו עצמם.

ובדרך כלל, היתה לאידיאל גם הצדקה – או 'התרצה' – מוסרית, כלשהי. משהו
שירתום גם את השכל הישר'.

היום, אנחנו מוקפים באידיאלים. כמעט טובעים בהם. בעצם, באידיאל אחד ויחיד. זה
אפילו יפה, כולם תמימי דעים. אחדות כל כך נפלאה. אידיאל אחד לכולנו.

והוא –

– 'בא לי'.

אכן. אידיאל חוצה מגזרים ומפלגות. עמים ולשונות. אדם ובהמה. כולם ממש.

איזה נפלא. אז אפשר להקים את מפלגת 'בא לי', וכולם יצביעו לה. תהיה זו מפלגה
'אוניברסלית'. אפילו אפשר להקים 'ממשלת אחדות'.

הבעיה, שמה ש'בא לי, מטבע הדברים – הוא לא 'בא' גם אליך. אלא אם כן נצליח
להתחלק בו, מה שיותר כל אחד מאיתנו עם חצי תאוותו. וזו אכן בעיה חמורה, כי
בסופו של דבר – לא הגשמנו את האידיאל בשלמותו.

אבל אל ייאוש. אולי מישהו ימצא פיתרון. אולי יהיה 'בא לו' איזה פיתרון.

למצוא את 'עצמי' – בחוץ

ומה זה בכלל 'בא לי'.

הנקודה הפנימית

הוא, 'בא' – לי. אלי. אני 'מארח' אותו. באהבה רבה.

ומי קרא לו?

– לא יודע.

בדרך כלל זה נשמע יותר כמו – 'לאידע'.

ומאיפה הוא בא?

אותה תשובה. עזוב אותך מפילוסופיות. תן לאכול בשקט.

– פירוש: אני עמוק בתוך 'בא לי'. ושם אין תשובות. 'עזוב אותך'.

אז נשאל – את עצמנו. את אותו קול שפוי, פנימי, שעדיין לא 'נמשך' אחר ה'בא לי'.

מאיפה הוא באמת בא.

– מ'בחוץ'. מ'חוץ' לאדם. מחוץ, למה שנקרא – 'אדם'.

ומי קרא לו?

לא ה'אדם'. הוא לא רוצה בו. הוא אפילו מואס בו.

– אבל אני מרגיש 'אחלה'?

– תהיה קצת יותר מודע להרגשות האמיתיות שלך. מי זה ה'אני' הזה שמרגיש 'אחלה'.

עד כמה הוא 'אתה' באמת. עד כמה הוא מסתיר – ללא הצלחה מרובה – ריקנות נבובה ועצובה.

יש אידיאל נוסף, מאותה 'משפחה': 'אני מחפש את עצמי'.

והוא אכן הולך – לתור אחר איזה 'עצמו'.

ולאחר שהוא בוחן כל מיני מקומות ואפשרויות, בתקוה למצוא שם איזו 'עצם', הוא אכן מוצא.

ואז – 'התחברתי לעצמי'. וכשאינן זה תחת הדרכתה של תורת חיים, אז זה 'עצמו' מזויף. חיצוני. רדוד ושטחי.

זה 'חוץ' ל'עצמו' האמיתי. חוץ למה שהוא באמת. חוץ – לצורת 'אדם'.

הוא מצא – את ה'בא לי', שהכי הכי 'בא לו'. זה, ל'דעתו', 'עצמו'.

וכבר אמר הנביא:

צֵאן אַבְדוֹת הָיוּ עִמִּי. רְעִיָהֶם הִתְעוּם. הָרִים שׁוֹבְבוֹם. מִהָר אֶל גְּבֻעָה הִלְכוּ, שָׁכְחוּ רִבְצָם (ירמיהו נ, ו).

מימוש עצמי

והיכן באמת נמצא ה'עצמי' האבוד?

אומר המהר"ל (נתי"ע נתיב העבודה פטו):

'יש לאדם, שהוא אדמה, יציאה אל הפעל. והם המצות – שמוציאין האדם אל הפועל'.

אתה רוצה למצוא את עצמך? לבטא את הפנימיות שלך? את מה שאתה?

– אז תקיים מצוות!

אה, זה...

חלילה, אני לא מזלזל... אבל חשבתי שזה משהו יותר...

– יותר מה?

– יותר... אני לא ידע...

אז אולי 'נעטוף' את זה. ננסה לרדת לעומקם של דברים. המהר"ל עצמו איפשר לנו לנסות. הלא בסוף דבריו שם, הוא כותב – 'והבן הדברים האלו מאוד'.

ה'אדם' – רוצה לצאת אל הפועל. להתבטא. זהו רצון פנימי חזק מאוד. כנראה שהוא נובע – מהנקודה הפנימית, נקודת האמת שבכל יהודי. [גויים – זו מערכת שונה, ואין כאן המקום להאריך בזה.]

וכמו כל רצון פנימי, הוא לא מופיע עם 'שלט' – אני רוצה את זה. אלא – הוא מרגיש. ומורגש. וגם קורא, ואולי אפילו זועק.

אבל – ללא מילים.

ומשכך – הוא עלול 'להיתפס' על כל 'אידיאל' אופנתי.

יש כאלו הרבה.

אז כדאי שנדע, ושנבהיר לעצמנו – ל'עצמנו' – היטב, ובאופן הברור ביותר:

צורת 'אדם', יש רק למי – שמקיים מצוות!

'מימוש עצמי' – רק בעשית מצוות!

ותו – לא!

והדיכאון, האופנתי כל כך, והנפוץ כל כך – ב'חברה המערבית', ובמי שמנסה, בעליבות יתירה, לחקות אותה – יוכיח.

להצמיח מציאות

אמרנו – 'צורת אדם'.

'אדם', נגזר – מ'אדמה'. והוא באמת כמו – אדמה.

תפקידה של האדמה, הוא – להוציא אל הפועל משהו 'טמון'. משהו – 'בכח'. וכשהיא אכן מצמיחה – היא מוצאת את 'עצמה'. כי זה ה'עצמה' שלה – להוציא לפועל את מין הצומח.

אנחנו – 'אדמה'. וככזו, יש לנו דחף אדיר – להוציא משהו אל הפועל. לגלות משהו. להוציא אותו אל 'פני' האדמה.

הנקודה הפנימית

כמו כל 'כלי', שמעצם הווייתו – יש לו רק יעד אחד: להוציא רעיון כלשהו, אל הפועל. ומאחר וזו עצם הווייתו, אז כ'אדם' – שיש לו גם רצונות ושאיפות – ואף הם חלק מה'כלי', אז הרצון העז ביותר שלנו הוא – להוציא משהו אל הפועל. 'משהו'.

ומי שאינו מודע לקול הפנימי האמיתי שלו, אז כל 'משהו' – יתאים לו. 'יתאים' פירושו – ישתיק במעט את אותה זעקה פנימית.

– אבל הוא לא יבטא אותה באמת. הוא לא באמת יצא אל הפועל. ה'כלי' שלנו – שאנחנו – נועד למטרה אחת ויחידה: לעשות את רצון אבינו שבשמים.

וה'גרעין' – הן המצוות. אנחנו, 'מצמיחים' אותן. מוציאים אותן אל הפועל. אל המציאות שבכאן. שב'תחתונים'.

ה'אני' וה'סבבה'

ואולי נשאל – מדוע אנחנו לא חשים כך. אני עושה מצוה, ולא מרגיש כלום. ממש כלום. אולי בקושי משהו קטן.

ומצד שני, כשאני נאחז באידיאל ה'אוניברסלי' הנ"ל – אני מרגיש. זה מאוד 'כיף'. וגם 'אחלה'. ואפילו 'סבבה'.

והמצוות, הן בכלל לא סבבה. הן – 'עול'. תרי"ג חיובים ש'יושבים' לי על הראש. ועוד אלפי הלכות. כל כך הרבה. והכל – 'כדי לזכות את ישראל'. ברור. אני מאמין באמונה שלמה.

– אבל אני לא מרגיש אפילו טיפת 'זיכוי'.

שאלה טובה. ואפילו מצויינת. אנו מדגישים זאת – כדי שלא נחשוש לשאול אותה. כדי שלא נפחד – לברר היטב היטב. הכי היטב שיש. הלא זו סוגיית החיים שלנו.

ננסה להגדיר את ה'סבבה' דלעיל.

יש לנו חלק 'חיצוני', וחלק 'פנימי'.

החלק החיצוני, הוא מחובר – לאותו 'חוץ' דלעיל. והוא 'מסובב' – את נקודת הפנימיות. היינו – ה'עצמי' המבוקש.

ואותו 'חיצוני', הוא – 'מושך'. מי שיעצור לרגע, באמצע שהוא מקיים בדבקות את ה'בא לי', וינסה לחוש את עצמו – הוא ירגיש, שהוא 'נמשך'. שזה לא 'הוא'.

אבל, מטבע הדברים – ה'חיצוני' הוא הראשון שאתה פוגש. וככזה – ההנאה שלו, היא בלי 'בחירה'. היא ממילא. ואז אתה מרגיש – 'סבבה'.

חכם, לומד – מטעויות של אחרים. לא היינו ממליצים לנסות. אבל מי שינסה לדבוק ב'סבבה', יוכל לעשות זאת – יום. יומיים. אולי שבוע. לאחר מכן – הוא יחוש ריקנות חלולה. תחילתו של דיכאון קליני.

הנקודה הפנימית

אמרנו 'שבוע'. כי למשך זמן קצר, יתכן שיהיה מי שיצליח 'לעבוד' על עצמו – שאכן טוב לו. אבל האמת, שהתחושה הנ"ל מתחילה כמעט מיד. הוא לא שם לב אליה, כי היא עדיין 'קלה'. אבל היא הולכת ומתעצמת. הולכת ומתגברת.

וטעויות של אחרים – יש לנו בשפע.

למשל – המרגלים. ה'ערבוביא' (רש"י דברים א, כב). כולם דחפו את כולם.

הלא היה זה 'דחף'.

דחף חיצוני. מהחלק ה'חיצוני'. מהחלק – שאינו 'שומע'. שאין בו 'דעת'. וכשאינ דעת, יש דחיפות.

והתוצאה, ידועה.

הרמב"ם (גירושין ב, כ), מגלה לנו על הנקודה הפנימית של כל אחד מישראל. נקודה שכש'מכים אותו', והוא אומר 'רוצה אני' – הוא מכוון אליה. היא ה'רוצה'.

והוא גם מגדיר:

'מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה'.

הוא אנוס – את עצמו.

וכשאדם מרגיש שהוא 'נמשך'; וממש 'סבבה' לו – שידע, שהוא 'אנוס את עצמו'. אנוס – את ה'עצמי' האמיתי שלו.

תיבת הפנימיות

חז"ל (זוה"ק תרומה קעג סוף ע"א), מלמדים אותנו – משל.

בהיכל המלך, היתה – תיבה גדולה. בתוכה שכנו כבוד אבנים טובות ומרגליות יקרות. על התיבה, הפקיד המלך בחכמתו – 'שומר'. היה זה 'חויא'. נחש. כל מי שהתקרב לתיבה – הוכש ומת.

למלך, היה – אוהב. לו, ולו בלבד – היא גילה את הסוד. כיצד אפשר 'לנטרל' את השמירה ההדוקה. הוא אמר לו – מתי שתרצה להיכנס ולהשתמש בתיבה, תעשה לנחש 'כך וכך', תפתח את התיבה, ותשתמש – באוצרות שלי.

המשל נאמר – לגבי סוגיא מסויימת המדוברת שם.

אבל יתכן, שעצם הרעיון של 'פנימי וחיצוני' – מונח כאן.

יש לנו משהו פנימי. נקודת אמת פנימית. שהיא – הרצון לעבוד את השי"ת. לגלות את כבודו. ה'כתר' (עי' נפה"ח ש"א פי"ח בהגה"ה).

נקודה זו – היא ה'אני' שלנו. העצמי. אותה אנו מחפשים.

הנקודה הפנימית

סביבה יש – 'נחש'. הוא לא נותן להתקרב אליה. הוא 'מושך' אותנו ל'חוץ'. לחוץ – מעצמי. חוץ מהחיים עצמם. וזה 'מיתה'. זה גרוע ממיתה.

אנחנו, בניו אהוביו של מלך מלכי המלכים, קיבלנו ממנו את הסוד. איך לגשת אל התיבה המופלאה. איך להתחבר – ל'עצמי'.

והסוד, הוא – המודעות. לדעת, ולשנן, ולהפנים – מי אני. מה מהותי. מה זה ה'עצמי' שאני מחפש.

העצמי האמיתי

ומה אני באמת?

יש 'כנסת ישראל'. זו הנקודה הפנימית של כולנו.

ויש לה עוד שם:

'שכינה'.

אומר הגר"א: 'אנחנו בני המלכות. יוצאי חלציה ויונקי שדיה. והיא אמנו, השוכן בקרבינו תמיד. כי נשמת ישראל – היא מנקודת הפנימיות דהמלכות. עצמותה העיקריות שלה. העולה עד מלכות דא"ס. והיא מתפשטת – בכל אחד ואחד מישראל. ואנן איברים דילה. וכל מעשה ישראל, וכל עניניהם – הכל בה. והיא כלל ישראל' (מובא בלש"ו ספר הדע"ה ח"ב דרוש ב, ענף ה, אות ב וג עיי"ש).

'מלכות', נקראת גם 'ארץ'. אדמה. הכלי – המוציא לפועל. [הארכנו בעבר, ונזכיר גם כאן: ה' – אחד. יחיד ומיוחד. אבל הוא מתגלה – בכמה אופנים. ויש גילוי, הנקרא – מלכות. כמו אדם (המשל ל'צורת אדם' העליונה, שהיא כלל הגילויים שלו יתברך), שיש בו כוחות שונים, ויש את מה ש'מוציא לפועל'. יש את ה'מידה' שמוציאה לפועל, ויש גם 'דוגמת השכינה' – אשה. היא חלק מה'צורת אדם'.]

כמו 'מלכותא דארעא', ש'מלכותו' של המלך, נותנת לו את האפשרות – להוציא את רצונותיו מהכח אל הפועל.

ואנחנו, חלק ממנה. איבריה. הגוף שלה. וככאלו – אנחנו, כולנו, 'כלי'. וה'עצמי' האמיתי – הוא להוציא את רצונו יתברך, מהכח – אל הפועל. ואלו המצוות.

וכשאדם משנן לעצמו את כל זה; כשהוא לומד את הסוגיא היטב – עד שהיא חקוקה בליבו; כשהוא מצליח לייצר אצלו 'דעת' כזו – הוא לא צריך יותר 'לחפש את עצמו'.

וזו גם תרופה בדוקה, כמעט לכל מי שסובל מחולאי הנפש למיניהם. [וכמי שעוסקים ביעוץ תורני, אנו גם מעידים על כך.] הצורך הנואש ב'מימוש עצמי', הוא 'בית היוצר', או לכל הפחות הקרקע הפוריה, של רבות מאותן מחלות.

הנקודה הפנימית

ומי שזוכה להיות מודע – לעוצמתו הפנימית; לכך, שהוא איבר של השכינה; לכך – שהוא זוכה, בכל מצוה שלו, 'להצמיח' בה; להפריח את ה'שממה'; להחזיר את ה'ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה' – אינו זקוק לשום 'העצמה אישית' או 'חיפוש עצמי'.

הוא מוצא – שה'עצמו' הזה שהוא חיפש כל כך, הוא – 'כבודו' יתברך. 'בראנו – לכבודו'. זו ה'בריאה' שלנו. זו המציאות שלנו. הכי הכי פנימית. הכי הכי 'עצמי' שיש.

וזהו גם האושר הכי גדול שיש. השמחה הפנימית. השלוח הפנימית.

ומי שרוצה לזכות לכל זה, עליו – ללמוד את הדברים מהמקור. לחזור. לשנן. לנסות להפנים.

לנסות – ליצור 'דעת' חדשה. דעת של כנסת ישראל. דעת, שמחוברת – ל'אני' האמיתי שלו.

ה' יזכנו.

לתגובות: 0533127133@gmail.com

משל ונמשל / הרב מאיר ליכטנשטיין, מח"ס מנחת חינוך המבואר – 'מאור המנחה', ויו"ר מכון אור כשלמה

"אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" –
יציאת מצרים כאן ועכשיו

אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים אני ה' אלקיכם
(טו, מא)

נשוב רגע קט אל ארץ מצרים לפני 3330 שנה. השנה ב' אלפים תמ"ז לבריאת העולם.
כבר כמה שעות שמתניה יושב על שפת הנילוס, השמש נוטה כבר להעריב כבר ומתניה
עדיין יושב שם, ומשכשך את רגליו במי הנהר הקרירים. תוך כדי המתנה לאמו שתחזור
מעבודת הפרך שהטילו עליה המצריים, מנסה הוא להעלות בחכתו אי אלו דגים, אולי
כך יהא להם דבר מה להכניס אל פיהם לאחר השהות הארוכה מחוץ לבית.

לפתע ניגש אליו נער מצרי 'אי עבריון! מה אתה מזהם את הנילוס הקדוש, לך הביתה
מהר! לעבריים אין זכות לדוג בנילוס'. מתניה נבהל עד עמקי נשמתו, הוא ברח אל ביתו
השומם מיוחד שהנער המצרי יכה אותו. הוא נכנס הביתה, הבית ריק ושומם, מתניה
מהרהר לעצמו נוגות 'אמא עדיין לא חזרה מהעבודה, אין היא חוזרת רק כאשר השמש
העריבה, והעלטה מכסה את פני כל הארץ. את אבא אני כמעט ולא פוגש, בימים
כתיקונם הוא חוזר בשעות הלילה המאוחרות, וכבר בשעות הבוקר המוקדמות הוא יוצא
אל עבודתו. אך ישנם ימים שבהם הוא לא הצליח להשלים את כמות הלבנים שהטילו
עליו הנוגשים באותו יום, ואז הוא ישן בשדה את שעות הלילה המעטות שנותרו לו. אך
אפילו כך עדיף להיות בודד בבית המוגן באשר בחוץ, חשוף להתעללויות מצד המצריים'.
בינתיים הוא מנסה להעסיק את עצמו, הוא מנקה את הפסל הגדול שמוצב בכניסה
לבית, ותוך כדי מהרהר לעצמו 'מה זה 'עברי', במה אני שונה משאר המצריים
שמסתובבים בהמוניהם במצרים'.

סוף סוף אמו חזרה מותשת מהעבודה, 'שלום אמא' מקדם את פניה מתניה, 'היום
מישהו צעק עלי שאני עברי ולכן אסור לי לדוג דגים בנילוס, האם תוכלי להגיד לי מה זה
עבריים, במה אנו שונים מהמצריים'. 'רגע, תן לי מעט זמן לנוח, להתאושש מכל היום
הקשה שעבר עלי, שדה שלם חרשתי היום. אני זקוקה לאכול משהו, לשתות משהו, ואז
אוכל לענות לך כאוות נפשך'.

לאחר כמה דקות, סיפרה לו אמו: לפני שנים רבות היה לי סבא, שהוא היה נכדו של
יעקב שהיה בנו של יצחק שהיה בנו של אברהם העברי. אותו סבא אברהם הסתובב בכל
העולם וחיפש את הבורא שלו, את הבורא של העולם, את המנהיג של הבריאה כולה.
וכך חיפש וחיפש, עד שהקב"ה שהוא ריבון כל העולמים התגלה אליו, ואמר לו 'אני הוא

בורא העולם שמנהיג אותה בכל עת'. ומאז דבקו הוא וזרעו אחריו בה' ובמצותיו, ועל כן
אנו נקראים 'עבריים', על שם שאנו מזרעו של אברהם העברי שהאמין בה'.

'הבנתי עתה למה אנו נקראים עבריים', המשיך להקשות מתניה, 'אך במה אנו שונים
מכל המצריים והעמים האחרים שנמצאים במצרים, הרי אנו אוכלים את אותו אוכל
שהם אוכלים, שותים את אותו משקה שהם שותים, עושים את אותם דברים שהם
עושים, בכל מעשינו אנו דומים להם, ואף את אותו אליל אנו עובדים. האם במה שאנו
שונים מהם במלבושינו ובשפתינו בזה אנחנו העם של האלוקים, או אולי מכיון שקוראים
לנו בשמות מיוחדים בזה אנו נבדלים מהם'.

'אינני יודעת תשובה על כך, אולי כשאבא יחזור הוא יוכל לענות לך תשובה על כל
השאלות', ענתה לו אמו, והמשיכה 'אני הולכת לישון, מחכה לי מחר יום עבודה מפרך,
אינני יודעת מה יעלה על דעתם השטנית של הנוגשים, איזה עבודה הם יתנו עלינו מחר.
אם תרצה תוכל להישאר ער לחכות לאבא עד שהוא יחזור מעבודתו, אם בכלל יחזור'.

תוך כדי שהמה מדברים והנה נכנס האב אחיקם לביתו, מוכה וחבול מכף רגל ועד
ראש, מבעד לחולצתו הקרועה והמלוכלכת מדם נראו היטב סימני המלקויות שנתכו עליו
על ידי הנוגשים, מדדה הוא ברגליו, כל פסיעה עולה לו במאמץ רב, אך בעיניו נוגה אור,
אור שלא מהעולם הזה, כל פניו מפיקות רוח של תקוה לעתיד טוב יותר. 'שלום אבא'
קידם מתניה את פני אביו בברכה, 'שלום אחיקם' קידמה את פניו אשתו, 'נראה כי ישנה
בשורה טובה בפייך, אך מתניה כבר מחכה לך זה זמן רב ובפיו שאלה, אולי תוכל לענות
לו, אחר כך נוכל להתפנות לשמוע את הבשורה הטובה אשר בפייך'.

'אכן כן, שאל בני שאל, כיון שהבשורה כבר עומדת לה על קצה לשוני, נראה שלא
אוכל להתאפק זמן רב'. ואכן מתניה שאל את שאלתו: אבא במה זה מתבטא שאנו
עבריים, הרי אנו לא שונים כמעט מאומה משאר האנשים הגודשים את ארץ מצרים.

'שאלה טובה שאלת בני', פתח אחיקם את פיו לענות את תשובתו, 'דע לך, שאני
שמעתי מסבי שעוד זכה לראות את יעקב נכדו של אברהם העברי, הוא סיפר לי על
המצוות שהוא היה מקיים, הוא היה הולך עם בגד של ארבעה כנפות שבהם הוא היה
מטיל חוטים לבנים ותכלת והיה קורא לזה 'ציצית'. כמו כן היה קושר על ידו השמאלית
ובין עיניו על ראשו רצועות של פרה, ובסופו היה כמו בית מרובע שבו יריעות קלף עם
קטעי פסוקים, והיה קורא לזה 'תפילין'. וכמו כן היה לו מצות רבות שהיה אומר שראוי
למי שמאמין באלוקים לקיים אותם, אך ברבות הדורות נשתכחו המצוות, נשארו לנו רק
הסימנים שבהם אנו מובדלים משאר העמים'.

'סבי היה מספר לי עוד' המשיך אחיקם לספר לבנו 'שעוד יבוא היום שבו ה' יוציא
אותנו מהארץ הארורה הזאת, עוד יבוא הגואל – שליחו של הקל שישמיע לנו איזו שהיא
סיסמה, ובזה נדע שאכן בורא השמים והארץ שלח אותו לגאול אותנו, ואשר בחר בנו
להיות לו לעם סגולה. דבר זה כמעט נתשכח מאתנו, שכחנו שאנו עמו, ושאנו מחויבים
לשמוע בקולו. אך היום הגיע אחד בשם משה, שאומר שהוא שליח האלוקים לגאול

אותנו, הוא גם אימת את דבריו על ידי סיסמת 'פקוד פקדתי אתם', ודבר זה מפיה בנו תקוה רבה שאכן בקרוב נגאל, ועל כן חסד עשה עמנו הבורא שבדקה התשעים הזכיר לנו את קיומו, ואת כך שהוא רוצה להוציאנו ממצרים, שאם היה הוא מתעכב עוד מעט כמדומני שלא היה אחד שהיה זוכר את הדברים האלו ולא היה את מי לגאול.

*

'מה נפל עליו עכשיו עם יציאת מצרים' אתם בוודאי חושבים לעצמכם, 'כבר עבר פסח, אף שבועות כבר חלף, מה עכשיו יציאת מצרים'. אך מה לעשות, אחת מהמצוות המוטלות על כל יהודי הוא 'זכירת יציאת מצרים' ביום ובלילה. ובמצוה זו יש להעמיק מעט, במה שונה נס זה משאר הניסים שקרו לעם ישראל, מדוע דווקא נס זה של יציאת מצרים אנו מחויבים לזכור פעמיים בכל יום.

זאת נוכל להבין על פי מאמרו של הרבי ר' שמעון שלום מאמשינוב זצוקללה"ה שביאר את הפסוק שבו אנו מקיימים את מצוה זו בכל יום.

בסוף פרשתינו נאמר "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלוקים, אני ה' אלקיכם". כבר נעמדו על כך הראשונים – מפרשי התורה, מדוע התורה חוזרת לומר שוב פעם 'אני ה' אלקיכם' בסוף הפסוק, והרי הפסוק מתחיל בזה, ומה רצתה התורה להשמיענו בפעם השניה שהיא אומרת זאת. [ראה בזה רש"י; אבן עזרא; רבינו בחיי, וראה עוד באור החיים].

הרבי ר' שמעון שלום (אמרי רצון ח"ב ע' תלד) מבאר זאת על פי דרכו: מדרכו של עולם שאין משתמשים בכלי אלא לאחר שנשלם בנייתו ותוארו, אין אדם נכנס לדור בדירתו אלא לאחר שנסתיימה בנייתה, כמו כן שום אדם לא יקנה רכב שעדיין לא גמרו לייצר אותו, ועל כן כשהקב"ה רצה לייחד את שכינתו על עם ישראל, שיקרא 'אלוקיכם' – 'אלוקי ישראל', היה זה דווקא לאחר שהוציא אותם ממצרים, שהשתלמו ביציאתם אזי הוא שרה עליהם. מתי 'אני ה' אלקיכם', לאחר 'אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם' וגו'.

אמנם בעצם אינו כן, שהרי הקב"ה משרה את שכינתו על כל יהודי באיזה מצב שהוא נמצא, בפסוק נאמר (דברים ל, ד) "אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלקיך ומשם יקחך", אפילו אם היהודי נמצא בקצה האחרון של כל דבר שיש לו שייכות לשמים, הוא יהיה נידח כל כך מכל שייכות לעינינים, מכל מקום 'משם יקבצך ה' אלקיך'. וזאת באופן של "ושב ה' אלקיך את שבותך" (שם ג), וכמו שכתב שם רש"י, שלא נאמר 'והשיב' אלא 'ושב', ומביא על כך את דרשת חז"ל 'כאלו הוא עצמו צריך להיות אוחו בידיו ממש איש איש ממקומו'. וזאת משום, שאם הקב"ה לא יאחו כל אחד בידיו הרי הוא לא יוכל לקבצם, כיון שכל אחד שקוע בתאוות שלו, כל אחד שקוע בעבודה זרה שלו, הקב"ה צריך לבוא לכל אחד לאחו אותו ולהוציא אותו משם.

וזה בעצם מה שהיה ביציאת מצרים, מבואר שהם שקועים אז במ"ט שערי טומאה, ואם הקב"ה היה משתהה מעט לגאלם, הם היו נכנסים לשער הנו"ן ולא היו יכולים להוציא

אותם משם. הם היו במצב של 'ואת ערום ועריה' - ערום מן המצוות, עד כדי כך שהקב"ה היה צריך לרדת בכבודו ובעצמו ולגאול אותנו משם, כמו שאנו אומרים בהגדה 'וַיּוֹצֵאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם - לֹא עַל יְדֵי מְלָאָךְ, וְלֹא עַל יְדֵי שָׂרָף, וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, אֲלָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֶצְמוֹ'. ומובא בספרים שהקב"ה הוצרך בעצמו לירד למצרים, כי אילו היו יורדים לשם מלאך או שרף המה לא היו יכולים להחזיק מפני הטומאה ששרתה שם, הטומאה החזקה שהיתה שם - לא היתה יכולת לשום יצור אנושי או אפילו לא אנושי לעמוד בפניה, ורק הקב"ה בכבודו ובעצמו היה מוכרח לירד לשם ולהציל את עמו.

וזהו כוונת הפסוק 'אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים', ביציאת מצרים הקב"ה נתייחד להיות האלוקים של ישראל, על אף שהם היו בארץ מצרים, המקום הכי טמא ושפל בכל העולם, אך הקב"ה הוציא אותם מפני שהם יהודים - בני אברהם אוהבו, זרע יצחק יחידו, עדת יעקב בנך בכורו. שום סיבה אחרת לא היתה זה, רק מפני שהם יהודים. וכמו שאמרו במדרש (שיר השירים רבה ב, ב) 'בשעה שבא ואמר לישראל בחדש הזה אתם נגאלין, אמרו לו: משה רבינו היאך אנו נגאלין, וכל מצרים מטונפת מעבודת כוכבים שלנו. אמר להם: הואיל והוא חפץ בגאולתכם אינו מביט בעבודת כוכבים שלכם' וכו'. ואם נחשוב שאותו כוח היה קיים רק ביציאת מצרים, זה איננו נכון, אלא תמיד בכל מצב, לכל יהודי, היכן שהוא רק יהיה, [אף כשהוא נמצא בכזה מצב - שאף מלאך לא היה עומד באותם נסיונות שהוא עומד בהם], הקב"ה משרה את שכינתו עליו, ומייחד את מלכותו עליו להיקרא 'אלוקי ישראל'. לכך נכפל שוב פעם המאמר 'אני ה' אלוקיכם', לומר לך שאותו 'אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם וגו', אותו הכוח שהיה ביציאת מצרים, הוא כוח נצחי שקיים לעולם, ובכל עת ובכל מצב, תמיד 'אני ה' אלוקיכם'.

וזהו הכוונה במצות 'זכירת יציאת מצרים', לזכור ולעורר תמיד את הענין הזה [ראה ליקוטי אמרים תניא פרק מז], שתמיד, אבל תמיד, באיזה מצב שהיהודי יהיה הקב"ה הוא מייחד את עצמו להיות אלוקיו, ותמיד הוא 'אוחז בידיו ממש איש ממוקומו' ומוציא מהמקום הנמוך שהוא נמצא, ומשרה את שכינתו עליו.

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית

פשר מיתת נחשון בן עמינדב בשנה השנית לצאת בני ממצרים

וַיַּעֲפְלוּ לְעֵלוֹת אֵל רֹאשׁ הָהָר וְאֶרֶץ בְּרִית ה' וּמִשָּׁה לֹא מָשׁוּ מִקְרֵב הַמַּחֲנֶה. וַיֵּרֶד הָעֶמְלָקִי
וַהֲכַנְעֲנִי הַיֵּשֵׁב בְּהָר הַהוּא וַיִּכְפּוּם וַיִּפְתּוּם עַד הַחֲרָמָה (יד, מד-מה)

בסדר עולם פרק י"ב איתא שנחשון בן עמינדב מת בשנה השניה לצאת בני ישראל מארץ מצרים. כותב רבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל דנראה שהיה מן המרגלים לשיטת הירושלמי (סוטה פ"ז ה"ד) ז"ל: כתיב איש אחד לשבט על דעתיה דר' עקיבא דו אמר לשונות רבויים הם, עשרים וארבעה היו, ששה עשר באשכול ושמונה בתאנים ורמונים ובנושאי כלים. ועל דעתיה דר' ישמעאל דו אמר לשונות כפולין הן, שנים עשר היו, שמונה באשכול וארבעה בתאנים ורמונים ובנושאי כלים. ע"כ. והיינו שהיו הנשיאים ובכללם נחשון, ובנוסף אלו שהוזכרו שמותיהם בכתוב. "וגם הנשיאי" הוה לא כדת באמירה מ"מ הם תקף עשו תשובה והם [ובכללם נחשון] מסרו עצמם למיתה במעפילים כמ"ש בירוש' פ"י [ד]סנהדרין (ה"ד) "ז"ל: "דור המדבר כו' תני ר' שמעון בן מנסיא אומר עליהם הוא אומר אספו לי חסידי וגו' חסידי שעשו עימי חסד, כורתי בריתי שנכרתו על ידי, עלי זבח שעילו אותי ונזבחו על שמי". וראה עוד במשך חכמה פ' קרח (טז י"ז) ובמש"כ ביד לחכמה שם אות ג' בענין זמן מיתת נחשון ובביאור דברי הסדר עולם הנ"ל. [מקורות: גליונות צ"פ על סדר עולם - שו"ת צ"פ החדשות ח"ג, וברמו בצ"פ עה"ת]

*

כפרת גר עם השבט שגר בתוכם

וְנִסְלַח לְכָל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְר הַגֵּר בְּתוֹכָם פִּי לְכָל הָעָם בְּשָׁגָה (טו, כו)

כתב הספרי פ' בהעלותך פייסקא ע"ח, ומה אני מקיים והיה בשבט אשר גר הגר אתו (יחזקאל מ"ז כ"ג) תנהו ענין לכפרה שאם היה בשבט יהודה מתכפר לו בשבט יהודה. כותב רבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל "מבואר גבי פר העלם דבר של כל שבט דגרים בטלים להשבט שדרים שם ע"ש. וזה ר"ל קרא דונסלח כו' לגר, זה רק גרים אבל לנו אם נתקבצו קהל מן מדינה אחרת אינה בטילה כלל ועושים להם בה"כ וב"ד בפ"ע". [מקורות: שו"ת צ"פ החדשות ח"ב סי' ק"ד, ועיין בצ"פ עה"ת שם ובמכתבי תורה מכתב קנ"א וצ"פ מהד"ת דף ט' ב']

לתגובות ומסירה או הודעה על חומרים כתבים אגרות תולדות מסמכים/תמונות
הקשורים לרבינו יוסף ראזין - הרוגוצ'ובער זצ"ל: tp089744873@gmail.com

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף – אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל

לעשות רצונך אלקי חפצתי

שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים וַיְתִירוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן (יג, ב)

רש"י מבאר: שלח לך, לדעתך, אני איני אומר לך שלח.

לכאורה מה כבר ההבדל, אם השם אומר לשלוח או רק אומר שלח לך לדעתך, הלא סוף סוף הקדוש ברוך הוא התיר לשלוח.

אמנם ידוע שהחיוב שלנו הוא לעשות רצון השם, בדגש על הרצון, והיינו שלא לחפש מה מותר לעשות, כי אם מה באמת ראוי לעשות.

וזה מה שהקדוש אמר למשה רבינו, שלח לך לדעתך, אני איני אומר לך שלח, כלומר אין כאן עשיית רצונו יתברך,

והנה כידוע בגלל חטא המרגלים נענשו כלל ישראל להשאר במדבר ארבעים שנה, וכל הדור ההוא לא נכנסו לארץ ישראל. ונגזר עלינו בכיה לדורות.

אך באמת זהו הענין, כי עליהם היה להתייעץ האם הקדוש מורה לשלוח מרגלים, או רק מתיר לשלוח, והיינו שכביכול רצון השם הוא שלא לשלוח.

ולמדנו יסוד גדול בחיים, לחפש תמיד את רצון השם, שחיים ברצונו...

והנה התביעה עליהם היתה שבכו בכיה של חנם. ומה הטענה על הבכיה, אם אמנם הם פחדו.

אך זאת עלינו לדעת תמיד בכל חום ובכל מצב, שרצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות. ואין מי שדואג לנו יותר מהבורא שבראנו יש מאין.

וכמה אלפי שנים אנחנו בגלות, ועדיין לא שבנו מטעותינו.

והנה אנו מתפללים בכל יום, השיבה שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחילה, והסר ממנו יגון ואנחה. ולכאורה מה ענין שמיטה אצל הר סיני, ויש לפרש שהתפילה היא שנוכה שמשפטי השם יהיו השולטים בחיינו, ובכל זאת נהיה שמחים בהם.

ויהי רצון שתעבור ממשלת זדון מן הארץ במהרה בימינו אמן.

עקבי חז"ל – מדרשים משלים וסיפורים / הרב אברהם יעקב גולדמינץ, מח"ס בדמיך חיי, שבילי דירחא, ושא"ס

הרצון להישאר במצרים

הייתכן כי חשבו אבותינו לשוב למצרים, עם הגזירות והשיעבוד || השגחה פרטית ודרישות רוחניות

וַתִּרְגְּנוּ בְּאֶהְלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשִׁנְאֵת ה' אֲתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (דברים א, כז). מדוע בני ישראל חשבו שארץ מצרים יותר טובה מארץ ישראל, כיצד הם העלו על דעתם שיש כאן צד של שינאה, שהרי הם סבלו במצרים. וכי מי מניצולי המחנות באמת רצה להישאר בפולין, בארץ שהקיאה אותם ושלחה אותם למחנות ההשמדה.

הם רצו להישאר במצרים בלי המצרים, הם חשבו שארץ מצרים יותר טובה עבורם מאשר ארץ ישראל. לגאולה ממצרים יש שני שלבים, נקמה במצרים ועליה לארץ ישראל. הם רצו את השלב הראשון בלי השלב השני, להינצל משיעבוד מצרים אבל להישאר בארץ מצרים בתור מקום למגורים. הם רצו שהקב"ה יניחם במצרים אחרי שאבד פרעה וכל חילו (אשד הנחלים). בארץ ישראל יש השגחה פרטית, אבל צריכים להיות ראויים אליה, לעמוד במדרגה גבוהה.

שתי שדות

מלך בשר ודם יש לו שני בנים, ויש לו ב' שדות, אחת של שוקי ואחת של בעל. לא למי שהמלך אוהב נותן של שוקי, ולאותו ששונא הוא נותן של בעל. ארץ מצרים של שוקי, והיינו בתוכה, וארץ כנען של בעל, והוציאנו ממצרים לתת לנו את ארץ כנען (במדבר רבה שלח יז, ג. הובא ברש"י דברים שם).

בני ישראל ידעו שבארץ ישראל הם יצטרכו לעבוד יותר, הן מבחינה גשמית והן מבחינה רוחנית. בעוד שבארץ מצרים ההשקיה מגיעה מאליה על ידי הנילוס שעולה על גדותיו ומציף את השדות, בארץ ישראל הם יהיו תלויים במטר השמים, ויצטרכו להעלות את המים למקומות הגבוהים. בארץ ישראל הם יהיו תלויים במעשיהם הטובים בשביל לזכות לטל ומטר. כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ, לֹא כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא אֲשֶׁר יִצְאָתֶם מִשָּׁם, אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת זֶרְעֶךָ וְהִשְׁקִיתָ בְּרִגְלֶךָ כִּגְן הַיֶּרֶק. וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ, אֶרֶץ הָרִים וּבְקָעֹת, לְמִטֵּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתָּה מֵיָם (דברים יא, י-יא).

החיים בארץ ישראל ידרשו מהם עבודה ותשומת לב, הן מבחינה גשמית, והן מבחינה רוחנית בשביל להיות ראויים להשגחת ה' המיוחדת של ארץ ישראל. לכן הם העדיפו חיים קלים, מקום בו המים מגיעים בלי מאמץ, וגם החיים הרוחניים שלהם יהיו עם פחות מאמץ.

רשת חנויות אופטיקה

יהודי עשיר מחזיק רשת של כמה חנויות אופטיקה (= משקפיים). באיזור א' הוא כמעט בלעדי, אין לו מתחרים, וגם כמות הלקוחות אינה מאפשרת פתיחה של חנות נוספת. באיזור ב' יש חנויות נוספות, והוא צריך לעבוד קשה ולהיות כל הזמן 'על המפה' בשביל שלקוחות לא יברחו ממנו לחנויות האחרות.

כאשר הוא הרגיש שכוחותיו אוזלים, הוא חילק את הירושה בין בניו. לבן אחד הוא נתן את החנות באיזור א', ולבן השני את החנות באיזור ב'. הבן השני התלונן, מדוע הוא נותן לי את העבודה הקשה, מדוע אחי מקבל פרנסה על מגש של כסף ואני צריך לחרוק שיניים ולעבוד קשה. האבא הסביר לו, אחיך הוא טיפוס עדין וביישן, ולא יצליח להתמודד עם המתחרים. אתה לעומת זאת עם אופי תוסס, אתה נהנה מהעבודה ומהמאמץ. אם תעמוד באתגר, תצליח 'לבלוע' את המתחרים, למשוך אליך עוד לקוחות ולהרויח הרבה יותר.

במקום שיש צורך להשקיע, יש להיכן להתקדם. אם ארץ ישראל דורשת תשומת לב יתירה, הן מבחינה גשמית והן מבחינה רוחנית - היא היא המקום בו אפשר להתקדם בעבודת ה', היא המקום של קירבת אלוקים. אָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱ-לֹהֶיךָ דִרְשׁ אֹתָהּ, תִּמְיֵד עֵינֵי ה' אֱ-לֹהֶיךָ בָּהּ (דברים יא יב).

איכר מבטן ומלידה

בערבות אוקראינה ישנם איכרים שחורשים את שדותיהם, כבר חמישים שנה הם חורשים את אותו תלם אדמה הלך וחזור, ולא מתקדמים לשום מקום. הוא איכר מבטן ומלידה, וימשיך להיות כך עד זיקנה ושיבה. יהודי לא היה מסוגל לעבוד כך, הוא חייב להתקדם לאיזה מקום, להרגיש שהוא עושה משהוא. המהפכות הגדולות בעולם נעשו על ידי יהודים. אלא מה, כגודל הסיכוי כך גודל הסיכון, זה דורש ומחייב, ובשביל להתקדם צריך להשקיע.

מסופר בגמרא על ביטול היצר הרע של עבודה זרה, שאבותינו לא הצליחו לעמוד בפיתוי הקשה והנורא שדמה לאריה של אש. כיון שלא הצליחו לעמוד בפיתוי הקשה הזה, הם אמרו לקב"ה כלום יהבתי לך אלא לקבולי ביה אגרא, לא איהו בעינן ולא אגריה בעינן (יומא סט, ב), הבאת לנו את היצר הרע הזה בשביל לקבל שכר, אנחנו לא מעוניינים לא בו ולא בשכר שלו. הסיבה לכך היא שאיננו עומדים בפיתוי הזה, והתוצאה היא הפסד ולא שכר. כגודל הסיכוי כך גודל הסיכון, וביצר הרע של עבודה זרה הסיכון היה מידאי גבוה.

כך גם רצו אבותינו לומר על ארץ ישראל. הם ראו את הדרישות על ארץ ישראל כדרישות קשות מאוד, בלתי ניתנות ליישום, דרשו אותן לרעה. ולעומתם הקב"ה דרש אותן לטובה. כפי שכתב מהרז"ו על המדרש הנ"ל, אָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱ-לֹהֶיךָ דִרְשׁ אֹתָהּ - הם דרשו לרעה והקב"ה דרש אותה לטובה.

קדושת ארץ ישראל

מעלות גדולות ועצומות נאמרו על העולים לארץ הקודש (כתובות קי, ב והלאה), זכויות וכפרת עוונות, חיים רוחניים. אבל זה דורש, צריכים להשקיע ולעמוד בדרישות הרוחניות של מגורים בהיכלו של מלך, בארץ הקודש. אפשר להגיע הרבה יותר גבוה בארץ ישראל, אם נעמוד בדרישות, ונצל את האפשרויות.

וכתב הכל בו ובלבד שיהיה פרוש מכאן ואילך, ויזהר מכל מיני עוון, ויקיים כל המצות הנוהגות בארץ. שאם יחטא, יענש יותר מאם יחטא חוצה לארץ, כי ה' דרש אתה תמיד (דברים יא, יב), ועיני ה' בָּהּ והשגחתו תמיד. ואינו דומה מורד במלכות בפלטין למורד חוץ לפלטין. והיא ארץ אֶכְלֵת יוֹשְׁבֵיהָ (במדבר יג, לב), וכתוב וְלֹא תִקְיָא וכו' (ויקרא יח, כח), לפי שהיא תקיאה עוברי עבירה, והיינו דכתיב וְשָׁמְמוּ עֲלֶיהָ אֲיִבֵיכֶם הַיּוֹשְׁבִים בָּהּ (שם כו, לב)...

ואותן ההולכים לשם ורוצים לנהוג קלות ראש בפחזותם ולהתקוטט שמה, קורא אני עליהן וְתָבֵאוּ וְתִטְמְאוּ אֶת אֶרְצֵי (ירמיה ב, ז) מִי בִקֵּשׁ זֹאת מִיְדֵיכֶם רִמְסֵי חֲצָרֵי (ישעיהו א, יב). אבל מי שהלך להתנהג בקדושה ובטהרה, אין קץ לשכרו (כלבו סימן קכו. הבאתיו בעקבי פ"ש שנה א פרשת ואתחנן)...

*

זכירה וסימן, המצוות המעשיות

קיום המצוות הוא זה ששומר עלינו מלהיסחף למחוזות לא רצויים

לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעֲשִׂיתֶם (במדבר טו, מ). מדוע הזכירה צריכה לבוא דוקא מתוך העשיה, מתוך קיום המצוות בפועל. מדוע לא מספיק לשנן ולחזור, מדוע חייבים את המצוות המעשיות - בשביל להישמר מפיתויי העולם הזה.

לקנות עם קבלה

משל לבעל הבית שהיה שוקל ארנוניות וכותב אפכיות [= קבלות]. אמר לו אביו, בני הוי זהיר באפכיות, שחייך נתון בהן.

כך אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל כי לא דָּבַר רַק הוּא מִכֶּם כִּי הוּא חַיִּיכֶם (דברים לב, מז). במדבר רבה שלח יז, ה). קיום המצוות הינו הקבלות שצריך לשמור, אלו הן הפעולות ששומרות עלינו מלהיסחף למחוזות לא רצויים.

מישהוא שילם מס רכישה דרך המחשב, מס של אלפי שקלים. הוא לא שמר על הקבלה, ומשום מה התשלום לא נקלט במחשבי מס הכנסה. כל תחוננו לא עזרו, והוא נאלץ לשלם את המס פעם שניה. הקבלה, הנייר שמראה את התשלום, הוא זה ששומר עליו מלשלם שוב ושוב.

אנחנו נמצאים בעולם עם יצרים, העולם מלא נסיונות ופיתויים. בכל מקום יש לנו תזכורת לשמירה על מצוות ה', בכל מקום יש איזו מצוה שתשמור על נפשותינו. אסור לזלזל בפעולות הקטנות, מפני שהן שומרות עלינו מכל וכל.

מקהלה ותרבות

אדם חי כל היום כמו בהמה, מידי פעם יש לו **תזכורות** על כך שהוא מרומם ועם נפש רוחנית. בבוקר הוא נוטל ידיים, לפני האכילה הוא נוטל ידיים, וכל פעולה גשמית מחוברת עם מצוה. גוי, אם תיקח לו את המוזיקה שלו, הוא נשאר בהמה בלי שום רוממות. יהודי שומר תורה ומצוות, גם בלי מוזיקה הוא בן אדם, על ידי נטילת הידיים לפני הארוחה. גוי, שאוכל בלי נטילת ידיים, האכילה שלו היא **אכילה בהמית**, ומה ששומר על הנפש שלו עם קצת **רוממות** והרגשה רוחנית, הוא אותם דברים שאנחנו לא מייחסים אליהם חשיבות, בגלל שאנחנו לא צריכים אותם.

לפני למעלה מעשרים שנה היה סיפור עם המקהלה של יום העצמאות. היתה אמורה להופיע איזו מקהלה בצורה שפוגעת בציבור החרדי, וחברי הכנסת עשו פוליטיקה ודאגו לבטל את ההופעה שלה. החילונים מאוד נפגעו, וזה היה נראה בצורה קצת מוגזמת.

שאלנו את הרב אהרן פלדמן שליט"א (כיום מחברי מועצת גדולי התורה בארה"ב, ראש ישיבת נר ישראל בבאלטימור. בזמני, נשיא ישיבת באר התורה), והוא הסביר כדלהלן: בן אדם מורכב מגוף גשמי כמו בהמה, ותוכן פנימי רוחני. כל אחד צריך להראות את התוכן שבתוכו, את החלק האנושי שלו. יהודי דתי כל הזמן מזכיר לעצמו את היותו נשמה ולא גוף, על ידי הרבה פרטים שהוא עושה כל הזמן. נוטל ידיים, מברך על האוכל, תפילות וכו' וכו'. אבל אדם חילוני, אין לו את התזכורות האלו, והיכן תתבטא הרוחניות שלו, על ידי 'תרבות'. ואם מבטלים את זה, פוגעים בכל האישיות שלו, כי הוא נשאר כמו בהמה בלי תוכן פנימי.

בן אדם מורכב מגוף גשמי כמו בהמה, **ותוכן פנימי רוחני**. כל אחד צריך להראות את התוכן שבתוכו, את החלק האנושי שלו. יהודי דתי כל הזמן מזכיר לעצמו את היותו נשמה ולא גוף, על ידי קיום המצוות. אבל גוי, אין לו את התזכורות האלו, והיכן **תתבטא** הרוחניות שלו, על ידי 'תרבות'. ואם מבטלים את זה, פוגעים בכל האישיות שלו, כי הוא נשאר כמו בהמה בלי תוכן פנימי (לקראת שבת ב פרשת נשא אות ה עמ' 146).

המצוות המעשיות

המצוות המעשיות הן אלו **שמזכירות** לנו את היותינו בני אדם, את העובדה שאנחנו לא סתם בהמות על שתי רגליים. המצוות הן הקבלות שהופכות את המעשים שלנו למעשים עם משמעות.

והורו כמה גדלו מצות המעשיות, שמביא לידי זכירה גדולה ורוממה, **כי לא דָּבַר רַק** (דברים לב, מז). שהמצות המעשיות הוא ענין גדול... שאי אפשר לבוא לידי זכירה, אם לא בעשייה ממש בפועל. וזהו המשל, להורות שהזכירה תלוי בסימן, כי הסימן עיקר גדול מאוד, שעל ידו יזכר (אשד הנחלים).

תורה ומצוות

רבי חנניה בן עקשיא אומר רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר ה' חָפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֶּאֱדִיר (ישעיהו מב, כא. מכות ג, טז. אבות ו, יא).

פירושים רבים נאמרו למשנה זו. מהמפורסמים שבהם הוא דברי הרמב"ם שמתוך כל כך הרבה מצוות, ודאי תהיה מצוה אחת זכה וטהורה, ועליה תקבל שכר מלא, היא חלקך לעולם הבא. אי אפשר שלא יעשה האדם אחת בכל ימי חייו בשלימות, ויזכה להשארות הנפש באותו המעשה (פיה"מ מכות שם). או שעל ידי ריבוי המצוות, גם פעולות שהיינו עושים ממילא נחשבות כמצוות. כגון פרשת שקצים ורמשים, כדי להרבות שכר כשהן בדילים מהם, אף על פי שבלאו הכי לא היו אוכלין אותן שנפשו של אדם קצה בהן (רש"י מכות כג, ב ד"ה לזכות. רע"ב מכות שם). בעלי התוס' הביאו פירוש נוסף, כדלהלן.

בגדים מלוכלכים

אדם שמלובש בבגדי עבודה, שכבר התלכלכו, לא איכפת לו להתלכלך עוד ועוד. אבל אדם שמלובש בבגדים מהודרים, שומר ונשמר מכל לכלוך. בסוף היום, אחרי שכבר נדבקו כמה לכלוכים, לא איכפת לי להתלכלך עוד קצת. אבל על הבוקר, בגד נקי ויפה, אשמור עליו שלא יתלכלך.

משל לאדם שיש לו בגדים צואים, אינו משמרן מן הטיט. אבל אדם שבגדיו נקיים, משמרן מן הטיט ומן הטינוף. ועל זה אמר שלמה בְּכָל יַעַת יִהְיוּ בְּגָדֶיךָ לְבָנִים (קהלת ט, ח. דעת זקנים ויקרא ב, יג. פירוש הרא"ש על התורה שם א, ג).

והסבירו בעלי התוס', שעל זה נאמר הרבה להם תורה ומצוות, מפני שכאשר יעסקו במצוות ומעשים טובים, לא ייטנפו בחטא.

הוסיף בספר החינוך הרבה להם תורה, כדי להתפיס כל מחשבותינו, ולהיות בהם כל עסקינו. ומתוך הפעולות הטובות, אנחנו נפעלים להיות טובים וזוכים לחיי עד (ספר החינוך מצוה טז. הובא בפירוש הכתב והקבלה ויקרא כג, ב). כאשר נהיה עסוקים במצוות, לא יהיה לנו זמן לחטוא. ובנוסף, העיסוק בדברים רוחניים יגרום לכך שכל המחשבות שלנו יהיו סביב המצוות, וכך נשתפר ונתקדם עוד ועוד.

*

המצוות שומרות על השקפת העולם שלנו

מה ישמור עלינו מלהיסחף ולעקם את המחשבה || איזון בין גוף ונפש וְעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי (במדבר טו, מ). עשיית המצוות בפועל - היא זו ששומרת עלינו, ללא קיום מעשי של המצוות, המחשבות עלולות להתקלקל.

כיצד מצות מעשיות מסוגלות לשמור על המחשבה, מחשבות מרוממות ונעלות עלולות להתקלקל על ידי תאוות הגוף, והמצוות שומרות עליהן. ולא תתורו אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי

עיניכם (שם פסוק לט) - העינים והלב מסוגלים למשוך אותנו למה שאנחנו לא רוצים לעשות.

תפוס בחבל

משל לאחד מושלך לתוך המים. הושיט הקברניט את החבל, ואמר לו, תפוש חבל זה בידך ואל תניחהו, שאם תניחהו אין לך חיים (במדבר רבה שלח יז, ו. אוצר המדרשים איזנשטיין, ה' בחכמה יסד ארץ, עמ' 106).

כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, הזהרו בתורה ובמצות, שכל זמן שאתם זהירין במצותיה, אתם דובקין בשכינה ואתם חיים, שנאמר וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּה' וגו' (דברים ד, ד). פירשתם מן המצות, אין לכם חיים. וכן שלמה אמר הַחֹזֵק בְּמוֹסֵר אֶל תִּרְחָף (משלי ד, יג). וכשאתם זהירין בתורה ובמצוותיה, אני מדבק אתכם לחיי עוה"ב, שנאמר כִּי כַּאֲשֶׁר יִדְבֵּק הָאֲזוּר וגו' (ירמיהו ג, יא. אוצר המדרשים שם).

ללא נסיון קליני

סבתי ז"ל התארכה אצלינו בשבת קודש. במשך הבוקר היא חשה ברע, וניגשתי לשכן רופא להתייעץ. הוא מתמחה ברפואת ילדים, ולא צבר נסיון בריפוי של מבוגרים. הראיתי לו את התרופות שהיא לוקחת, והוא אמר לי, אני יכול להסביר לך על כל תרופה, אבל אין לי נסיון עם התרופות האלו, אסור לי 'לגעת' באיזון של התרופות ולהמליץ על הוספה או הפחתה של תרופה. בשפת אנשי המקצוע זה נקרא שאין לו נסיון קליני, אין לו נסיון בעבודת הרפואה בפועל. מפני שכל רופא מתחיל את עבודתו תחת השגחתם של רופאים אחרים, 'סטג'ר' בבית החולים.

בדיקה עצמית ואימון מעשי

שמירה על טהרת המחשבה לא מסתכם בבדיקה חוזרת ונשנית, צריך 'להתאמן' בקיום המצוות.

תרגיל בחשבון טעון בדיקה אם לא היתה טעות, תוכנית אדריכלית והנדסית של בנין טעונה בדיקה חוזרת ונשנית, מפני שטעות עלולה לגרום לבנין שאינו חזק, ולעלות בחיי אדם. אך בשביל טהרת המחשבה זה לא מספיק. ללא קיום המצוות בפועל, ללא 'אימון' בהתגברות על היצר, על כרחינו נגיע למחוזות לא רצויים, היצר ימשוך גם את המחשבות. דביקות בתורה ובמצוות הם אלו שישמרו עלינו מפני השפעות זרות, ומפני שיקול דעת מוטעה.

שתי כיתות מחשבים לומדות את אותו חומר במקביל, אותה מורה מסבירה את נבכי המחשב וסודות התיכנות. במבחן באחת הכיתות נרשמה הצטיינות מיוחדת, והכיתה השנייה היתה בינונית. הסיבה לכך לא היתה תלויה בהסבר של החומר, מדובר היתה באותה מורה. הכיתה השנייה לא התאמנה כמו שצריך, לא תירגלו כמו שצריך, ולא התנסו בכתיבה של תוכניות. לכן הם נשארו ברמה בינונית.

הרופא מטפל בעצמו, שיקול דעת מוטה

כיצד נשמור על עצמינו ששיקול הדעת שלנו לא יהיה מוטה על ידי התאוות, אם נדע ונצליח להתגבר על פיתויי היצר, אם נשלוט על הכוחות המושכים אותנו, הכוחות הבהמיים.

הרופא נזקק בעצמו לניתוח מציל חיים. הוא ביקש להיות מעורב בכל התיכנון של הניתוח, ולחשוב אילו תרופות הוא יקח אחר כך ולכמה זמן. שאלתי אותו אז כמה תרופות אתה לוקח, והוא ענה לי ש'תפסתי אותו', הוא לוקח תערובת של עשר תרופות שונות. אחת לזה ואחת לזה, והשלישית למנוע סתירה בין שתי התרופות, וזו לשמור על הקיבה מפני עומס התרופות, וכל התערובת נועדה לריפוי מהיר יותר, ולמנוע כאבים מיותרים.

בסופו של דבר אירעה טעות, ונגרם לו נזק. מדוע, מפני ששיקול הדעת שלו היה מוטה לטובת מניעת כאבים וזירוז הריפוי בצורה יוצאת דופן, מעבר לכושר הריפוי שהקב"ה טבע בגוף האדם. שיקול הדעת היה מוטה ומוגזם. וזה עוד היה בשלב של התיכנון, בזמן שהוא חשב בלי לחץ, בלי כאב או קושי שהטה את לבבו באותו רגע (סיפור אמיתי).

שליטה עצמית ומחשבה נכונה

וַיְרֵדוּ בְּדִגְתַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל חַיַּה הָרִמְשֵׁת עַל הָאָרֶץ (בראשית א, כח). הקב"ה נתן לבני אדם כח לשלוט על בעלי החיים, וזאת על ידי החכמה והתבונה שיש לאדם. ואמר הגר"נ קרליץ זצ"ל כי השכל ניתן לאדם קודם כל בשביל לשלוט בעצמו, בכוחות הבהמיים הטבועים בתוכו. הקב"ה נתן לאדם חכמה למשול על היצר הרע - לְפַתַּח חֶטְאֵת רֵיבִץ... וְאָתָּה תִמְשָׁל בו. אולם אם האדם יימשך אחר תאוותיו, אם היצר ימשול על האדם, אז הוא ישלוט גם על חכמתו (בראשית ד, ז. חוט השני שמירת הלשון, שיחת פתיחה, עמ' יא).

מישהוא הראה לי עלון עם איצטלא תורנית, כאשר בתמונה של הדובר היתה בקושי חצי כיפה על ראשו ואינני יודע אילו פיאות הוא משאיר (עקבי פ"ש שנה ב לחג שבועות, עמוד 224). מצד אחד קבל האמת ממי שאמרו, אך מצד שני קשה לי לסמוך על מחשבתו ועל שיקול הדעת המוטעה שלו. ישנם ספרים בהם הכותב מוצא 'מקורות' למחשבות שהיו לו לפני כן, ממציא פרשנות לפי הילך רוחו, כמעט מוציא דבר מהקשרו, ללא 'איזון' נכון בין דברי רבותינו הקדמונים. מי שלא יודע לבשל, יכול להמציא תיאוריה של בריאות או ניצול חומרי הגלם, אבל בסופו של דבר האוכל אינו טעים.

איזון בין גוף ונפש

האדם מורכב מגוף ונשמה, מגוף המושך אותו לתאוות העולם הזה, ונשמה המשתוקקת לרוחניות. יצר טוב ויצר רע. האדם נמצא בתוך ים סוער, והוא עלול לטבוע. האדם נמצא בתוך תאוות העולם הזה, והוא צריך לשמור על עצמו לא להיסחף. והנה שמו הקדוש ברוך הוא לאדם במקום שרבים בו המרחיקים אותו ממנו יתברך, והם הם התאוות

המצוות שומרות על השקפת העולם שלנו

החמירות, אשר אם ימשך אחריהן הנה הוא מתרחק והולך מן הטוב האמיתי. ונמצא שהוא מושם באמת בתוך המלחמה החזקה (מסילת ישרים פרק א).

כיצד נשמור על הנשמה הטהורה, כיצד נשמור על המחשבות שלא ייסחפו אחרי פיתויי היצר. הרי הנשמה נמצאת בתוך הגוף, והגוף מושך אותנו לתאוות. נבוכדנצר הרשע התלהב ממחזה רוחני, וכמעט חיבר ספר תהילים נוסף, אך הגוף משך אותו והוא 'נשטף' בתאוה (סנהדרין צב, ב. ולפי פירוש המשך חכמה ויקרא י, ג. הארכת בנינו זה בעקבי ג פרשת אחו"ק). וכיצד אנחנו לא נתפתה, כיצד נשמור על עצמינו להיות מה שאנו רוצים להיות בלי להתבלבל - על ידי קיום המצוות.

מצד שהנפש מחוברת בגוף הנואף, שהוא המעורר לרע להמית הנפש בתוכו, כאילו הוא בים מסוכן. ועל ידי המצוות במעשה ובפועל יהיה ניצול. וזהו ולא תתורו... לְמַעַן תִּזְכְּרוּ, כי אי אפשר שלא תתורו אם לא יהיה לכם זכירה על ידי המצוות בפועל (אשד הנחלים).

פרחים לתורה / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי

מעלות מצות ציצית וכוונותיה

וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית (טו, לח)

רבנו מנחם ציוני (מרבותינו הראשונים, מחבר ספר 'ציוני' על התורה) אומר שיש במצות ציצית 'שלוש כוונות ישרות', כלשונו.

הראשונה, שלא יסור מלבנו זכרון הא-ל יתברך והוד גדולתו, כדבר אדוננו דוד המלך: "שויתי ה' לנגדי תמיד" (תהלים טז, ח). חז"ל רמזו לכך באומרם (מנחות מג:): שהסיבה שעושים בציצית פתיל תכלת, היא מפני שהוא דומה לים והים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד.

כוונה שניה, לזכור תמיד יציאת מצרים וכל הניסים שנלוו אליה, שזה מביא לאמונה בתורת משה. לזה רמזו חכמינו באומרן (שם) שהתכלת דומה לים, הוא ים סוף בו תמו ניסי יציאת מצרים.

וזכרתם את כל מצוות ה'

והכוונה השלישית היא כדי שזכור תמיד את כל המצוות והחוקים, ככתוב "וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וְזִכַּרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'", וכן "לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי".

לכן, חז"ל (מנחות שם) דימו את הציצית לחותם שהאדון נותן על עבדו, והעבד נושא תמיד, להודיע לכל שהוא עבד מכור לאדוניו, ויתן לבו תמיד לעשות רצון אדונו.

שמונה חוטים

ומביא בשם 'בעל הסוד' לבאר מדוע יש שמונה חוטים בציצית:

חוט ראשון – לזכור מצוות ועבירות התלויים בעין.

חוט שני – לזכור מצוות התלויות בפה.

חוט שלישי – לזכור מצוות התלויות בבליעת הַיֶּשֶׁט.

חוט רביעי – לזכור מצוות ועבירות התלויים באזנים.

חוט חמישי – לזכור מצוות התלויות באף המריח.

חוט ששי – לזכור מצוות ועבירות התלויות בידים.

חוט שביעי – לזכור מצוות ועבירות התלויות ברגלים.

חוט שמיני – לזכור מצוות ועבירות התלויות בערוה.

וכל החוטים אגודים יחד למעלה, שכולם תלויים בלב. ולכן יש חמשה קשרים, כנגד חמשה נקבים שבלב.

לכן נאמר "וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'".

והטלית יפרוש כנפיו עליהם ויצילם

נסיים בדברי התפארת שלמה שכאשר אדם רוצה לגשת ללימוד התורה או קיום המצוות, הסטרא אחרא אורבת לו ללכדו במצודתה ולהכשילו חלילה בעבירה קלה אשר תגרור אותו מן הקל אל החמור. כמעט אין עצה להתגבר ולחמוק מידיה, אך זאת תורת האדם, בעשותו המצוות אשר הן סגולות בבחינת 'אור המקיף' להנצל מן החיצונים. ולכן אומרים בעת עטיפת הטלית: והטלית יפרוש כנפיו עליהם ויצילם כנשר יעיר קינו על גוזליו ירחף.

הבה נתבונן במצות ציצית וננצל את סגולותיה!

*

מטרת התכלת שבציצית

וְנָתַנוּ עַל צִיצַת הַפָּנֶף פְּתִיל תְּכֵלֶת (טו, לח)

היה ר"מ אומר, מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונים, מפני שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד שנאמר (שמות כד, י) ויראו את אלקי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר, וכתוב (יחזקאל א, כו) כמראה אבן ספיר דמות כסא (סוטה יז).

מספר תמיהות מתעוררות אצל כל הלומד מאמר זה, כדלהלן: א. האמנם מצפים אנו שהרואה את התכלת יזכור את הים, וזכרון הים יגרום לו לזכור את הרקיע, ועל ידי זה יזכור את כסא הכבוד? ב. הרי אין אדם שראה את כסא הכבוד, ואם כן איך ייתכן שראיית התכלת תזכיר לו דבר שלא ראה מעודו? ג. הרי לא מצינו שהרואה את הרקיע עצמו ייזכר בכסא הכבוד, ומדוע אם כן הרואה את התכלת שבציצית כן ייזכר בכסא הכבוד? ד. האם בזמננו שאין לנו תכלת, כבר אבדנו מעלה זו?

דרש רבא, בשכר שאמר אברהם אבינו (בראשית יד, כג) אם מחוט ועד שרוך נעל, זכו בניו לב' מצוות - חוט של תכלת ורצועה של תפלין, בשלמא רצועה של תפלין דכתיב (דברים כח, י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך, ותניא ר"א הגדול אומר אלו תפלין שבראש, אלא חוט של תכלת מאי היא, דתניא היה ר"מ אומר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונים, מפני שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד (סוטה יז).

מדוע המקשה אמר בשלמא רצועה של תפלין וכו', מה היה לו מובן בתפלין יותר מאשר בציצית?

אלא, תפלין וציצית ניתנו כ'שכר' על אמירת אברהם אבינו "אם מחוט ועד שרוך נעל", והגמרא באה לברר איזה שכר יש בהן. לכן אומרת שבתפלין השכר מובן כי עמי הארץ ייראו מאתנו בראותם את התפלין בהם שם ה' נקרא עלינו, אך בציצית לא מובן מה השכר?

מטרת התכלת שבציצית

ועל כך מביאה את דברי רבי מאיר הנ"ל. ומבאר רש"י (שם): בא ללמדנו שכל המקיים מצות ציצית 'כאילו הקביל פני שכינה'. מתבאר כאן שהשכר הוא ההנאה של הידיעה שאנו זוכים לקבל פני שכינה. וכיצד לימדה אותנו התורה דבר זה? על ידי בחירת גוון התכלת, כאמור. מעתה לא קשה שאין האדם נזכר בכסא הכבוד כשרואה את התכלת, כי אין הכוונה כאן להזכיר לאדם בפועל את מראה כסא הכבוד, אלא יש כאן לימוד הבא להראותנו שנחשב המקיים מצוה זו כאילו קיבל פני השכינה, וזאת על ידי התכלת שבציצית.

בעקבות ביאור זה, אומר בעל הדרי קדש, גם כיום שאין לנו תכלת של ציצית, ענין קבלת פני שכינה בקיום מצוה זו, עדיין קיים. התכלת רק מלמדת אותנו שהמקיים מצות ציצית זוכה ומקבל פני שכינה.

ומוסיף שהשכר שניתן בזה לאברהם אבינו, הוא מדה כנגד מדה. אברהם אבינו אמר (בראשית יד, כג) "אִם מְחוּט וְעַד שְׂרוּךְ נֵעַל וְאִם אֶקַח מִכָּל אֲשֶׁר לְךָ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשִׂיתִי אֶת אֲבָרָם", וכוונתו, רצוני שהעשירות תבא מאת ה' בלבד ולא מתנת בשר ודם.

וכמה נפלא ששכרו הוא מצות תפילין, בהם נאמר "כי שם ה' נקרא עליך", ומצות ציצית שהמקיימה מקבל פני השכינה!

הבה נתבונן שוב ושוב במצות ציצית וננצל את סגולותיה!

שבת שלום ומבורך!

לתגובות: blu.israel@gmail.com

פרשה למעשה – בירור הלכתי בפרשת השבוע / הרב יאיר רינמן, מו"צ בבית הוראה 'נאות שמחה', מודיעין עילית

בענין חיוב הפרשת חלה מקוגל אטריות, והמסתעף לענין קביעות סעודה

רֵאשִׁית עֲרֹסְתֵכֶם חֶלֶה תְּרִימוּ תְּרוּמָה כְּתוּבָה גֵרֶן בֵּין תְּרִימוּ אֹתָהּ (טו, כ)

ענף א – עיסה עבה שנתבשלה

תנן בחלה פ"א מ"ה, 'עיסה שתחלתה וסופה סופגנין פטורה מן החלה תחלתה סופגנין וסופה עיסה תחלתה עיסה וסופה סופגנין חייבת בחלה'.

ונחלקו הראשונים בביאור המשנה, התוס' בברכות דף ל"ז ע"ב ד"ה לחם, ובפסחים דף ל"ז ע"ב ד"ה דכו"ע, הביאו את שיטת רבנו תם שפירש, דתחילתה – היינו שעת גלגול העיסה, וסופה – היינו גמר תיקונה, ובכדי לפוטרה מן החלה בעינן שיהיה עליה שם 'סופגנין' גם בשעת הגלגול – דהיינו שתהא בלילתה רכה, וגם בשעת גמר הפת – דהיינו שנתבשלה במים או נטגנה בשמן, אך כל שבתחילה יש עליה שם עיסה – דהיינו שהיתה בלילתה עבה, חייבת היא בחלה – אף שלבסוף נתבשלה או נטגנה, והו"ה אף אם בתחילה היה עליה שם סופגנין – דהיינו שהייתה בלילתה רכה, כל שלבסוף יש עליה שם עיסה – דהיינו שנאפתה בתנור, חייבת היא בחלה.

ור"ת מביא ראיות, שחיוב חלה ודין ברכתה – תלויים זה בזה, דכל שחייבת בחלה – מברכים עליה המוציא, קסט וכל שפטורה מחלה – מברכים עליה בורא מיני מזונות. קע

אולם הר"ש במסכת חלה שם פירש את המשנה, דתחילתה – היינו מחשבתו בשעת גלגול, וסופה – היינו מה שנעשה לבסוף בפועל, ולשיטתו אף עיסה מבלילה עבה, כל שדעתו בשעת גלגול לבשלה או לטגנה, וכך אכן עשה לבסוף – הרי היא פטורה מחלה. אולם אם בתחילה היה דעתו לאפותה בתנור, אף שלבסוף נמלך ובשלה – חייבת בחלה, והו"ה אם בתחילה היה דעתו לבשלה, ולבסוף נמלך ואפאה – הרי היא חייבת בחלה.

ומפשטות דברי הר"ש נראה, דגם הוא ס"ל דחיוב חלה ודין ברכתה – תלויים זה בזה, ואם עשה עיסה שבלילתה עבה – ע"ד לבשלה, ואכן לבסוף בשלה – ברכתה בורא מיני מזונות ועל המחיה. אולם מדברי רבנו ירוחם נתיב ט"ז ח"ה (דף קמ"ה ע"ד) מבואר שהבין, שאף הר"ש ס"ל לחלק בין חיוב בחלה לבין ברכת הפת, ומשום דחלה – בתר גלגול אזלינן, וכל שבשעת גלגול היתה בלילתה עבה – שם עיסה עליה וחייבת בחלה, אך

קסט והו"ה שיוצאין בה יד"ח מצה בפסח.

קע ואין יוצאין בה יד"ח מצה בפסח.

לענין ברכת הפת אזלינן בתר שעת אפיה, וע"כ כל שנתבשלה או נטגנה – שם סופגנין עליה, וברכתה מזונות ועל המחיה.

והעולה מהדברים, דהעושה עיסה מבלילה עבה על דעת לבשלה, ואכן לבסוף בישלה, דעת ר"ת דחייבת בחלה וברכתה המוציא, ושיטת הר"ש דברכתה מזונות, ומפשטות הר"ש משמע דפטורה מחלה, ואילו שיטת רבנו ירוחם דחייבת בחלה.

והרא"ש בהלכות חלה סי' ב', ובפסחים פ"ב סי' ט"ז, הביא את שיטת הר"ש ושיטת ר"ת – אך לא הכריע במפורש מה דעתו בזה, אלא שלבסוף הביא דרבנו מאיר (המהר"ם מרטונבורג) היה נוהג, דכשהיו לשיין עיסה בביתו על מנת לבשלה במים או לטגנה בשמן, היה מצווה לאפות ממנה מעט, וע"י כך נתחייבה העיסה כולה בחלה – כבר קודם שלקחו ממנו המעט, דחיישינן שמא תמלך, קע"א וגם לא היה אוכל בלא המוציא – אחר שנתבשלה או נטגנה, וגם לא היה מברך עליה המוציא, אלא מברך על לחם אחר, ואוכלה אח"כ.

והרמב"ן בהלכות חלה נקט ג"כ כדברי הר"ש, וכן פסק הרמב"ם פ"ו מהל' ביכורים הי"ב, וכן פסק השלחן ערוך ביו"ד סי' שכ"ט סעי' ג', וז"ל 'עיסה שבלילתה עבה, וגלגלה על דעת לבשלה או לטגנה או לעשותה סופגנין או ליבשה בחמה - ועשה כן, פטורה'.

אלא דבשלחן ערוך באו"ח סי' קס"ח סעי' י"ג, הביא תחילה שיטת הר"ש בסתמא, ושוב הביא את שיטת ר"ת בשם 'יש חולקים', ולבסוף הביא את מנהגו של רבנו מאיר, שירא שמים יאכלנו תוך סעודת פת. והדברים תמוהים, מדוע בהלכות חלה פסק כשיטת הר"ש, ולא הזכיר שירא שמים יחייב בחלה – ויפריש, דהא אותו 'ירא שמים' – מקורו במהר"ם מרוטנבורג, והוא הרי חש גם לענין הברכה וגם לענין חיוב בחלה. קע"ב

ועי' בשו"ת אור לציון ח"ב פרק י"ב (במילואים לתשובה ה'), דמכח תמיהה זו נקט דהשלחן ערוך ביו"ד חזר בו מדבריו באו"ח ! ומסקנתו כשיטת הר"ש, שכל שהיתה דעתו מתחילה לבשלה או לטגנה, וכך אכך עשה לבסוף – ברכתו מזונות ועל המחיה, ואף ירא שמים אין צריך לחוש לאכלו בתוך סעודת פת.

אולם מדברי שאר הפוסקים – שלא העירו כן על דברי השלחן ערוך באו"ח, מבואר דס"ל דהשלחו ערוך לא חזר בו, ואכן הט"ז ס"ק ב', הביא את דברי המהר"ם מרוטנבורג שחשש לענין חיובו בחלה כנ"ל, והש"ך ס"ק ד' חשש למעשה כדברי המהר"ם מרוטנבורג. וכן מבואר בפתחי תשובה ס"ק א' ובבית לחם יהודה, שחששו לדברי המהר"ם – גם לענין חלה.

*

קע"א כמבואר בירושלמי חלה פ"א ה"ד דף ח' ע"א.

קע"ב ולדברי רבנו ירוחם – יותר קשה, דהא איהו ס"ל דהר"ש מודה גבי חלה – דבלילה עבה חייבת בחלה, ואילו גבי ברכת המוציא ס"ל דכל שלא נאפה – ברכתה מזונות, ואילו השו"ע גבי חלה סתם לחיוב, ולגבי ברכה הביא את שיטת ר"ת והנהגת המהר"ם.

ענף ב - בצק שאין לו תואר לחם

לפי האמור עד כה, בצק שנעשה על מנת לעשותו אטריות, הרי הוא שנוי במחלוקת הראשונים הנ"ל, וכ"כ המרדכי בפסחים פ"ב (דף רנ"ו ע"ד), לדברי ר"ת עיסה שעושין ללוקשי"ן ולקרעפלי"ך ופשטיד"א חייב בחלה, ולדברי החולקים עמו פטור.

אולם יעוין בדרכי משה ביו"ד סי' שכ"ט ס"ק ב', שהביא תחילה דברי המרדכי הנ"ל, ושכן הוא בכל בו סי' פ"ט, אמנם בפירושו רבנו יונה בברכות פרק כיצד מברכין (דף כ"ז ע"א מדה"ר) ד"ה ומזה, משמע דאף לר"ת עיסת לאקשי"ן פטור.

ועי' בפתחי תשובה שם ס"ק א', שהביא את דברי שו"ת פנים מאירות ח"א סי' ש"ח באמצע התשובה, שכתב דבפי' רבנו יונה שם לא משמע מידי. אולם יעוין בחזון איש זרעים ליקטים סי' ה' ס"ק ב', שביאר כן בדברי רבנו יונה, דכיון שמסקנת ר"ת שמברכים המוציא על עיסה עבה שהתבשלה - כיון שנשאר עליו שם לחם, ע"כ ס"ל דחייב ג"כ בחלה, כיון שנעשה הבצק על דעת שישאר לחם. אולם כאשר עושה בצק עד דעת שלבסוף לא ישאר עליו תואר לחם, מודה ר"ת שאינו חייב בחלה, דהא איהו ס"ל דאזלינן בתר דעתו, וע"כ גם מחשבה מתחילה לכך, מהני לאפוקה מדין עיסה לענין חלה.

והעולה מזה, שנחלקו הראשונים האם ר"ת מחייב גם בבצק מעיסה עבה שנעשה ע"ד לבשלו, וגם לבסוף לא יהיה לו תואר לחם. ומלבד המרדכי והכל בו דס"ל דלר"ת אף עיסה זו חייבת בחלה, גם בתוס' בברכות ובפסחים הנ"ל, משמע שאין לפטור משום כך את הבצק מחלה. קעג

*

ענף ג – אפיה אחרי בישול

תנן במשנה בחלה פ"א מ"ו, 'המעיסה בית שמאי פוטרין וב"ה מחייבין החליטה בית שמאי מחייבין ובית הלל פוטרין'. ובגמ' בפסחים דף ל"ז ע"ב, מסבירה 'איזהו המעיסה ואיזהו החליטה המעיסה קמח שעל גבי מוגלשין החליטה מוגלשין שעל גבי קמח'. ואח"כ מביאה הגמ' דעות נוספות בדין המעיסה והחליטה, לאחמ"כ מביאה הגמ' את דברי הברייתא, 'דתניא יכול יהא מעיסה וחלוטה חייבין בחלה ת"ל לחם ר' יהודה אומר אין לחם אלא האפוי בתנור', ולבסוף מסבירה הגמ' שמחלוקתם 'כגון שחזר ואפאו בתנור קא מיפלגי דתנא קמא סבר כיון שחזר ואפאו בתנור לחם קרינן ביה ור' יהודה סבר אין לחם אלא האפוי בתנור מעיקרא וכיון דמעיקרא לאו בתנור אפייה לאו לחם הוא אמר רבא מאי טעמא דר' יהודה דכתיב וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לְחֶמֶךָם בְּתַנּוּר אֶחָד לַחֵם הָאָפוּי בְּתַנּוּר אֶחָד קְרוּי לַחֵם וְשֵׁינֵי אָפוּי בְּתַנּוּר אֶחָד אֵינִי קְרוּי לַחֵם'.

קעג עי' בתוס' בברכות דף ל"ז ע"א (ל"ח ע"א) ד"ה לחם, שדנים לפטור אטריות מחלה, מטעם דהוי כעיסה העשויה לחלק, ומבואר דלית להו טעמו של רבנו יונה.

ופסקו הרא"ש הלכות חלה אות ג', הטור יו"ד סי' שכ"ט והרמב"ם פ"ו הי"ב, כדברי ת"ק, וכן פסק השלחן ערוך יו"ד סי' שכ"ט סעי' ח', שאם אפאו אח"כ בין בתנור ובין בכלי ע"ג האש – חייב להפריש חלה, שהחליטה לא מונעת מהאפיה לעשותו לחם.

אלא שיש לדון האם נאמר כן אף לענין עיסה עבה שנתבשלה, האם גם בזה נימא, שכל שאפאה אח"כ בתנור – יתחייב בחלה.

והנה המג"א בסי' קס"ח ס"ק ל"ט, מביא בשם רבנו ירוחם שאפילו טגנו את העיסה בשמן קע"ד ואפאו אח"כ – מברך המוציא, ועפי"ז כתב הפמ"ג 'וה"ה בי"גל או פרעצ"ל וכדומה שמבשלים במים ואח"כ אופין בתנור, לחם גמור הוא ומברכין המוציא בכל שהוא'.

אולם מדברי הרמב"ן במלחמות בפסחים שם, מבואר דס"ל דעיסה שכבר שנתבשלה כל צרכה, שוב אין האפיה מועילה להחשיבה לחם, ורק בעיסה שנתבשלה מעט – שייך לומר שהאפיה שאח"כ מחשיבה אותה ללחם. ויעוי' בחידושי רבנו דוד על הגמ' בפסחים הנ"ל, שהביא את דבריו של הרמב"ן הללו, וכתב להסביר את דבריו, דבעיסה שנתבשלה כל צרכה, ליכא למימר שהאפיה תחשיב אותה ללחם, דהא אין אפיה אחר בישול, ודוקא בעיסה שאכתי לא נתבשלה כל צרכה – לא חשיב בישול, וע"כ האפיה היא זאת שגומרת את העיסה, ונקבע שם האפיה על הפת.

אלא שמדברי שאר הראשונים נראה שאינם סוברים כדברי הרמב"ן, דהלא דברי הרמב"ן נסובים אודות קושית הראשונים, אהא דתנן בחלה פ"א מ"ד 'אלו חייבין במעשרות ופטורים מן החלה ... וחלת המשרת', ובגמ' בפסחים שם ע"א, 'מאי חלת המסרת אמר רבי יהושע בן לוי זה חלוט של בעלי בתים', מבואר שחלוט פטור מחלה, ואילו בגמ' ביבמות דף מ' ע"א איתא גבי חלוט, 'אע"פ דחלטיה מעיקרא כיון דהדר אפייה בתנור לחם עוני קרינא ביה ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח'. וע"ז תירץ הרמב"ן דבגמ' בפסחים איירי כשנתבשל כל צרכו, ואילו בגמ' ביבמות איירי שחלטו רק במקצת. ומכך ששאר הראשונים לא תירצו כך, (תוס' בפסחים דף ל"ו ע"ב ד"ה פרט, רא"ש בפסחים הלכות חלה אות ג', והר"ן בפסחים שם ד"ה מאי חלת), נראה דאין מחלקים באיכות הבישול, ולדעתם בכל אופן – האפיה נותנת לו שם לחם.

ואף הרמב"ן גופיה בהלכות חלה, לא הזכיר מעין חילוקו הנ"ל, אלא כתב 'היכא דשדא מוגלשין על גבי קמח או קמח על גבי מוגלשין, אף על פי שהאור מהלך תחתיו וקא מרתחלהו טובא, אי עבדינהו עיסה וקא הדר אפי להו בתנור או באילפס, חייבין בחלה'.

ועי' במהר"ם חלאוה בפסחים שם, שכתב להסביר את דברי הרמב"ן, דאין כוונתו לחלק באיכות הבישול, אלא במהות כוונתו בבישול הראשוני, דכל שכיון לבישול עצמו – שוב אין האפיה מבטלת את הבישול שנעשה, אך כשמטרת הבישול היא הכנה לאפיה, בכה"ג האפיה היא זאת שקובעת עליו את השם לחם.

וכן מבואר בשלחן ערוך או"ח הנוכ"ל, שכתב סתם 'חלוט שאחר כך אפאו בתנור, פת גמור הוא ומברך עליו המוציא'.^{קעה}

*

ענף ד – קוגל האם נחשב מאפה או תבשיל

בשמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק נ"ד סעי' כ"ב, כתב להליץ בעד האוכלים שיעור מרובה של פת הבאה בכיסנין – ואינם חוששים לקביעות סעודה (בברכת המוציא וברכת המזון), 'ושמעתי מהגרש"ז אויערבך שליט"א, דיש להסתפק לגבי מה שנוהגים לקדש בביהכנ"ס אחרי התפילה בשבת ויו"ט, ואוכלים שם מיני מזונות ו'קוגל' ושאר דברים, דכיון שאוכלים רק בדרך ארעית, אם זה נחשב לקביעות סעודה לחייב בברהמ"ז. ובחלק ג' עמו' ע"ג, כתב בשם הגרש"ז לתקן לשונו, למחוק המילים 'וקוגל ושאר דברים, (כי קוגל הוא לדעתי רק תבשיל)', והיינו דס"ל דבאכילת קוגל אין חשש קביעות סעודה, כיון שחשוב הוא לתבשיל. ועי' במנחת שלמה ח"ג סי' קנ"ח אות ט"ז, שכתב הגרש"ז במכתב 'שכל קוגל חשיב כסתם אטריות ולא לחם'.

ועי' בגליון הליכות שדה מס' 133, שהאריך הגר"י אפרתי שליט"א בנידון, והביא בשם תלמידי הגרש"ז אויערבך שהסבירו בדבריו, שקוגל אינו נחשב לחם, כיון שאין לו 'תוריתא דנהמא' – תואר לחם. וכתב שני טעמים להסביר דבריהם, א משום שאף אחר שנעשה קוגל, אכתי האטריות נראות – ואינו מקשה אחת, וכ"כ בשו"ת אור לציון ח"ב פרק י"ב סעי' ו', ומשום שאין בהם תואר לחם. ב בגלל הלחות הרבה שבו ודרך עשייתו, וכן נקט בשו"ת אבן ישראל ח"ז סי' מ"ב, דכיון שהטיגון שאחר הבישול – נעשה בכמות שמן שאינו רק בגדר שלא ישרף, אלא גם נותן בו טעם, ע"כ אין דינו כפת הבאה בכיסנין. וכ"כ בתשו' הגרי"י פישר זצ"ל בספר מאור השבת ח"ב מכתב ד' (א), דקוגל אינו בגדר אפוי, כיון שנותנים שם הרבה שמן.

וכעי' במשנת יעקב פ"ו מהל' ברכות ה"א, וז"ל 'וכמה טוב הוא מנהגן של ישראל, שבקידוש בשבת נותנים נוסף לעוגות גם קוגל – שהוא מטוגן ולא אפוי, מפני שאז הציבור רעב, ואם יאכלו רק עוגות ויבואו לידי שביעה, יצטרכו נט"י והמוציא וברהמ"ש, אבל קוגל שהוא מטוגן – אין לו כלל דין של פת הבאה בכיסנין, וא"צ נט"י'. מבואר בדבריו שהטעם דס"ל דקוגל אינו נחשב אפוי, אלא מבושל.^{קעי}

אולם עיי"ש בהליכות שדה, שהביא שדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שקוגל נחשב 'תוריתא דנהמא'. וכמו"כ ס"ל לגריש"א שעשיית הקוגל נחשבת כבישול בלא נוזלים, שכל שאין כמות שמן שאפשר לשופכה מהתערובת, אין זה נחשב שהאטריות מתבשלות בתוך שמן, והרי זה בכלל מעט שמן – שדינו כאפיה.

---

^{קעה} ועי' בפמ"ג הנוכ"ל שכתב, דאע"ג דמבואר בגמ' בפסחים דף מ"א ע"א דאין צליה מבטלת את הבישול של קרבן פסח, הכא מבטל. אולם לא הסביר במה אכן שונה נידו"ד מקרבן פסח.
^{קעי} ועי' בספר מאור השבת ח"ב מכתבי הגרש"ז אויערבך תשובה י"ג, שכתב השואל שיש חוששים לקביעות סעודה בקוגל אטריות, שהוי כחלוט ואח"כ אפאו, וכתב ע"ז הגרש"ז 'תבוא ברכה למחמירים וגם למקילים'!

וכ"כ בדרך אמונה פ"ו מהל' ביכורים ס"ק צ"ב, ובציון ההלכה ס"ק ר"ח כ"כ בשם חמי הגריש" אלישיב זצ"ל.

וכעיי"ז מבואר בספר ברכת הנהנין (שטרן) פ"ד עמו' קל"ד, שדעת הגרי"ש אלישיב שאחר שאפו האטריות בתנור, חזר עליהם דין 'פת הבאה בכיסנין', ויצטרכו להזהר שלא לאכול אותם בשיעור קביעות סעודה.

ועי' בהערהקט"ו, מה היתה דעתו של החזון אי"ש בזה.

*

ענף ה – האם די בהפרשה ראשונה

השתא דאתינן להכי, איכא למידק מה הדין בעשה עיסה על מנת לבשלה, והפריש ממנה חלה – לחוש לשיטת ר"ת, ואח"כ נמלך ואפאה, האם די בהפרשה שכבר הפריש בתחילה, או"ד שלא מהניא, ומשום שהפרשה ראשונה חלה – רק לשיטת ר"ת, אולם לשיטת הר"ש – הלא לא היתה חייבת בחלה, וממילא לא חל עליה שם חלה, והשתא שאפאה הוא חיוב חדש, ואין ההפרשה הראשונה מועילה.

דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל בקובץ תשובות ח"ג סי' ל', דאכן לא מועילה לו ההפרשה הראשונה, שכתב שם בסו"ד, 'ולפי זה הלש עיסה בשביל אטריות כדי לבשלם, ואחרי כן נמלך לעשות מהם 'קוגל', חייב להפריש אחר האפיה חלה מן הדין, וההפרשה שהפריש קודם אינה פוטרת לדעת רוב פוסקים ההולכים בשיטת הר"ש ז"ל'.

וכ"כ בדרך אמונה פ"ו מהל' ביכורים בציון ההלכה ס"ק רכ"ב, וז"ל 'מיהו אלו שאופין מלאקשיין קוגל, י"ל דהוי אפיה ומחייב את כולה ... אך אפשר דבזה לא יפריש חלה – עד שיעשה הקוגל'.

אולם עי' בשו"ת מנחת יצחק ח"ח סי' ק"ח, שדעת השואלקט"ח היתה לחייבה שוב בחלה, אולם הכרעת המנחת יצחק שנפטרה בהפרשה ראשונה, ומשום דס"ל די"ל דאף לשיטת הר"ש דס"ל דגלגלה ע"ד לבשלה לא חל עליה חובת חלה, מ"מ מודו דהיכא דלא נתקיימה מחשבתו ואפה אותה, חל החיוב למפרע בשעת גלגול, ויצא יד"ח בחלה שלקחו בתחילה.

עוד הוסיף המנחת יצחק, דכ"ש שנאמר כן בנחתום העושה אטריות ע"מ למכור, דלא מבעיא לפי המציאות דחלק גדול מהקונים עושים מהם קוגל, וא"כ נחשב שכבר בשעת

---

^{קט"ו} ועיי"ש במאור השבת בהע' קי"ח, שישנה שמועה שהגאון הצ' רבי דוד בהר"ן זצ"ל אמר לחזו"א זצ"ל, שהטעם שנהגו בירושלים לאכול קוגל בקידושא רבה, כדי שלא להכנס בשאלות של קביעות סעודה עקב אכילת הרבה עוגות, ולכן העדיפו לאכול קוגל, והחזו"א שיבח טעם זה.

אולם בספר 'מעשה איש' ח"ג עמ' קכ"א מסופר, שפעם הרה"ג אליהו פרידמן זצ"ל דיבר עם החזו"א על מנהגי ירושלים, בין הדברים דיברו על המנהג לאכול בקידוש קוגל, היות ומחמת רעבון אוכלים כמות גדולה – ונכנסים לשאלה של ברהמ"ז, ולכן אין אוכלים עוגה- אלא קוגל, והחזו"א ענה לו 'ומה שאתה אומר על הקוגל שלכן אוכלים, אני סבור שאם אוכלים ממנו שיעור, גם בזה יש שאלה של ברהמ"ז'.

והגרמ"מ קארפ שליט"א בספרו משמרת מועד ברכות דף ל"ז ע"ב, כתב ג"כ דמטו משמיה של החזו"א, שפקפק על המקילים בזה בקידוש – בקביעות סעודה.

^{קט"ז} וגם התשובה של הגרש"ז במנחת שלמה הנ"ל, הינה לאותו השואל, הלא הוא הר"ר אברהם יצחק הופמן.

עשייתו בבית החרושת – היה לדעת כן, אלא אף אי נימא דהוו מיעוט קונים, מ"מ ודאי שיש בין העיסות שנעשו אצל היצרן – שלבסוף עשאו קוגל, ובכה"ג מחויב מן הדין בחלה.

*

העולה מהדברים:

דעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל, דקוגל אינו נחשב מאפה – אלא תבשיל, וע"כ אינו מתחייב בחלה. אלא שיש להפריש חלה מהאטריות – לחוש לשיטת ר"ת, ודי בהפרשה שהופרשה במפעל.

דעת המנחת יצחק, דאף אי נימא דקוגל נחשב מאפה, מ"מ די באפיה שהופרשה במפעל – גם לחיובו בעת עשייתו לקוגל – מאפה.

דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל, דמשנעשה קוגל – נתחייב בחלה, וההפרשה שהופרשה במפעל בעת היותם אטריות, אינה מועילה.

לתגובות: YR4295@gmail.com

צוף התורה – הערות במקראי הקודש / הרב נעם לסר נו"נ בישיבת מיר

עיונים בפרשת חלה

דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בְּבֹאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה. וְהָיָה
בְּאֲכַלְכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תְּרִימוּ תְרוּמָה לַה' רֵאשִׁית עֲרֹסְתֵיכֶם חֲלָה תְרִימוּ תְרוּמָה פְּתֻרֹמַת
גֶּרֶן בֵּן תְּרִימוּ אֹתָהּ. מִרֵאשִׁית עֲרֹסְתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַה' תְרוּמָה לְדֹרֹתֵיכֶם (טו, יח-כא)

מעלתה ורוממותה של מצות הפרשת חלה

סגולות רבות נאמרו בהפרשת חלה, והדבר אומר דרשני, במה נתייחדה הפרשה זו
משאר הפרשות. מדוע נמסרה מצוה זו לאשה, אף שכך הוא טבע הדברים שהאשה היא
האופה. הרי אמרו חז"ל שכיון שהאשה איבדה את אדם הראשון מן העולם שהוא "חלתו
של העולם" לכך היא מפרישה חלה. ננסה לבאר את התמיהה בהתבוננות מעמיקה
בפסוקי התורה.

יש לעיין:

א] פעמים רבות נאמר בתורה כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם, וכאן נאמר אשר
אני מביא אתכם. וצ"ב בשינוי הלשון.

ב] בבואכם – דרשו חז"ל שנתחייבו עם ישראל בחלה מיד כשנכנסו לארץ, ואילו
תרומות ומעשרות רק לאחר ירושה וישיבה, הינו לאחר שהורישו את עמי ארץ כנען,
וחילקו הארץ לשבטים. וצ"ב בטעם הדבר.

ג] והיה באכלכם מלחם – לגבי תרומות ומעשרות לא נאמר והיה באכלכם, תפרישו
תרומות ומעשרות. ומדוע בחלה נאמר לשון זה.

ד] בתרומות ומעשרות נאמר לשון נתינה לה', "כל חלב יצהר ראשיתם אשר יתנו לה',
לך נתתים. וכן בפרשת שופטים יח, ד נאמר "ראשית דגנך...תתן לו. ואילו כאן נאמר אשר
תרימו תרומה. ויש להתבונן שגם בחלה בתחילה נאמר "ראשית עריסותיכם..תרימו"
ולאחר מכן נאמר לשון נתינה, מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה.

ה] מדוע נאמר "חלה תרימו תרומה" היה צריך לומר ראשית עריסותיכם תרימו תרומה.
ו] מה למדנו ממה שנאמר כתרומת גורן כן תרימו אותה. רש"י כתב שאין לה שיעור,
וצריך ביאור שבפשטות אם לא נאמר שיעור אז אין שיעור, ולמה הוצרך לומר זאת
במפורש.

ז] מה למדנו מן התוספת של הפסוק מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה. הרי זו
כפילות. ומהו ההבדל בין "ראשית עריסותיכם" ל"מראשית עריסותיכם".

ח] לדורותיכם – מדוע צריך לומר שהוא לדורותיכם, הרי רק דברים שנצטוו במדבר,
הוצרך לומר בהם לדורותיכם.

ביאור הענין – שני גדרים בארץ ישראל: א] מתנה. ב] אוכלים על שלחן המלך.

כמפתח להבנת הענין נראה, שבעוד שני מקומות בלבד בתורה נאמר "מביא אתכם שמה". ונצטט את הפסוקים. האחד נאמר באחרי מות בהתרחקות מתועבות כנען: **כַּמְעֵשָׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבְּתֶם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנֹכִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבַחֲקֵיתֶיהֶם לֹא תֵלְכוּ: וְהַשְּׂנִי אִף הוּא בְּאוֹתוֹ עֲנִין בְּפִרְשַׁת קְדוּשִׁים - וְשִׁמְרֶתֶם אֶת כָּל חֻקֹּתַי וְאֶת כָּל מִשְׁפָּטַי וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תִקְיֵא אֶתְכֶם הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לְשִׁבְתָּ בָּהּ: וּבִסוּף הַדְּבָרִים יִתְבָּאֵר הַקֶּשֶׁר בֵּין מִצְוֹת אֵלּוּ לְמִצְוֹת חֹלֵה.**

רוב הדינים התלויים בארץ נובעים מעצם היותה של הארץ נחלתו של הבורא שהענין לעם חמדתו במתנה. מצות תרומות ומעשרות מיוסדת על מתנת הארץ. שכאשר הארץ ניתנה לעם ישראל, עליהם מוטל לפרנס את הכהנים והלוויים והעניים. ולכך לא נצטוו בתרומות ומעשרות עד שירשו את הארץ וחילקה, וכל שבט קיבל את חלקו, וכעת מוטל על כולם לפרנס את לומדי התורה המקדישים את חייהם לתורה ועבודה.

אך מצות חלה" שונה במהותה.

מצות חלה נאמרה בשלב שאנחנו כאורחים המסבים על שלחנו של המלך. ולא רק אורחים אלא "מלצרים" המשתתפים בסעודה, ומחלקים לשרי המלך את מנתם. משום כך מצות חלה איננה תלויה בחלוקת הארץ, אלא מיד בבואכם אל הארץ. ומובן הלשון אשר אני מביא אתכם שמה, כמארח המביא אורחים לשלחנו.

כעת נעמוד על דיוקי הפרשה הפלא ופלא

והיה באכלכם מלחם הארץ – מובן מדוע מדגישה התורה את שעת האכילה, שהיא השעה שבה מסבים אל שלחן המלך.

תרימו – מובן חילוק הלשון, שהוא לשון של תרומה ולא נתינה, כיון שהארץ עוד לא ניתנה עד ירושה וישיבה.

ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה – האורח המתארח על שלחן המלך, המתבקש לחלק לשרי המלך, מעניק להם חלה שלמה, ולא חתיכות שאינן שלמות ומהודרות. וכך ראוי לתת למצות חלה – חלה מהודרת. [ואין הכוונה שחלה שלמה מעכבת, אלא כך הוא הדרך בפשוטו של מקרא, שהכתוב אומר בעיקר את הרעיון של הדברים, למרות שאיננו מעכב בדין. ויש לכך מאות ראיות ואין כאן המקום להרחיב בזה]

אמנם כיון שנתבאר שיש דין ליתן חלה שלמה, אם כן היה מקום לומר, שחלה תהא כבכורים שאף בהם יש דין ליתן פרי שלם, ונאמר בהם הדין, שמי שלא הפריש בכורים אין התבואה נאסרת. ולכך אמר הכתוב "כתבואת גורן כן תרימו אותה" שכשם שתבואת הגורן אוסרת את כל הגורן עד שיפריש, כך נאסרת העיסה עד שירימו ממנה חלה.

לדורותיכם - ולפי זה היה מקום לומר שמצות חלה נוהגת אך ורק בזמן שאנו אורחים על שלחן המלך, כל עוד שלא נחלקה הארץ וניתנה לנו במתנה, אך לאחר שניתנה הארץ, ויש תרומות ומעשרות, שמא תיפסק מצות חלה. שהרי הדגן שממנו נעשתה העיסה כבר הופרשו ממנו תרומות ומעשרות. לכך אמר הכתוב תתנו לה' תרומה **לדורותיכם**.

אך כעת לאחר ירושה וישיבה, ישנו שינוי קטן. מכאן ואילך מצות חלה היא לתת מראשית ולא את עצם הראשית שנצטוו בהיותם בשלחן המלך, אלא מתוך הראשית. ולכך משתנה הלשון, שמקודם נאמר "תרימו" וכאן נאמר "תתנו לה' תרומה" שלאחר מתנת הארץ, חיוב חלה משתנה, והוא דין נתינה ולא דין תרומה.

*

ביארנו שמצות חלה היא אכילה על שלחן המלך. לפי זה מובן הקשר לחטא אדם הראשון, שהיה אמור לאכול על שלחנו של המלך לנצח נצחים. אך בעטיה של חוה, ירד מדרגתו. ולפי זה מובן היטב הסגולה בהפרשת חלה, שהפרשת חלה מקרבת את האדם אל בוראו, לאכול על שלחנו. ואף שאין זה המצב הכללי של עם ישראל לאכול על שלחן המלך, אך היחיד יכול לכוון כוונה זו, ולקדש את אכילתו.

וכמה מתאים הדבר שאותו הלשון האמור בפרשת חלה מובן שהדבר דורש התקדשות והטהרות להיות ראוי לכך, לפרוש מכל טומאה ותועבה, גם בדקויות. ובזה יובן מה שנאמר הלשון מביא אתכם שמה – שבה מתבקש האיש היהודי לפרוש מתועבות כנען, ולהתרומם מעל המיית הארץ להרגיש כבן מלך, המתנהג בגינוני מלכות אציליים. ה' יזכנו להתעלות להיות ראויים לאכול על שלחן המלך.

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער

סגולת ראיית ציצית תלוי באופן קשירתם

וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית וְכוּ' וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' (טו, לח-
לט)

התורה הקדושה הבטיחה לנו שעל ידי ראיית הציצית יזכור האדם את כל מצוות ה', כמ"ש וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה', והקשה האלשיך הק' בפירושו על פסוק הנ"ל, דהא מעשים שבכל יום שאנשים רואים הציצית ואינם זוכרים את מצוות ה' ואיה היא הבטחת תורתנו הק'? ותירץ שהכל תלוי על כוונת האדם בעת שעושה הציצית, וזהו פשט דברי הפסוק "ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם והיה לכם לציצית" שרק אם נעשו לשמה ובכוונה אז "והיה לכם לציצית" שתזכו שתהיה לכם לציצית ויתקיים בכם כל ההבטחות והסגולות שנאמרו בה, וזהו כוונת התורה ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם כדי והיה לכם לציצית ואז כאשר נעשו באופן כזה "וראיתם אותו וזכרתם" משא"כ אם עושים הציצית בלי שום כוונה שלא יזכרו אותו מאומה.

וז"ל של האלשיך הק': "והיה לכם לציצית וראיתם וכו' וענין הכתוב, אם תאמר נא ישראל כי הלא איך תאמר אלי שבראותי אזכור כל המצוות, והלא הנני לובש ציצית יום יום ורואה אותו ואיני זוכר כל מצוות ה'? לזה אמר והיה לכם לציצית וכו' והוא משל אל מה שדרך אנשים שלזכור דבר מאשר ירצו לעשות קושרים חוט באחת מאצבעותיו לראות ולזכור בל ישכח ממנו, ואם יקרה שאיש אחד קשר לו חוט באצבעו שלא בכונת מזכרת על שום דבר תהי היום אשר היה החוט ההוא קשור באצבעו והיה לו חפץ שהיה צריך לזכרו ושכחו, ויתמה ויאמר איך שכחתי הדבר ההוא ולא שוה לי החוט הקשור באצבעי לזכור אשר חפצתי לעשות. והנה נגד פניו נבונים ויאמרו לו הלא אתה סכל ואין לך, כי על מה אתה נאנח, כי לא זכרת חפצך עודנו קשור באצבעך, כי אחר שלא קשרת אותו בכוונת מזכרת חפץ זה איך על ידו זכור תזכור את הדבר הזה.

והנה בדמותו ובצלמו הוא הדבר הלזה, באומרו הוא יתברך הנה ידעתי תאמרו לי הננו ועשינו ציצית על ארבע כנפות כסותנו אך מה נעשה כי נראה הציצית ולא יעלה על לבנו זכרון כל מצוות ה', על כן הנני בא להעיר אונכם למען תדעו במה תכשלו, והוא כי אילו בעשותכם הציצית תכווננו יהיה לכם סימן להצפן בו לזכור כל המצוות, אז כאשר תראו אותו תזכרו אותם כאדם הקושר חוט באצבעו לזכור להביט בו דבר פלוני, אך אם תעשו הציצית מצוות אנשים מלומדה שלא בכוונת הציץ בו לזכור אז ודאי כי כאשר וראיתם אותו לא תזכרו מצוות ה'" עכ"ל האלשיך הק':

הרי שסגולת ראיית הציצית תלוי בכוונה שהיה לו בעת קשירת הציצית, וכן איתא בספר הכתב והקבלה שכתב "והיה לכם לציצית כלומר תנו דעתכם ולבכם שחוטין אלו לכם להצצה והבטה, כי בבלתי כוונת הלב על זה אף אם תתעטפו כל היום בבגדי ציצית

אין בם תועלת לעשות רושם פנימי בנפש, כמו הקושר חוט באחת מאצבעותיו בלי כוון דעת להיותו לו למזכרת דבר מה, אין מן התימה אם ישכח אחר כך חפץ שהיה צריך אליו לזכרו כי אין בקשירת החוט תועלת לזכרון.

ובזה יש ליישב מה שהקשה בספר לקט הקמח החדש (ס' יא אות כג) בשם ספר מאורי אור על דברי המגן אברהם (ס' יא סק"יח) שכתב בשם השל"ה הק' ומטה משה (וכן כתב המהרש"ל) שיש להקפיד לא לחתוך חוטי הציצית עם ברזל משום לא תניף עליהם ברזל וכן פסק בשו"ע הרב ומשנה ברורה, ותמה בספר הנ"ל וז"ל "ותמהני מה שכתבו שלא לחתוך הציצית משום לא תניף עליהם ברזל אשר לא שערום אבותינו בעלי התלמוד, וכי עדיף מתפילין וס"ת שהם מאריכים ימים כמנחות והוא חייך והתם לא אפשר לחתוך בלי חתיכת ברזל ומה נשתנה מצוה זו להרחיק כמזבח ולבדות רמזים אין קץ".

ולפי דברי האלשיך הק' והכתב והקבלה מיושב, דמאחר שמצינו סגולה נפלאה במצות ציצית שיש בכחה להשפיע על האדם שיזכור כל מצות ה' ולא ישכחם ויקיימם כראוי וכדכתיב "וראייתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם" וכדי לזכות לזה צריך לקשור ולתלות הציצית בהבגד בכוונה שלימה כדת וכדין, והיינו שסגולה זו אינה תלויה על הכוונה בעת לבישה לבד אלא בעת עשייה וכמו שמדגיש התורה "ועשו להם ציצית" "גדילים תעשה לך", לכן משום זה יש להקפיד ביותר שיהא עשיית הציצית על טהרת הקודש.

ובזה גם מובן מה שמצינו בספר בית ברוך מהגאון ר' בנימין זילבר זצ"ל (כלל יא ס"ק קכא) שענין זה לא להשתמש בברזל הוי רק בעת עשיית ציצית והטלתן בהבגד **שלא יהיה גמר עשייתן על ידי ברזל**, אבל אחר שכבר תלאן בבגדו ורוצה לקצרם מותר לו להשתמש בברזל, וכן מביא בספר חיי משה (ס' יא ס"ב) בשם הרה"ק האמרי אמת מגור שמותר לחתוך במספרים את חוטי הציצית כאשר הם כבר תלויים בכנף הבגד. ולכאורה קשה להבין טעם הדבר, לאן נעלם הקפדת לא תניף עליהם ברזל, וממ"נ אם חוששים לה מקודם צריכים לחשוש לה גם כשהם כבר תלויים בציצית שלא יונף המקצר על המאריך, ולפי הנ"ל מיושב שיש כאן הקפדה מיוחדת דוקא בעת העשייה דרך בעת תלייתן בבגד יש לחשוש וכדברי האשליך הק' והכתב והקבלה.

וגם מבואר בזה מה שהרה"ק ר' אהרן מבלעזא זצ"ל היה מזהיר טפי (הובא בקדושתו של אהרן ח"ב עמ' רעא) במיוחד לגבי שתי מצוות **שצריך לטבול במקוה טהרה לפני עשייתם**, והיינו להעוסק באפיית מצות **וכן למי שמכין ושזור חוטי הציצית על בגד ארבע כנפות**. וידוע שכל הנהגות הרה"ק מבעלזא היו מיוסדים על אדני פז וכמו שהוא אמר פעם בעצמו שמי שרוצה לעיין בעניניו ימצא שכולם בנויים ומיוסדים מספרי הפוסקים ומספרי יסוד ממקורות חזקים ואינו אומר שום דבר מדיליה.

והנה בשלמא לגבי אפיית מצות ידוע הזהירות בזה שיש לטבול מקודם וכמו שנוהגים בשער בת רבים, אבל למה היה מזהיר לטבול לפני עשיית ציצית יותר משאר מצות, והיכן מצינו שהטלת ציצית בבגד נחשבת כעבודה עד שצריך לטבול את עצמו מקודם, והלא הטלת הציצית בהבגד אינו אלא הכשר מצוה? ולפי האלשיך הק' והכתב והקבלה

סגולת ראיית ציצית תלוי באופן קשירתם

מבואר, דאע"פ שקיום המצוה היא בעת הלבישה אבל סגולות המצוה תלויה על הכוונה בשעת עשיית הציצית. וכן אמרו חז"ל (מדרש לקח טוב) "ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם **מלמד שתהא עשויה לשמה**".

ובהג' רבי עקיבא איגר (שו"ע ס' יא ס"א) הביא רמז מפסוק הנ"ל שחוטי הציצית צריכים שיהיו טויין לשמה. ובגנזי ישראל (פר' ויקהל תרס"ב) כתב האדמו"ר מטשארטקוב זצ"ל "רצונו הפנימי ית' היה שיחזירו ע"י מעשיהם עטרה ליושנה, להיות ראויים בעצמם להשראת השכינה, לפיכך צוה הקב"ה במשכן ל"ט מלאכות וגם י"ג דברים, זהב וכסף וכו', לתקן כל הדברים הגשמיים ע"י עשיית המשכן, ואז יתקנו גם המה ויחזרו למדריגתם כבראשונה. וגם מצוות ציצית רומזת ע"ז הענין, שע"י טוויית ושזירת הציצית ולבישתן לשם מצוה, יתקנו כל הל"ט מלאכות, ולפיכך יעשו ל"ט כריכות בציצית לכוונה זו". הרי שכדי לזכות לכל סגולות הציצית אינו מספיק רק הלבישה לבד, אלא דצריך לעשות גם הטוייה והשזירה לשמה ולכרוך גם הל"ט כריכות עם הכוונה הראויה.

והגאון ר' חיים מוואלאזין זצ"ל האריך בכוונת ראיית הציצית בספרו "רוח חיים" על דברי המשנה (אבות ג, א) "עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דעת מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון". וכתב הגר"ח מוואלאזין ששלשה דברים אלו מרומזין במצות ציצית וז"ל "כי ציצית פרושו הסתכלות מלשון מציץ מן החרכים (שה"ש ב, ט) ושלש פעמים כתוב ציצית בפרשה וכנגדם רומזים ג' הסתכלות אלו שאמר כאן.

'מאין באת' הוא נגד 'ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם' כמו שכתוב 'דור הולך ודור בא', 'ולאן אתה הולך' שהוא ענין תכלית האדם רומז נגד 'ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת' פרושו כי גוון תכלת רומז לתכלית סוד עולם הכליון, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך המלכים הקב"ה, נגד 'והיה לכם לציצית וראיתם אותו' שפרשו בירושלמי (ברכות א, ב) שקאי על הקב"ה נאמר כאן 'אותו' ונאמר להלן 'אותו' כו' וכמו שאמרו ז"ל בבבלי (מנחות מג:): 'הזהיר בציצית זוכה ומקבל פני שכינה'".

וממשיך עוד הגר"ח מוואלאזין "ואמר הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, ר"ל **תסתכל קודם שתבוא לידך**, תחשוב תמיד ואז יועיל, ואל תאמר אמתין עד שיבוא מקום גאווה לידי ורם לבבי אז אחשוב כי עפר אני ולא אתגאה, וכן כל חטא אם יבוא לידי לא אעשנו, לכן אמר **ידוע תדע כי בלא הכנה מקודם רחוק הוא להזהר** כי היצר יארוב תמיד על כל דרכיו ופסיעותיו".

ועל דרך זה איתא בספר אלפי מנשה (ח"א עמ' סד מאמר קסג) מהגאון ר' מנשה בן יוסף מאילייה זצ"ל (נולד בשנת תקכ"ז) שביאר מאמרם ז"ל (מנחות מג:): "רבי אליעזר בן יעקב אומר כל שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו הכל בחיזוק שלא יחטא שנאמר והחוט המשולש לא במהרה ינתק", והקשה הספר אלפני מנשה הנ"ל "וקשה והא חזינן דלא הוי הכי, אבל יתורץ בקל, למשל כשמצוין לאחד או מבקשין ממנו שיעשה איזה דבר ומחשש שמא ישכח עושין לו קשר באיזה מקום בבגד לסימן אבל שמא לא ישגית בשגיאה על הקשר עושין לו שנים או שלשה קשרים בשנים או בשלשה

סגולת ראיית ציצית תלוי באופן קשירתם

מקומות שאז בטוחים בו שעכ"פ יזכור הדבר ע"י איזה מהם, פעם עי"ז ופעם ע"י אחרת, אבל אם יעשו לאיזה אדם ג' קשרים בבגדיו מבלי שידע כלל ויעלה על לבו שהוא לסימן לא יועילו לו כלל כל הסימנים שבעולם, וה"נ בנידון דידן אם היה מכווין בתחלה במחשבתו בעשייתו ובהנחתו שהם לזכירה על כל הכתוב בהם, הוא בוודאי מובטח שלא יחטא, אבל אם עושה כל הנ"ל על פי מצות אנשים לא יועילו לו כלל".

והיוצא מכל זה שהבטחת התורה שראייה מביאה לידי זכירה וכן מה שאמרו הסתכל בשלשה דברים וכו' ואין אתה בא לידי עבירה, היינו כאשר האדם הכין עצמו לפני כן בכוונה הראויה ובזה גם יש להבין איך היה שהמרגלים ראו יפה נוף משוש הארץ ועכ"ז טעו "ויציאו דיבת הארץ אשר תרו אותה אל בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אותה ארץ אוכלת יושביה היא" (במדבר יג לב). וברש"י ביאר מקום טעותם "בכל מקום שעברנו מצאנום קוברי מתים", ובגמרא (סוטה לה). "דרש רבא, אמר הקב"ה אני חשבתיה לטובה והם חשבו לרעה אני חשבתיה לטובה דכל היכי דמטו הוי מת חשיבא דדהו כי היכי דנטרדו ולא לשאלו אבתרייהו והם חשבו לרעה שאמרו ארץ אוכלת יושביה היא".

ובספר תורה תמימה הקשה דצ"ע הלשון "והם חשבו לרעה", דלשון זה מורה על שגגה שבאמת חשבו כן בעוד שמכלל הענין מבואר שהיו מזידין והוציאי דבה בכוונה? ותירץ שאולי מפני שמתחילת הליכתם הלכו במחשבה ועצה רעה שוב נכשלו להאמין בשוא כי תרו אחרי לבבכם וכמ"ש בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו.

ואם היו הולכים בעצה טובה על מנת לראות בטוב ירושלים לא היו מפרשים לרעה. אולם מאחר שלא עשו כן ממילא בדעתם הבינו ופירשו הכל לרעה. ועל דרך זה ביאר הגר"ש שוואב זצ"ל והביא דברי הבראשית רבה (פר' נז אות ב) עה"פ וירא את המקום מרחוק "מה ראה ראה ענן קשר על ההר (ובעץ יוסף ומתוך זה הכיר כי ענן כבוד ה' הוא ובפרקי דר"א איתא בהדיא דראה כבוד השכינה) אמר דומה שאותו מקום שאמר לי הקב"ה להקריב את בני שם, אמר ליצחק בני, רואה אתה מה שאני רואה, אמר ליה הין. אמר לשני נעריו רואים אתם מה שאני רואה, אמרו ליה לאו. אמר הואיל וחמור אינו רואה ואתם אין אתם רואים שבו לכם פה עם החמור".

הרי ששייך ששני אנשים יראו אותו מראה, ואחד מהם יתפעל ויתעורר ממה שראה והשני לא יתעורר כלל, והיינו שמאחר שאברהם אבינו ויצחק אבינו הכינו עצמם תמיד לעשות רצון וציווי ה', לכן זכו לראות משא"כ הנערים. ולכן המרגלים שלא הלכו לש"ש לא זכו לראות כהוגן ופרשו הכל לרעה, משא"כ יהושע וכלב שגם המה ראו שבכל מקום בואם מצאום קוברי מתים הם ידעו והבינו סיבת הדבר שהיה חסד מאת השי"ת.

והאדמו"ר מטשארטקוב זצ"ל ביאר בזה בספרו גנוזי ישראל (שלח תרס"ג) איך נכשלו המרגלים להוציא דיבה על ארץ ישראל וז"ל: "נשאר לנו לחקור, איך באה השגגה הזאת למרגלים, הלא כבר ידוע כי 'שליחי מצוה אינן ניזוקין' (פסחים ח:); ו'מצוה מגנת ומצלת' (סוטה כא.), והמה היו שלוחי מצוה עפ"י ה' מאת משה. אלא נראה לי להסביר כי כל מצוה יש לה כוח להגן ולהציל מעבירה, וזה אך אם טרם עשה המצוה היתה כוונת

העושה לשמה ולתכלית הנרצה, אבל אם העושה את המצוה בטרם קרב לעשותה תהיה לו איזו פניה ח"ו, אז בודאי יחלש כוח המצוה להציל את העושה לבל יכשל בעבירה" עכ"ל.

*

האיסור לדבר לשון הרע על ארץ ישראל

הנה כולנו יודעים חומר האיסור לדבר לשון הרע ולהוציא דיבה על חבירו, ונכלל בזה הוא האיסור לומר לשון הרע ולדבר בגנותה של ארץ ישראל וכדאיתא בגמ' ערכין (טו.) "תניא א"ר אלעזר בן פרטא בוא וראה כמה גדול כח של לשון הרע מנלן ממרגלים, ומה המוציא שם רע על עצים ואבנים כך, המוציא שם רע על חבירו על אחת כמה וכמה, ממאי דלמא משום דר' חנינא בר פפא דאמר רבי חנינא בר פפא דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה דכתיב כי חזק הוא ממנו אל תיקרי כי חזק הוא ממנו אלא ממנו כביכול בעל הבית אין יכול להוציא כליו משם, אלא אמר רבה אמר ריש לקיש אמר קרא וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה, על דבת הארץ שהוציאו".

והחפץ חיים בהקדמתו לספרו כותב "וכאשר נחפשה דרכינו ונחקורה איזה עונות הם מהעיקרים הגורמים לאריכות גלותינו נמצאם הרבה אך חטא הלשון הוא על כולו מפני כמה טעמים, אחד כיון שזה היה עיקר לסיבת גלותינו כמו שהבאנו מגמרא יומא ומירושלמי, ועוד הלא ידוע הוא שנגזר עלינו גלות מכבר מעת מעשה המרגלים כמו שכתוב בתהלים (פר' קו) 'וישא ידו להם להפיל אותם וכו' בגוים ולזרותם בארצות' וכמו שפירש רש"י והרמב"ן בחומש פר' שלח וחטא המרגלים הלא היה עון לשון הרע וכמו דאיתא בערכין אם כן אנו מוכרחים לתקן זה החטא קודם הגאולה".

וכפל הדברים בפתיחתו וז"ל "כל סיבת גלותינו עתה הוא העיקר רק בשביל מעשה המרגלים וכמו שכתוב (תהלים קו, כו) 'וישא ידו להם להפיל וגו' ולזרותם בארצות' וכמו שפירש רש"י שם וכן כתב הרמב"ן בחומש (במדבר יד, א) בפרשת מרגלים ואמרו בערכין (טו.) שיעקר חטא מרגלים היה לשון הרע שהוציאו דיבה על הארץ ועל ידי שבכו בכיה של חנם נגזר עליהם בכיה של דורות".

ולפי זה צ"ע למה רבינו החפץ חיים זי"ע לא מנה את האיסור הזה בתוך ספרו הגדול שיש איסור לדבר בגנות ארץ ישראל, ורק הביא את זה בשמירת הלשון ובהקדמתו הנ"ל, אבל לא מנה ולא הזכיר את זה בתוך פרקי וסעיפי ההלכה, לא כהלכה פסוקה ואפילו לא כמידת חסידות וכדבר לפני משורת הדין שאסור להוציא דיבה על ארץ ישראל ולדבר בגנותה. וראה לשון הרמב"ם בהל' דעות (פר' ז הל' ה-ו) אחר שהביא ההלכות של איסור סיפור לשון הרע הוא מסיים "בעלי לשון הרע אסור לדור בשכונתם וכל שכן לישוב עמהם ולשמוע דבריהם ולא נחתם גזר דין על אבותינו במדבר אלא על לשון הרע לבד" הרי שחטא המרגלים משמש כאזהרה לכל בעלי לשון הרע ומי שמדבר בגנותה של ישראל נקרא בעל לשון הרע.

זהירות התנאים שלא יכשל אדם להוציא לעז על ארץ ישראל

האיסור לדבר לשון הרע על ארץ ישראל

וכבר מצינו בגמרא איך התנאים חששו למנוע אחרים שלא ידברו כנגד ארץ ישראל והדברים מפורשים בגמ' כתובות (ק"ב). "ר' אבא מנשק כיפי דעכו, ר' חנינא מתקן מתקליה" ופירש רש"י "משה ומתקן מכשולי העיר מחמת חיבת הארץ שהיתה חביבה עליו ומחזר שלא יצא שם רע על הדרכים". הרי שהטריח את עצמו לתקן העיר שלא ליתן פתחון פה למישהו להוציא שם רע על ארץ ישראל, (ובספר תנועת המוסר (חלק ג עמ' צג) מובא דכאשר הסבא מסלבודקה הגרנ"צ פינקל זצ"ל היה בעיר חברון ויצא לטייל על הרחוב, תוך כדי הליכתו התכופף מספר פעמים לסלק אבנים יחידות שהיו מוטלות על אם הדרך, מלוי חשבו שכוונתו להסיר תקלה מרשות הרבים אבל כששאלו אותו על זה תמה ואמר, "הרי זה גמרא מפורשת בכתובות שכן עשה רבי חנינא שהיה מתקן מתקליה!") וממשיכה שם הגמרא עוד "רבי אמי ורבי אסי קיימי משמשא לטולא ומטולא לשמשא" וביאר שם רש"י "קיימי משמשא לטולא, כשהשמש הגיע למקום שהן יושבין וגורסין וחמה מקדרת עליהן עומדין משם לישיב בצל, ובימי הצנה עומדין מן הצל ויושבין בחמה כדי שלא יוכלו להתרעם על ישיבת ארץ ישראל".

וכתב שם הבן יהוידע וז"ל "לכך היו ר' אמי ור' אסי מקדמים לקום ממקום זה שתגיע אליו השמש, למקום טולא כדי שלא יבא אחד מן התלמידים לומר על המקום ההוא לא טוב, ונמצא מוציא דיבה על חלק קרקע שבארץ ישראל, ומכאן ילמוד האדם מוסר השכל, לשמור פיו ולשונו, לבל יוציא מפיו שום דיבור לא טוב לגנות אפילו אמה אחת מארץ ישראל, הן מצד האויר, הן מצד קור וחום, הן מצד הפירות, והן בענין הבנין וכיוצא, ואפילו בעת חורבנה שהיא ביד הגוים, והבתים הם של הגוים, כדי שלא יהיה בכלל מוציא דיבה על ארץ ישראל".

ובספר חרדים (פר' נט) כתב בזה"ל: "צריך כל איש ישראל לחבב את ארץ ישראל ולבא אליה מאפסי ארץ בתשוקה גדולה כבן אל חיק אמו, כי תחלת עווננו שנקבעה לנו בכיה לדורות יען מאסנו בה שנאמר (תהלים קו, כד) 'וימאסו בארץ חמדה', ובפדיון נפשנו מהרה יהיה, כתיב (שם קב, טו) 'כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו', ושם נאמר (יד) 'אתה תקום תרחם ציון', ולפיכך היו האמוראים מנשקים עפרותיה ואבניה בבואם אליה" עכ"ל.

והדברים נאמרים גם בזמן הגלות וכדאיתא בריטב"א (גיטין ב.) "ר' אבא נושק כיפי דעכו, ואפילו שבטלה קדושתה חיבת הארץ לא בטלה", וגודל חומרת הדבר להוציא רע על ארץ ישראל גם בזמן הזה מבואר בספר שפת אמת (עמ' לב): מהגאון מהר"ם חאגיז זצ"ל בקיצור "בכל דור ודור אנשים שיוציאו דיבת הארץ רעה כמו שבעונותינו עינינו רואות בדור הרע הזה, וכל מי שיוציא שם רע על הארץ ילקה בגופו ויכנס בעונש זה וכל מנאצי לא יראוה' כי המוציא שם רע על הארץ הטובה הנה מורה היותו לא מבני ישראל".

עובדות מגדולי ישראל בזהירות לא לדבר לשון נגד א"י

ויש לציין לכמה וכמה עובדות מגדולי ישראל איך שהיו זהירים בזה מאוד, לא להיכשל בחשש דיבור גנות ח"ו על ארץ ישראל. מסופר (בקובץ קול התורה ניסן תשע"ב גליון עג,

האיסור לדבר לשון הרע על ארץ ישראל

עמ' לט) שרבה דירושלים הגרי"ח זוננפלד זצ"ל "הקפיד מאוד משבא לארץ ישראל שלא יאמרו בניגון של תלונה 'עס איז הייס' או 'עס איז קאלט' ('חם פה' או 'קר פה') משום שיש באמירות כאלו משום חשש מספר לשון הרע על ארץ ישראל ורק אפשר לומר 'מיר איז הייס' או 'מיר איז קאלט' ('חם לי' או 'קר לי').

וכן מובא (בספר הרב הדומה עמ' רח"צ) בשם הגאון ר' ברוך בער זצ"ל ראש ישיבת קמינץ שאיש אחד סיפר לו שקיבל מכתב מהוריו הגרים בארץ ישראל והתלוננו שמאוד חם שמה, רבי ברוך בער גער בו באמרו "אסור לדבר בגנות ארץ ישראל".

וכן מסופר מהרה"ק מהר"א מבעלזא זצ"ל (בספר בקדושתו של אהרן ח"א עמ' תכט) כאשר אמרו לפניו שמאוד חם היום בחוץ השיב "אל תגידו כך, זה רק קצת פושר בחוץ וצריכים זאת בגלל הפירות, אסור לדבר על ארץ ישראל, המרגלים דיברו על ארץ ישראל".

ופעם אחרת כאשר אחד מהגבאים הביא לפניו תפוחים ושאל הרבי אותו אם הם מפירות ארץ ישראל שהיה מדקדק ומהדר לאכול מפירות ארץ ישראל, ענה לו הגבאי שיכולים לראות שהתפוחים גדלו בארץ ישראל ולא בחו"ל שהם קטנים. נדדע הרבי לשמוע הדברים כאילו פירות ארץ ישראל אינם טובים ויפים ונטל הרבי את ידיו וגם הורה להגבאי ליטול את ידיו ואמר לו שיגיד שהם פירות יפים וטובים וגדולים.

וראה בגמ' סנהדרין (צד.) שאין לומר על מקום בחו"ל שהיא יותר נאה ויותר טובה מארץ ישראל דזה נקראת "סיפרו בגנותה של ארץ ישראל" דכן איתא שם בגמרא שהיה תביעה על בני ישראל ש"סיפרו בגנותה של ארץ ישראל" שאמרו "שויא כי ארעין" שאמרו על מקום אחד בחו"ל ששזה בטובה כמו ארץ ישראל, ועל מקום אחרת אמרו "על חד תרין" ששזה פי שנים בטובה מארץ ישראל, וזה נקרא שדיברו בגנות ארץ ישראל.

ובזה נבין דברי הרה"ק ר' יצחק מבוהוש זצ"ל דכאשר היה בהרי שוייץ לנופש בפעם הראשונה בשנת תרמ"ב, ואחד מן החסידים שהיה עמו התפעל מאוד ממראה ויופי ההרים ורצה לשתף גם את הרבי בהתפעלותו ובהרגשותיו, ושאל להרבי מה הוא אומר על המראה הנפלא מיופי ההרים, והשיב הרבי "אצל רבי שמעון בר יוחאי במירון יפה יותר!" כלומר דלא רצה הרבי שישתמע כאילו הרי שוייץ הם יותר טובים ויפים מארץ ישראל.

והרה"ק רמ"ש מבאיאן זצ"ל היה מספר (מובא בקובץ תפארת ישראל גליון סא עמ' י) שזקנו הרה"ק ר' יוחנן מרחמסטריוקא זצ"ל לא רצה לשתות יין ארץ ישראל משום שלא היה מבין בטיב יין והיה מפחד אולי לא יהנה מהיין ובלבו יחשוב רע על יין ארץ ישראל.

ובספר מרביצי תורה ומוסר (מערכת הנצי"ב) מובא שהנצי"ב הקפיד מאוד על יהודי אחד שחזר מא"י וסיפר לו שכמה יהודים נרצחו שמה על ידי הערביים, והנצי"ב הוכיח אותו ואמר לו "אתה מרגל ואתה מוציא דיבה על ארץ ישראל". לשמוע דבריו נתכרמו פניו של היהודי שהיה איש כשר ותמים ושאל להנצי"ב "וכי הרבי חושד בי כי שקרתיו?"

האיסור לדבר לשון הרע על ארץ ישראל

השיב לו הנצי"ב "אף המרגלים לא שיקרו, גם המה הגידו רק מה שראו ומה ששמעו ומה שהאמינו, אבל מאחר שהתכוונו בדבריהם למנוע את בני ישראל מלהכנס ארצה היו מרגלים וקולר הדור כולו נתלה בצווארם. כיוצא בהם כל המספר רעה על ארץ ישראל והיושבים בה, לא לשם תיקון ובנין, כי אם לשם דעה ועיכוב בנינה מרגל הוא ואשמו בראשו!"

וכעין זה מובא בספר פרי ישע אהרן (עמ' רנט) שיהודי אחד מארץ ישראל התלונן לפני חביריו בקרלין מה שהם סובלים מהערביים בא"י שגונבים ועושים צרות וכו', והרה"ק הבית אהרן מקרלין זצ"ל שמע את דבריו ואמר: "דער יוד האט א ניצוץ פון די מרגלים" (היהודי הזה יש לו ניצוץ בתוכו מהמרגלים) עיי"ש עוד.

ובספר מאמר מרדכי (עמ' שג) מביא מעשה מופלא מהרה"ק הדברי שמואל זצ"ל מסלאנים, שהיה לו קופסת טבק מהרה"ק מקאליסק זצ"ל שהיה מאוד חשובה אצלו ותמיד היתה עמו ולא הניחה מתחת ידו. פעם נעלמה הקופסא וחפשו אותה בחורים ובסדקים ולא מצאו אותה עד שנלאו מלבקשה עוד והדברי שמואל הצטער מאוד על האבידה.

לימים נקלע אחד מחסידיו ושמו ר' זעליג לידער בבית אחד ממכיריו בארץ ישראל ולתדהמתו ראה שהקופסה של הרבי נמצאת אצלו, שהלה לא עמד בנסיון ונטלה! ביקש ר' זעליג שיתנה לו ויחזיריה לבעליה ומסרה הלה בידו. שמח ר' זעליג על שזכה להשיב את הגניבה ולהרנין את לבו של הרבי שהצטער על אבדתה.

כשנסע לסלאנים, סיפר להרבי האיך נודמנה לידו, אך לתדהמתו ביקש הרבי ממנו שישאירה אצלו ולא רצה לקחתה ממנו ואמר "הלא כשיראו את זה אצלי יזכרו שיהודי מארץ ישראל נכשל ולקחו וזה יגרום שיחשבו רעות על ארץ ישראל איד" ודימה הענין למה שציוותה תורה "וגם את הבהמה תהרוגו" שציוותה תורה להרוג את הבהמה בכדי שלא יאמרו זאת הבהמה שנכשל פלוני עמה.

ובספר עיריין קדישין (לפר' שלח) מובא שפעם אחת דיבר איש אחד לפני הרה"ק מרוזין זי"ע על יושבי ארץ ישראל שאינם מתנהגים בטוב, וגער בו הס"ק מרוזין ואמר "הלא זה עון גדול וקשה יותר מן חטא המרגלים, כי הם שבחו את ארץ ישראל כמו שכתוב 'וגם זבת חלב ודבש היא' רק שדיברו על הגויים עובדי ע"ז שנאמר 'אפס כי עז העם היושב בארץ' והיה ענשם כל כך קשה, מכל שכן כשמדברים על בני ישראל יושבי ארץ הקדושה".

אמנם יש לציין שבספר קול יעקב מהגה"ח ר' אברהם יעקב טייטלבוים זצ"ל (עמ' קג) מביא ששאל ש"ב הגר"פ ביברפלד זצ"ל את הגרי"ז זצ"ל מבריסק האם מותר לו לספר לתושבי חו"ל ממה שנעשה בארץ ישראל על ידי השלטון, הרי המרגלים דיברו על ארץ ישראל ונענשו עונש חמור מאוד, והשיב לו הרב מבריסק "רק על הארץ עצמה אסור לדבר, אבל על התנועות הכופרים שהם מסיתים ומדיחים אין בזה איסור הוצאת דיבה אלא מחוייבים לומר זאת". ובהתבוננות קצת נראה שאין מחלוקת בדבר, דכמו שמותר

לספר לשון הרע לתועלת כמו כן צריכים להזהיר אנשים כשרים ותמימים שלא יפלו בפח ולא ילכדו ברשת מי שרוצה להכשילם וזה פשוט וזה היה כוונת הרב מברייסק, ואזהרת הס"ק מרוזין היה למי שמספר בגנות תושבי א"י בלי שום תכלית ותועלת רק דרך סיפור ושיחה בעלמא, וזה קשה יותר מהמרגלים.

ומשום חשש שלא יצא שם רע על ארץ ישראל לא היה זקני אדמו"ר הק' מהר"י מטשארטקוב זצ"ל מרשה לכל אחד שביקש הסכמתו לעלות לארץ ישראל לעשות כן. כאשר הרבי היה בלובלין בשנת תרפ"ד התכנסו כמה מגדולי פולין באכסניית רבינו לקבל פניו ושאלו אותו על דעתו בענין עלייה לארץ ישראל, והוא השיב להם "דעתי היא כי יש שלשה סוגי אנשים היכולים לעלות לארץ ישראל. מי שהוא רווק, מי שהוא בעל מקצוע, ומי שהוא בעל הון והם מוכנים לסבול. אבל אלו שאינם נכללים בשלשת הסוגים הללו והם מטופלים בילדים ונוסעים לארץ ישראל והמצב שם עדיין אינו טוב ואינם יכולים לקבל את יסורי ארץ ישראל באהבה מפני בני ביתם, הרי הם חוזרים ומוצאים דיבה על הארץ ונכשלים בחטא הגדול של המרגלים שגרמו בכיה לדורות". (מכתבי רד"מ שפיגל הובא בדורש טוב עמ' ריא).

(וכדברי זקני הק' מטשארטקוב איתא גם בפלא יועץ (ריש ערך ארץ ישראל) וז"ל "ישתדל בכל עוז לקבוע דירתו בארץ ישראל רק יפקח עיניו תחלה שלא לבא להיות תוהא על הראשונות ושלא להצטרך לחזור ולצאת וגדר לזה שלא לילך אלא לעת זקנה, ולא יוליך עמו ילדים בנים או בנות ואם הרחיב ה' את גבולו יוכל להוליך בת שהיא מוצאת וניצול הימנה". עיי"ש עוד. וכן הזהיר על זה המהר"ם מרוטנבורג וכדהובא לשונו בכל בו ס' קכ"ז "מי שהולך [לארץ ישראל] להתנהג בקדושה ובטהרה אין קץ לשכרו ובלבד שיוכלו להתפרנס דכל דחליק אדעתא למדר וכו' כדאיתא פרק האיש מקדש (עמ' נ).")

וכזה מסופר מאדמו"ר הזקן מטשארטקוב זי"ע שהיה אוהב ארץ ישראל בכל לבו ובכל נפשו ותמיד איוותה נפשו לעלות לארץ ישראל ולחונן את עפרה ואף עשה פעמים אחדות הכנות לכך אך לא אסתיעא מילתא. פעם ראוהו מתהלך בחדרו אנה ואנה מתוך התלהבות עצומה כשהוא אומר "רבונו של עולם, מה איכפת לך אם אעלה לארץ ישראל, אני מבטיחך שלא אראה בה רעות לא אדבר סרה על הארץ, לא אתרעם על שום דבר ממה שיראו עיני ובלבד שתאפשר לי לעלות אליה ולהתיישב בה".

וכן מסופר מהרה"ק האביר יעקב מסאדיגורא-תל אביב זי"ע שפעם הובא לפניו איזה קול קורא שרצו לשלוח לחו"ל בעבור אחד ממוסדות התורה בארץ ישראל, וכתבו שם שהמצב בהישיבה קשה מאוד וכמו שידוע שהמצב בכלל בארץ ישראל היא קשה וכו' וצוה האביר יעקב למחוק מילים אלו מהקול קורא באמרו שאין לדבר בגנות ארץ ישראל.

ועוד יותר מזה מובא בספר אביר המלכות (ח"ב עמ' רה) שבחור אחד מתושבי חו"ל בא ללמוד בארץ ישראל ונחלה קשות במחלה קשה ורצו להחזירו לחו"ל לטיפולים בארץ מולדתו. האביר יעקב לא היה בטוח שבחו"ל ימצאו רפואה למחלתו והיה חושש שיציאתו לחינם לחו"ל תהיה עוד לחובתו ואמר הרבי מסאדיגורא "אם יביאוהו במצב זה

חזרה לביתו יוציאו שם דיבת הארץ ויאמרו כי הארץ הינה ארץ אוכלת יושביה ונמצאנו מקלקלים" ועל כן אסר בתוקף להוציאו מארץ ישראל!

כשמזכירים ארץ ישראל צריך לשבחה

ולא בלבד שאסור לאדם להוציא דיבה כנגד ארץ ישראל, אלא הוא גם צריך ומחוייב לשבחה וכדאיתא בגמ' ברכות (מח:): "תניא רבי אליעזר אומר כל שלא אמר ארץ חמדה טובה ורחבה בברכת הארץ ומלכות בית דוד בבונה ירושלים לא יצא ידי חובתו" וכתב שם רבינו יונה (על הרי"ף ברכות לה:): "הטעם הוא מפני שמצינו שנשתבחה ארץ ישראל בזה הלשון דכתיב 'אל ארץ טובה ורחבה' וכתוב בפסוק אחר 'ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי צבאות גוים' וכיון שמזכיר ברכת הארץ על אכילתו יש לו ג"כ להזכיר שבחה", ובכעין זה כתב המאירי (ברכות מח:): "הואיל והזכיר את הארץ ראוי לו להזכיר בשבחה ושבח ראשון שיצא מפי הקב"ה על הארץ היה בנוסח זה שנאמר 'וארד להצילו וגו' אל ארץ טובה ורחבה". והאבודרהם (בפירושו על בהמ"ז) כתב "ארץ חמדה טובה ורחבה ואנו צריכים לספר בשבח הארץ כדי שישתוקקו לה הנפשות".

הרי שהיאך יתכן לאדם להזכיר את ארץ ישראל ולא ישבחה תוך כדי דיבורו! ומוטל על כל אדם שמזכיר ארץ ישראל לשבחה וגם לחבבה בעיני אחרים שישתוקקו אליה, ולכן אם אמר ברכת המזון ולא אמר "ארץ טובה ורחבה" לא יצא ידי חובתו, דא"א לאדם להזכיר ארץ ישראל בלי לספר בשבחה! ומזה נבין שכל שכן שאסור לאדם לדבר בגנות ארץ ישראל, ומבואר שפיר בזה הנהגת ר' חנינא ורבי אמי ורבי אסי דחששו שלא יצא שם רע על ארץ ישראל.

וראה מאמרו הנפלא של הגה"צ ר' ירוחם ממיר זצ"ל בספרו דעת תורה (פר' וזאת הברכה עמ' רי) שהתאונן מרה איך שאבדנו את ההערכה וההרגש הנכון למעלת וקדושת ארץ ישראל וכתב שם ז"ל "לפנים בישראל היה בעיניהם תואר ארץ ישראל וזכרונה דבר של קודש קדשים, זכרוני שהייתי ילד בן שש וכשבא אורח מארץ ישראל איש משולח לאסוף כסף בעד קופת רמבע"ג, ולא ידענו אפילו טיבו של האיש ההוא, והיה די לנו כבר כי אמרו עליו בהעיירה כי מארץ ישראל בא, לא אוכל לצייר לכם את ההדרת קודש בהבטתינו עליו, היינו ממש מנשקים כנפי בגדיו כמנשקים דבר שבקדושה".

ומכל הנ"ל ראינו שאסור לאדם לדבר בגנות ארץ ישראל גם בזמן הזה ואם כן תגדל הקושיא למה רבינו החפץ חיים אינו מזכיר דבר זה כלל, וכאילו משמע שלא שמיעא לו כן כלומר לא סבירא ליה כן וסובר שאין איסור כזה.

ביאור דברי החפץ חיים שאסור לגנות חפציו של חברו

אמנם כאשר נעיין בספר חפץ חיים נראה דאע"פ שלא הביא רבינו החפץ חיים את זה להדיא לכתוב "אסור להוציא דיבה על ארץ ישראל ולדבר בגנותה", אמנם החפץ חיים כן מביא את זה להלכה בכלל ה (ס' ז) ז"ל "ודע כשם שאסור להוציא דיבה על חברו כן על חפציו אסור להוציא דיבה (רבינו אליעזר ממיץ בספר יראים ס' קצא) וזה מצוי מאוד

בעוה"ר שחנוני אחד מוציא דיבה על נכסי חנוני אחר וכל כהאי גוונא מפני הקנאה וזו היא לשון הרע גמורה מדאורייתא."

הרי שיש איסור דאורייתא להוציא דיבה על חפציו של חבירו לגנותם לומר עליהם שאינם טובים, ונחשב הדבר כאילו דיבר על בעל החפץ בעצמו ומקור הדבר מספרי יראים.

ובהשקפה ראשונה דברי היראים נראים מחודשים, דאיך יתכן שיש איסור לשון הרע על דבר דומם לגנות חפציו של חבירו. וכאשר נעיין בספר היראים לראות מאין הוא שאב דבר זה איתא "ואפילו על עסקי חבירו וממונו אסור להוציא דיבה כגון שרוצה לתת מתנה לחבירו ובא אחר וגינה אותה על שקר ונמצא מוציא דיבה כדאמרינן בערכין פרק יש ערכין להקל, לא נחתם גזר דינם של אבותינו אלא בשביל שהוציאו דיבה על הארץ".

והנה אם כי כפשוטו נראה מדברי החפץ חיים והיראים שהאיסור לדבר כנגד חפציו חבירו היינו רק באופן שעל ידי זה מגיע נזק לבעל החפץ "שחנוני אחד מוציא דיבה על נכסי חנוני אחר וכל כהאי גוונא", דאין האיסור בזה שמגנה עצם החפץ אלא שמחמת זה מגיע איזה היזק לבעל החפץ, אמנם אין הדברים פשוטים כל כך, דבספר זרע חיים על הלכות לשון הרע (להגר"מ קופמאן שליט"א) הקשה דאם האיסור נובע מזה שעל ידי דיבורו יש היזק לחבירו, למה הוצרך היראים להוציא וללמוד דין זה מהמרגלים, דהלא לכאורה הדבר פשוט מסברא שלא דוקא המדבר על חבירו עובר על לשון הרע אלא כל שמדבר על חפציו ועניניו באופן שיודע שיגיע לו איזה היזק הוא כמו לדבר עליו דהא מגנהו בזה שאומר שהחנוני מוכר דברים לא טובים.

וכתב שהנראה לומר שחידוש היראים הוא שנקרא מוציא דיבה אף כשלא כיוון לבזות או להזיק לבעל הנכסים ואכן חידוש עצום זה דייק היראים ממעשה המרגלים שאמרה הגמרא "ואימא משום דבר גדול" שאולי נתחייבו המרגלים משום שאמרו אז דברי כפירה כנגד הקב"ה ולא משום הוצאת דיבה על הארץ, ומתרצת הגמרא "וימותו האנשים מוציאי דיבת הארץ, על דיבת הארץ שהוציאו" ומשמע שדיברו על הארץ דייקא ולא כיוונו לדבר על נותן המתנה הבורא יתברך, ומ"מ כיון שנמשך מזה בהכרח בזיון להשי"ת וסיבה להפר מחשבתו ית' הרי זה כאילו דיברו עליו ממש. (אבל המדבר על חפציו חבירו כדי לגנותו כגון שאומר שמתנתו היא לרעת המקבל הרי זה כאילו אמר עליו ממש שהוא אדם רע ואין צריך לזה שום לימוד ממרגלים כדי לאסור עיי"ש עוד).

הרי שממעשי המרגלים שהוציאו דיבה על ארץ ישראל ילפינן שאסור לאדם להוציא דיבה על חפציו של חבירו, וזה היה חטא המרגלים שהוציאו דיבה על ארץ ישראל שהיא נחשבת כחפצו של הקב"ה. וכן כתב החיד"א בספרו דבש לפי (מער' ביזוי) וז"ל "אין לבזות אפילו לדומם כמו שאמרו ז"ל על פסוק אשר לא תגלה ערותך עליו, והמרגלים נענשו על שהוציאו שם רע על עצים ואבנים, וארז"ל שמשא רבינו ע"ה מפני שמהעפר והיאור קבל טובה לא ילקה אותם וכתבתי במדבר קדמות מערכה כ"ף אות ט"ו שמזה למד הרי"ף שלא לזלזל בדומם ע"ש". ורבינו הרא"ש כתב בארחות חיים (אות פג) "אל תוציא דיבה ולשון הרע על שום בריה ולא לזות ורכילות".

ארץ ישראל אינה נכללת ב"והארץ נתן לבני אדם"

אמנם, הדברים אכתי צריכים ביאור, דהאיך שייך לעבור איסור לשון הרע אם מדבר בגנות עצים ואבנים, הלא האיסור לשון הרע הוא רק אם מדבר כנגד ישראל ולא כנגד גוי וק"ו לא במי שמדבר כנגד עצים ואבנים. ועוד צריך להבין, דאם יש איסור לדבר כנגד דומם, א"כ גם חוץ לארץ בכלל האיסור ולאו דוקא רק ארץ ישראל בלבד?

וביאור הדברים איתא בספר מעיין בית השואבה (ריש פר' שלח) להגר"ש שוואב זצ"ל שכתב "הנה לשון הרע הוא ממצות שבין אדם לחבירו ועיקר איסורו הוא מחמת שעל ידו פוגעים במי שמדברים עליו ואם כן יוצא לכאורה שבלי הצער והעלבון וההיזק המגיע למי שמדברים עליו אין מקום לשמירת הלשון, ולפי סברא זו אם יספר האדם בגנות עצים ואבנים בוודאי לא יתפס מחמת סיפור זה בעון רכילות או לשון הרע או הוצאת שם רע, כי אינם בעלי הרגש להצטער בעלבונם ובסברא זו צדקו המרגלים את דבתם בעיני עצמם ונעשית להם כהיתר באמרם איזה צער ועלבון יגיע לארץ כנען על ידי זה שנספר בגנותה ואם כן אין סיפורינו בגנות ארץ ישראל נכלל באסור לשון הרע.

ועל זה הודיעונו חז"ל שהיה להם לקחת מוסר ממעשה מרים "לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה באחיה ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר" דהיינו שהגם שבמשה רבינו כתיב "והאיש משה ענו מאוד" (במדבר יב, ג) ופירש"י "שפל וסבלן" ומחמת תכונות נפשו לא הרגיש בעלבונו כלל מחמת גודל ענותנותו, ולגבי הצער שהיה עלול להגיע אליו היה כמספר בגנות אבן או עצים, עכ"ז נענשו שמשו רבינו היה "חפצא דקדושה" שכיון ששם שמים עליו הרי כל הפוגע בו ובכבודו כאילו פוגע בכבוד השי"ת וזהו דכתיב (שם ו) "ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי משה" שכל המדבר בגנותו כאילו פוגע בכבוד אדונו ית' וכמטיח דברים כלפי מעלה, ואם כן היה להם לבלום פיהם מחמת שהוא "עבדי".

וכן ארץ ישראל היא חפצא דקדושה ושם בעליה ית' עליה כמו שנאמר (ויקרא כה, כג) "והארץ לא תימכר לצמיתות כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי" ופירש שם הספרנו "כי לי הארץ, הוא ארץ ה' שאינו בכלל והארץ נתן לבני אדם" עכ"ל. היינו שכלפי שאר הארצות הרי ארץ ישראל בדרגת "השמים שמים לה" ושייכת לקונה שמים, ומכיון שנקרא שם בעליה ית' עליה נתגדל חטא המרגלים שלא לקחו מוסר ממרים ומדוע לא יראתם לדבר בארצי, "ארץ אשר אני דורש אותה מראשית השנה עד אחרית שנה" עכ"ל הרב שוואב. (וע"ע בספר באר משה (ריש פר' שלח) מהרה"ק מאזורוב זצ"ל).

ובזה מבואר דרך ארץ ישראל נקראת "חפציו של הקב"ה" ורק היא נכללת באזהרת היראים שהביא החפץ חיים ופסק "ודע כשם שאסור להוציא דיבה על חבירו כן על חפציו אסור להוציא דיבה וזו היא לשון הרע גמורה מדאורייתא", משא"כ שאר חלקי העולם הגם שהקב"ה בראם ומנהיגם אמנם מאחר "והארץ נתן לבני אדם" ואין שם ה' נקרא עליהם באותה דרגא כמו על ארץ ישראל, לכן לענין איסור לשון הרע אין המדבר עליה עובר חטא המרגלים, הגם שיש מידת חסידות לא לדבר כנגד שום דבר דומם וכנ"ל מהרא"ש והחיד"א.

ארץ ישראל אין בה שום חסרון ולכן אסור לגנותה

ועוד יש להוסיף דהחפץ חיים (כלל ה' אות ו) קבע "כלל פשוט בענין לשון הרע שתלוי לפי האיש שמדבר עליו" וראה שם שאם אומר דבר אחד על שני אנשים באחד נמצא מספר בשבחו ובאחד נמצא מספר בגנותו, ולמשל לומר על מי שהוא טרוד בפרנסתו שלומד ג' או ד' שעות ביום הוא שבח גדול, משא"כ לומר ככה על איש שאחרים מספיקין לו מזונו ואין לו דאגת פרנסה הוא גנאי גדול ולשון הרע מקרי.

ומעתה מאחר דעל ארץ ישראל העידה התורה הקדושה (דברים ח, ט) "לא תחסר כל בה", וביאר רבינו בחיי "ישבח הכתוב הארץ הקדושה שאין בה חסרון שום דבר בעולם, כי לא ימצא שום דבר למאכלו של אדם בשאר ארצות שלא ימצא בארץ, ויש שימצא בארץ ולא ימצא בשאר ארצות, זהו לא תחסר כל בה".

הרי שרק ארץ ישראל נשתבחה במעלה זו "לא תחסר כל בה" משא"כ שאר הארצות, ולכן מי שאומר שמצא חסרון באחד מארצי חו"ל שאין בה מעלה זו או אחרת, אין זה נחשב לשון הרע דהא כן היא שחוץ לארץ לא נשתבחה בכל המעלות, משא"כ ארץ ישראל "שאינ בה חסרון שום דבר בעולם", המדבר בגנותה הוא גנאי גדול והוציא לעז עליה כמו המרגלים. ויהי רצון שנזכה לקיים "וראה בטוב ירושלים כל ימי חיך".

תא שמע / הרב שמעון גרינפעלד, הר יונה

הפרשת חלה מטעם עיסה הבלוע בתבשיל

ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה פתרומת גרן פן תרימו אתה (טו, כ)

כתב הפרי מגדים (יו"ד שפ"ד סימן צב סק"י) וז"ל: מעשה אירע בקהלה אחת, שעשו לכבוד שבת לחם משנה, ולקחו מהבצק שהוא ושמו בפת הצנומה בקדירה, ולא לקחו חלה, ובבוקר ביום שבת קודש אכלו כל הלחם משנה, גם פת הצנומה, ולא נשאר כי אם הבשר ורוטב שנתבשל עם פת הצנומה, מהו דינו.

והשבתי, וודאי אם נשאר קצת מפת הצנומה, יוכל להניח קצת עד לאחר שבת, דחלת חוץ לארץ אוכל ואחר כך מפריש כמבואר בהלכות חלה שכ"ד, וכאן דלא נשאר כלל אפילו הכי יש להתיר דלא נעשה נבלה פת הצנומה, כיון דבשעה שהיה פת הצנומה בעולם אין שם איסור עליה דיוכל להפריש מיניה, ודמיא לחלב במים דעדיין היתר לא נעשה נבלה... ולא דמי לבשר בחלב דמשום לתא ידיה גזרו, אלא לאחר שאכלו הפת הצנומה נשאר טעם פת הצנומה בבשר ורוטב, ונגד המעט בצק היה בבשר ורוטב ששים... וכי תימא טבל הוה דבר שיש לו מתירין ואפילו באלף לא בטל, הא ליתא, חדא דאינו מינו הוא, ועוד כיון דאי אפשר להפריש מיניה וביה, תו לא הוה דשיל"מ וכו', עכ"ל.

להפריש חלה מטעם הבלוע בתבשיל

והקשה בשו"ת האלף לך שלמה (יו"ד סימן רצג) וז"ל: הן אמת שמדברי הפרי מגדים סימן צב והביאו הלבושי שרד שם (חדושי דינים הלכות חלה) מוכח דלא מהני הפרשה מן הרוטב על הרוטב, אך באמת קשה לי, למה לא יועיל הפרשה מן הרוטב, דממ"נ, אם אין הטעם נחשב טעם, מותר בלי הפרשה, ואם נחשב טעם הוי כעיקר, אם כן מהני לה הפרשה גם כן... שוב מצאתי במחנה אפרים בסוף הספר על הרמב"ם הלכות מעשר (פי"ב הי"ח ד"ה נשאלתי) מבואר שם כן שפסק כן להפריש מיניה וביה כמו שכתבתי, ות"ל כוונתי לדבריו. ועי' עוד בחזון איש (יו"ד סימן קצו סק"ה) דפשיטא ליה דמהני הפרשה מן הטעם על הטעם.

טעם כעיקר הוא איסור מחודש או גילוי דשייך בו האיסור גופא

ובפשטות י"ל דנידון זה תליא בגדר איסור טעם כעיקר, דהנה נחלקו בתוס' (ע"ז סז:) אי לוקין על טעם כעיקר, דדעת הר"ר יוסף שאין לוקין על טעם כעיקר דכיון דילפינן לה מגיעולי נכרים אינו כי אם עשה בעלמא, ור"ת חלק עליו דאהדרינהו לאיסורא קמא. והיינו דרב יוסף סבר דמה שנלמד מגיעולי נכרים [או ממשרת כדאיתא בפסחים (מד:)] הוא איסור חדש על כל טעמי האיסורים, דאף שלא נאמר בהם עצם האיסור, מכל מקום נאסרה מדין חדש דטעם כעיקר, ולכן יש לה גדר איסור עשה, ועל כן אין לוקין על טעם כעיקר. אבל ר"ת חלק עליו דטעם כעיקר אינו איסור מחודש על הטעם, אלא שחידשה התורה דלא פקע ממנה דין העיקר, ודינו כדין העיקר.

ואפשר לומר עוד, דתלוי בזה פלוגתת הראשונים אי נתחדש בטעם כעיקר שהטעם אין לו ביטול, או שנתחדש איסור על החתיכה שמורגש בו הטעם, עי' חידושי הרשב"א (חולין צח:): בשם הראב"ד. דאי אמרינן שנתחדש רק מניעת ביטול גרידא, על כרחך לומר דאהדרינהו לאיסורא קמא, שהרי כל דין טעם כעיקר אינו כי אם מניעת ביטול של האיסור המעורב, אבל אי נימא שנתחדש איסור על החתיכה שמורגש בו טעם האיסור, בזה איכא למימר שהוא דין מחודש דטעם כעיקר החלה על החתיכה שמורגש בו טעם.

ולפי זה נראה דאי טעם כעיקר הוא דין מחודש לאסור טעם האיסור, לכן טעם טבל אסור לאכול כטבל עצמו, וכיון שלא הופרש חלה מהפת הצנומה, אסור לאכול כל התבשיל שמעורב בה טעם טבל, אבל לומר שיועיל הפרשה מטעם, זה לא שמענו, דלא ילפינן ממשרת רק איסור על הטעם, אבל דיני הפרשה לא אשכחנא במשרת, ולכן גם באיסור טבל לא נאמר על הטעם דין הפרשה. אבל אי אמרינן אהדרינהו לאיסורא קמא, דהיינו שנאמר בדין טעם כעיקר שיש בטעם כל דיני העיקר, אם כן שווה הטעם להממש לכל הלכותיה, ושייך בה גם הפרשה.

מדיוצא ידי מצה בטעם כעיקר, מוכח שאין ביטול לממש המעורב

אלא דלפי זה לא יועיל נמי להפריש על בליעות, דהיינו שאם מפריש מהעיסה עצמו לא יועיל בזה להתיר את הטעם הבלוע בתבשיל, אי נימא דטעם כעיקר הוא דין מחודש, ובה לא נאמר דין הפרשה כלל, והרי מבואר להדיא בשו"ע (יו"ד סימן שכד סעיף יב) ובש"ך שם (ס"ק כד) דמהני הפרשה על טעם, ודוחק לחלק בין עובדא דידן שמפריש הטעם עצמו, מכאשר מפריש עיסה על טעם.

אולם כבר האריך בזה בחידושי רבינו חיים הלוי (פ"י מהל' מעשה הקרבנות הי"ב), דאף אי נימא כהצד שטעם כעיקר הוא איסור חדש, על כרחך למימר שנתחדש בזה גם שמונע ביטול הממש, דאם לא כן האיך יוצאים בו ידי חובת מצה, דהלא במשרת לא נתחדש סוג נוסף למצוות מצה, אלא על כרחך דגם אם נאמר דטעם כעיקר הוא דין מחודש, אף גם זאת נתחדש בו למנוע ביטול הממש עיי"ש מה שביאר בזה, ולכן יוצא בו ידי חובתו בפסח, ואם כן הדרא קושייא לדוכתא אמאי לא יוכל להפריש מן הטעם על הטעם, שהרי לא נתבטל מעט הטעם המעורב, ולטעם זה שפיר יועיל הפרשה להתיר התערובת.

טעם כעיקר לעניין הלכות טומאה וטהרה והלכות איסור הנאה

או כלך לדרך זה, דהנה כתבו התוס' בבכורות (כב. ד"ה הנך), דדין טעם כעיקר לא נאמר רק לענין איסורי אכילה, ולא לענין הלכות טומאה וטהרה, וביאור הדבר הוא, דכל החידוש דטעם כעיקר הוא דחיק אוכל יטעם, וזה לא שייך רק במה דנוגע לענייני אכילה, אבל הלכות טומאה וטהרה אינם עניין לאכילה, ולכן לא נאמר לגבייהו דין טעם כעיקר.

וכן כתב הפרי מגדים (פתיחה לבשר בחלב), דלא נאמר דין טעם כעיקר לענין איסור הנאה, כיון דלא שייך כלפי הנאה לומר חיק אוכל יטעם. ועי' בחידושי רבינו חיים הלוי (שם) שכתב כן לפי דרכו דטעם כעיקר הוא דין מחודש שחל על הטעם, וכתב דלא נתחדש דין זה רק לענין איסורי אכילה ולא לענין איסור הנאה, דהלא משרת הוא איסור

אכילה בלבד ולא איסור הנאה, [וכבר כתב כן הצ"ח (חולין קכ.)], ולהאמור מבואר בתוס' דלא שייך כל עניין טעם כעיקר אלא לענין אכילה בלבד, אבל כלפי טומאה והוא הדין הנאה לא שייך כלל לומר בזה היסוד דטעם כעיקר. ועי' ר"ן (עבודה זרה סוף לו. מדפי הרי"ף) שהביא סברא זו.

טעם כעיקר לגבי כל יראה ובל ימצא

ועי' חק יעקב (סימן תמב סק"א) שכתב לענין איסור כל יראה בל ימצא שאין עוברים על טעם, דרק באיסורי אכילה נתחדש דין טעם כעיקר, ובל יראה ובל ימצא אינו איסור אכילה, לכן לא שייך בזה דין טעם כעיקר. אבל הפמ"ג (פתיחה לסימן תמב) מצדד דאיכא בל יראה ובל ימצא אף בטעם הבלוע, אלא דשאני איסור כל יראה ובל ימצא שהוא משום דררא דאכילה, וכל מה שמוזהרים עליו באכילה מוזהרים עליו בכל יראה ובל ימצא, עי' קהילות יעקב (פסחים סימן כב) מה שהאריך בזה.

מצוות הפרשה הוא מצווה בפנ"ע, ולא שייך ביה טעם כעיקר

ומעתה לענין הפרשת תרומות ומעשרות וחלה, למה שייסד הנודע ביהודא (תנינא יו"ד סימן רא) לחלק בין דין הפרשת חלה ונתינת חלה, דאף שכתב רש"י (הכא) שאין לחלה שיעור מן התורה, אכן זה דווקא לגבי הפרשה, אבל לגבי נתינה לכהן שפיר נאמר שיהא בו שיעור נתינה כמ"ש רש"י להלן (פסוק כא), כי תרי מיילי ניהו.

ולכאורה יש לתלות בזה פלוגתת הפוסקים אי מחוייב להפריש שלא על מנת לאכול, דהט"ז (יו"ד סימן א סק"ו) כתב דחייב להפריש, ורעק"א תמה עליו מנין זאת, והביא דברי המג"א (סימן ח סק"ב) שאין חיוב להפריש אלא אם כן רוצה לאכול, אבל בביאור הגר"א (סק"ג) דחה דברי המג"א, דאף כשאינו על מנת לאכול חייב להפריש. ולכאורה להנודע ביהודא דמצוות הפרשה לחוד ומצוות נתינה לחוד, נראה דמצווה בפני עצמה היא, וחייב להפריש אף שלא על מנת לאכול.

מעתה לגבי טעם כעיקר, אי כל חובת הפרשה הוא צורך אכילה בלבד, והרי באכילה נתחדש דין טעם כעיקר, אם כן גם לענין הפרשה שהוא משום דררא דאכילה נאמר טעם כעיקר, ויכול להפריש על טעם, אבל אי נימא דהפרשה מצווה בפני עצמו היא ואינו ענין לנתינה, דחייב להפריש אף שלא על מנת לאכול, אם כן במצות שאינם ענין לאכילה הרי לא נאמר כלל דין טעם כעיקר, נמצא דאף שבלוע בתבשיל טעם טבל, מכל מקום לא שייך גביה דין הפרשת חלה, כיון דלא שייך דין טעם כעיקר כלפי הפרשת חלה שאינו מדיני אכילה.

בחלת חוץ לארץ נאמר רק חובת הפרשה, לכן ליכא טע"כ

ובלאו הכי היה אפשר לומר, לפי שיטת הבית מאיר (יו"ד סימן שכג ס"א) דחלת חוץ לארץ לא נאמר בו דין טבל על העיסה, מדחזינן שהולך ואוכל ואחר כך מפריש, אלא כל מה שגזרו בה חז"ל הוא חיוב הפרשה גרידא. [ועי' שו"ת חתם סופר (ח"ז סימן מג) שחולק וסובר דגם בחלת חוץ לארץ הווי טבל, אלא דמתברר למפרע אחר אכילתו].

ולפי זה י"ל בפשיטות דלא שייך בחלת חוץ לארץ שאינה רק חובת הפרשה גרידא, לדון ביה דין טעם כעיקר, שהרי אין זה דין אכילה כלל אלא חובת הפרשה גרידא. אכן זה לא יתכן בדברי הפרי מגדים שדן ביה לומר חתיכה נעשה נבלה, שמע מינה דקסבר שנאמר בזה דין טבל.

בדין חתיכה נעשית נבילה פשיטא דלא שייך הפרשת חלה

איברא נראה דלא הוצרך הפרי מגדים לכל אלה, ודבריו פשוטים עד למאוד. דמה שלא נתן עצה להפריש מהטעם על הטעם כדחזינן להנך רבוותא דמהני, אכן זה נוגע לענין דין טעם כעיקר, אבל בעובדא דהפרי מגדים דנחית לדון ביה דין חתיכה נעשה נבילה, והיינו דטעם הטבל עצמו נתבטל בששים, אלא דמשום דין חנ"נ בעינן ביטול לכל הפת הצנומה, ובהא נראה פשוט דבדין חנ"נ לא נאמר רק איסור, שגזרו להצריך ביטול נגד כל החתיכה שנאסרה, אבל שיועיל הפרשה מצד דין חנ"נ זה לא עלה על לב כלל, ולכן ברור ופשוט דבעובדא דהפרי מגדים אין מקום להפריש מהטעם, דהטעם עצמו כבר נתבטל, ולהפריש חלה מן החנ"נ וודאי לא שייך.

ושמא י"ל כן גם במה שדן לענין דבר שיש לו מתירין, דהיינו שטעם הטבל עצמו אינו מורגש, אלא מפני חומרת דבר שיש לו מתירין נאמר שאין ביטול למשהו טעם המעורב בתבשיל, ובזה אף שהחמרנו שאין ביטול למשהו מחמת היותו דבר שיש לו מתירין, מכל מקום לא נאמר שייחשב הפרשה כשנוטל טיפה מתוך הך משהו שאינו נרגש כלל, שיתיר את התערובת, ולכן לא מהני הפרשה מיניה וביה, ולא דמי לנידון המחנה אפרים והחזון איש דאיירי בטעם הנרגש, דבזה קאמרי דמהני הפרשה מטעם, ולא ממהו שנאסר מחומרא דדבר שיש לו מתירין, דלא שייך בזה הפרשה.

תבונות שורש – הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד

להעפיל או להאמין? | ביאור שורשי: עפל, אפל, חשך, עז,
אמץ, אמן

וַיַּעֲפִילוּ לְעֹלוֹת אֶל-רֹאשׁ הָהָר (יד, מד)

שאלות

התיבה הזו של 'ויעפילו' צריכה תלמודי" כי הנה רש"י כותב:

"וַיַּעֲפִילוּ - לשון חוזק וכן (חבקוק ב, ד) הִנֵּה עֹפֵלָה. אינגרי"ש בלע"ז [עזי רוח] לשון עזות, וכן (מיכה ד, ח) עֹפֵל בַּת צִיּוֹן, (ישעיה לב, יד) עֹפֵל וְבַחַן. ומדרש תנחומא מפרשו לשון אופל, הלכו חשכים שלא ברשות".

והנה הרד"ק בספר השורשים ועוד מפרשים מביאים סמך לפירוש התנחומא שהוא לשון 'אופל' מהפסוק (דברים כח, כז) "יככה ה' בשחין מצרים (ובעפלים) ובטחורים", שבפסוק זה הכתיב הוא עפלים והקרי הוא טחורים, והכתיב הזה מופיע הרבה פעמים בנ"ך, והכוונה למקום הוצאת הרעי שהוא מקום מכוסה ואפל, וצריך להבין למה אם כן לא הוחלפה התיבה הזו מ'אופל' ל'עופל'? גם צריך להבין למה מי שהולך שלא ברשות הוא 'הולך חשכים', כי אם מחמת שהולך שלא ברשות הוא הולך בשעת החשיכה, ניחא, אבל כאן מבואר בפסוקים שהלכו בגלוי שהרי משה ראה אותם עולים ואמר להם 'אל תעלו'.

גם פירוש רש"י עצמו תמוה שכאן כותב שהוא לשון חוזק, שהתחזקו בעזות, אך מציין כראיה לכך כמה פסוקים, והנה באותם פסוקים עצמם מפרש הוא בענין אחר, כי על הפסוק במיכה 'עֹפֵל בַּת צִיּוֹן' פירש "לשון מגדל עוז", ועל הפסוק בישעיה 'עֹפֵל וְבַחַן' פירש "שניהם לשון מבצר".

אולם על הפסוק בחבקוק 'הִנֵּה עֹפֵלָה לֹא יִשְׁרָה נַפְשׁוֹ בּוֹ' מפרש כמו כאן שהוא לשון עזות, אך לגבי עצם ביאור אותו פסוק כתב "נפש שלו תמיד היא בכעס ובתאוה שואף לבלוע ולא שבע", ולא מובן מה הקשר בין הרגשה זו להרגשה של עזות?

ויש מפרשים שנראה מהם שפירשו ש'ויעפילו' הוא לשון עליה לגובה, ויש מפרשים המשלבים גם את הענין של מבצר ואומרים ש'עופל' הוא מבצר הבנוי בגובה ההר, וכל זה הוא מחמת שיש כמה פסוקים בספר נחמיה שנראה מהם ש'עופל' הוא מקום שיש לו חומה גבוהה או חזקה, ואילו מהפסוק שלפנינו נראה שמדובר על עליה להר ללא שיהא שם מבצר.

עוז אומץ ומבצר

ולהבנת הענין נקדים עוד פסוק מהפרשה, והוא:

אָפֶס כִּי עֵז הָעַם הַיֹּשֵׁב בְּאֶרֶץ וְהָעָרִים בְּצִרֹת גְּדֹלַת מְאֹד... (במדבר יג, כח).

ומבואר מלשון הפסוק שה'עז' הוא חזק וקשה להילחם עמו, ולעומת זאת כאשר משה מצוה את יהושע להיכנס לארץ ולהוריש את כל העמים אומר לו "חֲזַק וְאַמֶּץ כִּי אֶתָּה תָּבֹא אֶת הָעַם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ" (דברים לא ז,כג), אינו אומר לו 'חזק ותעוז', אלא 'חזק ואמץ', וצריך להבין מהו החילוק בין 'עוז' ל'אומץ'.

ונראה פשוט שהענין של 'אומץ' הוא שאדם מעריך ומכיר את הכוחות שיש לו, וזה מעודד אותו לצאת למלחמה, אבל 'עוז' ענינו שאדם מזלזל בכוחות ויכולות של זה שכנגדו, אינו נבהל ממלחמה, כי סבור שאין מי שיוכל להתמודד עמו, [וזהו הענין של 'עזות פנים' שאינו מעריך את זה שכנגדו, מתחצף כנגדו].

והמרגלים טענו שהבחינו שיושבי הארץ מזלזלים בהם, מביטים עליהם כחגבים, ובתורת משה ל"ח מוסיף גם שהבחינו שהם מרגלים ובכל זאת לא תפסו אותם, כי לא יראו מהם, כמו שאינם יראים מנמלים, והבינו מזה שהכוחות שלהם אין להם ערך כלפי הכוחות של יושב הארץ, וזהו 'כי עז העם', וגם הוסיפו ש'הערים בצורות', כי הבצרון גם הוא נותן לעם שבתוכו כח של 'עוז', כי מחמת חוזק המבצר אינו צריך להתעסק עם לחימה, מזלזל באויב, שהרי אין לו אפשרות לחדור לארצו.

והתשובה לזה הוא מה שאמר כלב 'עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה', כלומר, מה איכפת לנו כיצד הם מתייחסים לנו, אנו צריכים להכיר את הכוחות שלנו, ה' אתנו, יש לנו כוחות אלקיים, אנו לא צריכים לזלזל בכח שלהם, אדרבא, למרות שאנו יודעים שהם גבורים מאד, בכל זאת אנו לא יראים כי אנו מכירים את הכח שלנו, ובשביל להשריש את האמונה הזו צריך 'אומץ', וזהו מה שאמר משה ליהושע 'חזק ואמץ'.

והנה מהידיעה הזו ראינו שהענין של עזות ושל מבצר דומה לזה לזה, כי 'עזות' הוא 'התבצרות נפשית', שכמו שהמבוצר במבצר סבור שאינו נזקק למלחמה, אין בכלל מישהו שכאילו מתייצב כנגדו, כך ה'עז' סבור שהעומדים להילחם עמו הם כל כך חלשים שלא צריך בכלל להתאמץ במלחמה נגדם, כמו שמרגיש אדם כלפי נמלים.

ובזה מיושבים דברי רש"י שפירש ש'עופל' הוא לשון 'עזות' ו'מבצר' ו'מגדל עוז', כי המבצר נותן לאדם עזות, ובכך הופך להיות 'מגדל עוז', אבל החידוש של 'עופל' הוא שאינו מתייחס לסיבה המביאה את העזות, דהיינו המבצר או המגדל, אלא מתייחס לתחושה של המבוצר, וזוהי התחושה שהוא כל כך מוגן כאילו הוא במבצר – התבצרות נפשית.

העפלה והאפלה

ועדיין צריך להסביר למה 'ויעפילו' רומז גם ל'אופל' וגם לענין של עליה לגובה:

ונקדים שהנה יתכן שיהא לאדם 'עזות' בטעות, כי משום מה יעריך מאד את הכוחות שלו, ועד כדי שכל הכוחות של זה שכנגדו יהיו כאין וכאפס לפניו, אבל באמת טועה הוא, כי הכוחות של הלה גדולות יותר והוא בשכרון חושיו אינו מבחין בכך... והטעות הזו מתקשרת לענין של אופל, כי החילוק בין חושך לאפילה הוא שחושך הוא חושך טבעי, אבל 'אפילה' הוא הסתר האור, ויש שני סוגי הסתר אור, האחד כפשוטו, והשני שכאשר אדם מצוי במקום שיש אור גדול מאד, ואחר כך נכנס למקום שיש אור קלוש – מרגיש כמצוי בחושך, אינו רואה כלום [ולאחר קצת זמן שמסתגל למצב החדש מתחיל לראות בתוך מה שהיה נראה כחושך מוחלט], וכאשר אדם מעריך מאד את כוחותיו עד שאינו רואה את הכוחות של השני, זהו מצב של 'האפלה' שמרוב אור אינו רואה את האור הקלוש, וזה נרמז בתיבת 'עופל' שהוא התבצרות נפשית הגורמת לא להתייחס לאויבים, וזה לא מוכרח להיות באמת, והנה זה נעשה מתוך הגדלת הערך העצמי, ולכן יש בתיבה זו גם כן משמעות של עליה לגובה.

ובקיצור, המעפילים הגדילו את הערך העצמי שלהם, סברו שהם בניו של מקום ובודאי יהא בעזרם, וכל כך הגדילו את ערכם עד שהרגישו 'עזות' – התבצרות נפשית כאילו אין מי שיגע בהם, ועל ידי העלאת הערך הזה העיזו לעלות ההרה, אולם האמת היא שיהודי אין לו כוחות עצמאיים, הכוח שלו הוא כח ה' המלווה אותו, וככתוב 'ה' עוז לעמו יתן, ואת הכח הזה לא מקבלים רק כאשר הולכים ברשותו של מקום, ולכן מתברר שהם הלכו 'באופל', כי האור המדומה שלהם האפיל על האמת, הלכו בחושך כהולך שלא ברשות.

ועתה מובן יותר למה הכתיב של טחורים הוא עפולים, כי המכה הזו היא שאדם מרגיש שצריך לנקביו, ומעיז לדחוק להוציא רעי, ולמעשה מוציא דם, ונמצא שמעיז מתוך טעות. ומובן גם כן מה שפירש רש"י על 'הִנֵּה עֲפָלָה לֹא יִשְׁרָה נַפְשׁוֹ בּוֹ' שה'נפש שלו תמיד היא בכעס ובתאוה שואף לבלוע ולא שבע', כי כאשר אדם שואף לבלוע, הריהו פונה לכך בהתלהבות, ברור לו שאין מי שיפריע להנאתו, אבל לבסוף מתברר שההנאה לא היתה כמדומה, ואינו משיג את השובע שחשב עליו, והוא יושב וכועס, ולכן ההתרברבות הדמיונית שהוא מסוגל למלאות את תאוותו, היא 'העפלה' – מגדיל את כוחו ומאפיל על האמת.

*

הלימוד – אמונה ולא העפלה

וכדי לסכם את הנלמד לנו מכל זה, נקדים שהנה סיום הפסוק הנזכר של 'הִנֵּה עֲפָלָה' הוא הפסוק הידוע שעליו אמרו חז"ל שכולל את כל תרי"ג מצוות והוא הפסוק 'וְצִדִּיק בְּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה' (עיין מכות כד א, בא חבקוק והעמידן על אחת וכו'), ורואים שההיפך מה'העפלה' הוא 'אמונה', והענין של אמונה נזכר גם בפרשה בפסוק 'וְעַד אָנָּה לֹא יֵאֱמִינוּ

בִּי בְּכָל הָאֲתוֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ (יד, יא), על כן מהראוי להאיר את האור של האמונה לעומת החושך של 'העפלה'.

והחילוק הוא פשוט בתכלית, בה'עפלה' אדם רוצה להרגיש שהוא מוגן ויש לו בטחון עצמי, ולכן מתחיל להביט על מעט הכוחות שיש לו ומהעצים אותם בעיניו, או שמביט על כוחות שיש לאנשים אחרים, ומשכנע את עצמו שגם אני יש לי את הכוחות הללו, ואחר כל ההעצמות הללו, מרגיש טוב עם עצמו, מרגיש מבוטח, וכך זה נמשך עד שהכל מתבדה והוא נותר כעוס וכואב...

אבל ב'אמונה' אין אדם מבקש להרגיש מוגן ומבוטח, אינו מבקש איזה מקור המשכנע אותו שאין מה לדאוג... אינו מבקש להסתיר מחזות מאיימים... אלא נעמד בשלוות נפש בתוך הרעש והבהלה והבלבול שסביבו, ושואל את עצמו 'מה ה' רוצה שאעשה או אשתדל כעת, מהו הדבר הישר הנתבע ממני כעת', ואז אם יש לו משהו לעשות – עושה כי זה מה שה' מבקש ממנו, ואם אין לו משהו שבודאי ישר – אינו עושה כלום, כי ה' לא מבקש ממנו להתבלבל בספיקות ולנסות פעולות מיותרים... האדם הזה אין לו מה להפסיד ולהתאכזב, יכול רק לזכות בישועת ה', והוא תמיד יחיה, כי מה שה' נותן לו הם החיים שלו, המאמין חושב על האמת הזו, וממילא אינו מתעסק עם הבהלה שמסביב, זהו גם מה שנאמר בפרשה הקודמת 'כאשר ישא האומן את היונק', כי האומן אינו דורש מהיונק להתעסק עם דאגות והשתדלויות גדולות, אלא דורש ממנו רק את המעט שיכול כגון למצוץ את ההנקה, ואת המעט שיכול להתאמן בו ולהתגדל, וזהו.

*

ונוסיף עוד גרגיר אחד כי הנה בספר נחמיה ודברי הימים מפורש שהיה איזה מבצר או מגדל בחומת ירושלים שהיה מכונה 'עופל' נוגם היום בצד החומה המזרחית יש מקום המכונה 'עופל', ונראה שהסיבה לכך היא, כי בירושלים צריכה להאיר האמונה בה', כל החומה שסביבה הוא רק בכדי להבדיל בין החול והקודש, ואם מחזקים את החומה במיוחד הרי זה רק מחמת 'חיוב השתדלות', ועל כן כשהיה מקום מחוזק כזה, קראו אותו 'עופל' שידעו שהוא מאפיל על האמת, האמת היא שלא המבצר שומר אלא ה', "אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר!"

תובנות / הרב נחמן דרקסלר

עקב היתה רוח אחרת עמו

וְעַבְדֵי כָּל־בַּיִת יִשְׁמְעוּ וְיִזְכְּרוּ יוֹרְשָׁנָה (יד, כד), וברש"י: שתי רוחות אחת בפה ואחת בלב, למרגלים אמר, אני עמכם בעצה, ובלבו היה לומר האמת ועל ידי כן היה בו כח להשתיקם.

הנה כלב היה באותה תקופה של שליחות המרגלים מוקף באנשים שהוציאו את דיבת הארץ רעה ועם כל זאת לא שוכנע. זו הייתה האווירה ולשם נשבה הרוח, כדוגמת אדם שמוקף בבני אדם שאוחזים דבר מה והוא אינו אוחז כך, ואף שכולם חושבים משהו הוא חושב אחרת ואין דבר שיכול להזיזו ממקומו.

הנה אנחנו חיים בסגנון חיים מאוד חברתיים, האברך כולל מוקף בידידים, המלמד בחיידר מוקף באנשי צוות, שכנים, בית כנסת וכו'. אם אדם שומע את הנאמר וצופה להיכן היום הרוח נושבת, ומה הידידים שלו אוחזים על כל דבר ומיד גם הוא אוחז כמותם, הוא כמו עץ קליל שנעקר ממקום גידולו מיד כשבאה רוח מצויה, הוא בלי שורשים הוא עץ טרי שעדיין לא הספיק להעמיק את שורשיו כדי שיעמוד ברוחות ויוכל להילחם על יציבותו.

כלב 'רוח אחרת הייתה עמו' כל האנשים שסביבו חשבו שהארץ לא מי יודע מה טובה וראויה לגור בה, והוא חשב על הארץ שהיא טובה מאוד מאוד כמו שכתוב בפסוק, הוא לא יצא כל יום מביתו, הביט להיכן רוח דעתם של שכניו נושבת והחליף את דעותיו לפי הרוח שנושבת.

מותר לאדם להיות תקיף בדעותיו, באמונותיו, בהשקפת עולמו ואין מן הנכון שכל רוח שנושבת בחוץ תערער את השקפותיו ודעותיו.

כך גם ברוחניות ואולי אף יותר מכך ברוחניות. ההשקפה, הדעת, והאמונה שיש לכל אחד, בירושה מאבותיו ומיגיעה עצמית, לא אמורה להתערער מכל מקרה, רוח של מקרים שונים, של אסונות, של תקופות קשות לא אמורות לפגוע לו בכל היסודות עליו חייו הרוחניים עומדים.

לאחר האסון הנורא במירון שהתרחש בזמן שמח ובמקום הקדוש, שמענו ב'דקה מן הדקה' כל מיני משפטים מאברכים יקרים, שמהו התערער להם, ה'רוח', ובמקרה שלנו 'אסון נורא' לא אמור לערער את היסודות, אמונתנו מספיק חזקה עם שורשים מספיק עמוקים מכדי שרוח תוכל להרעידה.

'בלבו אמר את האמת לכן היה לו כח להשתיקם' כמו שאומר רש"י, אדם שליבו הוא לב ולא חמאה שנמסה כל פעם שיוצאת מהמקור, לא כל דעה שמישהו אומר אמור לגרות לו כנאמר בפסוק "וַיִּנְעוּ אַמּוֹת הַסְּפִיּוֹת מִקּוֹל הַקּוֹרָא" (ישעי' ו, ד). אין לנו לחשוש לא מכל דעה שמאן דהו אומר ולא מכל מקרה קשה של אסונות וחרון אף שמגיע מאת

ה' ית' אבינו אב הרחמן. לתגובות: n0527620488@gmail.com

פינת ההלכה מאת מרן הראשון לציון בעל ילקוט יוסף

פינת ההלכה / מרן הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א, בעל ילקוט יוסף. נמסר ע"י הרב ונערך ע"י הרב יצחק קורלנסקי

נְעִלִים מְהִבְהוֹת בְּשַׁבַּת

האם מותר לצעוד בשבת בנעליים מדליקות-אור? | ניצוצות אש שאינם נראים, איסור הוצאתם בשבת מהתורה או מדרבנן? | בגד סינטטי שבלבישתו ופשיטתו יוצאים הימנו ניצוצות אש, האסור משום הבערה בשבת? | האם יש איסור בישול בתחיבת כף לחה לתפוח-אדמה רותח? | האם מותר להניח קדירה חמה על גבי שֵׁישׁ רטוב? | האם מותר להשתמש ב'מעלית-שבת'?

*

שאלה: נעלי ילדים שבדרך הליכתם נדלקים אורות על ידי חיכוך הנעל בקרקע, האם מותר לילד קטן ללכת עמהם בשבת?

איסורי שבת וזהירות מזלזול בקדושתה

תשובה: יש לברר אם דבר זה נחשב לו בגדר 'ניחא ליה' וטוב לו בכך, או לא, שהרי נעלים אלו עם אור, קונים אותם בכוונה לנוי, או כדי שיזהו אותם, וכל סיבה אחרת, ואם קונים דוקא נעלים אלו בכוונת מכוון, הרי שהדלקת האורות הוא בגדר 'ניחא ליה', ואף שאיננו עושה מעשה בידיים, והוא בגדר 'פסיק רישיה', מכל מקום כיון שעושה כן בכוונה ורוצה שיהבהבו האורות, יש להחמיר בדבר. ועוד, שיש בכך משום זילותא דשבת, שבהליכה בהם בשבת רואים אורות מהבהבים בנעלי הילד הקטן, והדבר בולט בחושך, ועל כן יש למנוע גם מקטן.

וברור שמשחקים הפועלים על ידי בטריה, אסורים בהחלט בשבת, וצריך להפריש את הקטנים שלא ישחקו במשחקים אלה. והוא הדין בנעלים אלו שלא ילך בהם בשבת. וגם יש בכך איסור 'נולד', כמבואר בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' ט אות ב) טעם איסור הגברת זרם בשבת, שהיא גורמת להוצאת ניצוצות. וכמו כן בנעליים אלו, שעל ידי חיכוך הנעל בקרקע יוצאים ניצוצות בהדלקת אורות אלו.

גם בשו"ת רבבות אפרים (ח"ז סי' קד, ח"ח סי' תקמח) דן לענין הליכה בנעליים אלו וטלטולם בשבת, ולמעשה יש עוד לחוש שהרבה אנשים לא ידעו לחלק על נכון בין חשמל לחשמל, וגם משום מיחזי כזלזול בקדושת השבת, לכן יש להמנע מכך.

איסור הוצאת ניצוצות - מן התורה או מדרבנן?

יש דיון לענין בגד סינטטי, שבשעת לבישתו או פשיטתו במקום אפל, נראה שיוצאים ממנו כעין ניצוצות אש, האם מותר ללובשו או לפושטו בשבת, או יש לחשוש משום

נְעִלִים מְהִבְּהוֹת בְּשַׁבַּת

איסור הבערה בשבת. האם המתכוין בהוצאת הניצוצות עובר על איסור מן התורה, או מדרבנן. ובמשנה (ביצה לג ע"א) שנינו: "אין מוציאים את האש לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן הרעפים", וכתב רבינו עובדיה מברטנורא שאסור מדברי סופרים, שדומה למלאכה שבורא אש ביום טוב.

וכתב החזו"ן איש (או"ח סי' נ סק"ט) שהוצאת ניצוצות אש מן החשמל גם בשבת אין בה איסור מן התורה משום מלאכת הבערה, אלא איסור שבות מדברי סופרים בלבד, כדברי המשנה "אין מוציאים אש מן האבנים ביום טוב", וכך ביאר הפרי מגדים (סי' תקב משב"ז סק"א) שאיסור זה הוא רק מדרבנן אף בשבת. ואמנם בשו"ת מלמד להועיל (או"ח סי' מט) כתב שבהוצאת ניצוצות אש מן החשמל בשבת יש איסור תורה משום מלאכת הבערה, אבל בניצוצות בעלמא הפורחים באויר, העיקר כדברי החזו"ן איש, וכן מבאר בס' טל אורות (צב ע"ב), הגאון רבינו יוסף חיים בשו"ת רב פעלים (ח"ב או"ח סי' נג), הגר"ח פלאגי בשו"ת לב חיים (ח"ג סי' סח) ובאמרי בינה (סי' לב).

'פסיק רישיה' באיסור דרבנן

ולפי זה הואיל והפושט או לובש בגדים סינטטיים בשבת, אין לו כל כוונה להוצאת ניצוצות, אף על פי שזהו בגדר 'פסיק רישיה ולא ימות', כלומר, שעל ידי פעולתו בהכרח יוצאים ניצוצות, והדבר ניכר היטב באפילה, מכל מקום דעת הרבה פוסקים שלא נאסר דבר שאינו מתכוין ב'פסיק רישיה' אלא במלאכה דאורייתא, ולא באיסור שבות דרבנן, כמבואר בשו"ת תרומת הדשן (סי' סו), הובא בכנסת הגדולה (הגהות הטור סימן שז), וכן כתב בישועות יעקב (סי' רנג ס"ק יד, סי' רעז סק"א, סי' שטו סק"ב, סי' תרמו סק"ד, ועוד).

ואף שהמגן אברהם (סי' שיד סק"ה) הוכיח היפך סברת התרומת הדשן, והעלה ש'פסיק רישיה' אסור גם בשבות דרבנן, אולם באור זרוע הגדול (ח"ב סי' עח) מבאר להקל ב'פסיק רישיה' באיסור דרבנן, כהתרומת הדשן. וכן כתב רבינו משולם בספר ההשלמה (שבת עה ע"א), רבינו מאיר המעילי בספר המאורות (שבת מא ע"ב), הרא"ש מלוניל (בתשובה שהובאה בספר אהל מועד). וכן המאירי (שבת כט ע"ב) כתב שעל כל פנים כשאין לו הנאה ממנו, 'פסיק רישיה' בדרבנן מותר, ודחה ראיות המגן אברהם נגד התרומת הדשן.

גם הגאון רבי יצחק טייב בספרו ווי העמודים (על היראים, סי' קב אות ח) התיר 'פסיק רישיה' בדרבנן. וכן הגאון רבי יהודה עייאש בשו"ת בית יהודה (סי' מז) ובמטה יהודה (סי' שכא אות א). וכן הגאון רבי יונה נבון, רבו של מרן החיד"א, בשו"ת נחפה בכסף (או"ח סי' ד). וכן דעת הגאון רבי עקיבא אייגר, הובא בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' קמ). וכן הגאון מלובלין בשו"ת תורת חסד (אהע"ז סי' לח אות ה), הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור בשו"ת באר יצחק (או"ח סי' טו ובמילואים שם), ועוד.

'פסיק רישיה דלא ניחא ליה'

ואפילו אם נחמיר כהמגן אברהם ב'פסיק רישיה דניחא ליה' מדרבנן, יש לצרף דעת רבינו נתן בעל הערוך שבכל 'פסיק רישיה דלא ניחא ליה' אפילו במלאכה דאורייתא יש

נְעִלִים מְהִבְבוֹת בְּשַׁבַּת

להתיר אף לכתחילה. והגאון הנצי"ב בספר העמק שאלה (סי' קה אות ה) כתב שכן דעת השאלות ובעל הלכות גדולות והרי"ף והרמב"ם. ואמנם מצינו לרבותינו הראשונים שחלקו על הערוך ואסרו מדרבנן 'פסיק רישיה דלא ניחא ליה', כדכתבו התוספות (כתובות ו ע"א) והרא"ש (שבת ריש פרק הבונה), הרמב"ן והרשב"א והרי"ט"א והר"ן, וכן בשו"ת הריב"ש (סימן שצד), וכן פסק מרן השולחן ערוך (סוף סי' שכ, סי' שלו ס"ג). מכל מקום זהו רק בדבר שעיקר איסורו מן התורה, אבל דבר שהוא שבות מדברי סופרים, כשאינו מתכוין והוא 'פסיק רישיה דלא ניחא ליה', מותר אף לכתחילה, כמתבאר בדברי מרן הבית יוסף (סי' שטז).

וכן פסק בס' אגורה באהלך (הגאון רבי אליקים גאטיניו, כט ע"ב) ש'פסיק רישיה דלא ניחא ליה' באיסור דרבנן, מותר, והוכיח מדברי התוספות (שבת שם). וכן דעת הגאון רבי יצחק הכהן בשו"ת בתי כהונה (סי' יח), הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור בשו"ת באר יצחק (שם), הגרי"ש נתנזון בשו"ת שואל ומשיב (קמא ח"א סי' רי, ותליתאה ח"ג סי' ג), שו"ת מהרש"ם (ח"ה סי' מח). וכן כתב בשו"ת מהר"ם בריסק (ח"א סי' נט), וכן בספר משאת משה (להג"ר משה חברוני ז"ל, פסחים סי' טז).

ודעת החזון איש אינה ברורה בזה, שבמקום אחד (סי' נו סק"ה) משמע ש'פסיק רישיה' דלא איכפת ליה בדרבנן מותר, ובמק"א (סי' נ סק"ה וסק"ז) משמע שרק באיסור קל, כתלישת ענבי הדס מותר, אבל לא בכל איסור דרבנן, (ובסי' נח סק"ח התיר רק משום כבוד הבריות, ועי' סי' סא).

לבישת בגד סינטטי בשבת

לפיכך לענין בגד סינטטי, שבשעת לבישתו או פשיטתו במקום אפל, אמנם זה בכלל 'פסיק רישיה' שיוצאים ממנו כעין ניצוצות אש, אך כיון שאין בזה כוונה והנאה ביצירת הניצוצות, ולא איכפת לו מכך, הוא בגדר 'לא ניחא ליה', כמו שכתב בחידושי הרש"ש (כתובות ו ע"א), וכיון שעיקר איסור הוצאת ניצוצות הוא רק מדרבנן, הרי הוא 'פסיק רישיה דלא ניחא ליה' באיסור דרבנן, שיש להקל בו אף לכתחילה.

ולענין הוצאת הניצוצות בנעליים, שאין זו אש האסורה מדאורייתא, אלא מנורת לד, ואיסורו מדרבנן, ואינו עושה מעשה בידיים אלא דרך הילוכו, והוי תרי דרבנן. ואפילו אם ניחא ליה ורוצה בכך, יש לצרף הפוסקים כהתרומת הדשן ש'פסיק רישיה' באיסור דרבנן אפילו ניחא ליה מותר. וגם יש לצרף דעת הרשב"א והר"ן (הובאו בבית יוסף או"ח סי' שמג ד"ה ולענין) שמותר ליתן לקטן איסור דרבנן, ואין בית-דין מצווים להפריש מאיסור דרבנן, ואף שהלכה כהרמב"ם שיש להפריש אף מאיסור דרבנן, מ"מ סברתם חזי לאיצטרופי לנידון דידן.

התקרבות למאוורר חשמלי בשבת

על פי הכלל ש'פסיק רישיה דלא איכפת ליה' באיסור דרבנן מותר, גם להתקרב למאוורר חשמלי בשבת בשעה שפועל, אף שמגביר את הזרם וצריכת החשמל, שהגברת

נְעִלִים מְהִבְּהוֹת בְּשַׁבַּת

זרם בלא הדלקת מנורה, אסורה בשבת מדרבנן, שיוצארים ניצוצות שאינם נראים, והוא 'פסיק רישיה דלא איכפת ליה' בדרבנן ומותר. והמחמיר שלא להתקרב למאוורר בשבת, תבוא עליו ברכה. ולפי זה יש להקל גם במגזונים שיש בהם חיישן לדעת היכן נמצא האדם, ולפי זה מגביר או מנמיך כח הזרם.

תחיבת כף לחה לתפוח אדמה רותח

וכמו כן, כף שיש בה לחלוחית ורטיבות, מותר לתחבה ולנעצה בתפוח אדמה רותח, ואין לחוש שחוזר לבשל בדבר גוש את הטיפות שנצטננו, שהוא 'פסיק רישיה דלא ניחא ליה', שלא איכפת לו מבישול טיפות אלו. וכן מותר ליצוק מים רותחים מכלי ראשון לכוס שיש בה לחלוחית. והמחמיר לנגב תחילה את הכף או הכוס תבוא עליו ברכה. ויש שהוסיפו שגדר מלאכת מבשל הוא התיקון באש שיהיה ראוי לאכילה, וכשאינן תיקון לאכילה, אינו נכנס בגדר מלאכה.

הנחת קדירה חמה על גבי שיש רטוב

ועל פי זה גם מותר להניח קדירה רותחת על גבי אבני שיש שיש בו טיפות מים, ואין לחוש לכך שהקדירה החמה תבשל את המים שעל השיש, דאף שהוא 'פסיק רישיה', אך 'לא איכפת ליה' בבישול זה, ואינו מתכוין לבישול, ובזה הוי מדרבנן, והוא מתעסק בעלמא, וגם אין שום תועלת מבישול המים. ויתכן גם שאין שיעור במים, ונודע דעת שו"ת חכם צבי (סי' פו) שאין איסור חצי שיעור בשבת. ואף שיש חולקים בזה, מכל מקום חזי לאיצטרופי לספיקות הנ"ל. והמחמיר לנגב תחילה את השיש תבא עליו ברכה.

שימוש ב'מעלית-שבת'

כמו כן הוא הדין לענין שימוש במעלית אוטומטית בשבת שהיא עולה ויורדת מאליה לעיתים מזומנות, ואף הדלת נפתחת ונסגרת מאליה, כגון חולה או יולדת שהגיעו לבית החולים בשבת, מותר להם לעלות במעלית שבת, ובפרט אנשים מבוגרים שיש להם קושי לעלות מדרגות רבות, אפילו אם יכולים לעלות בכוחות עצמם. אבל לרדת נכון להחמיר. אולם מעיקר הדין גם לרדת מותר הן לחולים והן לאדם בריא, ובפרט במקום צורך. ודרך חומרא טוב ונכון לכל מי שיכול להחמיר שלא להשתמש במעלית אוטומטית בשבת. וכן כתב בשמירת שבת כהלכתה (פכ"ג ס"ז הערה קלו, קמ, קמא, ובמילואים) בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל.

במעליות החדישות המהירות מאד, קיימת בקרת מהירות המווסתת את התאוצה בעת יציאת המעלית מן הקומה, וכן דואגת להאטה מבוקרת ורכה כדי למנוע בלימה חזקה. בקרת המהירות מתבצעת על ידי חיישן אלקטרוני המודד את המתיחות של הכבל שעליו תלויה המעלית. והנה גם אם נטען שהאדם מעוניין בויסות המהירות, והויסות עם אדם או בלי אדם שונה, עדיין לפי האמור אין כאן אלא שינוי בכח הזרם, והוא כמו הגברת הכח במכשיר שמיעה הפועל מערב שבת, וכן במה שהתקינו בשער הכניסה לכותל

נְעִלִים מְהִבְבוֹת בְּשַׁבָּת

המערבי, גלאי מתכת, שכמה מפוסקי זמנינו כתבו להקל בזה בפסיק רישיה ואינו מכויץ אין איסור להשתמש בהם כשפועלים באופן אוטומטי.

איסור 'בונה' בחשמל

ואמנם יש שחששו בכל זה לאסור מכח דברי החזון איש, שבהפעלת זרם יש משום איסור בונה, אולם הרבה מגדולי דורנו חלקו בזה, [ראה בשלחן המערכת (ח"א עמ' כד)], והגאון רבי עזרא עטייה זצ"ל סבר שאין לחוש בחשמל לבונה וסותר, וכך היתה דעת מרן זצ"ל, וכ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' קכא), וראה בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' י אות ו). והמחמיר בכל אלו, לחוש לדעת המחמירים, תבוא עליו ברכה.

הלכה למעשה

ועל כל פנים למעשה בעניין נעלי-ילדים עם אור, שכאמור קונים אותם בכוונה לנוי, או כדי שיזהו אותם, וכל סיבה, אם קונים דווקא נעליים אלו בכוונת מכוון, הרי שרוצה בהדלקת האורות והוא בגדר 'ניחא ליה', ולכן יש להחמיר בדבר. ועוד, שיש בכך משום זילותא דשבת, שהאורות המהבהבים בנעלים בולטים בחושך, ועל כן יש למנוע גם מקטן.

*

דברי מרן הראש"ל שליט"א נאמרים מדי יום שישי, ערב שבת קודש, ונערכים ע"י הרב יצחק קורלנסקי. לתגובות: 8033050@gmail.com

חינוך

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

'להתחיל מאפס'

כאשר בננו הפעוט נחבל מיהרנו לחדר מיון. לאחר צילומי רנטגן ואולטרסאונד שאלתי את הטכנאי ברוב לחץ "נו! מה אתה רואה?". הוא השיב באדישות "אני רק טכנאי. לא מפענח. תמתין לרופא, הוא יפענח".

לרבינו הרמב"ן גישה ייחודית לגבי חטא המרגלים. לדבריו, שילוח מרגלים היה מהלך טבעי והכרחי לקראת כיבוש, לדעת מהיכן יתחילו לכבוש, כי לא רצו לסמוך על הנס, "וזה עצה הגונה בכל כובשי ארצות...". הדבר היה טוב בעיני משה, ונטל רשות מהקב"ה, שהסכים על ידו **לכתחילה**. ואם כך, מה היה חטאם? הם נשלחו להביא **אינפורמציה** וחזרו עם **פרשנות**. במקום **לספק עובדות**, הגישו **המלצות**. את הבעת דעתם פתחו באמירת **"אָפּס כּי עוֹ הָעַם הַיִּשְׁבֵּבְאָרֶץ וְהָעָרִים בְּצָרוֹת גְּדֹלֹת מְאֹד..."** בכך חרגו ממסגרת שליחותם.

רבינו בעל ה'עקידה' הרחיב:

"ובזה הדבר הגדילו רָשָׁע ואשמה רבה שהוציאו עצמם מכלל 'מרגלים' ונכנסו בכלל 'יועצים'. ולזאת הסיבה חטאו מאד השומעים מהם, הליועצים נתנום להם? משל לאדם האומר לשלוחו 'בא נא אל בית התגר, וראה לי שם טלית אחת שישנה בידו, והסתכל בטוב צמרה ופשתה, בארכה וברחבה, במראיתה ומחירה, והשב לי דבר, כי חפץ אני לקנותה'. והיה אם יבא איש זה ויאמר לו 'ראיתיה, והנה צמרה נקי, והיא ארוכה ורחבה, ומראיתה ירקרק או אדמדם, ומחירה אלף זהובים', הנה הוא הטיב בשליחותו, ולא יצא מכללו. אמנם, אם אמר לו 'ראיתיה, והנה היא טובה ורחבה, וצמרה טוב ונקי, אבל מראיתה ירקרק או אדמדם, ומחירה גדול שהוא אלף זהובים', הנה כבר יצא מכלל שליח ונכנס לכלל **יועץ**."

וממשיך ר"י עראמה:

וזה במה שהטעים דבריו במילת **'אבל'**, כי בזה כיון לומר: הנה מצד צמרה ושיעורה היא נאותה לך, אמנם מצד מראיתה ומחירה לא תאות לו. כבר יש לתגר תלונה גדולה עליו על מה שנדרש בעצתו לאשר לא שאלוהו, וגם כן אין למשלח לסמוך עליו כי הוא היודע הראוי לו בזה, כי הליועץ לקחו?".

יזכרו המחנכים שהינם שלוחים להועיל, 'מרגלים' - ולא יועצים, 'טכנאים' - ולא מומחי פיענוח. כשנדרש למלא שאלון לגורם מקצועי, ידייק בתיאור נתונים כמות שהם, כי אין בסמכותו להסיק ולפענח. אוי לו למלמד שדרוש מהורים על דעת עצמו כי תלמידו בעל תסמונת 'קצב וריקוד' "זקוק לכדור 56 מ"ג...".

מותר לדווח 'הילד מתקשה בקריאה' אך לא להוסיף 'הוא בעייתי ומתקשה בקריאה'.
אל תשלול ילד כי הוריו גרושים, אל תפסול תלמיד כי אחיו 'נושר'. דווקא להם יש סיכויי
הצלחה מוגברים. עצה: דמייך את הספר שִׁפְתָּב בעתיד על תולדות תלמידך זה, הרוגש
והמאתגר. מה יכתבו על המלמד שלימדו בצעירותו...?

כך במעבר משנה לשנה. טוב ומומלץ למלמד ליטול 'מידע' מהמורה הקודם, טוב שיכיר
'הדרך יעלה בה'. אך חלילה מלהוסיף פרשניות ודעות. כן 'פלוני שקט'. לא 'שקט, בטח
סובל'. כן 'עירני'. לא 'עירני ומעצבן'.

הקב"ה, בורא כל הנשמות, הוא רבון כל המעשים. לא בני הענק עצמם הפחידו את
אבותינו, אלא התיאור המלחיץ של המרגלים. הקב"ה בורא ילדים בעלי תכונות שונות
אלה מאלה, והוא גם מאתגר אותנו להשכיל ולהכיל את כולם. לא הנתונים מכבידים
עלינו כמו התוויות וה'דעתנויות' שנלוות ו'מחליטות' לנו.

פיענוח שייך לרופא. תפקיד המחנך הוא לראות באור חיובי. להאמין כי נשמה שנתן
הקב"ה בכיתתו - טהורה היא. המרגלים חטאו ב'אפס'. גם אם יש תלמיד שמצבו 'אפס',
אל תפרשן 'אפס סיכוי', או 'אפס אחד גדול'. אדרבא! תהיה אתה ה'אחד' והעמידו
לימינך, בכך תזכו יחד להיות 'אחד אפס'!

הֲיִהּ כְּכֹל בֶּן יְפוּנָה, זֶה שְׂרוּחַ אַחֲרַת הִיתָה עִמּוֹ, עָלָה נֶעְלָה וַיִּרְשְׁנוּ אֶתָּה פִּי יָכוֹל נוֹכַל!
וה' אֶתָּנוּ!

בהצלחה בעבודת הקודש! יחיאל מיכל מונדרוביץ

ymm@gmail.com123

חידות

חדוותא – שאלות לחידודא בפרשת השבוע / הרב בנימין צבי יהודה לוי, מח"ס לקוטי רש"י וליל משוררים על הגש"פ שאלות בפרשת שלח

- א. איזה ביטוי האמור בפרשה ב' פעמים, מצאנוהו ד' פעמים בפרק י"ג בתהילים (עי' במדבר רבה פרשה טז אות כב)? ואיזה ביטוי האמור בפרשה נאמר לפרעה הן ע"י משה ואהרן והן ע"י עבדיו?
- ב. היכן רמז הכתוב למעשה המרכבה (רמב"ן)?
- ג. היכן מצאנו לשון "חובה"? ולשון "הצצה"? לשון "אסיפה" (עי' רש"י שמות ה, יב)? ולשון "הפרשה" (עי' רש"י ויקרא כב, כא)?
- ד. אלו אנשים נקראו בחז"ל "כליו של בעל הבית"?
- ה. מנין שהיה איוב בימי המרגלים (ב"ב טו.)?

חדוותא דאפטריתא שלח (יהושע ב)

- ו. איזה דין מהלכות ברכת הריח נלמד מפסוק בהפטרה (ברכות מג:)?
- ז. מנין למד הרמב"ם שהקב"ה אינו גוף ח"ו (הלכות יסודי התורה פ"א הלכה ח)?
- תגובות ופתרונות (לכל השאלות או חלקן) נא לשלוח לכתובת. okmail.co.il@7628366.

*

תשובות לפרשת בהעלותך

- א. איזה שורש מוזכר בפרשה כלשון "כינוס", כלשון "הכנסה", כלשון "רפואה", וכלשון "הולך בסוף", ומשמש גם ככינוי לערב רב? השורש א.ס.ף.

מופיע כלשון "כינוס", בכמה מקומות בפרשה, כגון (יא, טז) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אֲסַפֶּה לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְכו', (יא, כב) אִם אֶת כָּל דְּגֵי הַיָּם יֵאָסֵף לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם: כלשון "הכנסה", שנא' (יא, ל) וַיֵּאָסֵף מֹשֶׁה אֶל הַמִּחְנֶה הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: ופירש"י ויאסף. לשון כניסה אל הבית, כמו ואספתו אל תוך ביתך (דברים כב, ב), ואב לכולם יצבור ולא ידע מי אוספם (תהלים לט, ז), מלמד שלא הביא עליהם פורענות עד שנכנסו הצדיקים איש לאהלו (ספרי צו).

כלשון "רפואה", שנא' (יב, יד) תִּסְגֵּר שְׁבַעַת יָמִים מְחוּץ לְמַחֲנֶה וְאַחַר תֵּאָסֶף: ופירש"י ואחר תאסף. אומר אני כל האסיפות האמורות במצורעים, על שם שהוא משולח מחוץ למחנה וכשהוא נרפא נאסף אל המחנה, כתוב בו אסיפה לשון הכנסה: קעט

וכלשון "הולך בסוף", שנא' (י, כה) וְנָסַע דָּגַל מַחֲנֶה בְּנֵי דָן מֵאִסָּף לְכָל הַמַּחֲנֹת וכו' קפ ומשמש גם ככינוי לערב רב שנא' (יא, ד) וְהֵאֱסַפְּסָף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ הַתְּאֹוֹ תֵאָוֶה וכו' ופירש"י והאספספף. אלו ערב רב, שנאספו עליהם בצאתם ממצרים (ספרי שם):

ב. איזה מדיני ההרחקה שבין בשר לחלב נלמד מפסוק בפרשה (חולין קה.)?

"אמר ליה רב אחא בר יוסף לרב חסדא בשר שבין השינים מהו קרי עליה (במדבר יא, לג) הבשר עודנו בין שיניהם" ופירש"י בשר שבין השיניים. מי חשיב בשר שלא לאכול גבינה עמו עד שיטלנו: הבשר עודנו. אלמא מיקרי בשר:

ג. היכן מצאנו לשון "אויל"?

(יב, יא) וַיֹּאמֶר אֶהְרֹן אֶל מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנָי אֵל נָא תִשֶׁת עָלֵינוּ חֲטָאת אֲשֶׁר נֹאֲלָנוּ וְאֲשֶׁר חָטָאנוּ: ופירש"י נואלנו. כתרגומו לשון אויל:

ולשון "חיפוש וביקור" (עי' מצודות קהלת א, יג)?

(י, לג) וַיִּסְעוּ מֵהָר ה' דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְאָרוֹן בְּרִית ה' נָסַע לְפָנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתוֹר לָהֶם מְנוּחָה:

ועל הכתוב (קהלת א, יג) וְנָתַתִּי אֶת לְבִי לְדְרוֹשׁ וְלְתוֹר בַּחֲכָמָה וכו' ביאר במצודת ציון ולתור. ענין חפוש וביקור. כמו לתור את הארץ (במדבר יד, לו):

לשון "קצין"?

(יא, א) וַיְהִי הָעַם כְּמִתְאַנְנִים רַע בְּאֲזְנֵי ה' וַיִּשְׁמַע ה' וַיַּחַר אַפּוֹ וַתִּבְעַר בָּם אֵשׁ ה' וַתֹּאכַל בְּקִצָּה הַמַּחֲנֶה: ופירש"י בקצה המחנה. במוקצין שבהם לשפלות, אלו ערב רב, רבי שמעון בן מנסיא אומר בקצינים שבהם ובגדולים:

ולשון "לישה"?

(יא, ח) שָׁטוּ הָעַם וְלָקְטוּ וכו' וְהָיָה טַעְמוֹ כְּטַעַם לֶשֶׁד הַשָּׁמֶן: ופירש"י לשד השמן. לחלוח של שמן, כך פירשו דונש, ודומה לו נהפך לשדי בחרבוני קיץ (תהלים לב, ד), והלמ"ד יסוד, נהפך לחלוחי בחרבוני קיץ, וכו' דבר אחר לשד, לשון נוטריקון, ליש שמן דבש, כעיסה הנלושה בשמן וקטופה בדבש, ותרגום של אונקלוס דמתרגם דליש במשחא, נוטה לפתרונו של דונש, שהעיסה הנלושה בשמן, לחלוחית שמן יש בה:

קעט ועל הכתוב (מלכים-ב ה, ו) ואספתו מצרעתו פירש"י 'אסיפה' במצורע היא לשון רפואתו, כי בהתרפאותו הוא נאסף אל תוך בני אדם, ובחליו הכל בדלין הימנו:

קפ ועי' רש"י עה"כ (ישעיה נב, יב) פי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו פי הלך לפניכם ה' ומאספכם אלקי ישראל: ופירש"י ובמנוסה לא תלכו. לפי שמאסיפכם אלקי ישראל הולך מאחריכם לשמור אתכם מכל רודף כמו ונסע דגל מחנה דן מאסף לכל המחנות ההולך אחרי המחנה קרוי מאסף לפי שהוא ממתין את הנחלשים ואת הנכשלים וכן הוא אומר ביהושע (ו, ט) והמאסף הולך אחרי הארון:

ד. **מנין בקשו חז"ל לדרוש שהמשכן נקרא "מקדש" (שבועות טז:)?**

"אלא משכן דאיקרי מקדש מנלן אילימא מדכתיב (במדבר י-כא) ונסעו הקהתים נושאי המקדש ההוא בארון כתיב אלא מהכא (שמות כה-ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם וכתוב (שמות כה-ט) ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן".

ומנין שאין בונים את בית המקדש בלילה (שם טו:)?

"דאמר אביי מנין שאין בנין בית המקדש בלילה שנאמר (במדבר ט-טו) וביום הקים את המשכן ביום מקימו בלילה אין מקימו הלכך לא אפשר".

ה. **היכן מצאנו מקור לדין "שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום" (פסחים ו:)?**

"כדתניא שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום ר' שמעון בן גמליאל אומר שתי שבתות מאי טעמא דתנא קמא שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על הפסח שני שנאמר (במדבר ט-ב) ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו וכתוב (במדבר ט-ו) ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם".

חדוותא דאפטרטא בהעלותך (זכריה ב-ד)

ו. **כלפי איזה דבר האמור בהפטרה במלאכים, ואמור אף בכהנים שבעזרה, הוצאו מלכי בית דוד מן הכלל (עי' ברש"י סוטה מ:)?**

(ג, ז) וְנָתַתִּי לָךְ מִהֶלְכִים בֵּין הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה: ופירש"י ונתתי לך מהלכים. כתרגומו ובאחיות מיתיא אחיינך ואתן לך רגלין דמהלכין בין שרפיא האלין ולפי פשוט מבשרו על בניו שיזכו לעתיד: העומדים. שרפים ומלאכי השרת שאין להם ישיבה:

ועי' ברש"י יומא (כה). שכתב "אין ישיבה בעזרה. שנאמר (דברים יח, ה) לעמוד לשרת (שם פסוק ז) העומדים שם לפני ה': אלא למלכי בית דוד. שמצינו בהן ישיבה שנאמר (שמואל ב ז) ויבא המלך דוד וישב לפני ה' ויאמר מי אנכי ומי ביתי וגו'":

וברש"י בסוטה (מ:): כתב "אין ישיבה בעזרה. דאין כבוד שמים בכך ואפי' מלאכי השרת אין להם שם ישיבה דכתיב (ישעיה ו) עומדים ממעל לו [קרבת] על חד מן קאמיא (דניאל ז): אלא למלכי בית דוד. שחלק להם המקום כבוד להראות שמלכותו שלימה":

ז. **היכן מצאנו ביטוי שכוונתו "נביא" (הוריות יג:)?**

"מלך קודם לכהן גדול שנאמר וכו' כהן גדול קודם לנביא שנאמר וכו' ואומר (זכריה ג-ח) שמע נא יהושע הכהן הגדול אתה ורעיק וגו', יכול הדיוטות היו, ת"ל (זכריה ג-ח) כי אנשי מופת המה ואין מופת אלא נביא שנאמר (דברים יג-ב) ונתן אליך אות או מופת".

כתב חידה / הרב אשר קופלוביץ

כתב חידה לפרשת שלח

נתונים בגדול ובקטן,
ולקטן היורע תן אותן.
הבטחה כי לא ישלט שטן,
כי בחוט המשלש שמירתן.
יבואו בערבובי פשתן,
זאת תלמד מגדילתן.
ליראת שמים זכירתן,
וחבוב, בנשוק מתן.
לעג יהיה לשוכב תחתן,
ועשיר על פר נתן.
בפרשה שלישית תפלתן,
ואל תוסיף על ארבעתן.

*

שמונה עד לשירת גאה גאה,
זה קלי! אמה קראה,
בניהם יזכו לנאה.
דמיון, בשתי טפות, לאילן-חטאה,
ובזמן פעס, ענש מביאה.
גימטריה וחוט, הקשר לתוצאה,
תקים אשה שלחסיד נשואה.

*

פיתרון כתב החידה לפרשת נשא: 'זרוע'

פתרון חידת פרשת נשא: 'זרוע'

מקומי על צד ימין מלפנים היו נותנים לכהן את הזרוע הימנים הקדמית (חולין י, ד)
כנגד חנית קנאות נזונים הזרוע ניתנה לפרנסת הכהנים כנגד ידו של פנחס (חולין קיד):
ואם ללב פחותמים שימני כחותם על ליבך כחותם על זרועך (שיר השירים ח, ו)

בַּצַד שְׂמַאל הָיוּ מְכוּנָיִם מְנִיחִים תְּפִילִין עַל הַזְרוּעַ

עוֹר הַקְּדִישׁוֹ וְלֹא נוֹתְנִים בְּעַלֵי הַקְּרַבְנוֹת הָיוּ מְקַדְּשִׁים אֶת הָעוֹרוֹת וְלֹא נוֹתְנִים לְכַהֲנִים
בְּשִׁטְלוֹם גְּדוּלִים בְּעִזּוֹת פָּנִים כִּי בְּעַלֵי זְרוּעַ וּגְדוּלֵי כַהוֹנָה הָיוּ נוֹטְלִים אוֹתָם לְעַצְמָם
בַּמָּקוֹם לְבֵית אֵב (פְּסָחִים נו.).

מִחֶרֶץ הַבַּיִת רַבּוֹ עֲבָרִינִים מִשְׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ רַבּוֹ בְּעַלֵי זְרוּעַ (סוֹטָה ט, טו)

בְּהִנָּחֶתָּ כַּח מִפָּה מְסַפְּנִים נַחַת זְרוּעַ (יִשְׁעִיָּה ל, ל)

לֹא בְּאֶצְבָּע, אֲךָ מִתְּבוּנָיִם מְצַבִּיעִים עַל מִצֵּה וּמְרוֹר וְלֹא עַל הַזְרוּעַ (תַּעֲג, ס"ק עב)

בְּסִדְרֵי הַלֵּיל לְהוֹרוֹת פָּנִים בַּקְּעֶרֶת לַיַּל הַסֹּדֵר (תַּעֲג סַעִיף ד)

בְּשִׁטְפָּר עַל נְטִיַת חֶרֶב שְׁנוּנִים בְּמַגִּיד אוֹמְרִים בְּזְרוּעַ נְטִיָּה זֶה הַחֶרֶב

וְרַק לְמַחֲרֵת יִגַּשׁ מֵעַדְנִים וְלֹא אוֹכְלִים אֶת הַזְרוּעַ בְּעֶרֶב כִּי הוּא צְלוּי אֵלֶּא רַק לְמַחֲרֵת
(תַּעֲג, ס"ק לב)

בְּתִשְׁבִּיעִית עַל מְפָקִיעִים מְכוּנָיִם מַה רָאוּ לֹמַר בְּרַכַּת הַשָּׁנִים בְּתִשְׁבִּיעִית? כְּנֶגֶד מְזֻמּוֹר
תִּשְׁבִּיעִי בְּתַהֲיִלִּים וְשִׁבּוֹר זְרוּעַ רִשַׁע שְׁנֹאמֵר עַל מְפָקִיעֵי שְׁעָרִים (מַגִּילָה יז):

וּבְשִׁבְעִית אֲמִץ בְּאִשָּׁה מְנַגְּנִים בְּשַׁבַּת שְׂרִים בְּאִשַׁת חֵיל: וְתֹאמֶץ זְרוּעוֹתֶיהָ (מִשְׁלֵי לֹא, יז)

הַמִּתְנַוֹת לְמַעֲלָה נְתוּנִים הָיוּ מְנִיפִים אֶת הַזְרוּעַ

וְלִסוּף יִהְיוּ לְפָרְנֶסֶת כְּהֵנִים וְהִיָּה נִיתָן לְכַהֲנִים לְמִתְנוֹת כַהוֹנָה

פולמוס / הרב אריה גלינסקי מח"ס בירורים וביאורים, ורבני ולומדי אספקלריא

שאלת הרב אריה גלינסקי:

תליית תיק אוכל

בגמ' בפסחים [דף קיא ע"ב, שנלמד בימים האחרונים בדף היומי] מבואר שלתלות פת בסל, קשה לעניות, ויש לתמוה מה שנהוג היום בהרבה מקומות שתולים את תיקי הילדים כשיש בפנים פת, ולמה אין לחוש בזה משום שקשה לעניות?
אשמח לשמוע יישוב למנהג הזה שכמדומה נהוג ברוב ככל המקומות.

*

תשובות ותגובות:

תגובה א.

הרב יצחק זעקל הלוי פאללאק, דומ"ץ קהל מחזיקי הדת, אנטווערפן
העניין עוסק בתליית כיס התפילין ובתוך הדברים ובעיקר בסוף עוסק בעניין זה (נשלח ע"י חתנו)

תליית כיס התפילין על כתפו

שאלה: האם מותר לתלות כיס שבו תפילין דרך רצועת הכיס על כתפו.

תשובה: אם הוא נזהר שהכיס לא יהיה תלוי לאחוריו, סתימת ההלכה היא דמותר, אבל ישנם, בפרט בין זקנינו הי"ו, שרואים בזה זילזול, (ובנימוקים יתבאר בס"ד גם דין תליית כיס תפילין ותליית לחם בשק פלסטיק).

נימוקים

(מכתב לבחור צעיר)

עיינתי בשאלתך אם בנסיעתך באופניים לביהמ"ד מותר לך לתלות הכיס שמונח בהם תפילין כשהוא תלוי על ידי רצועת הכיס על כתיפתך.

והנה ת"ל עדיין נמצאים אתנו לאי"ט זקנים מדור הקודם, והנך רואה שבהליכתם הם אוחזים את כיס הטלית והתפילין בידם, ומיעוטם נושאים תיק נכבד אשר בו כיס הטו"ת, ואינם מביאים אותו תלוי בגופם ברצועת הכיס, ואמנם דור הצעיר יש ביניהם שנושאים כיס התפילין תלוי על כתפיהם ולא רואים בזה זילזול, ואף מוסיפים שהכיס עם רצועותיו הלא מיועדים לך, בכל זאת, ישנם בין זקנינו שלא מרגישים נוח בתליית הכיס על הכתף, ומעוררים דכי היה נושא בדרך זה ארנקי מלא כסף או חפץ יקר ששומרו שלא

יתקלקל, ולפי מה שיתבאר בס"ד, יש אופנים שאפשר להביא סמוכים להרגשם, אולם נחזי בס"ד הלכה זאת ממקורה ומשם להנוגע בנוסע באופניים.

האם יש בזיון בתלית כיס של תפילין

איתא בפרק ג' דברכות (כ"ד ע"א) "אמר רבי חנינא אני ראיתי את רבי שתלה תפיליו", ומקשה "מיתיבי, התולה תפיליו יתלו לו חייו, דורשי חמורות אמרו (דברים כ"ח) והיו חייך תלואים לך מנגד, זה התולה תפיליו", ומשני "לא קשיא, הא ברצועה הא בקציצה, ואיבעית אימא, לא שנא רצועה ולא שנא קציצה אסור, וכי תלה רבי, בכיסתא תלה", ושוב מקשה "אי הכי מאי למימרא", ומשני "מהו דתימא תיבעי הנחה כספר תורה, קמ"ל".

נמצא שלפי התירוץ השני, מותר לתלות תפילין בכיסן, ולא דמי לספר תורה שגם בכיסו אסור לתלותו, וכן נקט הרי"ף (שם), וכן נפסק להלכה בטור ובשלחן ערוך (או"ח סי' מ' סעיף א) "אסור לתלות תפילין בין בבתיים בין ברצועות אבל מותר לתלותן בכיסן" ועיי"ש במגן אברהם (ס"ק א) ובמשנה ברורה (ס"ק ג) שהביאו את הגמרא דספר תורה אסור לתלותו גם בכיסו.

קפידת השר שלום מבעלז בתליית כיס הטו"ת

אולם בספר דברי יצחק (אות קי"א) כתב "שמעתי שכבוד קדושת הה"ג מהר"ש מבעלזא זצ"ל מקפיד על התולה הכיס עם הטלית ותפילין.. ואמר שכל אלו הדברים קשים לפרנסה", נוהבא בספר טעמי המנהגים (עניני תפילין קונטרס אחרון אות כ) ובספר פסקי תשובות (או"ח שם אות א), ויש להעיר על ספר אוצר הלכות (או"ח שם פת"ה אות ו) שהעתיק טעמו משום ד"קשה לשכחה" וזה ט"ס כי הד"י כתב "קשים לפרנסה" וכדפירש רבינו יונה (ברכות שם) דחייך תלואים היינו ש"לא יצאו מזונותיו בכבוד", ולכאורה צ"ע מהנהגת רבי שתלה כיס התפילין, דכי לא חשש לבזיון ולקשה לפרנסה ?

והנה קפידת השר שלום היתה ממדת חסידות ולא מעיקר הדין, דומה לשאר הדברים שהביא הדברי יצחק שם בשמו וז"ל על התולה כיס וכו' וג"כ מקפיד על מי שאומר ברכת השחר בלי טלית ותפילין וכו' והמדליק י"ש הנשפך על השלחן והנוטל מים אחרונים בכף שאוכלין בו", שכולם אינם מדינא אלא ממדת חסידות, וא"כ, כיון שרבי נהג כן בפני רבי חנינא, אולי הקפיד לנהוג כעיקר הדין כדי שלא יטעה רבי חנינא ללמוד ממנו שכן הוא מדינא, אף שממדת חסידות ראוי להחמיר ולהמנע מלתלות כיס שבו תפילין, אולם עדיין צ"ע מנ"ל הא גופא שיהיה בזה מדת חסידות להחמיר יתר על המבואר בש"ס ובהנהגת רבי להקל.

והנה, אף שהבאנו דקיי"ל דשרי לתלותן בכיס כדמפורש בבבלי, אבל בירושלמי (שם פ"ג ה) איתא "רבי היה תולה את התפילין במראשות המיטה, ר' חזקיה בשם ר' אבהו ובלבד דלא יעביד כהדין דייקלרא אלא תפילין מלמעלן ורצועות מלמטן" כלומר, רבי תלה את הקציצה מלמעלה והרצועה מלמטה, וכתב בפירוש הר"ש סיריליואו "ובגמרא דילן (כ"ד, א) לא קיימא הכי, אלא רבי כי תלה בכיסתיה תלה" עיי"ש, הרי שנחלקו בזה

הירושלמי והבבלי, וא"כ, הגם שבבבלי משמע שהתירוץ השני מחמיר טפי, ולהתירוץ הראשון, כש"כ דשרי בכיס, אבל אפשר שהרה"ק חשש דלהירושלמי שלא הזכיר את ההיתר בכיס, לא מועיל מונח בכיס, אלא כל שהקציצה למטה, אפילו בהיותה בכיס, איכא זילזול בתליה, ואף דבשו"ע נקט כהבבלי, אולי חשש כן למדת חסידות

ומרן מרא דאתרא הגר"א שיף שליט"א צידד לפרש קפידתו באופן אחר, והוא דאפשר שחשש שהבבלי והשו"ע מיירי בכיס שלא ניכר ממנו שהתפילין בתוכו, ולכן אין בתלייתו זילזול לתפילין, אבל כהיום שהכיס מיוחד להם, וניכר שמונח בו תפילין, אפשר דגם כשמונחים בו איכא זלזול, ועוד היה אפשר לחלק בין תקופת הש"ס שהניחו תפילין כל היום, דאז לא היתה תליה בכיס נחשבת לזלזול, אבל כהיום שמניחים אותם שעה מועטת בלבד, אפשר שסובר שצריך לכבדם ביותר, וחשש לזלזול גם בתליה בכיס, ואף שבשו"ע ונו"כ לא הביאו להחמיר בכיס המיוחד להם, וכן לא חילקו בין זמן הש"ס לזמנינו, ומשמע דבכל ענין שרי, אבל אולי דעת הרה"ק היא לחלק כן.

תליית כיס התפילין בגופו

והאיך שיהיה, אף לפי הנ"ל שהחמיר בכיס שניכר שמונחים בו תפילין, עדיין יש לברר אם בעיקר האי דינא דתליה, יש עדיפות בתליה בגופו, כי רש"י (ברכות שם) נקט יתד, והיינו דהגמרא מיירי בנמצא במקומו והספק הוא אם יניח את הכיס או יתלהו ביתד שבכותל, ומדנקט בעל דברי יצחק את לשון הגמרא, משמע דבהכי מיירי, ובפרט שהיה גאון אדיר, [הוא הגאון הגדול רבי יצחק אייזיק ווייס ז"ל ראבדק"ק מונקאטש ובעמח"ס "בית יצחק" עמ"ס מגילה] ובודאי דייק בלישניה, וא"כ, עדיין יש לברר אם גם תליה בגופו בכלל, או דבגופו עדיף, ומאידך גיסא אולי בגופו גרוע מגוונא דגמרא, וגם בלי קפידת הרה"ק מבעלז ז"ל יש לומר דלא התיר הבבלי אלא תליה ביתד ולא תליה בגופו.

והנה בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב סי' קמ"א) דן אודות תליית מזוזה לתכשיט וכותב "ולתלותם בשרשרת על הצואר אין לאסור, דמזוזה לא חמיר מתפילין שבכיסן מותר, ובעצם משמע לי דלתלות על הגוף ליכא בכלל איסור תליה דהוא רק על הכותל, דהא המלך תלה גם ספר תורה כמפורש בגמ' סנהדרין דף כ"א ע"ב עושה אותה כמין קמיע ותולה בזרועו, וכן הוא הגירסא בכל ספרי רבותינו שהביאו, ואף הרמב"ם שהשמיט דין זה הקשה עליו הכסף משנה (פ"ז מס"ת ה"ב) ונשאר בצ"ע, ואף הרדב"ז ולח"מ (פ"ג ממלכים ה"א) שמפרשים שלהרמב"ם לאו דוקא [תולה], מ"מ ודאי ליכא איסור אף לתלות בזרועו כמין קמיע דלא היה נקט דבר אסור אף שהוא רק לדמיון, ולכן צריך לומר דלתלות על הגוף ליכא בזיון דאדרבה הוא יותר חביבות ולכן פשוט שמותר", וגם הגר"א שיף שליט"א צידד משם דלתלות על גופו עדיף.

ואולי יש להביא סמוכין ממה שרבים נוהגים בליל הסדר ליתן מצה על כתפיהן זכר להכתוב ביציאת מצרים (שמות י"ב ל"ד) 'וישא העם את בצקו טרם יחמץ, משארתם צררת בשמלתם על שכמם' [ושם לא כיוונו תחילה לשאת מצה בדרך זה אלא בצק] כמש"כ המג"א (או"ח סי' תע"ג ס"ק כ"ב) וכן הוא בשו"ת מהרש"ל (סי' פ"ח) וז"ל "ואחר האכילה יוציא מטמון דהיינו האפיקומן, כמו שהוא כרוך במפה, וישלשל לאחוריו וילך

בביתו ד' אמות, ויאמר, כך היו אבותינו הולכין, משארותם צרורות בשמלותם" והו"ד בחק יעקב (סי' תע"ז) עיי"ש, ולכאורה הא אין לתלות פת בסל כמו שיתבאר בס"ד לקמן, אלא ע"כ דבגופו ליכא איסור תליה.

ראיה מהרש"ש דאין עדיפות בתליה בגופו.

ויש להעיר עליהם מהרש"ש (סנהדרין שם) שתמה על תליית ס"ת של מלך וז"ל "קשה לי הא אסור לתלות ס"ת אפילו בכיס, ומסתימת הפוסקים משמע אפילו ביד וכן מוכח מהט"ז והמג"א (בריש סימן מ'), ותירץ "ולולי דמסתפינא הייתי אומר דס"ת שניה [של המלך] לא היתה תורה שלמה אלא מספר המצוות בקוצר" עיי"ש, ואם אין איסור בתליה בגופו, מה קשה לו, וכן למה הוצרך לדחוק שלא מדובר בס"ת שלם, אע"כ דלדעתו גם תליה בגופו היא בכלל האיסור.

אולם דברי הרש"ש הם חידוש, כי סתימת הפסוק וחז"ל וראשונים הוא שהיה למלך ספר שלם, וגם הרש"ש עצמו נקט כן בקושיתו, וא"כ לפי פשטותם שהס"ת היה שלם, הדרה הראיה משם דאין בזיון בתליה בגופו.

הערה מהשערי תשובה אם ס"ת של מלך היה תלוי או קשור בזרועו

זה לשון המגן אברהם (או"ח סי' כ"א ס"ק ב') "ובכתבי האר"י כתוב על פי סוד שיש לשכב בטלית קטן [בלילה] ומביא מהאי דאמרינן בפ"ד דמנחות, כיון שראה דוד עצמו ערום בבית המרחץ, אמר אוי לי שאני ערום מן המצות. וקשה, למה לא אמר כן בלילה שהיה שוכב ג"כ ערום, אלא ע"כ שהיה שוכב בטלית קטן", אבל בספר שערי תשובה (או"ח סי' כ"א ס"ק ד') דחה ראיתו וכתב "שמלך היה קשור לו ס"ת בזרועו" ולכן גם אם לא שכב בלילה עם ציצית, לא היה ערום מן המצות עיי"ש.

ומשמע מדבריו כהרש"ש דא"א לומר שהספר תורה היה תלוי, ויל"פ טעמו משום שאסור לתלותו אפילו בכיס ולכן כתב שהיה קשור ולא תלוי, אולם אין זה ראיה כי אין לדייק ממנו לגבי איסור תליה, משום שהשע"ת לא נחית לדייק שם לפרט את פרטי הקשר, אם גוף הספר תורה היה קשור או שהיה תלוי בקשירה, כי עיקר כונתו היא לומר שגם בלילה היה המלך מקיים מצוה, ודבריו מתיישבים גם לפי פשטות הגמרא שהס"ת היה תלוי בזרועו עיי"ש (ובמנחת חינוך מצוה תק"ג אות ב').

חקירה אם גוף התליה היא הזלזול או דוקא כשלא טורח להניחו במקומו הראוי

ברם, לולי דבריהם הייתי אומר שאין ראיה לנדוננו מספר תורה של מלך, ואקדים שיש לחקור אם כונת הגמרא היא שהתליה היא מציאות של בזיון, לאיזה סיבה שרק תהיה, או שהתליה אינה בזיון אלא אם היא לזלזול, דהיינו שאינו מטריח להניח הס"ת במקום הראוי לו, אבל אם היא לסיבה חיובית, אינה בזיון כלל.

ואפשר שיש להביא סמוכין לפשוט חקירה זאת מפסחים קי"א ב' לגבי בזיון של תליית לחם, דאיתא התם "תליא בביתא קשי לעניותא [התולה פתו באויר בתוך סל אחד – רשב"ם] כדאמרי אינשי תלא סילתא [סל ופת בתוכו- רשב"ם] תלא מזוניה" עיי"ש. והנה, בהלכות פסח כתב המג"א (סי' ת"ק ס"ק ז) "מותר לנקוב חתיכת אפיקומן בפסח לתלותו"

תליית תיק אוכל

וגם החק יעקב (או"ח סי' תע"ז ס"ק ג') והאליה רבה (שם ס"ק א') והפרמ"ג (משב"ז שם ס"ק א) והשלחן ערוך הרב (שם ס"ק י"א) הביאו נוהגים לתלות האפיקומן בקיר ולהשאירו כן כל השנה, ותמה בספר קיצור של"ה (הנהגת הסדר) דהא לאו שפיר עבדי כיון דהוי בזיון אוכלין, וגם אמרו התולה פתו יתלה פרנסתו עיי"ש.

אולם בשו"ת שבות יעקב (ח"ג סי' נ"ב) קיים את המנהג והביא שכן נהגו רבותיו, ומסביר שאין זה ביזוי כיון שהוא זכר ליציאת מצרים עיי"ש והשבות יעקב לא פירט האין מתיישב הקושיה השניה של הקיצור השל"ה דאין לתלות פת באויר, אבל בספר שמירת הגוף והנפש (סי' ל"א הערה ג) מוסיף שנראה לו שהשבות יעקב ודעימיה סוברים דלא אמרו כן אלא על פת תלוי בסל ולא כשהוא תלוי בלי סל, אולם בספר שמירת הגוף נשאר שם בקושיא על השלחן ערוך הרב שהביא בהלכ' פסח מנהג זה, ואילו בהלכות שמירת הגוף והנפש (ס"ק ט') דעתו שאסור לתלות פת גם כשהוא לבדו בלי סל עיי"ש.

אולם אם נימא דליכא בזיון במעשה התליה עצמה אלא אם היא במצב של זלזול ולא בתליה מוצדקת למטרה חיובית, מיושב סתירת השו"ע הרב, כי שונה תולה אפיקומן בקיר כשנעשה לזכור יציאת מצרים, דכיון שנתלית בקיר להיות נראית להזכיר יציאת מצרים, ליכא איסור תליה, וי"ל עוד, שגם השבות יעקב וכל הני רבירבי דלעיל סוברים כן, ומה שכתב השבות יעקב שהוא למטרת זכרון יציאת מצרים מיישב גם הא דאין לתלות פת, ואם כנים הדברים, אין צורך לחדש בשיטתם שאין קפידא בתליית פת בלי סל ודו"ק.

ולפי דרך זה בשיטת השו"ע הרב ודעימיה, גם הכא יש לדון לומר דשונה תליית ס"ת של המלך כיון שהיא לצורך מצוותו להיות הס"ת אצלו לקרוא בו כדכתיב "והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו", ודמי למה שכתב הט"ז (או"ח סי' מ' ס"ק א) וז"ל "נראה דאין בכלל [האיסור לתלות תפילין] מה שתפילין של ראש תלויים באויר ומחזיקים ביד ברצועה ומשימים על הראש, כי זהו צורך הנחתם ואין בזה בזיון" עיי"ש, והכא נמי תליית הס"ת על ידו היא לצורך מטרתו להיות עמו לקרוא בו כל ימיו, ובכה"ג שתולה עבור מטרת המצוה, אפשר שאין זה בזיון.

וכן קמיעה, אחר שהותר להשתמש בסגולה, אם סגולתה היא להיות תלויה עליו, אין זה בזיון, ולא דמי לתליית מזוזה בשרשרת על הצואר שאין שום מצוה או קמיעה הדורשת את תלייתה, כי אינו תולה אותה אלא כדי לעשות ממנה תכשיט כפי שעושה עם חפץ של רשות, ואולי שבכה"ג, גם בתליה בגופו איכא זלזול ובזיון להמזוזה, ואם חילוק זה ניתן להאמר, א"כ גם בכיס התפילין של שאילתן, כיון שאין שום מצוה לשאתו על גופו, אפשר דגם בגופו הוי בזיון וצ"ע.

ואם כנים הדברים, גם אין ראייה מהנוהגים לסבב את שלחן הסדר עם מצה מעוטפת תלויה לאחוריו, כי התם תולה אותה למטרה חיובית להראות עצמו כפי שהיה במצרים, ובכה"ג י"ל דליכא איסור תליה כמשנ"ת.

דיוק משיטת המגן אברהם

והנה הבאנו את הט"ז (או"ח סי' מ' ס"ק א) שישנם שמניחים התפילין של ראש באופן שבשעת הנחתם מחזיקים את הרצועות ביד והקציצה תלויה תחתיהם ומהדקין אותו כן על ראשם, וכותב שאין זה בכלל האיסור תליה "כי זהו צורך הנחתן ואין בזה בזיון", ובמגן אברהם התבטא באופן אחר להתיר צורת הנחה זאת וז"ל "אבל באקראי בעלמא שאוחז התפילין בידו והרצועות תלויות לית לן בה", ולא מיירי בשעת הנחתם, אבל בשעת הנחתם כתב המחצית השקל (שם) דאפשר שמודה להט"ז דכיון דהוי צורך הנחתן אין זה בזיון עיי"ש.

והביאו הכף החיים (שם) וז"ל "ונראה דלא פליגי וכ"כ המחצית השקל (ס"ק א) וכן משמע מדברי הפרמ"ג (במשב"ז סק"א), ר"ז (אות א), שמן המאור (אות א), אמנם הרב מטה יהודה (אות ב) כתב דלפי דעתו ראוי לתפוס הקציצה ולהיות הרצועות תלוין כיון שאפשר בהכי, וכתב שכן משמע מדברי המ"א דאסר לתלות התפילין אפילו באקראי וקאי אפילו בשעת הלבישה, וכ"כ החס"ל (אות א) דאפילו בשעת הנחה יש להחמיר שלא לאחוז בקשר והבית יהיה תלוי וכ"כ שתילי זתים (אות א), והט"ז מיירי בדאי אפשר עיי"ש ובמה שליקט בספר מאסף לכל המחנות (או"ח שם אות א").

והנה אם כנים הדברים שכתבנו דהיכא שיש צורך בתליה לא הוי זלזול ושרי, א"כ, לפי המטה יהודה ודעימיה בשיטת המגן אברהם, למה איכא כאן זלזול, הא תולה את הקציצה לצורך הנחתה, אלא משמע דגם במקום צורך איכא בזיון, כי עצם התליה הוי בזיון ולא חוסר מטרתה.

ברם יש לדחות דהתם לא חשיב צורך כי יכול להניחם בלי לתלות הקציצה, ואדרבה, דרך הוא לתפוס הקציצה ולא הרצועה, לכן נחשב כמניחם בדרך זלזול, אבל ס"ת של מלך, יש לומר דעדיף מהתם, כי הס"ת צריך להיות תמיד עמו לקרוא בו, ולכן מוצדק שיהיה תלוי בזרועו, וכן קמיעה הצריכה לסגולתה להיות תלויה על זרועו, ובכה"ג י"ל לא הוי בזיון וכמשנ"ת.

עוד יישוב לתליית ס"ת של מלך

ויש ליישב את תליית הספר תורה של מלך גם באופן אחר, והוא דאפשר שהאיסור לתלותו הוא רק כשיש אפשרות להניחו, וכלשון הש"ס שם "מהו דתימא תיבעי הנחה כספר תורה", ודייקא בזה מבואר בגמ' דשכשתולהו ואינו מניחו הוי זלזול ובזיון, אבל כשבין כך אין בידו להניחו כגון מלך שיוצא וספר תורה עמו, לא מצינו בגמרא שיצטרך לאחוזו בידו ושתליה במקום אחיזה ביד הוי בזיון.

ואם כנים הדברים, נמצא דבשאלתן, מדינא, מפורש בשו"ע דשרי לתלות כיס התפילין, ובודאי שעל זה סומכים כל הנוהגים לתלות כיס התפילין על כתפיהם וכש"כ לפי האגר"מ הנ"ל דעל גופו שרי בכל ענין, אלא שאתאנו מכח ערכי קודש של זקני דורינו הי"ו שחוששים בזה לזלזול אף שהוא בגופו, ובפרט משום שתכונת הרגשיהם, שורשם

ממה שספגו ערכי קדושה של דור הקודם וסתירת זקנים בנין, והרי אילו היינו רואים בעינינו מצב של בזיון, פשוט שהיה בו איסור זלזול אף אם אופן זה לא מופיע בגמרא.

חומר הזלזול בקודש

והנה, אילו יש בזה זלזול, הרי בזיון קודש חמור מאוד כמש"כ בספרים שלא כתבה התורה בהדיא שאר עבירותיו של עשו אלא "ויבז עשו את הבכורה" בלבד, ללמד חומר בזיון קודש ושזה שורש ירידתו, וכן עזא נענש על שזילזל בארון כדכתיב בדברי הימים (א – יג, ט) ושמואל (ב – ו, ז), וכן אנשי בית שמש ככתוב בספר שמואל (א – ו, יט) וכדאיתא במס' סוטה (ל"ה א), וכן אחז"ל (נדרים פ"א א) על מה אבדה הארץ, על שלא ברכו בתורה תחילה עיי"ש, וראה עוד בב"ר (ע"ג ב) המובא ברש"י פ' ויצא (בראשית ל' ט"ו), ולכן, להסובר שיש בזה זלזול, פשוט שעליו להמנע מלישא הכיס בדרך זה.

והנה, הזכרנו דפשוט שגם היכי תימצי של זלזול שלא נזכר בגמרא אסור, וא"כ יש לעיין אם מוטל על הבטוחים שאין בתליית הכיס משום בזיון להתחשב ברגש האנשים שהם עוברים לפנייהם אשר בעיניהם יש בזה זלזול לתפילין, ואף דבעלמא ב' קהילות בעיר אחת, נוהגת כל אחת מנהגיה בלי להתחשב בשניה, אולי חמור מידי דזלזול וראוי להמנע מלתלותם לפנייהם על כתפיו.

ואפילו את"ל דראוי לחוש להם ולהמנע מלתלות הכיס על גופו, יל"ע בנדוננו מה ירויח אם יתלנו בשק תלוי על ההגה, כי אדרבה, זה ודאי נקרא תליה, ואילו בגופו, הבאנו את האגר"מ ודעימיה דאינו בכלל תליה.

אולם כיון דלא אתאנו מכח דין תליה הנזכר בגמרא, שהרי שם מבואר דבכיס שרי, אלא אתאנו מכח רגש הזלזול של הנ"ל, א"כ הרי עינינו רואים שאין מעוררים על תליה בשק, אולי משום דהוי כתפיליו בב' כיסים, ואם אין בנדוננו מעלה בב' כיסים יש לומר דהוא משום שכן הוא אורחיה, וליכא בזיון באורחיה כדמבואר בגמרא פסחים הנ"ל [עיי"ש דשרי לתלות בשר בסל כיון דהוי אורחיה], וא"כ י"ל דתליה בשק עדיף, ואין הכי נמי שאם עם הזמן יעשה תליה בכתף לאורחיה, י"ל דלכו"ע לא יהיה עוד בזה מצב של בזיון.

[ואגב, גם בתליה בשק, סיפר לי ת"ח שבילדותו בא לישיבה כשתפיליו מונחים בשק פלסטיק שעליו פרסומת, וקראו ראש הישיבה, וברגשיו שקנה בעוצם תורתו העירו שאין זה כבוד לתפילין לשאתן בשק עם פרסומת כזאת, ובודאי נכון שגם השק, אפילו הוא פלסטיק חד פעמי, יהיה עכ"פ לכבודם של התפילין].

עוד בענין קפידת השר שלום מבעלז ז"ל

והנה, כיון שבעל דברי יצחק נקט לשון הגמרא, סתמנו שקפידת הה"ק מבעלז ז"ל היתה על תליה במקום הנחה כגוונא דש"ס, אולם אולי היתה כוונתו **בהליכה עם הכיס** שהקפיד שיאחזו בידו ולא יתלהו, ברם גם אם משתעי באופן האחרון [ואז לא קשה מהגמרא דמתירה תליית כיס ומהנהגת רבי, כי התם משתעי באינו יכול לאחזו בידו כדמשמע ברש"י שמוקי הגמרא בתליה על יתד או להניחו, וכדאיתא בירושלמי שתלהן על מטתו עיי"ש, ואילו באופן שיכול לאחזו בידו, סובר הה"ק דגם להש"ס איכא בזיון בתליית כיס,

אלא שיש להעיר מהט"ז הנ"ל דמשמע דמוקי הגמ' גם בתליה במקום אחיזה, שהרי הקשה משם על המניחים השל ראש כשמחזיקים הרצועות ביד והקציצה תלויה, ומבואר שלמד דגם על כה"ג מתיר הש"ס תליה בכיס עיי"ש], י"ל דהני מילי כשיש לו אפשרות לאחזן ביד, אבל כשידיו אינם פנויות, יש להסתפק אם מודה דשרי לתלותן, ואפשר דכיון שמחמיר ממדת חסידות, כונתו בכל ענין, והאיך שיהיה, באופניים שאין ידיו פנויות, גם אם לא לזה כיון הה"ק, עדיין חזינן שישנם שמרגישים בזה זלזול והדרינן לעיין אם לחוש להם, ובפרט בפניהם.

ואולי שנוסף על הזלזול [לדברי הנ"ל] כשתולהו ולא מכבדו לאוחזו, יש גם זלזול מכח מה דאיתא בגמרא (ברכות כ"ג א) "ואמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן בתריה דרבי יוחנן, כי הוה בעי למיעל לבית הכסא, כי הוה נקיט ספרא דאגדתא, הוה יהיב לן, כי הוה נקיט תפילין, לא הוה יהיב לן, אמר הואיל ושרונהו רבנן, נטרן. ופירש"י "הואיל ושרונהו רבנן לאוחזן בידו משום שמירתן, נטרן, ישמרונן, אכניסם עמי וישמרונן מן המזיקים", וכן הביא השו"ע הרב בהלכות מוקצה (או"ח סי' ש"ח ס"ק י"ט) דתפילין דינם ככלי שמלאכתו לאיסור אבל מותר לטלטלם לצורך גופן "כגון בשביל שישמרוהו מן המזיקין" עיי"ש, וא"כ, כיון שאינו נושאם בידו שהוא האופן שיזכה על ידם לשמירה, הרי הוא מזלזל בתפיליו שלא חפץ להיות שמור על ידם. [אלא שיל"ע אם גם באחיזה בכיס איכא שמירה, ובפשטות י"ל דאיכא שמירה דומה למניחם תחת בגדו כדי ליכנס בהם לביה"כ דבזה מיירי הגמרא (עיי' שו"ע או"ח (סי' מ"ג) וצ"ע)].

ואולי י"ל עוד, דמצינו מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מתוך ביתו ולולבו בידו, נכנס לבית הכנסת ולולבו בידו וכו' כדאיתא בסו"פ לולב הגזול (סוכה מ"א ב), ואם כי לגבי לולב, הנהגת חביבות מצוה כזאת לא היתה בכל מקום, אבל לגבי נשיאת הטלית ובו כיס התפילין, נהגו מקדמת דנא לחביבת המצוה לשאתו בידו, ואף אנשים חשובים וגדולי ישראל שהיו מלווים עם גבאי, לא נתנו לו לישא את הטו"ת שלהם אלא אחזו אותו בעצמם, וא"כ אחר שהונהג כן אצל רבים, אפשר שהחשיב הה"ק את התולה הטו"ת לזלזול אף דשרי מדינא, וגם הוסיף דקשה לפרנסה, כי אחר שהונהג כן, במדת חסידות יש לחוש בזה לקצת זלזול, ומבואר בגמ' הנ"ל דזלזול לתפילין קשה לפרנסה.

סיכום

ועולה לנו מכל הנ"ל דלפי פשטות הגמרא והשו"ע והנו"כ, ליכא בזיון בתליית כיס אשר בו תפיליו, וכש"כ בגופו שהתיר האגר"מ ודעימיה, ולא נתבאר אם קפידת הרה"ק מבעלז ז"ל היתה דייקא באפשרות להניחו או לאחזו בידו ולא בנדוננו שנוסע באופניים ואינו יכול לא להניחו ולא לאחזו, ברם כיון שבין זקנינו שעוד נתגדלו על טהרת ערכי קודש של דור הקודם, ישנם שרואים זילול בתליית כיס התפילין על כתפו, לכן אף שהמקיל כפשטות ההלכה יש לו על מה לסמוך ולפי האגר"מ שרי אפילו לתלות ס"ת בגופו, אולם לא נתבאר אם נכון להמנע לנהוג כן בפני מי שמרגיש בזה זלזול, לכן אם אפשר להדק תיק בצד האופניים ולהניח שם את הכיס בכבוד, אף שפשטות ההלכה לא דורשת את זה, מ"מ תצא בזה מכל ספק.

גם אין נכון להדקו על קני ברזל שאחורי האופניים כיון שמכת שינוי גובה של אבני הרחוב תכה בזה עד התפילין, ואין לך זלזול גדול מזה, זולת אם נותן דבר רך תחתיו],

גם הנושא על כתפו ישאנה בכבוד

והעירני מרן הגר"א שיף שליט"א שאף הסומך לתלות כיס התפילין על ידי רצועות הכיס על כתפו, יראה לתלותו בדרך כבוד ולא יפשיל הכיס לאחוריו, כדקיי"ל ביו"ד (סי' רפ"ב ס"א) כעין זה בספר תורה, וגם מצינו במתניתין ב"מ מ"ב ע"א דלאחוריו לא הוי שמירה מעולה וא"כ אין זה כבוד לדבר שבקדושה.

וכעין זה איתא בספר חסידים (קנ"ז) וז"ל "המכבד יכובד, כל המכבד את הקב"ה ואת אשר צוה.. לא יתכן שתתלה בין רגליך דברי תורה או לאחוריך שנאמר (מלכים א' – י"ד ט) ואותי השלכת אחר גוון" עיי"ש, וא"כ כש"כ שאין לתלות תפילין לאחוריך, וכן מצינו לגבי קרבן פסח דאיתא במס' פסחים (ס"ה ב) "כל אחד ואחד נותן פסחו בעורו ומפשילו לאחוריו, אמר רב עיליש טייעות" ופירש רש"י "דרך סוחרים ישמעאלים הוא זה", כלומר, כן אורחיה ואין בזה בזיון, ובהגהות יעב"ץ (שם) הוסיף לבאר וז"ל "קמ"ל שכך נאה לעשות משום חבוב מצוה להקל אדם בכבוד עצמו מפני כבוד שמים כמ"ש המלך החסיד (שמואל ב' – ו) "ונקלתי עוד מזאת" עיי"ש [ובצל"ח שם], ומשמע דלולי שכך נאה לעשות, לא היה נותן פסחו בעורו ואולי שגם לא היה מפשיל את הקרבן לאחוריו, [נראה ברמב"ם (פ"א ה"ו מקרבן פסח) שכתב "ובעל הזבח נוטל פסחו עם העור שלו ומביא לביתו לירושלים וצולוהו ואוכלו לערב", ושינה מלשון הברייתא כי לא הביא שמפשילו לאחוריו, ואולי למד שרב עיליש חולק על הת"ק וסובר דהפשלת הקרבן לאחוריו הוא דרך סוחרים ישמעאלים ואינו דרך כבוד לקרבן, אולם לא ראיתי כן בנו"כ וצ"ע]. ומכל הני חפצי קודש נלמד גם לנדוננו, שאין לתלות כיס התפילין לאחוריו.

ואף שב"הספר כהלכה" (פ"י הערה 26) כתב "ותלמידי בית ספר הנושאים ספרי קודש בילקוט מאחורי הגב, פשוט שהוא בדרך כבוד ואין בזה איסור", היינו משום שהם מכוסים בילקוט והוי דרך כבוד, ולא בכיס המיוחד לתפילין שניכר שהם בתוכו.

תליית כיס ביתר המעילים

עוד יש לברר, כשמגיעים לביהמ"ד, אם נכון לתלות כיס התפילין ביתר המיוחד למעילים הנמצא בפרוזדור הביהמ"ד, ולכאורה כיון דפשטות ההלכה היא דמותר לתלות הכיס וכדמפורש בגמרא הנ"ל, א"כ שרי, אולם נתבאר דאולי על כה"ג הקפיד הרה"ק, ובפרט בגוונא שיש לו אפשרות להניחו ולא לתלותו.

תליית לחם בשק פלסטיק

ומענין לענין יש לברר אם מותר לתלות שק פלסטיק עם לחמו ביתר המיוחד למעילים הקבוע בפרוזדור הביהמ"ד, כי אף שדרך הוא להביא עמו לביהמ"ד פת שחרית עטוף בשק, אבל אולי הוי כתולה פת בסל על יתד דקשה לעניותא, ואולם בגוונא שאין לו מקום מכובד להניח שם השק, והכי שמור ומכובד הוא לתלותו שם, יש לומר דבכה"ג אורחיה הכי הוי, וצ"ע.

תליית תיק אוכל

זוהי לכאורה פשוט, שכשקונה פת ומביאו לביתו תלוי בשק פלסטיק כרגיל, שכשמגיע לביתו, לא יתלהו על קצה כסא או על יתד המיוחד למעיל וכיו"ב, כי לכאורה זה מה שנזכר בגמ' פסחים הנ"ל שאין לתלות סל שפתו מונח בו, אלא יניח את השק במקום הראוי לו, זולת אם נחלק שהגמרא מיירי בלחם מגולה, ודוקא בכה"ג קשה לעניותא ולא כהנהוג בזמנינו שהלחם שבשק מעוטף בשקית של נייר ואינו נראה, או שבעיקר הדבר אולי שק פלסטיק אינו בכלל סל הנזכר בגמרא וצ"ע.

*

תגובה ב.

הרב שמעון לוי, מחבר הספרים "אהלי שמעון" ששה חלקים על ארבעה חלקי השולחן ערוך

א.

מובא בגמרא "תלאי בביתא קשיא לעניותא"

וביאר רש"י וז"ל: "תלאי בביתיה, התולה פתו באויר בתוך סל אחד".

מודגש בדברי רש"י "בתוך סל אחד", לאפוקי כלי בתוך כלי דלית לן בה.

וכיון שהאוכל בתיקי הילדים נמצא בדרך כלל בתוך שקית והשקית בתוך התיק

הרי זה כלי בתוך כלי ולא חיישינן. ואף שקית נילון דשקופה היא חשיבא כלי, ויש הוכחות לכך ואין כאן מקום להאריך.

כפירוש רש"י כתב גם הרשב"ם.

ב.

רבינו חננאל היתה לו כנראה גירסא אחרת בגמרא וז"ל: "תלא לחמא קשי לעניותא", משמע מפשטות דבריו שהכוונה שהוא תולה את הלחם

שלא בתוך כלי, משמע שאם הלחם בתוך כלי לית לן בה. שלא כפירוש רש"י.

ג

כתבו בשם מרן הגאון רש"ז אויערבאך זצ"ל דאין להחמיר לאסור לתינוקות לתלות על גבי מסמר את התיק או השקית של התלמידים שיש בו פת, מהא דאיתא בגמרא דקשיא לעניותא, דלא חיישינן אלא לתלייה שהיא דרך בזיון, אבל שלא בדרך בזיון לית לן בה.

כמדומני שכך הובא בספר עץ השדה בדיני בל תשחית וביזוי אוכלין שחיבר אברך צעיר הרב יצחק שטסמן.

בברכה

*

תגובה ג.

הרב אברהם דוד מוסקוביץ

בס"ד, ראה בספר וזאת הברכה, פרק ב (כבוד הפת) אות ד (עמוד 18)

בברכה

*

תגובה ד.

הרב ישי יצחק שרגא

עי' אור לציון ח"ב קפ"א שמיקל בפועל לתלות התיק למורה דווקא ע"ש טעמו

*

תגובה ה.

הרב יוסף אביטבול

כמדומני שכתב בזה בגם אני אודך חליוה החלק האחרון

*

תגובה ו.

הרב גור לביא

עיין בספר אור לציון [אבא שאול] חלק ב' שמדבר בזה ומסיק שכיון שהמלמד הוא שתולה ולא בעל הלחם אין בזה חשש.

*

תגובה ז.

הרב דוד אריה שלזינגר, מח"ס 'ארץ דש"א' על מ"ב

נראה דאם הוא מכוסה ולא נראה מותר, והפוסקים דנו למה מותר לתלות האפיקומן לסגולה.

הרב השואל:

יישר כח. לא זכיתי כ"כ להבין, הרי הזכירו תלייה בסל, וא"כ הרי מדובר במכוסה ואעפ"כ קשה לעניות.

הרב שלזינגר:

סל פתוח מלמעלה וכן יש לו חורים.

*

תגובה ח.

הרב שלמה טרייטל:

עיינן תשובות אור לציון להגאון רבי אבא שאול זצ"ל חלק ב פרק יב, יח) שגננות שתולים תיקי אוכל כיון שמדובר בפת של אחרים – ולפי שזה ענין סגולי – אפשר להקל. ובספר וזאת הברכה (מנדלבוים) הביא בשם הגאון רבי משה שטרנבוך – והגאון רבי שלמה זלמן אוערבאך שהקילו בזה שאין זה דרך בזיון.

*

תגובה ט.

הרב ש. שרגא

ראה אור לציון ח"ב שאכן אוסר בזה

*

תגובה י.

הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ'

שלום וברכה!

יעויינן ספר מאור השבת (להג"ר משה יאדלר שליט"א) ח"ב, במכתבים שבסוף הספר מכתב ל' אות ד'

דעתם של מרנן רשז"א וריש"א זצ"ל שאין בכך ביזיון.

גוט יו"ט

יחיאל מיכל

*

תגובה יא.

הרב צמח דוד פרידמן

להלן מס' מ"מ:

שו"ת אור לציון פי"ב סי"ח (להקל לתלות את של אחרים)

וזאת הברכה סוף פ"ב (להקל אם זה לא דרך בזיון)

אליבא דהלכתא ל' בשם הגר"ח קנייבסקי שנכון להזהר

בהל' שמירת הגוף בשו"ע הרב סעיף ט מובא שעיקר האיסור בתלייה באויר דווקא

שערי הברכה פ"ג בהערות כמה מ"מ וצדדים בזה

*

תגובה יב.

הרב נפתלי גלינסקי

מצורף קצת מראי מקומות שמצאתי בפרויקט השו"ת
ממה שאני מצאתי לכאן זה באמת לא פשוט והישובים מדחוקים
ויש לדון אם הקשה לעניות מטעם שמבזה את האוכל או מטעם סגולי
ואם זה מטעם של ביזוי יש לומר שבימנו שזה הדרך זה לא בזיון [בפרט שבלא זה
יכולים לדרוך על זה וכיו"ב ואולי זה עצמו יביא לבזיון]
ואם זה מטעם סגולי אולי כיון שבדרך כלל הלחם בתוך שקית והשקית בתוך התיק
בכה"ג לא חשיב ועדין צ"ע
ובזכרוני מונח שראיתי לכמה פוסקי זמננו שהקילו בזה אך לעת עתה לא הצלחתי
לאתרם
מצו"ב המקורות.

שו"ת אור לציון חלק ב פרק יב - הלכות דברים הנוהגים בסעודה
יח. שאלה. האם מותר לתלות תיק אוכל שיש בו פרוסת לחם על גבי מתלה.
תשובה. אין לתלות תיק אוכל שיש בו פרוסת לחם על גבי מתלה, משום שקשה
לעניות. ומכל מקום יש להקל למלמד בתלמוד תורה ולגנות בגן לתלות את תיקי האוכל
של התלמידים על גבי מתלים.

שו"ת אור לציון חלק ב - הערות פרק יב - הלכות דברים הנוהגים בסעודה
יח. בגמ' פסחים קי"א ע"ב איתא, תלאי בביתא קשי לעניותא, ופירש רש"י, התולה פיתו
באזיר בתוך סל אחד. שדבר זה קשה לעניות. וראה גם בכה"ח בסימן ק"פ אות י"ד, ע"ש.
וא"כ יש להזהר שלא לתלות תיק אוכל שיש בו פרוסה. ומ"מ יש להקל למלמד בת"ת
ולגנות, לפי מה שכתב רש"י תולה פיתו, שכיון שהוא ענין סגולי, יש לומר דהיינו דוקא
פת שלו, אבל בפת אחרים אין לחוש בזה.

א.ה. יתכן שהוא הדין לילד שתולה הפת של הוריו ויש לדון אם זה נקרא שלו או של
הוריו

ובעצם עיקר הדבר דתליית פת לצורך שמירתו לא הוי כזוי ושרי, מפורש בטושו"ע או"ח (סי' תל"ד ס"א) לענין שמירת החמץ בע"פ לאחר הבדיקה, ובס' יפה ללב (ח"כ שם אות א') באמת תמה ע"ז דהא מפורש בגמ' דאסור לתלות פת, וכן תמה עוד שם עמ"ש כה"ג במדרש שמואל עיי"ש, והו"ד בס' ארתות חיים (להגה"ק מספינקא ז"ל, שם אות ג'), וע"ע מ"ש בזה ככה"ח (שם סק"י"ג), ולפום מאי דכתיבנא לק"מ, דכל מה שהוא לצורך שמירתו - וכ"ש לצורך שמירת החמץ בע"פ - ש"ד.

ומ"מ מה שרגילים לישא הפת בתוך סל לית בי' בית מיתוש כלל, דאע"ג דכבר נתבאר במאמרנו הקודם דאף באגרו בידו יש מקום להחמיר לכתחילה, נשיאת הפת בסל אינו דרך תלי' ובזיון וש"ד, וה"ה נשיאת ס"ת בתוך מזודה וכדו', דאע"ג דס"ת אסור לתלות אפי' בסל, בנ"ד כל שהוא בדרך כבוד לא חשיב תלי' וש"ד, ולא אסרו חז"ל בברכות (דף י"ח ע"א) אא"כ נותנם בדיסקיא ע"ג חמור שרוכב עליו עיי"ש.

ככ"ר וביקרא דאורייתא

אריה ווייס

נוסח: נדפס ונחמץ דר קודם גמולת של דעת. ומתוך: כבוד אריה ווייס
כבוד ע"ת: בית אגודת ישראל, אגודת ישראל, ירושלים
גם למחבר על קיומה בג"כ, סגנון סגנון מודרני ופשוט

דף על הדף פסחים דף קיא עמוד ב

בגמ': תלאי בביתא קשי לעניותא וכו' ולא אמרן אלא ריפתא אבל בישרא וכוורי לית לן בה אורחיה הוא.

פירש הרשב"ם תלאי בביתא היינו שתולה פתו באויר בתוך סל אחד. נהובא להלכה בשו"ע הגר"ז הל' שמירת הגוף והנפש סע' ט'. בספר עץ השדה [בדיני בל תשחית וביזוי אוכלין] סט"ז הביא מהגרש"ז אויערבאך זצ"ל דאין להחמיר מטעם זה לאסור לתינוקות לתלות ע"ג מסמר את התיק או השקית של התלמידים שיש בו פת, ולא אסרינן רק תלייה שהיא דרך בזיון. וכתב בספר עץ השדה דכן מבואר מהא דאמרינן דבבישרא וכוורי לית לן בה כיון דאורחיה הוא, דמשמע דהא דקשה לעניות הוא משום תלייה דלאו אורחיה דהיינו בזיון.

בשו"ע (או"ח סי' תל"ד סע' א') כתב דטוב ליזהר לתלות החמץ שמשייר אחר בדיקת חמץ באויר או ליתנו בתיבה שלא יוכל עכבר לקחתו. וכתב שם הכף החיים דאע"ג בתליית פת הוא קשה לעניות, שאני התם דאין התליה רק להנצל מאיסור חמץ הו"ל דבר מצוה ושומר מצוה לא ידע דבר רע. [ובספר עץ השדה (שם) ר"ל דהיות דעושה כן משמירת העכברים ע"כ אין בזה בזיון ושרי].

הרבה מעירים על המנהג לתלות החמץ לאחר הבדיקה בליל י"ד, והרי קשה לעניותא, ובקובץ תורת העמק (חוברת ט"ו ע' פו) כותב הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ שיחי' מח"ס גם אני אודך בזה:

אמר לי פעם זקני הגר"ל רבינוביץ שליט"א, בעל "מעדני השולחן", דהנה בגמ' פסחים (שם) איתא, תלאי בביתא קשי לעניותא, "כדאמרי" אינשי תלא סילתא תלא מזוניה וכו' ע"כ. ומעתה רואים שכל הקפידא לפי שאמרי אינשי שהתולה סלו תולה מזונותיו ח"ו, אבל כהיום שלא אמרי אינשי כך, אלא רק כשלומדים הגמרא בפסחים הנ"ל מתעוררים על זה, תו ליכא למיחש לזה. ע"כ מה ששמעתי מזקני הגר"ל שליט"א, וזה מילתא חדתא. ע"כ.

כתבו האליה רבא (סי' תע"ז ס"ק א') והחק יעקב (שם ס"ק ג') דנהגו לשבור חתיכה מהאפיקומן ולנקוב אותה ולתלותה [ואין בזה חשש איסור בונה ביום טוב וכמש"כ המג"א בסי' ת"ק סק"ז]. בספ' עץ השדה (שם) הביא מקיצור של"ה הל' פסח שכתב דאין זה מנהג נכון דהוי בזיון אוכלין, ועוד הארז"ל התולה פתו יגלה פרנסתו, [אלא אם רוצה לקיים מנהג זה יקח דבר מועט מהאפיקומן לישא אצלו בכיסו והוא סגולה להצילו מן הגזלנים].

ובספר עץ השדה מיישב את המנהג [עי' בשע"ת שם בשם השבות יעקב דרבותיו ואבותיו נהגו בזה], די"ל דכיון דתולה אותו משום חיבוב מצוה ע"כ אין בזה בזיון, ובתולה באופן שאין בו בזיון לא נאמר הוא דקשה לעניות.

*

תגובה יג.

ה"ה עמנואל מולקנרוב

בענין שאלתו של הרב אריה גלינסקי על מנהג תליית תיקי האוכל של הילדים. זה מה שכתבתי בענין

תליית תיקי אוכל שיש בהם לחם – האם מותרת או שיש בה חשש משום עניות

בגמ' במסכת פסחים דף קי"א ע"ב איתא תלאי בביתא - קשי לעניותא, כדאמרי אינשי: תלא סילתא - תלא מזוניה. ולא אמרן אלא ריפתא, אבל בישראל וכוורי - לית לן בה, אורחיה היא ע"כ, ופירש רשב"ם תלאי בביתיה - התולה פתו באויר בתוך סל אחד: תלא סילתיה - סל ופת בתוכו ע"כ, ומבואר מגמ' זו שהתולה סל עם פת בתוכה - קשה לעניות, וגמ' זו הביאה הכף החיים בסי' ק"פ אות י"ד. ויש לעיין לפ"ז האם מותר לתלות תיקי אוכל של הילדים שיש בתוכם פת או שיש בזה חשש משום עניות.

ובספר אור לציון ח"ב פי"ב סי"ח כתב שלהורים אין לתלות אולם לגננת או למלמד מותר, ודייק כן מדכתב רש"י התולה 'פתו' והיינו דוקא פת שלו ולא פת של אחרים, וכיון שהוא ענין סגולי אין ללמוד מזה לגבי התולה פת של אחרים עי"ש. אולם הגרשז"א [הובא בהליכות שלמה פסח פ"ט הערה 359] השיב על זה דאף דבעלמא אין מוסיפים בדבר סגולי על מה שנאמר - מ"מ כאן שהטעם הוא משום ביזיון וכפי שמשמע בגמ' שם - אין לחלק בין פת שלו לפת של אחרים עי"ש. ועוד יש לתמוה על דיוק זה, דאמנם בפירוש המיוחס לרש"י שם כתב גם בהמשך הגמ' תלא לסילתיה. 'לסלו' ופת בתוכו, ומזה אפשר לדייק שרק בסל שלו מיירי, אולם הרשב"ם שם כתב 'סל' ופת בתוכו, ולפ"ז חזינן דבכל סל מיירי ולא רק בסל שלו. ועוד, דגירסת הר"ח בגמ' שם תלא 'לחמא'¹¹¹ קשי לעניותא, וכ"ה גירסת הערוך ערך תל, וכ"ה במנורת המאור [אבוהב] נר ו' כלל א' חלק א' פרק ו', וכ"ה בהגדות התלמוד, ולפי גירסא זו כל תולה לחם קשה לעניות ולא רק לחמו שלו [כפי שבגירסתנו איתא 'סילתיה' ו'ביתיה']. ויש להוסיף שגם לסברת האול"צ -

פעמים רבות ההורים עצמם הם אלה שתולים את התיק מחמת כמה סיבות, וצריך ליישב מנהג העולם בזה.

והגרשז"א ועוד מפוסקי זמננו [הובאו דבריהם בספר 'עץ השדה' עמוד שפ"א] כתבו שתליית תיקי אוכל אינה בדרך ביזיון ולכן מותר, וכל האיסור של הגמ' הוא כשתולה בדרך ביזיון עי"ש, אולם לא ביארו את גדר הדברים מתי הוא דרך ביזיון ומתי לא.

ונראה לבאר בס"ד על פי דברי רבנו יוסף חיים זצ"ל בספרו עוד יוסף חי פרשת חיי שרה אות י"ג גבי תליית תפילין שגם בהם יש איסור לתלותן כפי שאמרה הגמ' בברכות בדף כ"ד ע"א התולה תפיליו [ביתד. רש"י] יתלו חייו, ומבואר בגמ' שם שאם היו בכיסן – מותר לתלות את הכיס עי"ש, וכתב ר' יוסף חיים שם וז"ל התפילין כשהם בכיסן מותר לתלותן ביתד וכו', ואם יש סל תלוי בחבל לא יניח התפילין בתוך הסל כיון שהם גלויים ואינם מונחים בכיסן עי"ש, ומבואר מדבריו ש'סל' – יש בו חורים והתפילין המונחים בו גלויות ובוה לא נראית – אין בזה חשש של עניות, ומיושב בזה מנהג העולם לתלות תיקי הילדים משום שהפת אינה נראית מתוכה.

ובספר בן איש חי שנה שניה פרשת פינחס סי"ג כתב בזה"ל ופה עירנו היה המנהג לתלות פת העירוב של העיר בבהכ"נ בתוך 'הכיס' של העמוד, ואנא עבדי תקנתי לקבוע תיבה קטנה פתוחה על העמוד ומניחין בתוכה העירוב, וכיס העירוב יוצא ונראה לכל ע"כ. ולפי הנ"ל נראה שאע"פ שהכיס הוא אטום והפת לא נראית מתוכה – מ"מ הפת היתה יוצאת מחוץ לכיס ונראית, או שכיון שהכיס היה פתוח מלמעלה – מי שהיה עובר בסמוך לכיס היה רואה את הפת שבפנים, ולכן חשש בזה משום תלה פתו, אבל בכיס שהוא סגור ואין הפת נראית מתוכו – לית לן בה.

ולפ"ז נראה שהוא הדין לענין לתלות שקית לחם על גבי עגלה או על גבי כידון האופניים וכדומה שאם השקית היא שקופה או לבנה והפת נראית מתוכה – יש בזה חשש משום עניות, אולם אם השקית שחורה או כהה והפת לא נראית מתוכה – מותר.

ולגבי אחיזת שקית שיש בה לחם - בידו. הנה לענין תפילין רש"י פירש התולה תפילין – ביתד, וכמה אחרונים צידדו בדעתו שביד מותר – עי' במאמר מרדכי בסי' מ' סק"א ובחידושי מהר"ם בענעט ברכות כ"ד ע"א ועוד, ומאידך באור זרוע סי' תק"צ מבואר שאסור אפילו בידו עי"ש. ואפשר שלענין אחיזת פת יש להקל יותר אף שהפת נראית משום שכך הדרך לאחוז פת בשקית ואין זה דרך ביזיון, ובצירוף הדיוק מרש"י הנ"ל שרק ביתד אסור – נראה שיש להקל וכן נוהגים העולם.

[1] בשו"ת שיח יצחק סימן קפט בסופו כתב בזה"ל אפשר שקפידא דווקא כשתולהו בתוך הסל, ולא כשתולהו להמצה בעצמה על הכותל עי"ש. ולפי גירסת הר"ח וסיעתו נסתרים דבריו, דהא האם גרסו להדיא תלא 'לחמא'.

*

תגובה יד.

הרב בצלאל טורצקי

ע' ספר עומקה של הלכה (שטסמן, סי' קלא) שרק באופן של ביזיון אסור. ויש להוכיח כן מהלכות פסח ממה שכתוב בשולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תלד סעיף א אחר הבדיקה יהא נזהר בחמץ שמשיר להצניע כדי שלא יצטרך בדיקה אחרת, כגון אם יטלנו עכבר בפניו או אם יחסר לחמו כגון שיניח עשר ככרות וימצא תשע, אבל בסתם שאינו יודע אם חסר ממנו אם לאו, לא. ואם כפה עליו כלי ולא מצאו, אינו צריך לבדוק, שודאי אדם נטלו. לכך יכפה עליו כלי או יתלנו באויר או יניחנו בתיבה, מקום שאין עכבר יכול לבא.

אספקלריא לדף היומי – הארות במסכת יומא

הרב אריה גלינסקי, מח"ס בירורים וביאורים

דף לז.

בגמ' 'הקורא את שמע שחרית עם אנשי משמר ואנשי מעמד לא יצא מפני שאנשי משמר משכימין ואנשי מעמד מאחרים' צ"ע למה הם איחרו והם הקדימו, הלא שניהם לא יכלו לומר בזמן וא"כ ששניהם יקדימו או שניהם יאחרו, גם בשלימא ההקדמה היה עכ"פ בזמן קרי"ש [כמבואר ברשב"א בברכות דף ט ומובא בב"י סי' נח], אבל האיחור לכאן לא היה בזמן קרי"ש [שאל"כ אין שייך לומר שלא יצא, ובשלימא על ההקדמה יש לפרש דהיינו שלא יצא מצוותה מן המובחר, אבל כלפי סוף הזמן לא מצאנו זמן מן המובחר וזמן לעיקר המצוה], וא"כ למה באמת איחרו ואיך הותר להם הלא נתחייבו בזה קודם וצ"ע.

*

תוספות ד"ה אמר אביי 'והשתא למאי דפרישית ניחא דקאמר הכא לשאר עמא דבירושלים, דמצוה היא להקדים עם הנץ כוותיקין ולפי שאין הכל בקיין לעשות כוותיקין נקבע אותו זמן מיד אחר זריחה לשאר עמא דבירושלים שאין יודעין לכוין כוותיקין', אינו ברור כל כך מה החשש בזה, ולמה שלא יקראו לפני הנץ כעיקר מצוותה, ואטו מחמת שאינם יודעים לכוון היטב יקראו תמיד אחר הנץ באופן שיפסידו את עיקר מצוותה, ולכאן המשמעות שתקנו כן כי יש לחשוש שיקדימו לקרותה קודם משיכיר, אבל זה פלא קצת דלכאן יש מספיק זמן שהוא כבר וודאי משיכיר וקודם הנץ, וקצת חידוש לומר שחששו שאם יקראו קודם הנץ יבואו לקרוא לפני משיכיר, וצ"ע.

*

תוספות בא"ד 'ורבינו תם פירש דזמן ק"ש הוי אחר הנץ החמה כמתניתין דהכא וכרבי שמעון, והוותיקין היו ממהרין שלא כדין קודם הנץ החמה בשביל חובת התפלה כדי לסמוך גאולה לתפלה שתהא עם שמש, וכו' אלמא דעיקר חביבות התפלה בשעת הנץ ולהכי קורין ק"ש שלא כדין בשביל חביבות התפלה ולהכי לא פריך ליה גבי ק"ש שהיה יודע שהיו קורין אותו שלא כדין בשביל חביבות וממהרין אותו קודם זמנו שהוא אחר הנץ כמתניתין דהכא וכר"ש שאמר משום ר"ע, בא"ד אינו ברור כוונת ר"ת שותיקין עשו שלא כדין דאם זה ממש שלא כדין למה מפליגים במעלתם, ואם זה כן כדין למה באמת מותר אם זמנו דווקא אחר הנץ, והמשמעות היא שבשביל ענין גדול זה להתפלל מיד עם הנץ החמה, התירו רבנן לקרוא קודם זמנה, וזה דבר שצ"ב, ועכ"פ שיהיה בזה מעלה גדולה כל כך, ומה אולמיה דהמצוה מן המובחר של תפילה למצוה מן המובחר של קרי"ש, אדרבא קרי"ש דאורייתא ותפילה דרבנן, וצ"ע.

*

דף לח.

בגמ' 'אמר רבי יוחנן בן נורי פעם אחת מצאתי זקן אחד ומגילת סממנין בידו, אמרתי לו מאין אתה, אמר לי מבית אבטינס אני, ומה בידך, אמר לי מגילת סממנין, הראהו לי, אמר לי כל זמן שבית אבא היו קיימין לא היו מוסרין אותו לכל אדם, ועכשיו הרי הוא לך והזהר בה, וכשבאתי וסחתי דברי לפני רבי עקיבא אמר לי מעתה אסור לספר בגנותן של אלו', צ"ע שהרי במשנה נשאר שמם לגנאי למרות שרבי היה אחרי ר"ע, ויל"ע האם הכוונה בזה שלא קיי"ל כר"ע, או שהכוונה רק לומר שבתחילה נזכרו לגנאי, ולכאו' קצת פלא שישאר שמם במשנה לגנאי אם עכשיו כבר אינם לגנאי, ומאידך קשה מה טעם יש לחלוק על דברי ר"ע, וצ"ע.

*

דף לט.

תוספות ד"ה כלה שבירושלים לא היתה צריכה להתבשם מריח הקטרת 'תימה דאמר פרק כל שעה (פסחים דף כו.) קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה, ודייק מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא, מאי לאו לאותן העומדין בפנים דלא איפשר וקא מיכוון, ואביי לאותם שבחוץ, א"כ לאביי היו עושין איסור בכל יום, ויש לומר אינו אסור אלא שלא יקרבו עצמן לעזרה כדי להריח יותר', לשון התו' צ"ב מה שכתבו שלאביי קשה, דלכאו' אדרבא אם לא כאביי כ"ש שקשה יותר שאפילו בפנים יש איסור כ"ש בחוץ, וצ"ע.

*

דף מ.

תוספות ד"ה כיון דקבעתיה 'ולא בעי לאוקמא ר"ע כרבי שמעון, כיון דר' יהודה ור' נחמיה נמי היו תלמידיו כדאיתא בפרק הבא על יבמתו (דף סב:)', צ"ב שהרי ממ"נ יהיה דלא כאחד מהם ומאי אולמא דלא כר"י מדלא כר"ש הרי שניהם תלמידיו, ואין לומר דהוא משום דקיי"ל כר"י לגבי ר"ש [כמבואר בעירובין מו ע"ב] דא"כ הו"ל לתו' לומר סברא זו ולא מחמת ששניהם תלמידי ר"ע, וצ"ע.

*

דף מא.

תוספות ד"ה שלש לשונות 'הא דלא נקט נמי של שעיר הפנימי נ"ל משום דההיא לא הוה אלא כדי שלא יתערב לא הוה לה שיעור כלל, אבל הני כיון דיש בהן צורך הוה להו שיעור וזה של שעיר המשתלח היה בו צורך לידע אם הלבין כדכתיב כשלג ילבינו (ישעיה א)', צ"ע מ"ש הצורך של לידע אם הלבין מהצורך של שלא יתערב, ויל"ע עוד אם כוונת התו' שמחמת הצורך הזה באמת הוצרך שיעור שקל, או שהכוונה שכיון שיש בזה צורך מצוה תקנו מחמת כבוד המצוה שיהא בו שיעור חשיבות קצת, ואם כהאופן הב' יש מקום להבין דברי התו' שהצורך של שלא יאבד אין בו חשיבות של מצוה, וצ"ע אם כוונת התו' לזה.

דף מב.

בגמ' פליגי בה רבי שמעון בן חלפתא ורבנן בפרה חד אמר משקל עשרה וחד אמר משקל שקל וסימניך אחד המרבה ואחד הממעיט, אמר ליה רבי ירמיה מדיפתי לרבינא לא בפרה פליגי אלא בשעיר המשתלח פליגי, הנה אם פליגי בפרה מובן שחלקו אם בעי כובד, ואם לא בעי כובד אין עניין שיהיה בזה שיעור גדול וממילא הוא הפחות שבכולם, אבל אם נחלקו בשעיר המשתלח לא נתבאר במה נחלקו, ואולי נחלקו אם נחשב כמידי דמצוה שיש לכבדו בשיעור חשוב [וכפי מה שנתבאר בדברי התו' לעיל בדף מא ע"ב] או שהוא רק היכי תמצי לדעת שנתכפר ואינו נחשב כמידי דמצוה וממילא אין צורל כלל בהרבה, וצ"ע.

*

דף מג.

תוספות ד"ה מאי ולקחו לטמא דאפילו קטן דפסלי לך התם הכא כשר 'והא דמכשיר טפי בקטן מבחרש ושוטה יש לומר משום דאתי לכלל דעת', צ"ע קצת מ"ט לא פשטו מכאן את הספק בגמ' בשבת [דף קנג] שנסתפקו קטן וחרש הי מינייהו עדיף יעו"ש, שכאן מוכח שקטן עדיף, וי"ל בדוחק ששם הנידון מה יותר אתי לאיחלופי ועל זה הוא הספק, אבל מצד עצם החשיבות באמת פשוט שקטן עדיף, ואכתי צ"ע.

*

דף מד.

רש"י ד"ה על לשון הרע 'כי ההיא דקרח לשון הרע הוה, דכתיב (במדבר יז) אתם המיתם את עם ה' וסתם לשון הרע בחשאי הוא', צ"ע קצת דלכאוו' דבר זה אי"ז לשה"ר רק עוון אחר של טרוניא כלפי מעלה אבל מה עניינו ללשה"ר, ואולי הכונה כאן לשה"ר לעון של דיבור רע ולא דווקא לשון הרע על חבירו, אבל זה קצת חידוש, וצ"ע.

*

תוספות ד"ה בכל יום לא היה לה ניאשתיק 'ונראה לריב"א כעין נרתק של עור היה עשוי סביב ידה של מחתה לאחוז בה שלא יכווה וכו', ופריך בירושלמי ואינו חוצץ ומשני קובעו במסמר כלומר על ידי מסמרין היה נקבע אותו נרתק לבית יד שיהא בטל ויחשב כגוף המחתה', צע"ק למה צריך מסמרים ולא מספיק מה שבדעתו לבטל זה שם, ויתכן שכדי שיחשב חלק מהכלי צריך שלא יזוז, ודוחק, א"נ אה"נ אי"צ דווקא מסמרים ואורחא דמילתא נקט שכשיש מסמרים באמת יבטלנו שם, ואכתי צ"ע.

*

דף מה.

תוספות ד"ה רבי יוסי אומר 'והקשה רבי אלחנן במזבח הנחשת שלא היה מקום מערכה אלא אמה כדאמר בפרק קדשי קדשים (דף סב:) ואמרינן נמי התם גיזרין שעשה משה

ארכן ורחבן אמה, א"כ כל הני מערכות היכא הוו קיימי, וצריך לומר באמה של הילוך רגלי הכהנים והיו מסבבין המערכה גדולה עד הני מערכות, צ"ע א"כ איך הלכו שם והרי אמה זו באמת היתה מיועדת להילוך רגלי הכהנים, ואם היתה מלאה במערכות איך יוכלו ללכת שם, וצ"ע.

*

דף מו.

תוספות ד"ה כי פליגי דאחתה אארעא וכבייה אביי אמר חייב - הקשה רבינו שמחה דאמר לעיל (דף מד:) נתפור הימנה קב גחלים מכבדן לאמה ופרש"י לאמת המים שבעזרה וקשה לאביי וכו', ושוב מצאתי בתוספ' תמיד של רבי ברוך ברבי יצחק שהקשה הקושיא ותירץ כמו שתירצתי עוד תירץ דמכבדן לאמה לאחר שכבו וכתב שרבינו נסים זצ"ל הקשה אותה במגילת סתרים וזהו לשונו הא גחלים קדושים הן כדתנן (חגיגה דף כג:): הוסיף ר"ע הסלת והלבונה והגחלים שאם נגע טבול יום במקצתן פסל את כולן וא"כ איך מכבדן לאמה והלא מפסיד קדשים ותירץ וכו', הלשון קצת פלא מש"כ התו' שרבינו נסים הקשה אותה קו', שהרי לעכאו' היא קו' אחרת לגמרי, היינו משום הפסד קדשים, כמבואר בלשונו, אבל לא הזכיר כלל מעניין חשש כיבוי, וצ"ע.

*

הרב זלמן חיים הומינר וה"ה יוסף יצחק גולדשטיין

דף מ ע"א

ריח. בגמ' מכלל דר"ש סבר הגרלה מעכבא והתניא מת אחד מהן מביא חבירו שלא בהגרלה דברי ר"ש. היינו דמן הברייתא משמע דר"ש סבר דלא מעכבא ולכך מביא חבירו שלא בהגרלה. אבל קשה מה הראיה מכאן, הרי אפשר דדווקא במת אחד מהן הוא דלא עבדינן גורל, דכיון דכבר לא שייך לעשות גורל דהרי השני כבר עלה בגורל ולא מת, לכך אין עושין גורל במקום זה שמת, אבל בסתם כן הגרלה מעכבא, וא"כ לא קשה מידי. ועיין בתוד"ה ואזדו לטעמייהו דגם משמע מדבריו כן, ולפי דבריו שם משמע דגם א"א לתרץ דאם מעכבא סבירא ליה היה לו לבטל השני ולעשות הגרלה חדשה על שניהם, דכתב שם תוס' דר"ש סבר דאין ב' השעירים תלויים זה בזה, וא"א לבטל אחד אם השני מת, וצ"ע.

ריט. בתוד"ה ר"ש לא ידע בסו"ד אבל השתא ניחא משום דמספקא ליה דילמא רבנן אמרי לא עלה וקרי ליה לא הגריל נקט נמי לא הגריל. אבל עדיין קשה, דהרי אחר שראה ר"ש דהוא עצמו מסתפק בדברי רבנן מאי כוונתם במה דאמרו לא הגריל, א"כ למה הוא בדבריו לא ביאר כוונתו כדי שלא יטעו בדבריו כמו שטעה הוא בדברי רבנן, והיה לו לומר לא עלה. ויש לומר דאם היה אומר ר"ש בהדיא לא עלה, הרואים ברייתא זו היו אומרים דודאי נחלקו רבנן ור"ש, דלרבנן מיירי בהניח ולכך נקטו לא הגריל, ורק לר"ש מיירי

בהגרלה עצמה כמו דנקט בהדיא לא עלה, והיות דר"ש לא ידע אם באמת נחלקו רבנן עליו בזה, לכך נקט כרבנן כדי שלא יטעו לומר דודאי נחלקו בזה.

*

דף מ ע"ב

רכ. בגמ' עד מתי יהיה זקוק לעמוד חי עד שעת מתן דמו של חבירו וכו' כדתניא לכפר בכפרת דמים הכתוב מדבר. צריך ביאור דהרי כפרת דמים זו מיירי בכפרה של השעיר להשם ולא בשעיר של עזאזל, וא"כ איך שייך לומר דמיירי בכפרה של שעיר אחר, ולכאורה משמע יותר כר"ש דבכפרת דברים איירי והיינו בכפרה של השעיר לעזאזל עצמו. ועיין בריטב"א דביאר לר' יהודה דבאמת כפרת דמים של השעיר להשם הוא מכפר גם על השעיר לעזאזל, וממילא ניחא דא"כ מיירי גם בכפרה שלו. ועיין בתוד"ה ואזדו דגם בדבריו משמע כן, דנקט שם בדברי ר"י, ולכפר עליו דקרא הוי פירוש עד שיכפרו בחבירו, דהיינו דמתכפר השעיר לעזאזל עצמו בדמי חבירו.

רכא. בגמ' עד מתי יהיה זקוק לעמוד חי וכו' ר"ש אומר עד שעת וידוי דמים. היינו דלכו"ע אחר וידוי דברים אין צריך שיעמוד חי, דכבר יצאו בכך ידי חובתם. וא"כ קשה למה היה הלשון של זהורית מלבין רק אחר שהיה השעיר מתגלגל בעזאזל, הרי כאן משמע שאחר הוידוי דברים לכו"ע די ובכך כבר התכפר להם, ולמה לא היה מלבין הלשון מיד אחר הוידוי לר"ש או אפי' אחר זריקת הדמים של השעיר הפנימי לר' יהודה, דהרי היה צריך להתכפר בזה כל עוונותים כמו באופן שמת השעיר קודם. וצריך לומר דבסתם היו נמחלים עוונותיהם רק אחר שהגיע לעזאזל, רק שבאופן שמת קודם אולי היה בזה סימן שכבר נמחלו עוונותיהם קודם, ולכך לא היו צריכים עוד שעיר אחר לשלוח לשם.

רכב. בגמ' והלא דין הוא ומה במקום שלא קידש הגורל קידש השם מקום שקידש הגורל אינו דין שיקדש השם. צריך ביאור דאדרבא יש לומר איפכא, דדווקא במקום שאין גורל קידש השם, אבל במקום שיש גורל לכך עשו גורל כדי שיהא הגורל קובע ולא השם, ומאי ק"ו איכא, ולמאי בעינן ללמוד מ'ועשהו חטאת' דאינו כן, וצ"ע.

*

דף מא ע"א

רכג. בגמ' ותסברא והאמר ר' אלעזר וכו' וכיון דלא יצא היכי קבע אלא מאי אית לך למימר שכבר אמר מעניותו. לכאורה צריך ביאור מה הקושיא כלל היכי קבע, הרי מה שאמרו דקבע מיירי בדמי העולה והחטאת ולא בעוף עצמו, וזה באמת למה לא יקבע, הרי בכסף זה יכול להביא בהמה כדין עשיר, רק דצריך להוסיף על זה ולקנות בהם בהמה, ולכן יכול לקבוע, ומניין דמיירי שאמר מעניותו דווקא. והביאור הוא דבאמת על דמי חטאת ניחא שיהא קובע וכנ"ל, רק דהקושיא היא על דמי עולה איך הוא קובע, דהרי בעשיר אין כלל חובת עולה עליו, ואיך יקבע מה שאינו מחוייב בה, ולכן מוכרחים לומר דמיירי שאמר כן מעניותו, וממילא הכא נמי שכבר אמר בהפרשה.

דף מא ע"ב

רכה. במשנה בא לו אצל פרו שניה וסומך שתי ידיו עליו ומתודה וכו' כפר נא לעוונות ולפשעים ולחטאים שעויתי ושפשעתי וכו'. לכאורה קשה למה צריך הכ"ג להכליל בפרו השניה גם חטאי עצמו, דהיינו שאומר שעויתי על עצמו, הרי על עוונות עצמו כבר הביא את הפר הראשון וכבר כיפר בעדם, ואיזה עוונות של עצמו בעינן לכפר עכשיו. ואולי כמו שאמרו בספרי החסידות שאם הצדיק עושה פעולה קטנה שלא כהלכה נגרם בכך שישראל הפחות ממנו במקום אחר חוטא בעוונות חמורים יותר, ממילא לכן כאן אומר הכ"ג עויתי וכו', דהוא עדיין צריך כפרה על הפעולות הקטנות שלא עשה כדין, ואפי' שגם עליהם כיפר, מ"מ היות שבכך גרם לשאר הכהנים לחטוא בעינן על גם כפרה, ועל זה עכשיו יהא לו כפרה בוידוי זה. אבל א"כ קשה למה בשעיר המשתלח שעל כל ישראל מביאים אותו אינו מכליל עצמו עמהם, הרי גם בשל כל ישראל שייך חטא זה, שגרם לישראל לחטוא כמו לאחיו הכהנים, ולמה לא יצטרך על זה גם כפרה. ועיין בתוס' ישנים לקמן (מג: ד"ה בא לו) דהקשה קושיא זו למה הכליל עצמו בוידוי זה, ותירץ שם דהיות ומיירי באותו פר שעליו התודה קודם על עצמו, ועדיין לא התכפרו לו עוונותיו שהרי עדיין לא שחטו אותו, ולכך מזכיר את עצמו שם, ומשא"כ בשעיר המשתלח שמיירי אחר שכבר שחטו את הפר שעליו התודה הכ"ג, וממילא כבר נתכפרו עוונותיו, ולכך אין צריך להכליל עצמו עמהם.

רכה. בגמ' איבעיא להו ולנשחט אקשירה קאי או אהעמדה קאי. נראה דצריך לומר דעל הצד דאמרינן דאקשירה קאי, היינו דגם אקשירה קאי וגם אהעמדה, דאל"כ למה הקדים העמדת השעיר המשתלח ורק אח"כ אמר מקום קשירת הלשון של השעיר להשם, אלא י"ל דהאיבעיא היא אם על שניהם קאי ואקשירה היינו נמי אקשירה, או דרק אהעמדה קאי דזה הזכיר בסוף, ולא על אקשירה, וזה פשטו דעל שניהם קאי.

רכו. בתוד"ה שלש לשונות בא"ד נ"ל משום דההיא לא הוה אלא כדי שלא יתערב לא הוה ליה שיעור כלל. לכאורה תירוץ זה יש לתרץ רק לר' יוחנן דסבר דכל השלשה שנמנו כאן יש בהם שיעור, ולכך הא דשעיר הפנימי דאין בו שיעור אין למנותו כאן, אבל לר' יצחק דאמר דאחד מן הלשונות לא היה בו שיעור, למה לא מנה גם את הלשון של שעיר הפנימי אפי' דגם בו לא היה שיעור, דהרי הוא כן מונה גם אלו שאין בהם שיעור. וי"ל דבאמת הרי גם על מצורע לכאורה קשה למה לא מנה הלשון שלו, וכי לר' יצחק אין צריך לשון במצורע, הרי כתיב בה בהדיא ושני תולעת ואזוב, אלא מה יש לתרץ בזה, דר' יצחק לא בא למנות כל הלשונות שהוזכרו בתורה, אלא רק בא לומר דיש ב' מיני לשונות אחד שיש בהם שיעור ואחד שאין בהם שיעור, וממילא לכך אינו צריך למנות את הלשון של מצורע, דלכאורה גם בו אין שיעור, דהרי אין בו לא כובד ולא חלוקה, וכבר מנו כאן לשון שאין בו שיעור. וא"כ כך יש לתרץ גם מה דלא מנה הלשון של שעיר הפנימי, דממילא גם בו אין שיעור וכמו דכתב תוס', ולכך לא הקשה תוס' לשיטה זו כלל. ומשא"כ לר' יוחנן דכן מנה כל הלשונות שבתורה ופירט כמה השיעור בכל אחד, לכך הקשה תוס'.

למה את של שעיר הפנימי לא מנה, וזה תירץ תוס' דלר' יוחנן לא מנו כאן מה שאין בו שיעור.

*

דף מב ע"א

רכז. בגמ' אמר ר' יוחנן פליגי בה ר"ש בן חלפתא ורבנן בפרה חד אמר משקל עשרה וחד אמר משקל שקל. צריך ביאור, דהרי לכאורה ר' יוחנן כאן הוא לשיטתו לעיל שג' לשונות שמע, והיינו דאחד משקל עשרה ואחד משקל שנים ואחד משקל שקל, ובשלמא למ"ד דבפרה בעינן משקל עשרה ניחא, דמשקל שנים היא בשעיר המשתלח, ומשקל שקל במצורע וכדאמר רבין לעיל, אבל למ"ד דבפרה משקל שקל, איך נפרש השיעורים של עשרה ושל שנים, וכי נאמר דבשעיר משקל עשרה ובמצורע משקל שנים, וכי למה יהא משקל של המצורע יותר משל פרה, דבשלמא בשעיר בעינן הרבה כיון שצריך לחלקה, אבל במצורע מה הטעם שיהא יותר משל פרה. ועיין בתוס' ישנים דביאר המ"ד דבפרה משקל שקל, או משום דהוא סבר דלא בעינן כובד ולכך בכל שהוא די, או דבאמת כן בעינן כובד גם לשיטתו, רק דדי בכובד של שקל. ולדבריו בשלמא אם הוא משום דלא בעינן כובד ניחא קצת למה בפרה לא יהא יותר ממצורע, דאין בה סברא יותר ממצורע, ורק צריך ביאור למה במצורע כן בעינן יותר, אבל אם הוא משום דדי בכובד זה, קשה למה לא יהא בפרה יותר ממצורע, דהרי במצורע אין צורך כלל בכובד, וודאי יש לו להיות פחות מפרה, וצ"ע.

רכח. בגמ' אמר רב שישא בריה דרב אידי מידי דהוה אמראות נגעים. היינו דפרה דומה למראות נגעים דאע"פ שאין היא עבודה מ"מ בעי כהונה, וממילא אין כאן ק"ו, דכבר מצינו שדבר שאינה עבודה שיהא בעי בה כהונה. אבל קשה דא"כ למה בפרו שאין שחיטתו עבודה לא נדמהו למראות נגעים ויהא בעי כהונה, הרי כבר מצינו שגם דבר שאינו עבודה בעי כהונה, ואמת היא דמק"ו אין ללמוד כן, אבל לדמותו למראות נגעים אפשר, וצ"ע.

רכט. בתוד"ה כי אתא רבין בא"ד שמא רבין סבירא ליה כשינויא דאביי דאמר כאן בקולחת כאן בנכפפת. היינו דלאביי שם באמת לכו"ע בעינן כובד ואפי' לר' יונתן, והחילוק ביניהם הוא רק בין קולחת לנכפפת, וממילא ניחא, דבאמת לר' יונתן בעינן כובד.

*

דף מב ע"ב

רל. בגמ' כל הפרשה כולה משמע מוציא מיד משמע ומשמע ממילא. היינו שיש בפרשה זו ב' אפשרויות משמעות בקרא, יש בהם שמשמעותם איפכא מהפסוק שלפניהם או אחריהם, דהיינו דאם באחד פסל הוא היפך מלמעלה מינה דהכשיר בה, וזהו דמשמע אחד מוציא ממשמע אחר, ויש בהם שאינם סותרים את שלפניהם או אחריהם, אלא באו ללמד בעבודה זו דבר חדש, והיינו דמשמע ממילא.

רלא. ברש"י ד"ה מניין לרבות שחיטתה בא"ד דאילו לענין אשה כבאיש אינו איצטריך לרבווי וכו'. צריך ביאור דאם על זה אין צריך לרבווי ופשוט הוא דבכל אלו אינו, למה כלל הזכיר כאן מה דבהזאת מימיה אין כשרין באשה כבאיש, הרי בתחילת דבריו אמר אין לי אלא בהזאת מימיה, דמשמע דבשאר העבודות אינו כן. והביאור הוא, דבעינן להביא דין זה כאן כדלקמן, דלכך למידין מ'תורה' דווקא עבודות אלו משום דהם דומים להזאת מימיה בכך דאין כשרין באשה כבאיש, דכך יהא גם דינם כמותה לגבי דאין כשרין אלא ביום, ומשא"כ שאר עבודות שאין דומין לה כלל אין ללמוד מינה מהא דכתיב 'זאת'.

*

דף מג ע"א

רלב. בגמ' ולקח אזוב וכו' לרבנן איש ולא אשה טהור להכשיר את הקטן. לכאורה קשה למה כאן אמרו רבנן דטהור בא להכשיר את הקטן ואילו לעיל באסיפת אפר הפרה אמרו דטהור בא להכשיר את האשה. והביאור הוא דהיות ושם כבר הכשירו את הזר מהא דכתיב איש, ממילא יכלו לומר דטהור להכשיר את האשה, אבל כאן דלהכשיר את הזר כבר אין צריך דכבר הכשרנו אותו, א"כ איש בא למעט את האשה, וממילא טהור א"א שיכשיר את האשה דכבר מיעטנו אותה, ולכך אמרו דלהכשיר את הקטן בא.

רלג. בגמ' וקטן שיש בו דעת אשה מסייעתו ומוזה. צריך ביאור דהא האשה עצמה אינה כשירה להזות, ואיך תסייע לקטן דבלא סיוע שלה אינו יכול להזות בזמן שהיא פסולה בכך, וצ"ע.

*

דף מג ע"ב

רלד. בגמ' אמר אביי כיון דאמר מר משמע מוציא מיד משמע ומשמע ממילא פליג. היינו דהיות ויש פסוקים שמשמעותם סותרת את המשמעות של פסוק אחר, ממילא בעינן לומר דגם פסוק זה משמעותו סותר את המשמעות של הפסוק לעיל, דלעיל באסיפת הפרה כתיב דאשה פסולה וממילא כאן בהזאת מימיה י"ל דכן כשירה, והיינו דבאמת ר"י חולק אדלעיל. אבל לכאורה קשה דהרי אפשר גם לומר דפסוק זה ממילא משמע, ובאמת אינו סותר אדלעיל, וא"כ עדיין קשה מניין דר"י פליג. ועיין ברש"י דביאר בפשיטות דלכו"ע מוכרח דמשמע מוציא מיד משמע הוא, וכמו דביאר לעיל דאל"כ לישתוק מיניה, וממה דכן כתב איש טהור משמע דבא להוציא מהא דלעיל מינה. אבל עיין בריטב"א דביאר דמכך דלרבנן הוא סותר אדלעיל לגבי קטן, ממילא גם לר"י י"ל כן, ולכאורה הביאור הוא דאין סברא לומר דגם במשמעות של פסוק נחלקו ר"י ורבנן, ולכן אם לרבנן הוא סותר אדלעיל כך י"ל גם לר"י. אבל א"כ עדיין צריך ביאור מה ההכרח לכך, דהרי כבר מצינו לעיל בע"א לגבי השלכת עץ ארוז דנחלקו רב ושמואל באם הוא משמע מוציא מיד משמע או משמע ממילא וכדפירש רש"י שם בד"ה ולקח הכהן, ולמה

כאן א"א לומר כן. ואולי היכן דכתיב בהדיא אמרינן כן ושייך שיחלקו בזה, אבל כאן דלא כתיב כן בהדיא לכתחילה לא רצו לומר שיחלקו בזה.

רלה. בגמ' מ"ש בוידוי ראשון דלא אמר ובני אהרן עם קדושך ומ"ש בוידוי שני דאמר. צריך ביאור דמה ההו"א שיאמר סתם וידוי עליו ועל בני אהרן ב' פעמים, דלמה לא יהא די בפעם אחת, ובשלמא מה דאומר על עצמו ב' פעמים ביארנו לעיל דמכליל עצמו עם אחיו הכהנים כיון דעדיין לא כיפר עוונותיו, דעדיין לא נשחטה הפר, אבל על כולם למאי היה הו"א לומר ב' פעמים, וצ"ע.

רלו. בגמ' מוטב יבא זכאי ויכפר על החייב ואל יבא חייב ויכפר על החייב. עיין לעיל דביארנו בשם התוס' ישנים דמה דהכ"ג מכליל וידוי עצמו עם אחיו הכהנים, הוא משום דעדיין לא נתכפרו עוונותיו, דעדיין לא נשחטה פרו. אבל לפי מה דכתיב כאן בגמ' דהוא זכאי ולכך יכפר על החייב, א"כ יהא קשה ממ"נ, אם אינו זכאי הוא איך יכפר על החייב, ואם זכאי הוא למאי מכליל וידוי עצמו עם אחיו הכהנים. ויש לומר דבאמת הוא כן זכאי רק שאינו זכאי לגמרי, ולכך יכול לכפר על החייב שהוא חייב יותר ממנו, ומ"מ הוא כן צריך עדיין לומר וידוי על עצמו דהרי אינו זכאי לגמרי, דעדיין לא נשחטה פרו.

רלו. במשנה ר' יוסי אומר בכל יום חותה בשל סאה וכו' דברי ר' מנחם. צריך ביאור עד היכן דברי ר' יוסי ומהיכן מתחילים דברי ר' מנחם. ונראה דעד בכל יום היתה כבודה הם דברי ר' יוסי, שהרי הוא בא לחלוק על ת"ק דלא בשל ארבעה קבין היה חותה בכל יום אלא בשל סאה, ולכאורה מכאן ואילך הם דברי ר' מנחם.

*

דף מד ע"א

רלח. בגמ' בשעת הקטרה מיהא פרשי מאי לאו בשעת הקטרה דלפני פנים לא בשעת הקטרה דהיכל. צריך ביאור דהא לקמן אמרינן בגמ' על הא דפרישת מתן דמים דלא מנינן לה כאן, דשם פרישה אחת היא, ולכך אין צריך למנותה בפני עצמה, וא"כ מה ההו"א כאן דרק בשעת הקטרה דלפני פנים איירי, הרי אם שם פרישה אחת היא כ"ש דשם הקטרה אחת היא, וא"כ חוזרת הקושיא למקומה דמכאן חזינן דגם בשעת הקטרה דהיכל פורשים. ויש לומר דאפי' דיש אפשרות לומר דשם הקטרה אחת היא, מ"מ אין הכרח לומר כן, וממילא קושיא מכך אין להקשות, רק דאם תקשה למה לא מנו גם זה וגם זה, אז יש לומר דאפשר להכלילם באחת ואין צורך למנותם פעמיים, ולכן לגבי מתן דמים אין צורך למנותה עוד, דכבר מנו כאן הא דפורשים בשעת הקטרה.

*

דף מד ע"ב

רלט. בגמ' אמר רבא ש"מ קדושת אולם והיכל חדא מילתא היא דאי ס"ד שתי קדושות נינהו אולם גופיה גזירה היא וניקום ונגזור גזירה לגזירה. לכאורה קשה דהא אפשר דבאמת ב' קדושות נינהו, ומה דבשניהם גזרו הוא משום דיש כאן חשש אחד, דהרי בשניהם אין משהו שיפסיק ולא מינכרא מילתא, ולכך חיישינן שיבא ליכנס וכמו דאמרו

לעיל. ונראה לתרץ דאם היה מיירי כאן בגזירה דרבנן באמת נכון הדבר ואין כאן ראייה דחדא קדושה הם, אבל היות דהאמת היא דהמעלות דאורייתא, ממילא אין האיסור כאן משום גזירה דרבנן שמא יכנס, אלא איסור דאורייתא היא, והיינו דאין זה משום חשש וא"כ למה אמרו בשניהם, אלא מוכרח דחדא קדושה הם. אבל עיין ברש"י ד"ה מעלות דאורייתא דביאר דרק האיסור על היכל עצמו הוי דאורייתא, אבל על בין האולם ולמזבח כן הוי גזירה דרבנן, וא"כ עדיין קשה דאפשר דמשום חשש אחד הוא ולכך גזרו בשניהם, וממילא לא הוי גזירה לגזירה. ובאמת אפי' אם תפרש דלא כרש"י דגם הפרישה מבין האולם ולמזבח היה דאורייתא עדיין יקשה, דהא כאן אמר רבא בהדיא דגזירה היא ולכך אין לגזור גזירה לגזירה, והיינו דכן מיירי בגזירה דרבנן, דאם באיסור דאורייתא מיירי למה לא נגזור אנן עוד גזירה על האיסור דאורייתא, אלא ודאי דבדרבנן מיירי וממילא חוזרת הקושיא למקומה מניין מכאן דחדא קדושה הם, הרי אפשר דהחשש היא אותו חשש. אבל באם תפרש דלא כרש"י לפי פירוש זה יהא בעינן לומר דרבא סבר דלא כרב אדא בר אהבה, אלא ודאי כדפירש רש"י וגם לדבריו עדיין קשה, וצ"ע.

רמ. בגמ' מ"ט התורה חסה על ממונם של ישראל. לכאורה קשה דהרי הרבה כלים היו עשויים בביהמ"ק מזהב, ולמה שם התורה לא חסה על ממונם של ישראל, ועוד למה הכלי השני כן היה נעשה משל זהב, דהרי היה שופך לתוך של זהב, והא התורה חסה על ממונם של ישראל. ועיין לעיל (לט.) דעל הקלפי גם אמרו כן דהיה נעשה בשל עץ ומן הטעם שהתורה חסה על ממונם, ועיין בריטב"א שם דכבר הקשה למה דווקא בזה התורה חסה, ותירץ דדווקא כלי שנעשה בו העבודה עצמה, משום כבוד ביהמ"ק היה נעשה משל זהב, אבל בכלי שהוא נעשה רק לצורך העבודה התורה חסה בו. וממילא גם כאן יש לתרץ כן דלכן הכלי שבו היה חותה היה נעשה מכסף, דאין עושים בו העבודה עצמה, אבל הכלי שלתוכו היה שופך הוא כן נעשה משל זהב, דבו עושים העבודה עצמה. רק דצריך ביאור למה הכלי שחותה בו לא היה נעשה מעץ כמו בקלפי. ונראה לתרץ דהיות ובגחלים היה חותה אם היה נעשה מעץ היו הגחלים שורפות אותו, ולכך היה נעשה מכסף. רק דעדיין קשה למה דווקא משל כסף היה נעשה ולא מנחושת שהיא זל ממנו. ואולי יש לומר דכאן שכן בו עצמו היה נעשה איזה חלק מן העבודה שבו היה חותה, ולכן כן עשו אותו יפה יותר, רק דהיות דעיקר העבודה דהיינו הזריקה לא בו היה נעשה, לכך כן היתה תורה חסה בו קצת.

רמא. בגמ' בכל יום היתה גלדה עבה והיום רך. מה דהיום רך היא משום חולשה דכ"ג. רק דצריך ביאור למה בכל יום היה כן נעשה עבה, ולמה לא בכל יום היה מקילים עליו את העבודה ועושים אותה דק. ויש לומר דהיות ובכל יום היתה נעשית מכסף, אולי בשל כסף א"א לעשותה דק.

רמב. בגמ' זהב אופיר דאתי מאופיר. היינו דשלמה שלח להביא זהב מאופיר ומסתמא הוא זהב מיוחד שנמצא רק שם. אבל קשה דאולי באמת הוא זהב רגיל, ומה דשלח שלמה להביא משם הוא משום דשם היה הרבה זהב, ומניין דבאמת הזהב של אופיר הוא מין זהב אחר. ועיין לקמן מה שביארנו בזה.

רמג. בתוד"ה בכל יום בא"ד ולפיכך היה צריך היום נרתק יותר מבשאר ימים וכו'. נראה להוסיף עוד טעם למה ביוה"כ היה צריך נרתק יותר מבשאר ימים, והוא משום דביוה"כ אינו מעביר הגחלים לכלי אחר, וכמו שאמרו לעיל דמשום חולשא דכ"ג חותה מיד בשל ג' קבין, וממילא לכך המחתה מתחממת יותר, דהעברה מכלי לכלי מקררתו ועכשיו אין מעבירין.

*

דף מה ע"א

רמד. בגמ' זהב מופז שדומה לפז זהב שחוט שנטוה כחוט וכו'. לכאורה קשה דהא על מינים אלו אין כאן ראייה דהיו, אלא רק טעם למה נקרא כן, ואילו לעיל בזהב טוב כן הביא ראייה. וצריך לומר דהיה ידוע לחז"ל שיש ז' מינים של זהב, רק דהיכן דיש להביא ראייה הביאו, אבל אין מוכרחים להביא ראייה לכך. ולפי זה גם ניחא מה שכתבנו לעיל על זהב אופיר, דבאמת אין ראייה מהא דשלמה, רק דהמציאות היא שיש זהב מאופיר ולכך שלח שלמה להביא משם.

*

דף מה ע"ב

רמה. בגמ' ודין הוא נאמרה אש בקטורת ונאמרה אש במחתה וכו' או כלך לדרך זו. צריך ביאור מה שייך כאן הלשון ודין הוא, דהרי בסתם נוקטים לשון זה רק בק"ו שהדין נותן לומר כן, וגם אם בבמה מצינו גם שייך לומר כן, מ"מ כאן שאמרו או כלך לדרך זו קשה, דהרי אם הדין נותנת לומר דווקא לדרך אחד למה יש הו"א כלל לומר לדרך אחר. והביאור הוא דמה דאמרו דין הוא, היינו דהדין נותן ללמוד אש דמחתה ומנורה מאש דקטורת, אבל מה ללמוד ממנה בזה יש כמה אפשרויות ולכן אמרו כמה דרכים.

רמו. בגמ' אש למחתה מניין וכו' או כלך לדרך זו נאמרה אש בקטורת ונאמרה אש במחתה מה להלן בסמוך לו אף כאן בסמוך לו. צריך ביאור מה ההו"א ללמוד מקטורת דבעינן בסמוך לו ולא במזבח החיצון, דהרי גם בקטורת עצמה יש ללמוד מצד אחד דבעינן על המזבח החיצון, ואפי' דרק בה הוא בסמוך לו, מ"מ כבר מצינו במנורה דאפי' אם אינו סמוך לו גם בעינן דווקא במזבח החיצון, וממילא נלמד מכאן דגם מה דבקטורת עבדינן במזבח החיצון היא לא משום דבסמוך לו הוא נמצא, אלא משום דבעינן ממזבח החיצון עצמו וכבמנורה, וא"כ ודאי גם במחתה בעינן במזבח החיצון דווקא, וצ"ע.

רמוז. בגמ' הו"א מאי מזבח פנימי כתב רחמנא מלפני ה' ואי כתב רחמנא מלפני ה' הו"א דווקא מלפני ה'. היינו דמכך דכתיב מ'לפני ה' משמע דבעינן מזבח החיצון, דבפנימי פשיטא הוא שהוא לפני ה', דהרי כולה עומדת לפני ה', אלא דמיירי בחיצון ולכך בעינן למימר דאפי' דיש בה גם חלק שאינה לפני ה', מ"מ בעינן דווקא לפני ה', אבל באמת אין זה הוראה למעשה דבעינן רק מגחלים העומדים לפני ה', אלא דאמרו מלפני ה' שנדע באיזה מזבח מיירי דהיינו החיצון שבה שייך לחלק בכך.

רמח. בתוד"ה תמיד שאמרתי לך בא"ד ועוד י"ל מדכתיב תמיד ש"מ שמדליקין אותה מאש הדולקת תמיד. לכאורה קשה דהתמיד שכתוב כאן על הנרות הוא כתוב, דבעינן שיהיו הנרות דולקים תמיד, ומניין להוסיף מכך דין נוסף דבעינן להדליקם מן המערכה שגם הוא דולקת תמיד. ואולי יש לומר דהיות ומצינו דהתורה הקפידה בנרות שבעינן בה תמיד, א"כ כל דין שהיא לצורך הנרות יש בה דין תמיד.

*

דף מו ע"א

רמט. בגמ' איכא דאמרי וכו' ואפי' בשבת תנינא והיום חמש. לכאורה קשה, דהא אפשר ללמוד כן מהא דקתני בכל יום היו ארבע מערכות וכדלעיל, ולמה בעינן להביא ראיה דווקא מכך דביוה"כ היה חמש ולדמותו לשבת. ועיין לקמן דרבא הקשה דהא בכל יום תנן, ונראה דגם זה כוונתו להקשות, דהקשה למה בעינן להביא ראיה מהא דחמש ולא מהא דארבע וכדלעיל, ועוד הקשה דא"כ הוא לא דווקא באופן שחל שבת בערב יוה"כ, דהא בכל יום תנן ואפי' בשבת סתם דער"ש שלו הוא יום חול, ומ"מ מותר להקריב בו את של ער"ש.

רנ. בגמ' ופליגא דרב הונא דאמר תחילתו דוחה סופו אינו דוחה. היינו דלרב הונא סופו אינו דוחה את השבת, ובכך הוא חולק על בר קפרא ורבא דאמרו שכן דוחה את השבת. וצריך לומר דהגמ' כאן סוברת כרבה לקמן דאמר שמה דלרב הונא אין דוחה, הכוונה לשבת, אבל לרב חסדא דאמר דלרב הונא אין דוחה את הטומאה אבל את השבת כן דוחה, א"כ אין בר קפרא ורבא חולקים על רב הונא.

רנא. ברש"י ד"ה אומר היה ר"מ, ולא גרסינן עולת חול דאי גרסי' ליה מאי תניא דקא פריך ליה. היינו דאם לא גרסינן עולת חול ביאור הגמ' כך, דהגמ' הבינה דיש כאן ב' דינים, א' דכל אברים שנתותרו אפשר לעשותם למחרת, ועוד דין נוסף דגם אם נתותר של חול לשבת, גם מותר לעשותו בשבת, ולפי זה הקשו בגמ' מאי קמ"ל תנינא, היינו דהדין הראשון שעולה שנתותר שאפשר לעשותה למחרת כבר תנינא, ולמאי בעינן עוד לחדש בה, ואח"כ הקשו בגמ' על הדין השני דבשבת גם מותר לעשותה, דתנינא והיום חמש וכו'. וזה אומר רש"י דאם כן גרסינן עולת חול, הווי כל דברי ר"מ דין אחד, דעולת חול שנתותר אפשר לעשותה בשבת, וא"כ מה הקשו בגמ' מאי קמ"ל, הרי זה קמ"ל דבשבת מותר להקריב את של חול, ואפי' דאח"כ כן הקשו על הא דבשבת מותר מכך דתנינא והיום חש, מ"מ מקושיא זו הראשונה לא קשה כלום, אלא מוכח דלא גרסינן ליה.

*

דף מו ע"ב

רנב. בגמ' בתוד"ה תחילתו דוחה בא"ד והיינו פלוגתא דרב הונא בין לרבה ובין לרב חסדא. לכאורה קשה דהרי לרב חסדא לא מיירי רב הונא כאן בלדחות שבת כמו שכתבנו לעיל, וא"כ למה אמר תוס' דגם לרב חסדא רב הונא חולק על בר קפרא שם, וצ"ע.

חילופי דברים

הרב שמואל דוד בערקאוויטש, לייקווד ניו ג'רסי

לכבוד הרבנים הגאונים שליט"א אחדשה"ט

יומא מד: זהב אופיר, זהב מופז כו'

עיינן להגרע"א בגליון הש"ס שציינן לפסוקים בנ"ך שנזכר זהב אופיר וזהב מופז וזהב שחוט כו'

ועיינן לקמן מה. שחוזר וציינן על זהב שחוט וזהב סגור וזהב פרוים

למה כוונתו?

בכבוד רב

*

הרב אריה גלינסקי

לכאורה נראה כוונתו בפשיטות שמה שהזכירה הגמ' כמה שמות לזהב, אין הכוונה שזה סוגי זהב כפי מה שמחלקים האנשים, אלא שכל שמות אלו הם שמות שמוזכרים בתנ"ך, וע"ז מביא פסוקים על כל אחד מהם.

אחרי במדבר / הרב נח גדליה קוצקוב

הרם את מטך על הים...

צווחת הפתעה נשמעה מפי כולם. ידו של משה הורמה אל על. הפעם שלא כרגיל, לא הרים משה את מטהו הידוע שבו נעשו האותות על הים, הפעם הוא שמט והניח את המטה מידו והניף על הים את ידו בלבד. רבי אלצפן הודיע לצפניהו וזבדיהו, כי לשון הנבואה שנאמרה למשה הייתה 'וְאַתָּה הָרַם אֶת מִטְּךָ', כשההרמה מתפרשת בלשון סילוק ועזיבה, 'וְנִטָּה אֶת יָדְךָ עַל הַיָּם' לבדה, ללא המטה. ההוראה שקיבול משה הייתה לסלק את המטה הידוע שבו נעשים כל הניסים והנפלאות ולהרים את ידו בלבד על הים כדי לקרעו (שמו"ר כא ופד"א מב. וראה אונקלוס ותרגום יונתן דעה אחרת).

הסיבה לכך, מלבד הסיבה הפשוטה שלא יהיה בדל של חילול השם כשיאמרו המצרים שאין משה מסוגל לעשות ניסים אלא בעזרת המטה הפלאי שלו, שהוא בעל הכח והגבורה (שמו"ר שם). יש סיבה נוספת לכך, הוסיף ונימק רבי אלצפן. והיא, כי מטהו של משה עשוי מאבן סנפרינון, זו היא אבן יקרה שאחד מסגולותיה הוא יבוש מים, כל מקום מים שאבן זו מתקרבת אליו מתייבש. יהיו שיאמרו, שלא היה כאן כל נס, המים שיתייבשו כעת לנגד עיננו, התייבשו על ידי תופעה טבעית מסגולותיה של אבן הסנפרינון, שבכוחה כשהיא גדולה ועצומה במשקל גדול כמו המטה הזה, גם לייבש ים עמוק המתפרש לשטח עצום. כדי לשלול תאוריה שכזאת, סילק משה הפעם את המטה ולא השתמש בו (המאור הגדול בשלח בשם הגר"א).

יש לכך עוד סיבה, אמר צפניהו לרבי אלצפן. הרי כל הסיבה שהמצרים הטביעו ילדי ישראל ביאור היתה כדי להטביע את משה מושיען של ישראל. עכשיו כשאנו עומדים לעבור ביבשה, והמצרים כפי הנראה עומדים לטבוע בים, משה הוא זה שבמו ידיו צריך להטביע אותם בלי כל עזר אחר. זה חשבון פרטי שלו עם המצרים טביעה תמורת הטבעה. לכן ההדגשה בכל האירוע שנראה עכשיו היא השיוך שלו למשה רבינו, שהקדוש ברוך הוא 'בִּקְעַץ יָם לְפָנַי מִשֶּׁה', 'מוֹלִיךְ לַיָּמִין מִשֶּׁה זְרוּעַ תְּפֹאֲרָתוֹ' (ישעיה סג, יב), דוקא לפניו ודוקא על ידו, כי זו פעולה שהוא לבדו אמור לעשותה (אלשיך).

משה רבינו נראה מרים את ידו על הים תוך שהוא ממלמל בדבקות. חכמי בית הלוי מקורביו הטו אזנם לשמוע מה הוא לוחש. הוא קורא קריאת שמע, עבר הקול בקהל. רבי אלצפן מקורבו הגדול של משה, הסה את הקהל הרוגש ואמר: הקדוש ברוך הוא אמר למשה: 'וְאַתָּה הָרַם אֶת מִטְּךָ', תרים את המ"ט שלך, את ארבעים ותשע האותיות של הפסוק הראשון קריאת שמע עם השבח הנפלא של ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ובעזרתם 'נִטָּה יָדְךָ עַל הַיָּם', תחזיק בידך את הים התחתון שהוא ים סוף המשתרע לנגד עינינו, שמספרו חמישים כמנין 'ים', 'וּבְקִעְהוּ'!... תחלק אותו לשני חלקים של עשרים וחמשה אותיות, כנגד קריאת הפסוק 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד', שבו עשרים וחמשה אותיות הנקראות בשחרית, ועשרים וחמשה אותיות הנקראות בערבית, כאשר

בין ההגנה של שניהם, יבקע הים, 'וַיַּעֲבְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' בין שני חומות המגן הללו 'בְּתוֹךְ הַיָּם' שהוא של היחוד העליון - וינצלו!... (מאור ושמש)

*

בבקעך ים סוף עמך ראו!

נחשון ושבטו כבר החלו להתקדם לתוך הים שהלך ונסוג לפנייהם. גם שבט בנימין קפצו ונכנסו אחריהם. הנחשול החל להקדם אל תוך הים שהלך ופתח לפני ההמון שביל שהלך והתרחב. מיד כשהתקרב ארונו של יוסף אל הים, נפתח השביל לחלוטין וקרקע הים התגלתה. הים פשוט ברח ונס מפני ארונו של יוסף.

אומר לכם מה קרה כאן, אמר רבי אלצפן לצפניהו וזבדיהו שפסעו לצידו בהתרגשות של הודיה. הים סירב להקרע, הוא טען: יש כאן עם רב ועצום, יש לכם כלי נשק 'וַחֲמוֹשִׁים עָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם', תשתמשו בהם, למה לכם ללכת מיד על האופציה הניסית ביותר, תנסו קודם על דרך הטבע, אם זה לא ילך נשקול להקרע לפניכם. אבל לא קופצים ישירות לים בלי לנסות דרכים פשוטות יותר.

ארונו של יוסף השיב אל הים. הזוכר אתה את האירוע המצער שאירע לי - ליוסף עם אשתו של פוטיפר אדוני?... היא בזמנו ניסתה לפתות אותי לדבר עבירה, ואני במקום להנחית עליה מכה עצמתית שהייתה משתקת אותה לנצח בלי יכולת להעליל עלי עלילות, הותרתי את בגדי בידיה - 'וַיִּנָּס וַיֵּצֵא הַחוּצָה'. הנהגה זו למדתי מבית אבי, לעולם לא לכפור בטובה שקבלתי גם מידי אדם רשע שמגיע לו עונש. אני נהניתי מהשהיה והאירוח בביתו של פוטיפר, מידת הכרת הטוב לא נתנה לי אפשרות להלום באשתו של איש חסדי גם כשזה היה מגיע לה ונצרך לי כדי להציל את נפשי!... גם כעת, מידת הכרת הטוב שיש לישראל לעם המצרי 'כִּי גַר הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם', היא שאיננה מאפשרת לעמנו להלחם בהם חזיתית. אנו מותירים את המלחמה בהם לידי של הקדוש ברוך הוא. כעת, כששמע הים את המילים 'וַיִּנָּס וַיֵּצֵא הַחוּצָה', עשה אף הוא את ההתנהגות המתבקשת - 'הַיָּם רָאָה וַיִּנָּס'!... (כתב סופר)

צפניהו וזבדיהו מיהרו גם הם להצטרף אל העם הנרגש הפוסע אל תוך הים שמפנה את מקומו לפני עם השם הצועד לתוכו. הם הביטו בהתרגשות לפנייהם בים ההולך ונקרע, אל מול האופק, לאורו הכחלחל של הירח החלקי הם ניסו לראות את צידו השני של הים אליו הם אמורים לצאת, אך תחושתם היתה לפי הכיוון המתעקל של השביל שנפתח לפנייהם, שהיציאה כלל לא תהיה בגדה הנגדית של הים, אלא השביל הולך ומתעגל כקשת, כשסיומו יהיה לא פחות ולא יותר בצד שממנו הם נכנסים אל הים, לתוך זרועותיהם המושטות של המצרים שימתינו להם על החוף (תוספות ערכין טו, א; רמב"ם פיהמ"ש אבות ה, ה. וראה הגהות היעב"ץ ערכין שם).

*

הטבעת בתרמית רגלי בת ענמית

רק אנחנו חשים בדבר המשונה הזה, או שכולם מבחינים בכך. לא, אותות הפליאה והתדהמה נכרו על פני כולם. לנגד עיניהם קורה נס עצום שאי אפשר להבין ולהכיל, אבל המטרה שלו לא ברורה. מה הרעיון לבקוע את הים בקשת עגולה, אם המצרים בכלל לא צריכים להכנס לתוכו כדי לרדוף אחריהם, הם יכולים להמתין על גדתו עד שראשוני היוצאים יפלו לידיהם כפרי בשל. לא מובן...

אולי, אמר צפניהו, אדרבה, החומות הגבוהות העומדות משני צידי השביל, מונעות את ההבחנה המדוייקת לכיוון העגלולי שלו עד שנמצאים בתוך הים ממש, כפי שאנו דורכים כעת על קרקעית הים. לכן, יש בו מימד של הטעיה למצרים שמאחורינו שאינם מבחינים בעיגול הזה שמתפרס על פני קילומטרים רבים, רק כשהם יכנסו לתוך הים הם יבחינו בכך, ואז זה כבר יהיה מאוחר מדי, הים יכסה עליהם והם יטבעו בו. אני מנחש זאת גם על פי הנבואה שנאמרה למשה, שהסדר שלה היה 'וַיִּנְעַר ה' אֶת מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם', ולאחר מכן שוב חוזרת הנבואה ואומרת מה קורה אתנו, כשאנחנו אמורים כבר להיות מחוץ לים, 'וַיִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הֶלְכוּ בַיַּבֶּשֶׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַיָּם לָהֶם חוֹמָה מִיְמִינֵם וּמִשְׂמָאלֵם'. אני חושב, שהנבואה מסבירה מה גרם למצרים להכנס אל תוך הים ולגרום בכך לניעורם בתוכו, התשובה היא, המציאות בה ישראל, כלומר אנו, הולכים כשהמים לנו חומה מימיננו ומשמאלנו, היא שהטעתה אותם שלא לשים לב לכיוון העגלולי המצטבר של החומות הללו שמוליך אותם לאותה הגדה ממנה נכנסו, ולא לשים לב מבעוד מועד שהם יכלו בכלל להמתין לנו שם עד שנצא, וזאת כדי להטביעם בתוך הים.

הסבר מרתק מאד. אמר זבדיהו. עכשיו אני שם לב שאיננו עוברים יחד כל העם בתוך שביל אחד, אלא הים נחלק לשנים עשר שבילים כמנין שבטי ישראל. אני ואתה הולכים באותו השביל כי שנינו מאותו השבט, אבל שאר חברינו התפצלו לשבילים אחרים לפי שבטם. אני מניח שנצטרך נס כפול יותר ממה שאנו חושבים. כי השבט שהשביל שלו הוא החיצוני ביותר, היקף העיגול שלו כפול ומכופל מהשבט שהשביל שלו הוא הפנימי ביותר. לפי דרך הטבע אמור השבט שהולך בשביל הפנימי לצאת מן הים הרבה לפני שיצאו השבטים העוברים בשבילים החיצוניים. כך שאם לא יקרה לנו נס והמצרים לא יטבעו בים, גם אם הם יכנסו לתוכו, אם הם יתפסו את העגלוליות שלו בזמן, הם יבחרו להכנס בשביל הפנימי, להמשיך בתוכו במהירות עד היציאה, ולהמתין שם לכל העוברים בשבילים החיצוניים שיבואו מאוחר יותר אל החוף כדי לקבל את פניהם בחרבות ורמחים.

כל זה מוביל אותי לכך, שאפילו עכשיו, כשנעשה לנו נס כל כך גדול והים נבקע לפנינו, הקדוש ברוך הוא רוצה שבדרך בטבע יהיו לנו חששות בלי גבול, כדי לא נרגיש לרגע אחד בטוחים ושאנננים מבלעדי אמונתינו בטחוננו בה' ובמשה עבדו. רק כך נוכל להגיע בבטחה לצד השני ולראות במפלת אויבנו. עד אז, ודאי יהיה לנו נחמד ונעים, נזכה

להרגשות רוחניות נפלאות בתוך הים, אבל נאלץ לא לשכוח את הבטחון התמידי והבלתי פוסק באלוקינו בכל רגע ובכל שניה.

יתכן, אמר צפניהו, והקדוש ברוך הוא פשוט יכביד להם את המהירות, כמו שאמר בנבואה **וְאֶפְבְּדָה בְּפִרְעָה**... דהיינו שהקדוש ברוך הוא ינהגם **בְּכַבְדוֹת**, כך שהיתרון שהם חושבים להשיג בבחירתם להכנס בשביל הפנימי והקצר, יופסד להם על ידי האטת קצב ההתקדמות בידי שמים, דבר שיותר לכולנו די זמן לצאת מן הים ולראות מהחוף את מפלת פרעה וחילו (ערבי נחל).

דוקא אני חשבתי על פתרון אחר שיכול אלוקינו לפתור את הבעיה הזו. הוסיף צפניהו ואמר. גם אם יכנסו המצרים לכל השבילים ולא ישימו לב להתפצלות הזו מיד כשיכנסו אל הים, ולכן לא יבחרו דוקא בשביל הפנימי. אף אחד לא אמר שהצפת מי הים תהיה בכל השבילים בשוה. יתכן והמצרים שיכנסו לשביל הפנימי ירדפו אחר השבט העובר בו, מיד כשיצא היהודי האחרון מן הים בשביל הפנימי, יציף אלוקינו את מי השביל ההוא על כל המצרים שנכנסו לתוכו. לאחר כעשר דקות כשיצא היהודי האחרון מן השביל שלפני הפנימי ביותר והחיצוני ממנו, גם שביל זה יוצף על המצרים שבו, כך שהצפת מי הים תבוא בשלבים, שביל אחר שביל, מהפנימי ביותר עד החיצוני ביותר. כשיצא היהודי האחרון מן השביל החיצוני ביותר, תושלם הצפת מי הים על המצרים כולם.

אפשר לומר לפי זה, שאכן לא תוקדם בהכרח העברת כל ישראל את הים להטבעת המצרים, בהחלט יהיו יהודים שעדיין יהיו בתוך הים בעוד מצרים אחרים כבר נאבקים על נשימותיהם בתוך מי הים באותו הרגע. לכן אמרה הנבואה **וַיֵּשֶׁב ה' עֲלֵיהֶם אֶת מַי הַיָּם** – **וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הוֹלְכִים בְּתוֹךְ הַיָּם**, שני הדברים יכולים לקרות בעת ובעונה אחת. יכולה להיות מציאות של **יָדַיִם טָבְעוּ** שתקדם למציאות של **יָדַיִם הֶעָבְרוּ**!... למעשה יש כאן צירוף תרמיות והערמות שעושה אלוקינו אל המצרים בכל העיגול הזה שנפער במי הים, ומתפצל לשבילים, דברים הנראים לעיני רודפינו כמשרתים אותם במרדף נגדינו, בעוד הם משמשים להם כפתיון ומלכודת דבש למשוך אותם אל מותם, הייתי מגדיר זאת בלשון מליצית: **הַטְּבַעַת בְּתַרְמִית רַגְלֵי בַת עֲנַמִּית** (פיוט לבר"מ לרבי יהודה הלוי)... פשוט המצרים הולכים לטבוע בתוך התרמית שהם מרומים בה (ויחי יעקב פאפא).

התרמית הזו הולכת ומתחדדת, הגיב זבדיהו, כשאני מתבונן מדוע הוצרך הקדוש ברוך הוא לקרוע לפנינו את הים על ידי **רוּחַ קָדִים עָזָה כָּל הַלַּיְלָה**, וכי הוא איננו יכול לבקוע אותו מבלי להשיב כל רוח?... התשובה היא, יש נקמה מיוחדת מלבד המתת האויב וחיסולו, להתעלל בו ברמאות כדי שיפיל את עצמו מרצון לתוך הפח.

כשהמצרים שמאחורינו רואים את הים נסוג מן החוף בגלל שנושבת כעת **רוּחַ קָדִים עָזָה**, הם לא חושבים שנעשה כאן נס שמיימי שאמור להתהפך עליהם כשיכנס לתוכו האיש שהנס לא כוון אליו. הם חושבים שאירע אירוע נדיר של נסיגת קו החוף בשל רוח חזקה, דבר שדוקא נותן להם הזדמנות להמשיך ולרדוף אחרינו ביתר קלות. הם לא מודעים לכך, שמלבד השביל שנוצר במקום הרוח בקו החוף הנסוג לאחוריו, יש עוד

'בקיעות' רבות שהם בתוך הים ממש ובהם אנו עוברים. לתוך בקיעה כזו באמצע מי הים הם לא היו מעיזים להכנס, כי הרוח איננה בוקעת מים, היא מסוגלת רק לדחוף אותם לאחור מקו החוף. נמצאת הרוח מרמה את המצרים לחשוב שיש כאן נסיגה טבעית של חוף הים, כאשר אנו עוברים בכלל 'בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבְשָׁה' ולא לצידו, זה מקום שרק 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוֹלְכִים' בו, והם לעולם לא יחשבו להכנס אליו (העמק דבר; אפיקי יהודה נמי מגידו - הלל).

אם היו המצרים מבחינים בכך ש'הַיָּם לָהֶם חוֹמָה מִיַּמִּינָם וּמִשְׂמָאלָם', אין ספק שהם לא היו מעלים בדעתם שהמדובר בתופעה טבעית של גאות ושפל עקב רוחות מזרחיות, הם היו מבינים שמדובר בדבר ניסי שללא נועד להציל אותם, רק כדי להטעותם להכנס אל הים באה רוח זו. יתכן, ולא רק את המצרים היא באה להטעות, אלא גם את הדורות הבאים שיצטרכו להאמין לעדות תורתנו המספרת ש'הַיָּם לָהֶם חוֹמָה מִיַּמִּינָם וּמִשְׂמָאלָם', דבר שלא יתכן על ידי נשיבת הרוח, ולא להאמין לשמועה שהיתה במקום 'רוּחַ קָדִים עֲזָה', ורק היא שגרמה לגאות ושפל, מצב שאותו הכיר משה, וניצל אותו לטובת העברת עמו בזמן השפל והטבעת אויביהם בזמן הגאות (ספר הברית ח"א כתב יושר מאמר ח').

"מתוך ההפיכה" – סיפור היסטורי מופעים, מהעבר הלא רחוק / הרב חנוך חיים וינשטוק

[נ.ב. נסמכתי על ספר שמחברו כתב את הספר בארה"ב בשנת תשנ"ז וקיבל הסכמות רחבות מגדולי הרבנים באמריקה. זה נכתב לבני ולבנות הנעורים החסידיים בשפה האידית ועשיתי לזה עיבוד ספרותי רחב מאד. אני לא אחראי לתוכן]

פרק ס"ז "מי יגבר על מי"

תקציר:

המו"צ מודיע לרב משה יוסף כי נתגלה לו בחלום אביו של חיים שלום ר' שלמה זלמן ז"ל הוא סיפר שחיים שלום יהפוך בקרוב לאיש אחר וישוב בתשובה שלימה.

זה לא ילך על רגל אחת ולפיכך צריכים לתת לתהליך הזה יותר משנה כדי שחיים שלום יבשיל בתוך התהליך.

*

חייל מגיע למנואל סגלוביץ אמן תל אביבי שיודע לאפר, הוא מבקש ממנו שיאפר אותו עד שאיש לא יוכל להכירו, האומן נוקב מחיר מפולפל בתחילה מתנגד החייל אבל כשרואה את עקשנותו של האמן מתרצה הוא למחיר שנוקב, האמן מאפר אותו עד שאיש ממכריו אינו מכירו, החייל יודע שהתחפושת שלו חשובה למערכה שניצבת בקרוב. הוא יפציע את אויביו עם התחפושת הזו ועל ידה יחמוק מהמארב שהם מציבים לו.

*

השולח האלמוני אכול סקרנות האם מולי נפל בתרגיל שלו

אי שם באיזה חדרון עלוב מראה ישב לו יצור אלמוני כשהוא כוסס את אצבעותיו בעצבנות רבה, עברו יומיים ועדיין אין תגובה לפתק שהגניב כדי עמל אל תא הדואר של מולי, חשוב לו מאד שמולי ידע בפני מה הוא עומד.

אזוי מיינט ער (ככה הוא חושב) במה יש לו את היכולת להיות פרטנר מתחרה? "ער איז דאך א'נישט ויסעדנדיגער פערזאן" (אדם נבער מכל השכלה) וואס האט ער צו פאקויפן? אפשר וואס ער האט געלערנט אין דיא שמאלע געסאלאך פון מאה שערים. (מה יש לו למכור? אולי מה שלמד בסמטאות הצרות של מאה שערים).

מולי למרות החסרונות שלו יש לו את המעלות המיוחדות שלו שאי אפשר לבטל אותן, יש לו מה למכור.

כדי להרוס לו את התוכנית המזהירה החליט לחשוף את יריבו בפני מולי, הוא יבוא אל המסעדה ויראה אותו, הוא יתחלחל כשיגלה אותו במסעדה של האחים "משה וצחי אמסילי" מסעדת טריפה מוצהרת, הוא לא יאמין עד להיכן ירד שונטי אביב הצ'אלמער

לשעבר שזרק את כל האידישקייט לים, הוא מתבייש בכל עברו, לפיכך בחר לעצמו שם עברי מצלצל ביותר, כאילו היה מתבולל מדורי דורות.

מה הוא חושב, שעם שם גרנדיזוי אפשר לרמות? וואס אקט ער א'צייניק (מה הוא מקשקש בקומקום) כל מי שישוחח עמו מעט יראה שהוא נבער מכל השכלה, אני זוכר אותו בימים עברו, כשהלך עם כל הלבוש הירושלמי שדבר אחד לא חסר בו, רק הלב לא היה שם מעולם, הכל היה תחפושת, עוד בהיותו ילד ידע האלמוני כי אותו אביב הוא "קייליקער" (מקולקל) אמיתי, אפילו קורטוב של יראת שמים לא מונחת הייתה בכל שלל בגדיו.

הפלא איך הצליח לעבוד על כולם שנים רבות שהוא בחור ירא ושלם כליל המעלות, על כולם עבד אבל לא עליו (כי הוא היה חבר שבפניו נשפכו כל הסודות) אפילו רב לייבל ווערקער השועל הערמומי הגדול לא עמד על טיבו של הנבל.

השאלה שהטרידה אותו כעת, האם מולי אמיץ דיו כדי ללכת למסעדה ההיא, הוא מכיר אותו כ"מוג לב" אמיתי, הוא לא יעז להיכנס למסעדה ההיא משתי סיבות.

זוהי מסעדת יוקרה, רק אנשים אמידים מאד מרשים לעצמם להגיע למקום הזה, מולי אינו מאלו שיכולים להרשות לעצמם ארוחה במקום כזה, ממה הוא מתפרנס? מאיזו משכורת קטנה שבקושי מספיקה לקנות עמה חפיסת סיגריות ועוד שתיה.

אפילו אם היה יכול להרשות לו, אבל הוא לא יכניס לפיו איזה "דבר אחר" מאודה או מכל השרצים אשר במקום לרחוש על הרצפה רוחשים על השולחן, ה' ישמור ויציל, אז הוא לא יתפתה להגיע.

אבל חבל מאד אם יירתע, לדעת האלמוני הגיע זמנו של אביב שונטי להיעלם, מעניין איך מצליח הנבל הזה כ"כ לצבור ממון שיש לו כספים רבים מהצד לבזבז לא רק על עצמו אלא גם על הבהמה שנגררת אחריו?

מעניין, תמיד היה ידוע אותו אביב כעכבר ששוכב על דינרים, בקושי יכול הוא לפתוח את הארנק, הוא אהב לחוש אותו תפוח מלא במצלצלים ושטרות זה גורם לו עונג עילאי, להוציא משם כסף, אוי כמה כואב הלב. מאז שהכיר אותו, הוא אהב כסף והרבה כסף מכל המינים והגוונים, כמה שצבר לא היה מספיק לו, בשביל זה עשה המון תרגילים מצחינים שהביאו לו את הכסף.

האלמוני גונח מעומק לבו, האם כל ההשקעה שלו הלכה לתהום? אולי טעה בחישוב, המסעדה של האחים אמסילי היא לא המקום לחשוף את אביב שונטי בפני מולי, אבל לא הייתה לו דרך אחרת איך להביא לחשיפה, אבל הוא לא נואש לחלוטין, אולי יצליח התרגיל שלו, יש סיכוי גדול שמולי יפול לפח שטמן לו, עד כמה שהוא מכיר את מולי יש סיכוי גדול שיתגרה ללכת למקום כי הוא יצור סקרן מאד.

הפתק ששלח לו יעורר אצלו סערת רוחות, בשל כך הוא כן מסוגל לדרוך שם ולהזמין לעצמו רק כוס סודה או לימון, אחרי זה יעלם, בינתיים יוכל לשזוף את עיניו על שונטי היקר אלא שזה גם מסוכן עבור מולי, הוא עלול להיחשף בפני אביב שיודע איך נוקמים,

הוא למד פרק אחד או שניים במסכת ההיא, מולי מסתכן אם הוא יתעמת עמו אין לו את הכוחות להתמודד מולו, אבל האמת היא שהוא גם לא אוהב את מולי. השאלה הקשה שטורדת את מנוחתו זה יומיים, מי יגבר על מי, הסקרנות העצומה של מולי או אמצעי הזהירות שבהם ניחן. “האם הצלחתי לסבך את העניינים?? צריך לזה אורך רוח, יש לי את זה בסוף, זו התכונה היסודית שמחזיקה אותי על פני הקרקע”.

*

אל מחוץ לעיר

בשעת ערב מאוחרת יצאו רב משה יוסף ואשתו מחוץ לעיר, רב משה יוסף הרשה לעצמו נסיעה עם חברת ”מוניות אייזנבאך” הם נסעו לאחת החורשות מחוץ לעיר כדי שיוכלו לשוחח ברוגע בלי שיצוטטו להם, הם סיכמו עם הנהג ר' שולם אזולאי שהיה אדם חביב שידע לשמור על שתיקה כשצריך, הם התיישבו על אחת הגדרות ושאפו את האויר הצלול, השקט עזר מאד לשניהם לשבור את הקרח.

לאחר שווידאו שניהם כי אין אף אדם באזור, פרצה בבכי רב בשעה שביקשה את סליחתו על כל השנים הרבות בהן רבה איתו בשל פגיעות וחשבונות קטנוניים, ככל שעוברות השנים מבינה היא את הטעות החמורה כאשר הפכה להיות במקום ”עזר” ל”כנגדו”.

היא הודתה בפניו שכמה שנים שרצתה לעשות איתו סולחה אבל לא אזרה אומץ, אך היום חשה שצורת חיים כזו לא בריאה הבית נהרס לאיטו ואם כל אחד יחכה לזולתו הבית יתמוטט, היום נפל האסימון היא מרגישה שמשהו גדול עובר עליו, הוא צריך את השיתוף שלה והוא חושש להוציא זאת אליה, בשל הפחד ממלחמות מיותרות, מי יודע מה עלול להיות אם ימשיכו במלחמות המיותרות, היא החליטה שתעשה את המעשה בלי לחכות עליו.

היא מבקשת שלמען ה' יסלח לה על כל הצער שציערה אותו ומתפללת לבורא שיסלח לה על כל חטאיה, בשל זה שבאה לבקש ממנו מחילה מכל הלב, היא מבטיחה לו שמעתה ינסו להשיב את הבית לתיקנו, יותר לא יעיבו הוויכוחים הלגיטימיים על שלום הבית, היא תעשה כל מאמץ לתת כתף ולעמוד מאחוריו כפי שהיה בעבר, היא הזכירה את התקופה הקשה כאשר מישוהו לא פסק מלהסית כנגדו בשל היותו ”שליימזל” גדול שמשתכר אל צרור נקוב ותבע שתתגרש ממנו, אולם היא שמרה לו נאמנות מוחלטת ולא נגררה לריב מיותר.

רב משה יוסף היה ממש מופתע לגלות כי ציפורה היא זו שנוקטת בקו פיוס, היה זה ממש רמוז משמים כי הברכה תשרה מעתה.

הוא הודה לה על הצעד המפתיע, הוא סלח לה מכל הלב, מצב רוחו השתפר להפליא, מועקה של שנים נפלה מעליו, לראשונה חש איך העול הכבד שנשא מתחיל להרפות.

השעון הראה כי השעה מאוחרת למדי, זמן ההמתנה שנתנו לר' שולם הסתיים, המונית התקרבה למקום, ר' שולם הוא אדם מאד מסודר, סוכם איתו על שעה מסוימת, מחר יש יום חדש ויש לו הזמנות נוספות.

רב משה יוסף רמז לאשתו שצריכים לסיים את השיחה.

*

השטן שם רגליים

יומיים לפני הפגישה הגיע פתק מפתיע מחיים שלום לאפרים זלמן, דרך דואר רשום. המכתב נכתב בגרמנית מסולסלת, אלמלי החתימה שהייתה בלשה"ק לא היה אפרים זלמן יודע שהמכתב הוא מחיים שלום.

למזלו הטוב של אפרים זלמן שלט אביו היטב בגרמנית. הוא קרא את המכתב המוזר כמה פעמים ופניו החליפו צבעים.

חיים שלום מתנצל בפני אפרים זלמן כי מצבו בצבא הורע מאד, לאחרונה בנג'י יורד לחייו, הוא העביר עליו מסירות למפקד המחנה וכנראה שגם לכמה אלופים בצבא שהוא מנסה לפעול לחרד את הצבא, מפקד המחנה אל"מ מ' הזמין אותו למשרדו והודיעו בנחישות שהוא מתכוון לטפל בנושא ההיעלמויות המסתוריות שלו בתקופה האחרונה שעליהן לא קיבל הסבר מספיק, הוא איים עליו שיועמד למשפט צבאי על חתירה תחת אושיות הצבא.

בשל המצב העדין הוא מפסיק לעת עתה את הפגישות שלו עמו בשל החשש שיועף מהצבא בחרפה בלי שום פיצויים, הוא נחוש בדעתו כי אסור לו לוותר על הקידום שהובטח לו על ידי הרמטכ"ל רב אלוף יגאל ידין באופן אישי.

הוא מתלבט עתה אם יש טעם למפגשים שהם בבחינת נתינת אצבע לעין, הוא בא להתייעץ איתו, מה דעתו האם להפסיק את המפגשים שהם חלק מהעילה כנגדו, למרות שהוא עצמו לא מבין את ראשו של בנג'י התחבולן שיזם את המפגשים על ידי התרגיל שעשה, אם כך למה היה מעוניין שיפגש עם משפחתו שגרמה להביא את חזרתו בתשובה, עתה הוא מחבל במפגשים הללו, הדבר מוזר ביותר, אך יתכן שיש לו איזו תכנית שטנית נוספת, עליה עוד לא הצליח לעמוד, כרגע הוא מעוניין לסבך אותו עם עלילה שהוא מעוניין להחזיר בתשובה את כל חיילי המחנה, לפיכך מסוכן מאד להיפגש עמו, אולי כעת העצה הנכונה, לשבת בצד ולהשגיח על מעמדו שלא יינזק.

את המכתב הוא כותב לו בגרמנית כדי שבנג'י לא יעלה על זה, למרות שהוא לא בטוח שזה יעזור, כי יש לו שליחים בכל מקום ולא כל כך קשה למצוא מי שיודע לקרוא את השפה הגרמנית, אבל עליו לעשות את מה שבידו, למנוע את השטן לחבל בכל מה שהוא עושה.

אפרים זלמן ואביו היו מאוכזבים מאד, דווקא כשנראה שהכל הולך על דרך המלך, סברו שתיכף יתחולל הנס, שחיים שלום יחליט מיד לעזוב את כל החלומות והדמיונות.

אבל עתה רואים הם שניסים לא מתחוללים בכל עת, הסטרא אחרא לא מתכוננת להרים ידיים כל כך מהר, צריכים עוד הרבה עבודה והרבה תעצומות נפש עד שיוכלו להוציא את חיים שלום מהכלא הרוחני בו הוא מצוי.

סיפור / נמסר ע"י הרב פנחס זרביב

אוכלי המן

עלה בי רצון עז לשלוח אליכם את סיפורי מדהים.

אני חושב שהסיפור שלי הוא סיפור קלאסי, שמתרחש המון פעמים, בוריאציות שונות אמנם, אך המכנה המשותף של כולן הוא: ההנהגה הניסית בתחום הכלכלי אצל לומדי התורה. והרי הוא לפניכם:

משפחתי מונה בלי עין הרע 7 ילדים מתוקים ועד כה התגוררנו בדירת שלושה חדרים. משגדלה המשפחה גדלו הצרכים והחלטנו להרחיב את הדירה. כידוע, בניה, לבד משהיא דורשת המון כוח נפשי ופיזי, היא גם כרוכה בהוצאות כספיות גבוהות במיוחד, כאלה שבלי משכנתא רצינית אין דרך הגיונית לשלם אותן. וגם אז זה לא פשוט. התחלנו בהליך הבניה בהסתמך על כך שניקח משכנתא מהבנק.

תוך כדי ההיערכות לבניה היו כמה עיכובים מול הבנק ומצאנו את עצמינו בעיצומה של בניה עוד בטרם קיבלנו את המשכנתא. באותה תקופה, לא היינו משופעים בכסף, בלשון המעטה, ההוצאות של הבניה היו עבורינו הר גבוה ובלתי עביר. אבל אנו ידענו שזה מה שמוטל עלינו, התפללנו והאמנו שהקב"ה ישלח לנו את הכסף בדרכים הניסיות השמורות ללומדי התורה.

לא אלאה אתכם מידי בסיפורים, בסופו של דבר לא קיבלנו אישור למשכנתא, לקחנו עוד הלואה ועוד גמ"ח והחובות הלכו וטפחו מבלי לדעת מהיכן נשלם אותם בתנאים לא של משכנתא...

בצר לנו, נכנסתי אל הקודש פנימה, לשאול בעצתו של מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א. סיפרתי לו את סיפורנו ושאלתי לעצתו. תשובתו של מרן הגר"ח הפתיעה אותנו למדי, הוא אמר שאוסיף עוד לימוד תורה והקב"ה יעזור. לא ידענו איך ואיפה אפשר עוד למתוח את הזמן, אבל אם זו ההוראה שיצאה אלינו מהקודש אז עושים, חושבים ברצינות ולא מתמהמהים. וכך, פתחתי שיעור יומי בלימוד גמרא לקבוצת אברכים. שיעור ברמה, שמחייב אותי ללמוד ולהתכונן אליו במלוא הכוח. הישועה לא אחרה לבוא ולאחר תקופה קצרה מאד, קבלנו אישור לקבלת המשכנתא.

יחד עם זאת, הגיעה אלינו רווחה כלכלית, החזרנו גמח"ים. וגם ביום ביום ב"ה יצאנו מהמצב הכלכלי הדחוק כ"כ.

ואני חושב לעצמי: "המקבל על עצמו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ" זאת לא קלישאה, זו מציאות!

*

אם נאסוף קבוצה של אברכים, בטוחני שלכל אחד מהם יהיו כמה סיפורים לספר לנו על כספים שהגיעו אליהם משמיים בדרכים שלא חשבו עליהם מראש... כי עול דרך ארץ

אוכלי המן

מוסר מהם... בשבילי זה היה לקח חשוב לחיים. כי חיי דחקות נגזרו ונקצבו ונמדדו בדיוק מוחלט לכל אחד ואחד, בין אם הוא לומד ובין אם לא, והגם שיש הרבה משפחות אברכים שחיי הדחקות "בחרו" להם נחלה אצלם, ומשמיים נקצב להם חיים של "פת במלח", אבל כל זה בשביל לזכות אותם, כי התורה הנלמדת מתוך צער שווה הרבה יותר.. וגם שם, אם נפקח את העיניים נצליח לחוש איך יד רחומה דואגת לנו, בדרכים בלתי טבעיות. משפיעה עלינו את שפעה, ואין דבר נצרך שהיא לא דואגת שיהיה לנו...

*

אשרי מי שזוכה להיות מאוכלי המן ומנת הייסורים שהוקצבה לו, כמו לכל אחד ואחד, נמצאת דווקא במקום הכי מועיל, הכי מקשר, הכי מחבר, הכי מקרב, הכי מרומם... לו רק נשכיל לחזק בתוכינו את ההכרה הזו- או אז אשרינו גם בעולם הזה. (הרב פנחס זרביב)